

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย
THE POLITICAL CONCEPT OF ZHUGE LIANG
IN THE ROMANCE OF THE THREE KINGDOMS LITERATURE
UPON THAI SOCIETY

พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (คำยอดใจ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (คำย่อใจ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Political Concept of Zhuge Liang
in the Romance of the Three Kingdoms Literature
upon Thai Society

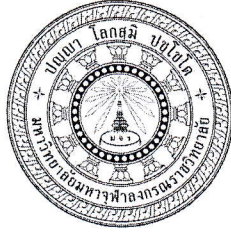
Phramaha Jakkaphong Jinamedhī (Khamyotjai)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Political Science

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์)

ประธานกรรมการ

(รศ.วิชัย ธรรมชอบ)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

(รศ.ดร.พรรษา พุฒยงกูร)

กรรมการ

(รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.พรรษา พุฒยงกูร

ประธานกรรมการ

รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ที่มีต่อสังคมไทย
ผู้วิจัย	: พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (ค้ายอดใจ)
ปริญญา	: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์:	
	: รศ.ดร.พรรษา พุฒยงกูร, พธ.บ. (สังคมวิทยา), M.A. (Politics), Ph.D. (Political Science)
	: รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), M.A. (Politics), Ph.D. (Political Science)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๙ มีนาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ๒. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ๓. เพื่อศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๗ รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องตามแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาสิทธิราชย์ ได้แก่ ๑) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมให้เป็นปกติสุข ได้แก่ การใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติตามระเบียบการปกครอง การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และการปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม ๒) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ได้แก่ การปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง การเป็นผู้นำที่ดี การเป็นศูนย์กลางรวมใจของราษฎร ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว การมีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ การมีวิจาร์ณญาณ และการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน ๓) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยพระบารมี ได้แก่ การมีเมตตาต่อราษฎร การครองสติไม่ประมาท การมีสติปัญญา การยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง การชมผู้ที่ควรชม ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ การใช้พระเดชพระคุณ และความเพียรพยายาม ๔) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาสิทธิ ได้แก่ การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ความจงรักภักดี ความยุติธรรม ความสุขุมคัมภีรภาพ และความไม่ทุจริตคอร์ปชั่น และ ๕) พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน ได้แก่ การดำรงตนบนพื้นฐานความพอเพียง

ความไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อย การรักษาสุขภาพ ความเอาใจใส่ในทุกข์สุขของราษฎร การประพฤติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณี และความสุขภาพอ่อนโยน

๒. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ได้แก่ ความต้องการประสบผลสำเร็จของเล่าปี่ในการกำจัดโจโฉ ฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น ความต้องการความไว้วางใจจากเล่าปี่เพื่อให้ปราศจากการต่อต้านขงเบ้งจากกองทัพของเล่าปี่ และความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่เพื่อเป็นรากฐานในการดำรงราชวงศ์ฮั่น

๓. อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย แบ่งได้เป็น ๒ ประการ ได้แก่ ๑) แนวคิดทางการเมือง ได้แก่ การจัดระเบียบสังคมให้เป็นปกติสุข การเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมืองที่มั่นคง การปกครองโดยบารมีเพื่อให้ประชาชนเคารพ และปฏิบัติตาม การถืออาญาสิทธิ์ การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย และการดำรงตนเป็นที่เคารพสักการะของราษฎร และ๒) แรงบันดาลใจ ได้แก่ ความต้องการประสบผลสำเร็จในทางการเมือง ความต้องการความรักความผูกพันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และความต้องการอำนาจบารมีในทางการเมือง

Thesis Title : The Political Concept of Zhuge Liang in the Romance of the Three Kingdoms Literature upon Thai Society

Researcher : Phramaha Jakkaphong Jinamedhī (Khamyotjai)

Degree : Master of Political Science

Thesis Supervisory Committee:

: Assoc. Prof. Dr. Pansa Bridhyankura,
B.A. (Sociology), M.A. (Politics), Ph.D. (Political Science)

: Assoc. Prof. Dr. Termsak Tong-in,
B.A. (Teaching in Social studies), M.A. (Politics),
Ph.D. (Political Science)

Date of Graduation : March 9, 2020

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study Zhuge Liang’s political concept in the Romance of the three kingdoms literature, 2. To study the motivation of Zhuge Liang’s political concept in the three kingdoms literature and 3. To study the influence of Zhuge Liang’s political concept in the three kingdoms literature upon Thai Society

Methodology was the qualitative research, collected data from document and 17 key informants by in-depth-interviewing and analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The Zhuge Liang’s political concept in the Romance of the three kingdoms literature coincided with the political concept of Absolute Monarchy: 1) the king ruled the social orders for the happiness for all by strictly law enforcement, administration by rules, regulations, traditions, cultures and social orders, 2) the king was the people’s spiritual center by country protection, good leader, spiritual center, bravery, responsibility conscience, consciousness and duty performance for the benefits and happiness of all people in the land, 3) the king as the charismatic ruler; kindness for people, ruling with mindfulness and wisdom, admiring those who were worthy and suppressing those who were suited to be suppressed, being keen at

situations, using authority and merits with exertions, 4) the king holds the absolute power under the law, royalty, justice, discreet, free from cheating and corruption, 5) the king is the center of respect and worship of people; leading life by sufficiency principle, strong determination, indomitable, keeping promise, responsive to the people's sufferings, good conduct in line with the national norms, tradition and culture and being humble.

2. The motivation of Zhuge Liang's political concept in the three kingdoms literature was the Liu Bei's desire to get rid of Cao Cao and restore Han Dynasty. Liu Bei's trust to avoid Zhuge Liang resistance from Liu Bei's army and Liu Bei's desire for power to maintain the Han Dynasty.

3. The influence of Zhuge Liang's political concept in the three kingdoms literature upon Thai Society can be divided into 2 categories: 1) political concept; normal and peaceful social order arrangement, sustainable political center, charismatic administration for people to respect and abide by, absolute power and administration under the laws and self behavior that people respect and worship, 2) Aspiration; the desire to be politically successful, the aspiration, love and obligation for the benefits for all and desire for political charisma and power.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากหลายท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งมีทั้งบุคคลที่เป็นบรรพชิตและฆราวาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คณาจารย์ทุกท่าน รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ทำให้งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วย รศ.ดร.พรรษา พุฒยงกูร และ รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำปรึกษา และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้ได้วิทยานิพนธ์ที่ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต เลขาธิการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ อ.ดร.กาญจนา ดำจตุติ ที่ได้ช่วยแนะนำในรายละเอียดการทำวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.สมาน งามสนิท ที่ได้ให้คำแนะนำทศด้อยภาษาอังกฤษให้ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของท่านทั้งหลาย จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ประกอบด้วย ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ รศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ ผศ.ดร.เอื้อง ปั่นเหนงเพ็ชร ผศ.ดร.นพตม ปัญญาวิรัตน์ และ ดร.วิโรจน์ วิชัย ที่ได้อนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ประกอบด้วย ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ รศ.วิชัย ธรรมชอบ รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม รศ.ดร.พรรษา พุฒยงกูร และ รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอเจริญพรขอบคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันประเสริฐ ให้แสงสว่างทางปัญญาและจิตวิญญาณที่ดี และเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ทุกท่านที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี ขอขอบคุณนิสิตปริญญาโทรัฐศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑ และนิสิตปริญญาเอกสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษาเป็นกำลังใจ และขอขอบคุณอีกหลาย ๆ ท่านที่มีได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณพระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗ ผู้สร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมสามก๊ก ขอขอบพระคุณพระครูปราโมทย์วุฒิกโร เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลข้าวเม่า อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พระปลัดธนวัฒน์ อภิวัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสารภีปริยัติศึกษา พร้อมคณะครูทุกท่าน ขอเจริญพรขอบคุณคุณโยมบิดา คุณโยมมารดา คุณโยมพี่สาว ญาติพี่น้อง และศรัทธาญาติโยมทุกท่านที่ได้ให้โอกาสและสนับสนุนการศึกษา ทั้งสนับสนุนทุนทรัพย์ และกำลังใจในการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งจบการศึกษา

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสที่ได้อนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอน้อมบูชาแด่พระรัตนตรัย พระคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ครอบครัว ลุงป้าน้าอา ญาติพี่น้อง ครู อาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่านที่ได้สนับสนุนการศึกษาตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนจบการศึกษา

ขออุทิศวิชาการความรู้จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ แด่ดวงวิญญาณของขงเบ้ง ผู้หยั่งรู้ดินฟ้า มหาสมุทรที่ข้าพเจ้าได้ทำการศึกษา ตลอดถึงดวงวิญญาณของบุคคลทั้งหลายผู้เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสามก๊ก ให้ท่านเหล่านั้นได้รับทราบและชื่นชมยินดีปรีดาในปรโลก หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขาดตกบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับด้วยความยินดี และหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้คงมีประโยชน์แก่ผู้สนใจสืบไป

พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (ค้ายอดใจ)

๑ มีนาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๒. คำถามการวิจัย	๔
๓. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๔. ขอบเขตการวิจัย	๕
๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๑. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง	๘
๒. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมือง	๑๔
๓. แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์	๑๘
๔. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ	๒๒
๕. หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย	๓๙
๖. เรื่องราววรรณกรรมสามก๊กโดยย่อ	๔๖
๗. ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๕๒
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
๙. กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๑. รูปแบบการวิจัย	๗๖
๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๗
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๘
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๑
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๑. แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๘๔
๒. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๕๒
๓. อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย	๑๘๐
๔. องค์ความรู้	
๔.๑. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๘๙
๔.๒. องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย	๑๙๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๑. สรุปผลการวิจัย	๑๙๔
๒. อภิปรายผลการวิจัย	๒๐๓
๓. ข้อเสนอแนะ	
๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๒๑๑
๓.๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๒๑๑
๓.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป	๒๑๒
บรรณานุกรม	๒๑๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๒๒๙
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์	๒๓๓
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๓๙
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายการสัมภาษณ์	๒๕๗
ประวัติผู้ทำวิจัย	๒๖๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	ความหมายเกี่ยวกับการเมือง	๑๐
๒.๒	ความสำคัญของการเมือง	๑๓
๒.๓	ความหมายของแนวคิดทางการเมือง	๑๖
๒.๔	ความสำคัญของแนวคิดทางการเมือง	๑๘
๒.๕	รูปแบบการปกครอง	๑๙
๒.๖	อำนาจของกษัตริย์	๒๑
๒.๗	ความหมายของแรงจูงใจ	๒๔
๒.๘	องค์ประกอบของแรงจูงใจ	๒๖
๒.๙	กระบวนการจูงใจ	๒๗
๒.๑๐	ทฤษฎีแรงจูงใจ	๓๘
๒.๑๑	หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย	๔๔
๒.๑๒	เวลาของพงศาวดารเรื่องสามก๊ก	๕๑
๒.๑๓	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมือง	๖๑
๒.๑๔	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง	๖๖
๒.๑๕	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลแนวคิดทางการเมือง	๗๒
๔.๑	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้ง ในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบ ของสังคมในทางโลก	๙๗
๔.๒	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งใน วรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของ ระบบสังคมการเมือง	๑๐๙
๔.๓	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งใน วรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบาร์มี	๑๑๖
๔.๔	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งใน วรรณกรรมสามก๊กตามหลักการหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถือ อาญาสิทธิ์	๑๒๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๕	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ	๑๕๒
๔.๖	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๕๙
๔.๗	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๖๖
๔.๘	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๗๒
๔.๙	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นหลักธรรมอาชวาระ (ความซื่อตรง) ๖ ประการ สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กหรือไม่	๑๗๙
๔.๑๐	สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นอิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย	๑๘๘

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๕
๔.๑	พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก	๙๖
๔.๒	พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง	๑๐๙
๔.๓	พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี	๑๑๖
๔.๔	พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำญาสิทธิ์	๑๒๔
๔.๕	พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ	๑๕๑
๔.๖	ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่	๑๕๙
๔.๗	ความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปี่	๑๖๕
๔.๘	ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่	๑๗๑
๔.๙	หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย	๑๗๙
๔.๑๐	อิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย	๑๘๘
๔.๑๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๘๙
๔.๑๒	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย	๑๙๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙ ซึ่งมีจำนวน ๔๕ เล่ม ในการวิจัย ได้ใช้ชื่อย่อ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ขุ. ชา. อสั. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อสั. นิบาตชาดก (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกชีวิตของมนุษย์ในสังคมจะต้องประสบกับคำว่า “การเมือง” อยู่ตลอดเวลา เพราะว่าการเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขันหรือต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงและให้ได้มาซึ่งทรัพยากรหรือผลประโยชน์มาสู่กลุ่มผลประโยชน์หรือพวกพ้องของตน ดังคำที่เพลโตได้กล่าวว่า “มนุษย์ในสังคมล้วนเกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งสิ้น หากมีผู้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้ว ผู้นั้นถ้าไม่ใช่เทพเจ้าก็เป็นสัตว์” ดังนั้น การเมืองจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเผชิญตั้งแต่เกิดจนกระทั่งจบวาระชีวิตของตน โดยจะเห็นว่าการเมืองมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต เพราะก่อให้เกิดประโยชน์ในสังคมต่างๆ อย่างมากมาย เช่น ก่อให้เกิดการต่อรองเพื่อนำผลประโยชน์มาสู่สังคม ป้องกันการถูกกดขี่จากอำนาจจากภายนอกสังคม เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น การเมืองก็ก่อให้เกิดโทษอย่างมหันต์เช่นเดียวกัน เช่น ก่อให้เกิดความขัดแย้งจนมีอาจจะแก้ไขได้ เกิดการกดขี่จากชนชั้นภายในสังคมนั้นๆ เป็นต้น และการเมืองได้ค่อยๆ แยกผู้คนออกเป็นหลายฝ่าย โดยทำให้เห็นจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเมือง จนกระทั่งกลายเป็นคำว่า “แนวคิดทางการเมือง” และแนวคิดทางการเมืองนี้ได้แบ่งมนุษย์ในสังคมให้มีความคิดที่แตกต่างกัน^๑

แนวคิดทางการเมือง ได้เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทภายในสังคมนั้นๆ หากว่าสังคมเกิดความวุ่นวายขึ้นจนมีอาจจะยับยั้งได้ด้วยบุคคลทั่วไป ก็จะต้องมีการแต่งตั้งบุคคลผู้หนึ่งขึ้นมาเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งในสังคม โดยสภาพแวดล้อมหรือบริบทเช่นนี้ ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองแบบอำนาจนิยมขึ้นมา ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองแบบกษัตริย์นิยม ต่อมาบุคคลที่เป็นผู้นำมิได้แก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้งตามความประสงค์ที่ได้ตั้งกันไว้ แต่กลับกลายมาเป็นผู้ก่อปัญหาหรือความขัดแย้งเสียเอง ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองที่บุคคลไม่ต้องการอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ใช้อีกต่อไป ต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ปราศจากการควบคุมจากอำนาจของบุคคล จึงก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมขึ้นมา ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ต่อมาได้เกิดการคุกคามระหว่างสังคมหนึ่งกับสังคมหนึ่ง ซึ่งสังคมหนึ่งต้องการที่จะให้อีกสังคมปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เช่นเดียวกับตน ทำให้มนุษย์ในสังคมที่ถูกคุกคาม เกิดความไม่

^๑ อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์, “การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ”, เอกสารประกอบการสอนวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยพะเยา, ม.ป.ป), หน้า ๑๕-๑๘.

พอใจ และจะต้องร่วมมือในการกำจัดการคุกคาม ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม หรือแนวคิดทางการเมืองแบบชาตินิยมขึ้น จากที่กล่าวมานี้ สามารถมองเห็นได้ว่า แนวคิดทางการเมืองของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคมของตนเอง^๒

ในอีกมิติหนึ่ง แนวคิดทางการเมืองเกิดขึ้นได้ในทางมิติของศาสนาและคำสอน ซึ่งตนเองได้รับและพิจารณาจนกระทั่งเกิดศรัทธาขึ้น และได้นำไปเผยแพร่ให้แก่บุคคลอื่นให้เกิดศรัทธาตาม ทำให้สังคมนั้นเกิดความศรัทธาในศาสนาและคำสอนโดยทั่วกัน แนวคิดทางการเมืองที่มีศาสนาและคำสอนเป็นพื้นฐานจึงได้เกิดขึ้น กิจกรรมทางการเมืองได้ดำเนินการขึ้นเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งต่อศาสนาและศาสนิกโดยทั่วกัน แนวคิดทางการเมืองได้อยู่แบบผสมผสานโดยทั่วไป กระทั่งโลกตะวันตกได้กำเนิดวิทยาศาสตร์ขึ้นมา ซึ่งวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการเชื่อในเหตุและผล สามารถจับต้องถึงผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดแนวคิดวัตถุนิยมขึ้น แนวคิดทางการเมืองจึงถูกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันตก และแนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันออก

แนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันตก เป็นแนวคิดทางการเมืองที่มีวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน มีการเชื่อในเหตุและผลเป็นหลัก และคัดค้านสิ่งซึ่งมลายไร้สาระ การเมืองจะมีได้ค้ำถึงศีลธรรมหรือจริยธรรม แต่จะค้ำถึงผลประโยชน์ที่จับต้องได้และที่จะเกิดขึ้นในสังคมตนเองเป็นหลัก ดังเช่น แนวคิดทางการเมืองที่อำนาจรัฐจะต้องแยกออกจากศาสนาของมาคิอาเวลลี แนวคิดทางการเมืองในเรื่องสัญญาประชาคมของโทมัส ฮอบส์, จอห์น ล็อก, ฌอง โฌ ก็องดี, ฌ็อง-ฌัก รูสโซ แนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ สำหรับแนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันออกนั้นเป็นแนวคิดทางการเมืองที่มีศาสนาเป็นพื้นฐาน ค้ำคุณธรรมและจริยธรรมตามสมควรแก่เหตุการณ์อยู่ หากเกินวิสัยที่จะช่วยได้ก็จะคิดถึงหลักกรรมเป็นหลัก ดังเช่น แนวคิดทางการเมืองแบบสันติของมหาตมะ คานธี แนวคิดทางการเมืองแบบธรรมราชาของพญาลิไทแห่งกรุงสุโขทัย แนวคิดทางการเมืองแบบปกครองโดยธรรมชาติของเจ้าจื้อ แนวคิดทางการเมืองแบบสายสัมพันธ์ทั้ง ๕ ของขงจื้อ แนวคิดทางการเมืองทั้งหลายเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของประเทศต่างๆ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับแนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันตก เมื่อได้มีการเผยแพร่มาสู่โลกตะวันออก ทำให้มีบุคคลเข้าไปศึกษาค้นคว้าแนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันตกเป็นอย่างมาก แต่แนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันออกนั้น ได้มีการเผยแพร่ไปสู่โลกตะวันตกก็จริง ถึงกระนั้น การศึกษาค้นคว้าเรื่องเหล่านี้ยังมีน้อย เพราะแนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันออกมิได้ก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัตถุและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ก็มีผู้ที่เสนอว่าแนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันออกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ พัฒนาความรู้ เพื่อนำมา

^๒ ณิชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๔๕-๔๖.

ปกครองดูแลสังคมให้เกิดความสงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง เป็นสังคมที่มีเอกภาพ ซึ่งแนวคิดทางการเมืองเช่นนี้ยังจะต้องต่อสู้กันทางความคิดไปอีกนาน^๓ แนวคิดทางการเมืองในโลกตะวันออกมีอยู่หลายแนวคิดที่สำคัญด้วยกัน แต่ละแนวความคิดทางการเมืองได้เป็นฐานความคิด ณ ประเทศที่ได้เกิดขึ้น และมีการแผ่ขยายแนวคิดทางการเมืองของตนไปอีกหลายๆ ประเทศ แต่ในปัจจุบัน ประเทศในโลกตะวันออกที่มีอิทธิพลมากกว่าประเทศในกลุ่มเดียวกัน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่ยาวนาน มีศาสนาที่เป็นพื้นฐานแห่งแนวคิดทางการเมือง ได้แก่ ศาสนาเต๋า (เล่าจื้อ) และศาสนาขงจื้อ ซึ่งมีหลักคำสอนที่ลึกซึ้งและน่าสนใจ ผู้นำทางการเมืองได้นำหลักคำสอนเหล่านี้มาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ทำให้เกิดความยิ่งใหญ่ในที่สุด โดยประวัติศาสตร์ของจีนได้ผ่านมามากมาย เกิดศึกสงครามมากมาย เกิดแนวคิดทางการเมืองภายในประเทศจีน ดังคำกล่าวที่ว่า “ธรรมดาสรรพสิ่งในใต้ฟ้า เมื่อแยกกันนานๆ ก็กลับเข้ารวมกัน เมื่อรวมกันนานๆ ก็กลับแยกกันอีก”^๔ ด้วยคำเช่นนี้ ได้เกิดความขัดแย้ง ความสงบ และเรื่องราวต่างๆ มากมาย เราสามารถศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศจีนได้ด้วยการศึกษาผ่านพงศาวดาร โบราณสถาน หรือวรรณกรรม แต่การศึกษาประวัติศาสตร์จีนให้ได้ความรู้และอรรถรสของภาษานั้น จะต้องศึกษาผ่านวรรณกรรม ซึ่งวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของจีนนั้นมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน แต่วรรณกรรมจีนที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษามีจำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่ สามก๊ก ไซอิ๋ว ซ้องกั๋ง และความฝันในหอแดง^๕

สามก๊ก เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของจีนที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาเป็นอันดับแรก เพราะเป็นวรรณกรรมที่ผสมผสานด้วยเรื่องราวแนวคิดคติต่างๆ ตลอดถึงการวางกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ การวางแผน และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดความน่าสนใจที่จะค้นคว้าหาความรู้จนกระทั่งวรรณกรรมสามก๊กได้เป็นวิชาเลือกของโรงเรียนนายร้อยของกองทัพสหรัฐอเมริกา และกองทัพไทย

วรรณกรรมสามก๊ก เป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นโดยนำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จีนในช่วงสามก๊ก ซึ่งอยู่ในระหว่างราชวงศ์ฮั่นกับราชวงศ์จิ้น ช่วง พ.ศ.๗๖๓-๘๒๓ สามก๊กเริ่มบทนำตั้งแต่ช่วงปลายราชวงศ์ฮั่นที่เกิดเหตุการณ์กบฏ เกิดกบฏโจรโพกผ้าเหลืองของเตียวจ๊ก การควบคุมราชสำนักโดยกลุ่มขุนนางสิบชั้นที่ ตั้งโต๊ะ ลีฉุย กุยกี และโจโฉตามลำดับ เกิดสงครามการแย่งชิงความเป็นใหญ่

^๓ ไซยันต์ ไชยพร, “แนวคิดทางการเมืองและสังคมตะวันตก”, เอกสารการสอนชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๒, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓-๑๒๕.

^๔ เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

^๕ ภิญโญ ไตรสุริยธรรมา, ผู้ดำเนินรายการ. ที่นี้ตอบโจทย์: อ่านสามก๊ก สังคมไทย [รายการโทรทัศน์]. (กรุงเทพมหานคร: สถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส). [๒๖ เมษายน ๒๕๕๕].

ด้วยกลยุทธ์ต่างๆ สงครามกัวต๋อ สงครามเช็กเพ็กหรือสงครามผาแดง การปลดพระเจ้าเหียนเต๋โดยราชวงศ์วุยของพระเจ้าโจผีผู้เป็นโอรสของพระเจ้าโจโฉ ทำให้แผ่นดินจีนเกิดสถานการณ์สามก๊กหรือสามแคว้น ได้แก่ วุยก๊กหรือแคว้นวุยของโจโฉ ง่อก๊กหรือแคว้นง่อก๊กของซุนกวน และจ๊กก๊กหรือแคว้นจ๊กของเล่าปี่ จนกระทั่งรวมแผ่นดินเป็นหนึ่งเดียวโดยราชวงศ์จิ้นของสุมาเอี้ยนผู้เป็นหลานของสุมาอี้^๖

วรรณกรรมสามก๊กตามเรื่องราวที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ได้มีตัวละครที่น่าสนใจมากมาย และเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในวรรณกรรมสามก๊กขึ้นมา ประกอบด้วย ผู้นำก๊กต่างๆ ได้แก่ โจโฉ ซุนกวน เล่าปี่ อ้วนเสี้ยว เล่าเจี้ยง เตียวห้อ ม้าหั่ง เป็นต้น ที่ปรึกษาในแต่ละก๊ก ได้แก่ กุยกะ เทียบหยก ซุนฮก ชงเบ้ง บังทง บิ๊ตัก ซุนเซียน เตียวเจียว สุมาอี้ เป็นต้น แม่ทัพในแต่ละก๊ก ได้แก่ โจหอง โจหยิน แอหัวตุ้น แอหัวเอี้ยน เตียนอูย เคาฑู กวนอู เตียวหุย จูล่ง ม้าเฉียว เทียบเกา อูยกาย จิวอี้ เป็นต้น แต่ตัวละครที่น่าสนใจมากที่สุด ได้แก่ ชงเบ้งหรือจูกัดเหลียง ผู้ได้รับสมญานามว่า ฮกหลง หรือมังกรหลับ ผู้เสนอยุทธศาสตร์หลงจง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ก่อให้เกิดสถานการณ์สามก๊กขึ้นมา และได้ช่วยเหลือเล่าปี่จากผู้ที่ไม่เคยชนะให้กลายเป็นผู้ที่ขึ้นมาครองอำนาจหนึ่งในสามก๊กถึงแม้ว่าในที่สุดชงเบ้งจะสิ้นชีวิตก่อนที่ยุทธศาสตร์นี้จะสิ้นสุดลง แต่แคว้นจ๊กก็มีความเข้มแข็งไปได้อีก ๔๐ ปีด้วยกัน

ชงเบ้งจึงเป็นตัวละครในวรรณกรรมสามก๊กที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์จีนที่ควรค่าแก่การศึกษาว่าแนวคิดทางการเมืองเป็นอย่างไร มีแรงจูงใจอะไรบ้างจึงเกิดแนวคิดทางการเมืองเช่นนั้น และจากแนวคิดทางการเมืองนั้นได้ส่งอิทธิพลต่อสังคมไทยหรือไม่ อย่างไร ผู้ศึกษาจึงเกิดความสนใจในแนวคิดทางการเมืองของชงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยจึงได้ศึกษาในเรื่องนี้ขึ้นมา

๒. คำถามการวิจัย

- ๒.๑. แนวคิดทางการเมืองของชงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กเป็นอย่างไร
- ๒.๒. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของชงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กมีอะไรบ้าง
- ๒.๓. อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของชงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยมีอะไรบ้าง

^๖ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ, ตำนานหนังสือสามก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: ไสภณพิพรรฒนาการ, ๒๔๗๑), หน้า ๓๗-๔๖.

๓. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๓.๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก
- ๓.๒. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก
- ๓.๓. เพื่อศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

๔. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษา “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๔.๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ ได้แก่ การศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กและแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กเพื่อหาอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

๔.๒. ขอบเขตด้านตัวแปร

๔.๒.๑. แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามแนวคิดของ Jean Bodin ประกอบด้วยหลัก ๕ ประการ ได้แก่ ๑) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ๒) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง ๓) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี ๔) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำญาสิทธิ์ ๕) พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

๔.๒.๒. แรงจูงใจตามทฤษฎีของ Mccelland ได้แก่ ๑) ความต้องการประสบความสำเร็จ ๒) ความต้องการความรักใคร่ผูกพัน ๓) ความต้องการอำนาจบารมี

๔.๒.๓. หลักธรรมที่ใช้ในการศึกษา คือ หลักอาชวະ (ความซื่อตรง) ๖ ประการ ได้แก่ ๑) ความซื่อตรงต่อบุคคล ๒) ความซื่อตรงต่อเวลา ๓) ความซื่อตรงต่อวาจา ๔) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ๕) ความซื่อตรงต่อธรรมะ ๖) ความซื่อตรงต่อตนเอง

๔.๓. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับ “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๗ รูปหรือคน

๔.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนกันยายน ๒๕๖๒ - ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๕.๑. การเมือง หมายถึง การต่อสู้หรือการแข่งขันเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจในการแบ่งสรรทรัพยากร ผลประโยชน์ และค่านิยม ให้แก่แคว้นจ๊กโดยขงเบ้ง

๕.๒. แนวคิดทางการเมือง หมายถึง แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามแนวคิดของ Jean Bodin ซึ่งประกอบด้วยหลัก ๕ ประการ ได้แก่ ๑) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ๒) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง ๓) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบาร์มี ๔) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย ๕) พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

๕.๓. วรรณกรรมสามก๊ก หมายถึง วรรณกรรมประวัติศาสตร์จีนในยุคสามก๊ก อยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างราชวงศ์ฮั่นกับราชวงศ์จิ้น ในที่นี้ยึดตามฉบับหลอกว่านจง แปลโดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นหลัก

๕.๔. ขงเบ้ง หมายถึง ตัวละครในวรรณกรรมสามก๊กผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของเล่าปี่ ภายหลังกดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีแห่งแคว้นจ๊กในสมัยพระเจ้าเล่าเสี้ยน มีชื่อจริงว่าจูกัดเหลียง มีสมญานามว่า อาจารย์ฮกหลง หรือมังกรหลับ

๕.๕. สังคมไทย หมายถึง ราชอาณาจักรไทย

๕.๖. หลักธรรม หมายถึง หลักธรรมที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ หลักอาชวชะ (ความซื่อตรง) ซึ่งเป็น ๑ ในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ ได้แก่ ๑) ความซื่อตรงต่อบุคคล ๒) ความซื่อตรงต่อเวลา ๓) ความซื่อตรงต่อวาจา ๔) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ๕) ความซื่อตรงต่อธรรมะ ๖) ความซื่อตรงต่อตนเอง

๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๖.๑. ได้ทราบแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๖.๒. ได้ทราบแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๖.๓. ได้ทราบอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

๖.๔. องค์ความรู้ที่เป็นผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปบูรณาการเพื่อการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย โดยได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมือง แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ เรื่องราววรรณกรรมสามก๊กโดยย่อ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย ได้แก่ ขงเบ้ง นอกจากนี้ยังได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมด้วยหลักการที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย โดยแบ่งออกเป็น ๙ ส่วน คือ

๑. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง
๒. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมือง
๓. แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์
๔. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ
๕. หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย
๖. เรื่องราววรรณกรรมสามก๊กโดยย่อ
๗. ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๙. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง

๑.๑. ความหมายของการเมือง

การเมือง หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมือง ระบบการเมือง กระบวนการและ กิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม หรือ ความสัมพันธ์ทางการเมือง เป็นเรื่องของ การบังคับหรือเรื่องของอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง^๑ สามารถ พิจารณาได้ ๓ แง่มุม คือ แง่สถาบัน แง่ของหน้าที่ และแง่ของระบบการเมือง

๑.๑.๑. ความหมายทางการเมืองในแง่ของสถาบัน

การเมืองมีความหมาย มีที่มาหรือมีสมมติฐานที่ว่า การกระทำทางการเมืองจะ เกิดขึ้นภายในขอบเขตที่เห็นชัดเจนเท่านั้น และการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าปราศจากสถาบันที่จัดตั้ง ขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อเป็นเช่นนั้น ความหมายทางการเมืองในแง่นี้จึงถือว่า ประการที่หนึ่งหมายถึง สถาบันทางการเมืองการปกครอง ประการที่สองหมายถึงสถาบันที่เรียกว่ารัฐ

๑.๑.๒. ความหมายทางการเมืองในแง่ของหน้าที่

เป็นการกล่าวถึงการเมืองที่มุ่งไปที่หน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ได้แก่การแข่งขัน หรือการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตาม และหน้าที่ที่เกี่ยวกับการ ตัดสิน กำหนดนโยบายสาธารณะมากกว่าสถาบันทางการเมืองหรือสถาบันที่เรียกว่ารัฐ ที่นอกจาก ใช้ไม่ได้กับสังคมทุกชนิดแล้ว ยังไม่ช่วยให้ปรากฏการณ์ทางการเมืองในแง่ของการเคลื่อนไหวหรือ พฤติกรรมทางการเมืองที่ปรากฏอยู่จริง หากจะกล่าวถึงแง่ของอำนาจ

ความหมายทางการเมืองในแง่ของหน้าที่นั้น แบ่งออกได้เป็น ๔ ความหมาย ได้แก่

- ๑) การเมือง หมายถึง เรื่องความสัมพันธ์เกี่ยวกับอำนาจหรือการบังคับให้ปฏิบัติตาม^๒
- ๒) การเมือง หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ หรืออำนาจอันชอบธรรม^๓

^๑ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย รัฐศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๒๒-๑๒๒๙.

^๒ Aristotle, “The Politics”, Translates with notes by Ernest Barker, (New York: Oxford University Press, 1962), p.6.

^๓ A. Dahl, Robert, *Modern Political Analysis*, (Englewood Cliffs: N.J.Prentice-Hall, 1963), pp.41-47.

๓) การเมือง หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการรวมตัวและใช้อำนาจหน้าที่ในสังคมโดยมีความมุ่งหมายที่จะสถาปนาหรือดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย การขจัดความแตกต่างระหว่างบุคคล หมู่เหล่า ทั้งนี้เพื่อสนองต่อเป้าหมายต่างๆ ร่วมกัน^๔

๔) การเมือง หมายถึง เรื่องของอิทธิพล ผู้ทรงอิทธิพล และเป็นเรื่องของใคร ได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร โดยเฉพาะคำถามที่ว่าเมื่อไหร่และอย่างไร เป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและอิทธิพลอย่างเห็นได้ชัด^๕

๑.๑.๓. ความหมายของการเมืองในแง่ของระบบ

เป็นการกล่าวถึงการเมืองที่มุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม การกล่าวถึงการเมืองในแง่นี้ ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นการพิจารณาที่ประสานความหมายของการเมืองในแง่อื่นเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ ได้กล่าวถึงการเมืองในแง่อื่นไว้อย่างครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย เรื่องของอำนาจ หรือเรื่องของสถาบันที่เข้ามาดำเนินการการตัดสินใจแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม

ระบบการเมืองจะปรากฏคุณลักษณะบางประการที่แน่นอนชัดเจน นั่นคือ มักจะมีสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำ แน่นอน สม่าเสมอตามควร คือ

- ๑) มีจุดหมายปลายทางในทางการเมืองการปกครองอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง
- ๒) มีองค์การซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในการใช้อำนาจทางการเมือง
- ๓) มีกระบวนการในการใช้อำนาจตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดขึ้น
- ๔) มีหลักการสำคัญที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดตั้งองค์การ หรือในการดำเนินการตามกระบวนการ หลักการนี้เป็นไปเพื่อกำหนดลักษณะในการใช้อำนาจให้เป็นไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง เช่น ระบบการเมืองบางระบบใช้หลักการรวมอำนาจอย่างเต็มที่ บางระบบใช้หลักการกระจายอำนาจ บางประเทศใช้หลักการมอบอำนาจให้กับองค์การหรือหน่วยงานทางการเมืองเป็นพิเศษ เช่น ระบบการเมืองแบบรัฐสภาก็มีหลักการที่ให้อำนาจกับหน่วยงานนิติบัญญัติให้อำนาจสูงสุดแต่หน่วยเดียว บางแห่งใช้หลักการแยกอำนาจเป็น ๓ ส่วน คือให้แต่ละองค์กรหรือแต่ละหน่วยอำนาจทางการเมือง เช่น หน่วยงานนิติบัญญัติ หน่วยงานบริหาร และหน่วยงานตุลาการ มีอำนาจเป็นของตนโดยเฉพาะเท่าเทียมกัน ดังนั้น หน่วยงานเหล่านี้ก็สามารถคานอำนาจกันได้

๕) มีอุดมการณ์ หมายถึงความเชื่อมั่นศรัทธาในคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง และอุดมการณ์นี้เปรียบเหมือนพลังที่ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองนั้น

^๔ G.Kepschull, Harvery, *Politics in Transition: The Challenge of Change in Asia, Africa and Latin America*, (New York: Appleton-Century-Crafts, 1968), pp.53-54.

^๕ D.Lasswell, Harold, *Politics, Who gets What When How*, (Cleveland: World Publishing Company, 1958), pp.79-80.

๖) มีรูปแบบแห่งโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการกำหนดสถานภาพ ตำแหน่ง ที่ตั้งของ องค์การทางการเมืองต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์การดังกล่าวในลักษณะหรือแนวทางอย่างใด อย่างหนึ่งตามที่เหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ อุดมการณ์ และให้สามารถดำเนินการตาม กระบวนการที่กำหนดขึ้นได้ เพื่อให้สามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่ปรารถนา ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สามารถแบ่งเป็น ๒ ประการ คือ ระบบการเมืองแบบเผด็จการและแบบประชาธิปไตย^๖

ดังนั้น ความหมายของการเมือง คือ กระบวนการและกิจกรรมทางการเมืองที่ เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันอำนาจและสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม การกระทำทางการเมืองนั้นจะ เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตที่เห็นชัดเจนในแง่ของความเป็นสถาบัน หากพิจารณาในแง่หน้าที่ก็เป็นการ พิจารณาหน้าที่ของสถาบันที่พิจารณาถึงการแข่งขันต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจใช้อำนาจ สามารถบังคับให้ ปฏิบัติตาม หากพิจารณาในแง่ระบบเป็นการพิจารณาที่ปฏิสัมพันธ์หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ จัดสรรคุณค่าเพื่อสังคมดังกล่าว

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (๒๕๕๙, หน้า ๑๒๒๒-๑๒๒๙)	๑. ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมือง ระบบการเมือง ๒. กระบวนการและกิจกรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับ การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ๓. ความสัมพันธ์ทางการเมือง เรื่องของการบังคับ หรือเรื่อง ของอำนาจ
Aristotle (1962, p.6)	ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหรือการบังคับให้ปฏิบัติ ตาม
Robert A. Dahl (1963, pp.41-47)	เรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ หรืออำนาจอันชอบธรรม
Harvery G.Kepschull (1968, pp.53-54)	๑. การรวมตัวและใช้อำนาจหน้าที่ในสังคมโดยมีความมุ่ง หมายที่จะสถาปนาหรือดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อย ๒. การขจัดความแตกต่างระหว่างบุคคลและหมู่เหล่าเพื่อ สนองต่อเป้าหมายต่างๆ ร่วมกัน

^๖ สมพงษ์ เกษมสิน และจรรุญ สุภาพ, *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๓๐-๓๑.

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการเมือง (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Harold D.Lasswell (1958, pp.79-80)	เรื่องของอิทธิพล ผู้ทรงอิทธิพล เป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและอิทธิพล
สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ (๒๕๒๐, หน้า ๓๐-๓๑)	๑. การกำหนดสถานภาพ ตำแหน่ง ที่ตั้งขององค์การทางการเมืองต่างๆ ๒. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การในลักษณะหรือแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ อุดมการณ์ สามารถดำเนินการตามกระบวนการที่กำหนดขึ้นได้ เพื่อให้สามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่ปรารถนา

๑.๒. ความสำคัญของการเมือง

ปัญหาทางการเมืองเป็นปัญหาของทุกคน และปัญหาของทุกๆ คนนั้นก็จะต้องเป็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งอันเป็นปัญหาทางการเมือง จากคำนี้แสดงให้เห็นว่าการเมืองเกี่ยวข้องกับตัวเราทุกคนตราบเท่าที่คนเรายังรวมตัวกันอยู่เป็นสังคม ดังนั้นความสำคัญของการเมืองจึงสามารถพิจารณาได้ ๓ ด้านหลัก ได้แก่ ด้านคนกับการเมือง ด้านการเมืองกับเศรษฐกิจ และด้านการเมืองกับสังคม

๑.๒.๑. ด้านคนกับการเมือง

ในด้านนี้ ได้กล่าวถึงความสำคัญในฐานะที่ว่า “คนเป็นสัตว์สังคม” หมายความว่าคนเราจะมีความเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้อยู่รวมกันเป็นสังคม คนเราเกิดมาเพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่การช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะกระทำได้ดีเต็มที่ต่อเมื่อพวกเขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมหรือรัฐเท่านั้น ไม่มีใครสามารถที่จะสอนตัวเองให้รู้จักเหตุผลรู้จักความยุติธรรมได้ แต่คนเราสามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้จากเพื่อนร่วมสังคมที่อยู่รอบๆ ตัวของพวกเขา นอกจากนี้ เพลโตยังมีทรรศนะว่าเราเรียกร้องความช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของเรา และเมื่อเราสามารถที่จะรวบรวมจำนวนคนที่ตอบสนองความต้องการของเราแต่ละอย่างนั้นเข้ามาไว้ในสถานที่เดียวกันแล้ว เราเรียกสถานที่นั้นว่า “รัฐ (Polis)” ดังนั้นเมื่อคนเรามารวมตัวเป็นสังคมการเมืองแล้ว ความจำเป็นในการที่จะสร้างสถาบันเพื่อเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองจึงเกิดขึ้น^๗

^๗ Plato อ้างใน ไพรวัลย์ เคนพรม, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๗๗-๘๔.

๑.๒.๒. ด้านการเมืองกับเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกันมากและส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันจะนำไปสู่การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคม ในขณะที่เรื่องของเศรษฐกิจเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค การจำหน่าย จ่ายแจก หรือจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรต่างๆ ในสังคมเช่นกัน เมื่อเป็นดังนี้ โดยพื้นฐานแล้ว กิจกรรมทั้งสองคือการเมืองกับเศรษฐกิจจำเป็นจะต้องสอดคล้องกัน คือรัฐในฐานะที่มีอำนาจในการปกครองจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารประเทศทั้งหมด ซึ่งรวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจด้วย

๑.๒.๓. ด้านการเมืองกับสังคม

ในที่นี้เป็นการมองภาพรวมโดยทั่วไป นั่นคือสังคมในฐานะที่เป็นที่รวมของบุคคลเป็นจุดมุ่งหมายภายหลังจากที่ได้วิวัฒนาการมาอย่างยาวนานจนบรรลุถึงขั้นสูงสุดจนทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม คนเราจะมีความเป็นคนสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้อยู่ในสังคมเท่านั้น เมื่อคนเราจะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวภายนอกสังคมแล้ว คนก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์โลกโดยทั่วไปนั่นเอง เมื่อเป็นดังนี้ สังคมก็คือที่รวมของความหลากหลายทุกสิ่งทุกอย่างอันเกี่ยวข้องกับคน สังคมจึงเป็นเหมือนกับสิ่งประดิษฐ์ที่สมบูรณ์แบบอันมีแต่ละคนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้น ความต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย ความสมบูรณ์ต่างๆ ตลอดจนการมีอนาคตที่ดีจึงเป็นความต้องการร่วมกันของทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ความสำคัญของการเมือง สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

- ๑) ถึงแม้ว่าคนจะเป็นผู้สร้างระบบการเมือง แต่ในที่สุดระบบการเมืองจะเป็นตัวหล่อหลอมคนในรุ่นต่อไป
- ๒) ระบบการเมืองจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนในสังคม
- ๓) การเมืองจะเป็นตัวกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะที่ปัญหาทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
- ๔) การเมืองจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดระเบียบของสังคม ตลอดจนเป็นแกนกลางของการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม
- ๕) การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้นเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๖) การตัดสินใจทางการเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่เสมอ^๔

^๔ ชรินทร์ สันประเสริฐ, “ระบบการเมืองการปกครอง ๑”, เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับสังคม หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๙-๑๖๔.

ดังนั้น ความสำคัญของการเมืองจึงอยู่ที่ความเกี่ยวข้องทางการเมืองของทุกคน โดยเฉพาะปัญหาต่างๆ ที่ทุกคนล้วนมี อันเป็นปัญหาทางการเมืองไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง เช่น ด้านคนกับการเมือง ด้านการเมืองกับเศรษฐกิจ ด้านการเมืองกับสังคม เนื่องจากว่าสภาพดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงกันได้ การเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงกันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ตารางที่ ๒.๒ ความสำคัญของการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Plato อังโน ไพรวัลย์ เคนพรม (๒๕๖๐, หน้า ๗๗-๘๔)	๑. เพื่อให้การช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ ๒. เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของบุคคล ๓. เพื่อเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครอง
ชรินทร์ สันประเสริฐ (๒๕๔๓, หน้า ๑๕๙-๑๖๔)	๑. ระบบการเมืองเป็นตัวหล่อหลอมคน ๒. ระบบการเมืองเป็นตัวที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนในสังคม ๓. การเมืองเป็นตัวกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศ ๔. การเมืองเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดระเบียบของสังคม ๕. การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น และส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม ๖. การตัดสินใจทางการเมืองส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่

๒. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมือง

๒.๑. ความหมายของแนวคิดทางการเมือง

เมื่อมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง มนุษย์จึงต้องมีกฎเกณฑ์แบบแผนพฤติกรรมบางอย่างไว้เพื่อดำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์มักจะมีคำถามที่ว่า กฎหรือข้อบังคับที่มีอยู่นั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับสภาพการณ์ในขณะนั้น นั่นคือจะเริ่มสงสัยเกี่ยวกับข้อบังคับเดิม เพื่อจะตอบคำถามดังกล่าว มนุษย์จะตั้งคำถามขึ้นมาเพื่อหาคำตอบให้กับตนเองว่าสิ่งที่ดีนั้นคืออะไร การศึกษาเรื่องการเมืองจึงเกิดขึ้นตรงจุดนี้ แนวคิดทางการเมืองนั้น มีความหมายหลายนัย ดังนี้

๑) แนวคิดทางการเมือง คือ การสะท้อนความคิดหรือความหมายใดๆ ที่สำคัญทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นความเห็น หรือจินตนาการที่เป็นหลักเบื้องต้นทางการเมืองโดยมีเจตนาเพื่อสนับสนุนหรือป้องกันความคิดและความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นความสนใจเฉพาะในกฎเกณฑ์หรือนโยบายทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง^๙

๒) แนวคิดทางการเมือง หมายถึง ลัทธิการเมืองที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของบุคคลที่มีสติปัญญาสามารถ นำความรอบรู้ ประสบการณ์ มาตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของสังคม เช่น พฤติกรรมของบุคคล ความปรารถนา ความต้องการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ความร่วมมือหรือความขัดแย้งกัน รวมตลอดถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสงบสุขหรือปัญหาต่างๆ ที่ทำให้หลักประกันในชีวิตของบุคคลต้องเสื่อมคลายลง ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต นอกจากนี้ก็เป็นข้อคิดเกี่ยวกับการมาและการใช้อำนาจการปกครองในสังคมว่าควรจะเป็นไปในแนวไหน เพื่อให้บังเกิดผลหรือประโยชน์สูงสุดต่อบรรดาสมาชิกของสังคมนั้น^{๑๐}

๓) แนวคิดทางการเมือง คือ แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ โครงสร้าง ธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของมัน มันเกี่ยวข้องเป็นสำคัญกับปรากฏการณ์ทางศีลธรรมของพฤติกรรมมนุษย์ในสังคม^{๑๑}

แนวคิดทางการเมืองและสังคมถือเป็นแบบแผนวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งที่ได้วิวัฒนาการมานานตามประวัติศาสตร์ ของมนุษยชาติและมักมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกันตามบริบททางสังคมและยุคสมัย ยุคหลังศึกษาเรียนรู้จากยุคก่อนและพัฒนาแนวคิดให้เหมาะสมกับ

^๙ Strauss, Leo, *What is Political Philosophy: A Critical Study*, (Illinois: The Dorsey Press, 1967), pp.1-2.

^{๑๐} สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ, *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๕.

^{๑๑} C.L. Wayper อ่างใน เฉลิมเกียรติ ผิวนวล, “ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์”, *บทความประกอบการสัมมนา กิ่งศตวรรษธรรมศาสตร์: ๒๔๗๗-๒๕๒๗*, (สถาบันไทยคดีศึกษา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑-๒.

สภาวะการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ และพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงยังคงเกิดขึ้นต่อไปตราบใดที่มนุษย์ยังคงคิด ศึกษา เรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่และการมีชีวิตที่มีความสุขในสังคม และภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคม ทั้งนี้ความแตกต่างและหลากหลายของแนวคิดทางการเมืองและสังคมเธอได้ว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคมมนุษย์มา และสิ่งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดความขัดแย้งเพียงด้านเดียว

ประเด็นหลักของแนวคิดทางการเมืองและสังคมในยุคนี้ เป็นมิติความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและรอบด้านระหว่างคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคม จนถึงระดับโลก ซึ่งต้องนำเอาทุกมิติที่สัมพันธ์กับความคิด และความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมของมนุษย์ สังคมมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทุกด้านมาพิจารณาร่วมกัน ภายใต้ฐานของความหลากหลายและแตกต่าง ประกอบกับการพิจารณาในมิติเชิงประวัติศาสตร์ และใช้วิธีการศึกษาหลายหลายแนวทางประกอบกัน รวมทั้งแนวทางจารีตประเพณีที่กลายเป็นสัญลักษณ์และความคลาสสิกในกรอบของสังคมมนุษย์ยุคปัจจุบันไปแล้ว ทั้งนี้เป้าหมายของการถกวิเคราะห์ประเด็นหลักหลักของแนวคิดทางการเมืองและสังคมเหล่านี้ก็เพื่อสังคมอุดมคติที่ให้ชีวิตที่ดีกับมวลมนุษยชาติ การทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและได้ดูสภาพกับเปลือกโลกที่มนุษย์พำนักอยู่ได้อย่างยั่งยืนและมีความหวังอยู่เสมอ^{๑๒}

ยังมีแนวคิดทางการเมืองที่เป็นการพยายามอธิบายอ้างอิงหรือวิพากษ์วิจารณ์ด้านต่างๆ ของสัมพันธ์ภาพทางการเมือง กล่าวคือสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ดังที่เราจะได้เห็นเรื่องต่างๆ มากมายมหาศาลอยู่ในหัวข้อเรื่องนี้ ซึ่งก็เป็นความหมายของแนวคิดสมาชิกสังคมทุกคนได้รับผลกระทบกระเทือนจากสัมพันธ์ภาพเหล่านี้ เขาได้รับรู้อยู่แล้วเสมอมา และจะรับรู้ต่อไปเสมอ เขาอาจให้ความใส่ใจต่อเรื่องราวมากหรือเพียงเล็กน้อย แต่เขาย่อมไม่อาจหนีข้อเท็จจริงที่ว่า สิ่งที่เขาเป็นอยู่และสิ่งที่เขากระทำเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นมีขึ้นในสังคมของตนนั้นส่วนใหญ่ทีเดียว เกิดขึ้นโดยระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่ง^{๑๓} และพื้นฐานของระบบการเมืองก็คือแนวคิดทางการเมืองนั่นเอง

ด้วยเหตุที่แนวคิดทางการเมืองนั้นไม่ใช่สภาพที่ลอยอยู่โดยปราศจากการเกี่ยวข้องกับสังคม ได้อิทธิพลโดยรอบของสังคม จึงมีผลต่อการกำหนดรูปแบบแนวคิดทางการเมืองของนักคิดทางการเมือง อีกทั้งปัจจัยส่วนตัว กล่าวคือ ภูมิหลัง ประสบการณ์ด้านต่างๆ การศึกษา การอบรมนิสัย และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ก็เป็นปัจจัยที่กำหนดแนวคิดทางการเมืองอีกส่วนหนึ่งด้วย

^{๑๒} เสนีย์ คำสุข, “การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคม”, *ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๑*, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

^{๑๓} M. J. Harmon, *Political Thought from Plato to the Present*, (New York: McGraw-Hill, 1967), pp.1-2.

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของแนวคิดทางการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Leo Strauss (1967, pp.1-2)	การสะท้อนความคิดหรือความหมายที่สำคัญทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นความเห็น หรือจินตนาการที่เป็นหลักเบื้องต้นทางการเมือง โดยมีเจตนาเพื่อสนับสนุน หรือป้องกันความคิดและความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นความสนใจเฉพาะในกฎเกณฑ์หรือนโยบายทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง
สมพงษ์ เกษมสิน และจรูญ สุภาพ (๒๕๒๐, หน้า ๕)	<p>๑. ลัทธิการเมืองที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของบุคคลที่มีสติปัญญาสามารถ นำความรอบรู้ ประสบการณ์ มาตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของสังคม</p> <p>๒. ข้อคิดเกี่ยวกับการมาและการใช้อำนาจการปกครองในสังคม เพื่อให้บังเกิดผลหรือประโยชน์สูงสุดต่อบรรดาสมาชิกของสังคมนั้น</p>
C.L. Wayper อังใน เฉลิมเกียรติ ผิวนวล (๒๕๒๗, หน้า ๑-๒) เสนีย์ คำสุข (๒๕๔๗, หน้า ๔๓)	<p>แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ โครงสร้าง ธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางศีลธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม</p> <p>การพิจารณาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมของมนุษย์ สังคมมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม ในมิติความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและรอบด้านระหว่างคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ใต้ฐานของความหลากหลายและแตกต่าง ประกอบกับการพิจารณาในมิติเชิงประวัติศาสตร์</p>
M. J. Harmon (1967, pp.1-2)	การพยายามอธิบาย อ้างอิง หรือวิพากษ์วิจารณ์ด้านต่างๆ ของสัมพันธภาพทางการเมือง กล่าวคือสัมพันธภาพระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง

๒.๒. ความสำคัญของแนวคิดทางการเมือง

จากการนิยามความหมายของการเมืองที่ผ่านมา ไม่เพียงพอดต่อการทำความเข้าใจความคิดทางการเมือง หากแต่ต้องทราบถึงความสำคัญของแนวคิดด้วย ว่าแนวคิดประเภทหนึ่งๆ นั้น โดยความเป็นจริงมีความสำคัญในตนเองเพียงใด เพราะความสำคัญของแนวคิดทางการเมืองเป็นการแสดงสภาวะการณ์ความต้องการทางการเมือง ในขณะที่แนวคิดทางการเมืองนั้นเกิดขึ้น เมื่อแนวคิดทางการเมืองที่นักคิดหรือปราชญ์ทางการเมืองเสนอขึ้นมา นั้น นำมาทำการศึกษา วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและสามารถพัฒนาไปสู่สถานภาพที่สูงขึ้นได้หรือไม่อย่างไร

กิจกรรมทางการเมืองทุกประเภท จะมีลักษณะเด่น ๒ ประการ คือ ความต้องการที่จะดำรงรักษาสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ หรือไม่ก็เปลี่ยนแปลงสภาพการณ์นั้นๆ ในกรณีที่ต้องการดำรงรักษาสถานภาพเดิมไว้ มนุษย์จะพยายามป้องกันการเปลี่ยนแปลงอย่างน้อยก็ไม่ให้เลวไปกว่าสภาพเดิม ในกรณีที่ต้องการความเปลี่ยนแปลง ก็จะไปรณนาที่จะก่อให้เกิดสิ่งที่ดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่

เมื่อเป็นเช่นนี้ กิจกรรมทางการเมืองทุกประเภทจึงเกี่ยวข้องหรือถูกชักนำด้วยความคิดบางอย่างในการตัดสินเชิงคุณค่าว่าอะไรดีกว่าหรือเร็วกว่าเสมอ แต่ความคิดว่าอะไรดีกว่าหรือเร็วกว่านั้นย่อมจะต้องมาจากความคิดที่ว่าอะไรคือสิ่งที่เรียกกันว่าดี (Good) เสมอ^{๑๔}

การที่มนุษย์ศึกษาเรียนรู้สังคมมนุษย์เพื่อความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการมุ่งหวังในการปรับเปลี่ยนสังคมไปตามที่มนุษย์ต้องการ ถือเป็นความสำคัญต่อการก่อเกิดแนวคิดทางการเมืองและสังคม ยิ่งมนุษย์เจริญขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนและเติบโตขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดปัญหาใหม่ๆ ขึ้น มนุษย์ยังมีความจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้สังคมเพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา มนุษย์จึงมีการพัฒนาแนวคิดเดิมที่มีอยู่ในการสร้างแนวคิดใหม่ขึ้นมาเพื่อการอธิบายและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่^{๑๕}

ดังนั้นความสำคัญของการเมืองจึงอยู่ที่การเรียนรู้ การพยายามทำความเข้าใจเพื่อที่จะสร้างสรรค์สังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามที่มนุษย์ต้องการ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องไม่เลวลงกว่าเดิมเพราะการแสวงหาและทำความเข้าใจนั้นย่อมต้องมาจากแนวคิดที่ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด (which The Best one) ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามสร้างและอธิบายแนวคิดใหม่เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ที่ดีกว่านั่นเอง

^{๑๔} Strauss, Leo อ่างใน สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช, “ความคิดทางการเมืองไทย”, เอกสารวิจัยหมายเลข ๖ สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๒๓), หน้า ๑-๒.

^{๑๕} เสนีย์ คำสุข, “การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคม”, ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๑, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

ตารางที่ ๒.๔ ความสำคัญของแนวคิดทางการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Leo Strauss อังโน สมบัติ จันทรวงศ์ และชยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๒๓, หน้า ๑-๒)	๑. การรักษาสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ พยายามป้องกันการเปลี่ยนแปลงไม่ให้เร็วไปกว่า สภาพเดิม ๒. การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์นั้นๆ ที่จะ ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่
เสนีย์ คำสุข (๒๕๔๗, หน้า ๒๒)	๓. การตัดสินใจคุณค่าว่าอะไรดีกว่าหรือเร็วกว่า ๑. เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการ มุ่งหวังในการปรับเปลี่ยนสังคมไปตามที่มนุษย์ ต้องการ ๒. เพื่อแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไข ปัญหาของมนุษย์ ๓. เพื่อการอธิบายและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่

๓. แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์

๓.๑. รูปแบบการปกครอง

เราเรียกระบบการปกครองที่ปกครองโดยคนๆ เดียวว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ในระบบการเมืองการปกครองแบบนี้ ไม่มีผู้ใดหรือกฎเกณฑ์ใดจะมายับยั้ง ลิดรอนอำนาจนี้ได้ อำนาจการเมืองการปกครองอยู่กับพระมหากษัตริย์แต่ผู้เดียว อำนาจของพระมหากษัตริย์นอกจากจะเป็นผู้ใช้กฎหมายแล้วยังเป็นผู้สร้างหรือออกกฎหมายอีกด้วย พระมหากษัตริย์เท่านั้นเป็นใหญ่ ไม่ใช่กฎหมายที่เป็นใหญ่ ซึ่งมีนักทฤษฎีที่สนับสนุนความคิดนี้หลาย คน เช่น ช็อง โบแดง (ค.ศ. ๑๕๓๐-๑๕๙๖)

ในแนวคิดของช็อง โบแดงเรื่องราชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อันชอบธรรม กษัตริย์ต้องเคารพกฎหมายธรรมชาติ เช่นเดียวกับราษฎรต้องเคารพกษัตริย์ผู้ทรงธรรม ซึ่งเป็นแหล่งเดียวที่มีอำนาจสูงสุด อาจกล่าวได้ว่าในระบบเช่นนี้ กษัตริย์ปกครองไพร่ฟ้าด้วยความยุติธรรมอย่างแท้จริง ประชาชนจึงยอมรับอย่างจริงใจแน่แท้ เหมือนกับการยอมรับในความงามแห่งดวงตะวัน โบแดงเห็นว่า “ความสำคัญของกษัตริย์ ต้องทำให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติ เหมือนกับเขาเป็น

ราษฎรของพระองค์ ที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กษัตริย์ได้บัญญัติขึ้น” ตามทัศนะของโบแดง กษัตริย์จะ
 ได้รับความสำเร็จในการปกครองต้องมีลักษณะดังนี้

๑) มีความเมตตาเป็นนิสัย	๒) มีความรอบคอบในราชกิจ
๓) มีความกล้าหาญ	๔) มีทรัพย์สิน
๕) ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก	๖) รักษาคำพูด
๗) สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา	๘) มีความกรุณาต่อราษฎร
๘) มีบุคลิกดี	๑๐) แสวงหาแต่คุณธรรม
๑๑) เกรงกลัวต่อความชั่ว	๑๒) มีความยุติธรรม ^{๑๖}

โบแดงกล่าวว่า “มิตรภาพที่ถาวรระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน จะปรากฏขึ้นทันทีที่
 ประชาชนและกษัตริย์มีความกลมเกลียวกัน” นั้นหมายถึงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเคารพต่อกฎหมายของ
 กษัตริย์ และกษัตริย์เคารพต่อพระเจ้า แต่ถ้าจะให้กษัตริย์ประสบความสำเร็จในการปกครองจริงๆ ก็
 ต้องมีคุณลักษณะ ๑๒ ข้อดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อกษัตริย์ปกครองไพร่ฟ้าด้วยความยุติธรรมอย่างแท้จริง
 ประชาชนก็จะยอมรับอย่างจริงใจ ความสำเร็จในการปกครองก็จะเกิดเป็นจริง

ตารางที่ ๒.๕ รูปแบบการปกครอง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กวี อิศริวรรณ (ม.ป.ป., หน้า ๔๙-๕๐)	กษัตริย์จะได้รับความสำเร็จในการปกครองต้องมีลักษณะดังนี้ ๑) มีความเมตตาเป็นนิสัย ๒) มีความรอบคอบในราชกิจ ๓) มีความกล้าหาญ ๔) มีทรัพย์สิน ๕) ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก ๖) รักษาคำพูด ๗) สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา ๘) มีความกรุณาต่อราษฎร ๘) มีบุคลิกดี ๑๐) แสวงหาแต่คุณธรรม ๑๑) เกรงกลัวต่อความชั่ว ๑๒) มีความยุติธรรม

^{๑๖} กวี อิศริวรรณ, ๒๐ ความคิดทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สยามบรรณกิจ, ม.ป.ป), หน้า ๔๙-
 ๕๐.

๓.๒. อำนาจของกษัตริย์

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (ค.ศ. ๑๖๓๘-๑๗๑๕) ได้ชื่อว่าเป็น “สุริยเทพ” ผู้สร้างและปกครองฝรั่งเศสมากกว่า ๕๐ปี “เราคือรัฐ” พระองค์ได้ตรัส กษัตริย์ทั้งหลายในยุโรปต่างก็เลียนแบบพระองค์ รวมทั้งราชวงศ์สจวร์ตในอังกฤษ อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ก็ได้รับการสนับสนุนโดยทฤษฎีว่าด้วย “สิทธิจากพระเจ้า” (คือ ผู้ปกครองได้รับมรดกมอบหมายจากพระเจ้า ฉะนั้น ประชาชนต้องเชื่อฟังกษัตริย์ผู้เปรียบเสมือนบิดาของเขาทั้งหลาย ทั้งในบทบัญญัติที่ ๕ ที่ว่า “จงยกย่องบิดามารดาของท่าน”) หรือในการกล่าวของฮอบส์ที่ว่ามนุษย์ควรอยู่ภายใต้อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ ซึ่งรวมทั้งเจตจำนงและเหตุผล เพื่อความปลอดภัยของทุกคน ฉะนั้น อำนาจเด็ดขาดทางการเมืองจึงดูเหมือนว่ามาจากเจตจำนงที่มีเหตุผลของทั้งประชาชนและกษัตริย์ ซึ่งในแง่ของควมมีอิสระของรัฐ และอำนาจอันสมบูรณ์ของกษัตริย์ ได้มีความแตกต่างไปจากแต่เดิม ซึ่งก็อยู่ในแง่เดียวกับคำกล่าวของเดการ์ตเกี่ยวกับสติสัมปชัญญะของมนุษย์ที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นใหม่ ซึ่งจิตความคิดของมนุษย์มีอิสระแต่มีวิธีการคิดเช่นเดียวกับกษัตริย์ที่มีอำนาจเด็ดขาด ก็ได้แสวงหาอำนาจตามอำเภอใจแต่ถือว่าทรงรับผิดชอบสูงสุดและมีความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้กษัตริย์ยังคงรับผิดชอบต่อควมมีระเบียบและความปลอดภัยภายนอกราชอาณาจักรด้วยโดยอาศัยวิธีการทูตและการสนับสนุนโดยพลังจากกองทัพ ซึ่งช่วยให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจขึ้นเป็นที่แน่นอนว่าการกระทำย่อมแตกต่างไปจากทฤษฎี แต่ว่าทฤษฎีได้ให้แนวคิดใหม่และพื้นฐานระดับใหม่ (เช่น ในอังกฤษ ทฤษฎีว่าด้วย “สิทธิจากพระเจ้า” ได้ถูกโต้แย้งโดยความคิดเกี่ยวกับ “ผู้รับผิดชอบ” ของล็อก ซึ่งได้รับชัยชนะในการปฏิวัติ ปี ค.ศ. ๑๖๘๘ และได้มีอิทธิพลต่อนักคิดแนวหน้าทุกหนทุกแห่ง)^{๑๗}

ในศตวรรษที่ ๑๘ ความคิดเกี่ยวกับอำนาจสมบูรณ์ของกษัตริย์ได้เน้นในแง่ที่ต่างกัน “ผู้มีอำนาจแห่งยุคแสงสว่างทางปัญญา” (Enlightened despot) เป็นผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในยุคนี้ด้วยคือเป็นนักปฏิรูปเพราะยอมรับในข้อแนะนำ วิพากษ์วิจารณ์ และ “มีแสงสว่างทางปัญญา” (Enlightened) โดยนักปราชญ์หรือผู้มีสติปัญญาทั้งหลายในบางครั้งก็ทำตัวเป็น “นักสมัครเล่น” (Amateur) เหมือนกับพระเจ้าเฟรเดริกที่ ๒ (มหाराช) แห่งปรัสเซีย (ค.ศ. ๑๗๔๐-๘๖) เป็นผู้อุปถัมภ์นักปราชญ์และผู้มีความสามารถทั้งหลาย ซึ่งในแง่ทฤษฎีแล้ว “ผู้มีอำนาจแห่งยุคแสงสว่างทางปัญญา” ได้ให้แบบอย่างแก่ประชาชนในการคิดทางปรัชญาดังที่ เจเรมี เบนแธม (ซึ่งอยู่ในยุคของพระนางแคทเธอรีนแห่งรัสเซีย พระเจ้าเจเซฟที่ ๒ และพระเจ้ากุสตาวัสที่ ๓ แห่งสวีเดน) กล่าวอย่างมีความหวังว่า “ผู้ปกครองควรที่จะให้นักปราชญ์มีส่วนร่วมในการปกครอง และ นักปราชญ์ก็ควรที่จะ

^{๑๗} ไชยยันต์ ไชยพร, แนวคิดธรรมราชากับราชาปราชญ์, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๕ ประจำปี ๒๕๕๖ “ธรรมราชา”, ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ, ๘-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร: ส. เจริญการพิมพ์), หน้า ๑๓๕-๑๔๐.

ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในศาสตร์ของเขา” อย่างไรก็ตามการปฏิวัติฝรั่งเศสก็ได้สั่นคลอนความหวังในความก้าวหน้าของยุคแสงสว่างทางปัญญา กฎธรรมชาติและสัญญาประชาคม

ในการกล่าวถึงอำนาจอันเด็ดขาดของกษัตริย์ โดยการอ้างสิทธิจากพระเจ้าหรือผลประโยชน์ของสังคมดูเหมือนจะถูกปฏิเสธทั้งในแง่ปฏิบัติและในแง่ทฤษฎี (ดังเช่น สงครามกลางเมืองในอังกฤษ) ความคิดสองประการที่ได้ปรับมาใช้ในกฎหมาย คือ กฎธรรมชาติและสัญญาประชาคมซึ่งมีส่วนช่วยในข้อถกเถียงที่กำลังเกิดขึ้นขณะนั้น^{๑๘}

ตารางที่ ๒.๖ อำนาจของกษัตริย์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
จูเลียน อักซ์ลีย์ และคณะ (๒๕๔๒, หน้า ๗๕-๗๖)	<p>๑. อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ได้รับการสนับสนุนโดยทฤษฎีว่าด้วย “สิทธิจากพระเจ้าเป็นเจ้า” คือ ผู้ปกครองได้รับมรดกมอบหมายจากพระเจ้า ประชาชนต้องเชื่อฟังกษัตริย์เปรียบเสมือนบิดา มนุษย์ควรอยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์ ซึ่งรวมทั้งเจตจำนงและเหตุผล เพื่อความปลอดภัยของทุกคน</p> <p>๒. อำนาจเด็ดขาดทางการเมืองมาจากเจตจำนงที่มีเหตุผลของทั้งประชาชนและกษัตริย์ กษัตริย์รับผิดชอบต่อความมีระเบียบและความปลอดภัยภายนอกราชอาณาจักรด้วยโดยอาศัยวิธีการทูตและการสนับสนุนโดยพลังกองทัพ</p>

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง พระองค์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบาร์มี ทรงเป็นผู้ถืออาญาสิทธิ์ และทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ความชอบธรรมแห่งตำแหน่งของพระองค์อยู่ในฐานะที่ใครจะมาท้าทายไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีรัฐจะมีก็แต่อาณาจักรของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นเจ้าของอาณาจักร และอาณาจักรนั้นมีไว้เพื่อสนองเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์ หากแต่ในการปกครองแบบนี้ทั้งที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครอง (กษัตริย์) ประกอบไปด้วยธรรมคุณธรรมแล้วการปกครองแบบนี้ก็จะบรรลุจุดหมายเช่นกันคือ ความผาสุกของประชาชน ซึ่งหากจะกล่าวโดยข้อเท็จจริงแล้ว การปกครองในทุกรูปแบบล้วนแล้วแต่มีความปรารถนาต่อการอยู่ดีมีสุข

^{๑๘} จูเลียน อักซ์ลีย์ และคณะ, *วิวัฒนาการแห่งความคิด: ภาคนมนุษย์และมนุษยชาติ* แปลจาก *The Growth of Ideas* โดย จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี, (ภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๗๕-๗๖.

ของประชาชนทั้งสิ้น เพลโตก็เป็นผู้หนึ่งที่มีทัศนะต่อการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เขาได้กล่าวว่า “รัฐที่ปกครองโดยคนๆ เดียว และกฎหมายเป็นรัฐที่ดีที่สุด”

๔. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

๔.๑. ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ คือพลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรม และยังช่วยกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย คนที่มีแรงจูงใจในระดับสูงจะใช้ความพยายามในการกระทำไปสู่เป้าหมายโดยไม่ลดละ แต่คนที่มีแรงจูงใจในระดับต่ำจะไม่แสดงพฤติกรรม หรือไม่ก็ล้มเลิกการกระทำก่อนบรรลุเป้าหมาย มีความหมายของแรงจูงใจหลากหลายนัย ดังนี้

๑) แรงจูงใจในการทำงาน หมายถึง พลังทั้งจากภายในและภายนอกซึ่งช่วยกระตุ้นพฤติกรรมให้บุคคลทำในสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย ด้วยความเต็มใจและเป็นตามกระบวนการจูงใจของแต่ละบุคคล^{๑๙}

๒) แรงจูงใจในการทำงาน หมายถึง สิ่งใดๆ ที่เป็นแรงผลักดัน หรือกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมด้วยความเต็มใจ เพื่อที่จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญคือความต้องการความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งจะทำให้บุคคลากรเกิดการปฏิบัติที่ดี มีความจงรักภักดีต่อองค์กร อันเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว^{๒๐}

๓) แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยหรือสิ่งต่างๆ ที่มากระตุ้นหรือชักนำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ หรือเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ แรงจูงใจจะมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก บุคคลที่มีแรงจูงใจภายในจะมีความสุขในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพราะมีความพึงพอใจโดยตัวของเขาเอง ไม่ได้หวังรางวัลหรือคำชม ส่วนบุคคลที่มีแรงจูงใจภายนอกจะทำอะไรต้องได้รับการยอมรับจากผู้อื่น หวังรางวัลหรือผลตอบแทน^{๒๑}

^{๑๙} ชาญศิลป์ วาสนุมา, “แรงจูงใจและความต้องการความสมหวังในชีวิตของการเป็นคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

^{๒๐} ธิดา สุขใจ, “แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ : ศึกษากรณีส่วนโรงงานฟอกย้อม ๒ บริษัท ยูเนียนอุตสาหกรรมสิ่งทอ จำกัด (มหาชน)”, ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๒๑} ศิริพร จันทศรี, “การศึกษาแรงจูงใจในปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน”, ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

๔) แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง การมีความปรารถนาหรือความต้องการที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จโดยเกิดจากความพึงพอใจจากภายในที่เมื่อได้ปฏิบัติงานแล้วมีความสุข ไม่เกิดความเบื่อหน่ายท้อถอย ปฏิบัติงานโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทน เป็นผู้ที่รักงาน มีความตั้งใจ เต็มใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด^{๒๒}

จุดเน้นหรือหลักสำคัญของเรื่องการจูงใจนั้นอยู่ที่ความสามารถในการตอบสนองความต้องการ หรือทำให้เกิดความพึงพอใจอันเนื่องมาจากความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าว สิ่งใดก็ตามที่สามารถทำให้เกิดความพึงพอใจขึ้นมาได้ อาจถือว่าเป็นสิ่งล่อใจและสิ่งจูงใจ (Incentive) ซึ่งจะกลายเป็นเป้าหมาย (Goal) ที่บุคคลแสวงหาในองค์การ สิ่งจูงใจหรือเป้าหมายนี้อาจเป็นสิ่งจูงใจ หรือเป้าหมายทางปฏิฐานหรือทางบวก (Positive) เช่น การยกย่องชมเชย การยอมรับ การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การเพิ่มเงินเดือน หรืออาจเป็นสิ่งจูงใจหรือเป้าหมายทางนิเสธหรือทางลบ (Negative) เช่น การคว่ำกล่าวตักเตือนสำหรับการทำงานที่ไม่ดี หรือการลงโทษอื่น ๆ เป็นต้น สำหรับสิ่งจูงใจหรือเป้าหมายทางนิเสธนี้มักไม่เป็นสิ่งดึงดูดใจ ผู้ปฏิบัติงานจึงพยายามเลี่ยงโดยไม่สร้างพฤติกรรมใด ๆ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางนิเสธนี้^{๒๓}

๕) แรงจูงใจ คือ สิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล เป็นแรงขับ เป็นพลังของแต่ละคนที่ทำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จโดยมีกระบวนการเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีความคาดหวัง ความต้องการ (Needs) และเป้าหมายในชีวิต ทำให้เกิดแรงขับ (Drive) เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย (Goals) เพราะฉะนั้น แรงจูงใจจึงมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และรักษาพฤติกรรมนั้นไว้เพื่อให้ตนเองนั้นได้สิ่งที่คาดหวังหรือต้องการ^{๒๔}

^{๒๒} ชนิสา อัมมาทะ, “ความคิดเห็นของบุคลากรต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่สำนักตรวจเงินแผ่นดินจังหวัด สังกัดสำนักตรวจสอบพิเศษภาค ๒”, ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

^{๒๓} สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๘๔.

^{๒๔} สุชาดา สุขบำรุงศิลป์, “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี”, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗.

๖) แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งเร้าจากภายใน สิ่งจูงใจหรือสิ่งโน้มน้าวใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรม เกิดความคิด ความเชื่อมั่นและความมานะพยายามที่จะกระทำ และคงไว้ซึ่งการกระทำนั้นๆ เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งตามที่บุคคลหรือองค์การได้ตั้งไว้^{๒๕}

จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจ คือ สิ่งกระตุ้น หรือสิ่งเร้าที่ทำให้คนมีพลังในการใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ และแสวงหาความรู้ใหม่ในการทำงานด้วยความเต็มใจ และมีความสุขกับการทำงาน เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ

ตารางที่ ๒.๗ ความหมายของแรงจูงใจ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ชาญศิลป์ วาสบุญมา (๒๕๔๖, หน้า ๒๖)	พลังจากภายในและภายนอก ซึ่งช่วยกระตุ้นพฤติกรรมให้บุคคลทำในสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย ด้วยความเต็มใจและเป็นตามกระบวนการจูงใจของแต่ละบุคคล
ธิดา สุขใจ (๒๕๔๘, หน้า ๘)	สิ่งที่เป็นแรงผลักดัน หรือกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมด้วยความเต็มใจ เพื่อที่จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญคือความต้องการความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้บุคลากรเกิดการปฏิบัติที่ดี มีความจงรักภักดีต่อองค์กร
ชนิสลา อัมมาทะ (๒๕๔๖, หน้า ๙)	การมีความปรารถนาหรือความต้องการที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จโดยเกิดจากความพึงพอใจจากภายใน ที่เมื่อได้ปฏิบัติงานแล้วมีความสุข ไม่เกิดความเบื่อหน่าย ท้อถอย ปฏิบัติงานโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทน เป็นผู้ที่รักงาน มีความตั้งใจ เต็มใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด
ศิริพร จันทศรี (๒๕๕๐, หน้า ๑๐)	ปัจจัยหรือสิ่งต่างๆ ที่มากระตุ้นหรือชักนำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ หรือเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ

^{๒๕} ชาญเดช วีรกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ ๕ (จังหวัดอุบลราชธานี)”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

ตารางที่ ๒.๗ ความหมายของแรงจูงใจ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สรั้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (๒๕๕๐, หน้า ๘๔)	ความสามารถในการตอบสนองความต้องการ หรือทำให้เกิดความพึงพอใจอันเนื่องมาจากความสามารถในการตอบสนองความต้องการ สิ่งล่อใจและสิ่งจูงใจจะกลายเป็นเป้าหมายที่บุคคลแสวงหาในองค์การ หรือเป้าหมายทางบวก
สุชาติดา สุขบำรุงศิลป์ (๒๕๕๓, หน้า ๑๗)	สิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล เป็นพลังของแต่ละคนที่ทำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จโดยมีกระบวนการเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีความคาดหวัง ความต้องการ และเป้าหมายในชีวิต ทำให้เกิดแรงขับเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย
ชาญเดช วีรกุล (๒๕๕๒, หน้า ๓)	สิ่งเร้าจากภายใน สิ่งจูงใจ หรือสิ่งโน้มน้าวใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรม เกิดความคิด ความเชื่อมั่น และความพยายามที่จะกระทำ และคงไว้ซึ่งการกระทำนั้น เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งตามที่บุคคลหรือองค์การได้ตั้งไว้

๔.๒. องค์ประกอบของแรงจูงใจ

จากความหมายของแรงจูงใจที่กล่าวมา แรงจูงใจยังมีองค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดเป็นแรงจูงใจ ซึ่งแบ่งองค์ประกอบเป็น ๒ ประการ คือ

๔.๒.๑. ธรรมชาติของแต่ละบุคคล เพราะคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน (Individual Differences) มีความแตกต่างกันในสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เช่น กรรมพันธุ์ นิสัย อารมณ์ ความต้องการ ผิพรรณ สีขนนัยน์ตา เป็นต้น แต่ธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแรงจูงใจ คือ

๑) แรงขับ (Drive) เป็นความตึงเครียดทางร่างกายที่ทำให้เกิดกิจกรรมที่จะบรรเทาหรือลดความตึงเครียดนั้น ๆ เช่น ความหิว ความกระหาย ความรู้สึกทางเพศ ความต้องการที่เป็นความประสงค์อย่างรุนแรงจนกลายเป็นราคะ (Desire) เป็นต้น แรงขับเหล่านี้จะต้องก่อพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้แรงขับหายไป ซึ่งแรงขับเหล่านี้ มี ๒ ประเภทด้วยกัน ได้แก่

(๑) แรงขับภายในร่างกาย (Primary Drive) หรือว่าแรงขับปฐมภูมิ ได้แก่ แรงขับที่เกิดอยู่ภายในร่างกาย การเกิดแรงขับขึ้นในร่างกาย แปลว่าร่างกายขาดสภาวะสมดุลจนทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น หิว กระหาย ความรู้สึกทางเพศ หรือวังเหงา แรงจูงใจภายในร่างกายนี้แต่ละคนจะมีไม่เท่ากัน

(๒) แรงขับภายนอกร่างกาย (Secondary Drive) หรือว่าแรงขับทุติยภูมิ คือแรงขับที่มาจากภายนอกร่างกาย ได้แก่ พวกแรงขับที่เกิดจากความต้องการด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และสังคม ตัวอย่างเช่นอยากเป็นสมาชิกวุฒิสภา อยากเป็นกรรมการตุลาการ อยากเป็นกรรมการเลือกตั้ง ความต้องการเหล่านี้ล้วนมาจากภายนอกทั้งสิ้น และแต่ละบุคคลจะมีความสนใจ ความต้องการ และแรงกระตุ้นที่มากน้อยต่างกัน และเช่นกันแรงขับประเภทนี้ก็ได้ทั้งทางบวกและทางลบ

๒) ความวิตกกังวล (Anxiety) ความวิตกกังวลเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นเจตคติด้านอารมณ์ และเป็นความรู้สึกของบุคคลที่วาดภาพไปถึงอนาคตที่ยังมาไม่ถึงที่เรียกว่า Sentiment Concerning the Futures พอเกิดความวิตกกังวลก็จะเกิดความกลัวต่าง ๆ

๔.๒.๒. สถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อม^{๒๖}

ตารางที่ ๒.๘ องค์ประกอบของแรงจูงใจ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
จันท์ ชุ่มเมืองปัก (๒๕๔๖, หน้า ๓๕)	๑) ธรรมชาติของแต่ละบุคคล ประกอบด้วย แรงขับภายในร่างกาย เช่น หิว ระบาย ความรู้สึกทางเพศ หรือ่วงเหงา และแรงขับภายนอกร่างกาย ได้แก่ พวกแรงขับที่เกิดจากความต้องการด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และสังคม ๒) สถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อม

๔.๓. กระบวนการจูงใจ

มนุษย์ทั้งหลายล้วนมีความต้องการ และเมื่อความต้องการนั้นยังไม่ได้รับการตอบสนอง Unsatisfied Need จะเกิดความตึงเครียด Tension ซึ่งความตึงเครียดนี้จะไปกระตุ้นแรงขับเพื่อหาวิธีการหรือหาพฤติกรรม Search Behavior ที่จะนำไปสู่เป้าหมายหรือทำให้ตนเองได้ในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งหากได้ความต้องการ Satisfied Need แล้วความตึงเครียดก็จะลดลง

การเกิดของกระบวนการจูงใจ เมื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดแรงขับแล้ว จะเห็นว่าความต้องการจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ส่วนปัจจัยอื่น ๆ จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลทำให้เกิดความต้องการขึ้น การจูงใจของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์อย่างแยกไม่ออก ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลเกิดความต้องการ และความต้องการของเขายังไม่ได้รับการตอบสนอง เขาจะ

^{๒๖} จันท์ ชุ่มเมืองปัก, แรงจูงใจและการจูงใจ สร้างปาฏิหาริย์, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕.

เกิดความเครียด เมื่อเกิดความเครียด บุคคลนั้นจะอยู่ไม่เป็นสุข เกิดแรงขับที่จะทำบางสิ่งบางอย่าง เพื่อลดความเครียด โดยได้รับอิทธิพลจากการเรียนรู้ มโนภาพทางความคิด (ความรู้ความเข้าใจจากการรับรู้ การจำ การใช้ดุลยพินิจและอื่นๆ) เพื่อแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้ความเครียดลดลงหรือหายไป กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคลที่กระตุ้นให้บุคคลไปสู่การกระทำอย่างมีเป้าหมาย เรียกว่า การจูงใจ

ถ้ามีความต้องการเกิดขึ้นโดยไม่มีแรงจูงใจ กระบวนการจูงใจก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะความต้องการเป็นความอยากได้เท่านั้น ถึงไม่ได้ก็ไม่ใช่ไร แต่เมื่อไรก็ตามที่ความต้องการนั้นมี ก็จะมีแรงจูงใจเกิดขึ้น^{๒๗}

กระบวนการเกิดของการจูงใจ อาจสรุปลักษณะของแรงจูงใจได้ ดังนี้

- ๑) แรงจูงใจเกิดจากความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง
- ๒) แรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรม
- ๓) แรงจูงใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมา
- ๔) แรงจูงใจจะเป็นตัวลดความเครียดหรือความไม่สมดุล
- ๕) แรงจูงใจจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคลและในเวลาเปลี่ยนแปลงไป
- ๖) แรงจูงใจเป็นเรื่องที่ซับซ้อน บางครั้งแรงจูงใจชนิดเดียวกัน ทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมาแตกต่างกัน บางครั้งแรงจูงใจที่ไม่เหมือนกัน อาจจะทำให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมาเหมือนกันก็ได้

ตารางที่ ๒.๙ กระบวนการจูงใจ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	การเกิดของกระบวนการจูงใจ ความต้องการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ส่วนปัจจัยอื่น ๆ จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลทำให้เกิดความต้องการขึ้น การจูงใจของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์อย่างแยกไม่ออก

^{๒๗} ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, การเกิดของกระบวนการจูงใจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.library.msu.ac.th/web/searching> [๕ กันยายน ๒๕๖๒].

๔.๔. ประเภทของแรงจูงใจ

ได้แบ่งการจูงใจออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๒๘}

๔.๔.๑. การจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่มีความต้องการในการทำ การเรียนรู้ หรือแสวงหาบางอย่างด้วยตนเอง โดยมีต้องให้มีบุคคลอื่นมาเกี่ยวข้อง การจูงใจประเภทนี้ ได้แก่

๑) ความต้องการ (Need) เนื่องจากคนทุกคนมีความต้องการที่อยู่ภายใน อันจะทำให้เกิดแรงขับ แรงขับนี้จะก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและความพอใจ

๒) เจตคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งจะช่วยให้บุคคลทำในพฤติกรรมที่เหมาะสม

๓) ความสนใจพิเศษ (Special Interest) การที่เรามีความสนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษ ก็จัดว่าเป็นแรงจูงใจให้เกิดความเอาใจใส่ในสิ่งนั้นๆ มากกว่าปกติ

๔.๔.๒. การจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่ได้รับแรงกระตุ้นมาจากภายนอกให้มองเห็นจุดหมายปลายทาง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคล แรงจูงใจเหล่านี้ ได้แก่

๑) เป้าหมายหรือความคาดหวังของบุคคล คนที่มีเป้าหมายในการกระทำใดๆ ย่อมกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจให้มีพฤติกรรมที่ดีและเหมาะสม

๒) ความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้า คนที่มีโอกาสทราบว่าตนจะได้รับความสำเร็จอย่างไรจากการกระทำนั้น ย่อมจะเป็นแรงจูงใจให้ตั้งใจและเกิดพฤติกรรมขึ้นได้

๓) บุคลิกภาพ ความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพ ก่อให้เกิดแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมขึ้นได้

๔) เครื่องล่อใจอื่นๆ มีสิ่งล่อใจหลายอย่างที่ทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้พฤติกรรมขึ้น เช่น การให้รางวัล (Rewards) อันเป็นเครื่องกระตุ้นให้อยากกระทำ หรือการลงโทษ (Punishment) ซึ่งจะกระตุ้นมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้การชมเชย การติเตียน การประกวด การแข่งขัน หรือการทดสอบก็จัดว่าเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมได้ทั้งสิ้น

^{๒๘} อรพินทร์ ชูชม, “แรงจูงใจในการทำงาน: ทฤษฎีและการประยุกต์”, วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๕): ๕๒-๖๑.

๔.๕. ประโยชน์ของแรงจูงใจ

ประโยชน์ของแรงจูงใจ มีดังต่อไปนี้^{๒๙}

- ๑) เสริมสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานให้บุคคล เป็นการสร้างพลังร่วมกันของกลุ่ม
 - ๒) ส่งเสริมและเสริมสร้างสามัคคีธรรมในหมู่คณะ เป็นการสร้างพลังด้วยความสามัคคี
 - ๓) สร้างขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงานแก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ
 - ๔) ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์การ
 - ๕) ช่วยทำให้การควบคุมดำเนินไปด้วยความราบรื่น อยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัย และมีศีลธรรมอันดีงาม ลดอุบัติเหตุและอันตรายในการปฏิบัติงาน
 - ๖) เกื้อกูลและจูงใจให้สมาชิกขององค์การเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่างๆ ในองค์การ เป็นการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและองค์การ
 - ๗) ทำให้เกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นในองค์การที่ตนปฏิบัติงานอยู่ ทำให้เกิดความสุขกาย สุขใจในการทำงาน
 - ๘) แรงจูงใจก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
- กล่าวโดยสรุป แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องเอาใจใส่อยู่เสมอ การใช้กำลังบังคับอาจทำให้ประสิทธิภาพของงานต่ำ ไม่ใช่วิธีแก้ปัญหในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องแต่อย่างใด การจูงใจแบบปฏิบัติเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องสนใจศึกษาถึงปัจจัยอันที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ดีอยู่เสมอ และจะต้องเปรียบเทียบสถานการณ์ของการจูงใจในการหล่อหลอมจิตใจของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ต้องการ และตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

๔.๖. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Theory of Motivation)

๔.๖.๑. ทฤษฎีแรงจูงใจของ Herzberg

Frederick Herzberg ได้คิดค้นทฤษฎีการจูงใจในการทำงานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการบริหาร ชื่อทฤษฎีของ Herzberg มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป คือ “Motivation-Maintenance Theory” หรือ “Dual Factor Theory” หรือ “The Motivation Hygiene Theory”

^{๒๙} ชาญเดช วีรกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ ๕ (จังหวัดอุบลราชธานี)”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

ในการเริ่มต้นค้นคว้าเพื่อสร้างทฤษฎี Herzberg ได้ดำเนินการสัมภาษณ์นักวิศวกรและนักบัญชีซึ่งจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าเพื่อศึกษาทัศนคติที่เกี่ยวกับงานเพื่อที่จะให้มีหนทางเพิ่มผลผลิต ลดการขาดงาน และสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงาน และเพื่อประโยชน์ทั่วไปสำหรับทุกๆ คน ก็คือความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลต่าง ๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงขวัญและกำลังใจที่จะส่งผลให้ทุกคนมีความสุขกายสบายใจและมีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์คำตอบจากข้อความที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบมา ปรากฏว่าปัจจัยหลายๆ อย่างที่แตกต่างกันมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับความรู้สึกที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ สามารถแยกออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ดีและมีผลเกี่ยวกับความพึงพอใจเกี่ยวกับงานที่ทำก็คือ ความสำเร็จ (Achievement) การยอมรับ (Recognition) ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า และคุณลักษณะของงานที่ทำอยู่ คือ ฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับหัวหน้างาน กับเพื่อนร่วมงานกับลูกน้อง เทคนิคในการบังคับบัญชา นโยบายของบริษัท และการบริหาร ความมั่นคงในงาน สภาพการทำงาน เงินเดือน และเรื่องราวส่วนตัวที่ถูกกระทบโดยสภาพของงาน Herzberg ให้ชื่อปัจจัยกลุ่มหลังนี้ว่า “ปัจจัยที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาจิตใจ” (Hygiene or Maintenance Factors) เหตุผลที่เรียกชื่อเช่นนี้เพราะปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีผลในทางป้องกันเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ปัจจัยเหล่านี้จะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้ แต่อาจป้องกันมิให้แรงจูงใจเกิดขึ้นมาได้ การต้องสนใจติดตามดูปัจจัยที่จำเป็นเพื่อการรักษาจิตใจนี้ จึงนับว่าเป็นเรื่องจำเป็น แต่ปัจจัยกลุ่มนี้เพียงกลุ่มเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอสำหรับที่จะให้เป็นเงื่อนไขสำหรับการสร้างแรงจูงใจ

๑) ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor)

ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรงเพื่อจูงใจให้คนชอบและรักงานปฏิบัติ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจให้แก่บุคคลในองค์การให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะปัจจัยที่สามารถสนองตอบความต้องการภายในบุคคลได้ด้วยกัน ได้แก่^{๓๐}

(๑) ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้น และประสบความสำเร็จอย่างดี เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อผลงานสำเร็จจึงเกิดความรู้สึกพึงพอใจและปลาบปลื้มในผลสำเร็จของงานนั้นๆ

(๒) การได้รับการยอมรับนับถือ หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือ ไม่ว่าจะจากผู้บังคับบัญชา การยอมรับนี้อาจจะอยู่ในการยกย่องชมเชยแสดงความยินดี การให้กำลังใจหรือการ

^{๓๐} กมลพร กัลยาณมิตร, “แรงจูงใจ ๒ ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ”, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๑๗๕-๑๘๓.

แสดงออกอื่นใดที่สื่อให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ เมื่อได้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดบรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือจะแฝงอยู่กับความสำเร็จในงานด้วย

(๓) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ หมายถึง งานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ท้าทายให้ต้องลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะสามารถกระทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพังแต่ผู้เดียว

(๔) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีการตรวจสอบหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

(๕) ความก้าวหน้า หมายถึง ได้รับการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นของบุคคลในองค์การ การมีโอกาสได้ศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรือได้รับการฝึกอบรม

๒) ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor)

ปัจจัยค้ำจุน หรืออาจเรียกว่า ปัจจัยสุขอนามัย หมายถึง ปัจจัยที่จะค้ำจุนให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์การ บุคคลในองค์การจะเกิดความไม่ชอบงานขึ้น และปัจจัยที่มาจากภายนอกบุคคล ได้แก่^{๓๑}

(๑) เงินเดือน หมายถึง เงินเดือนและการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้นๆ เป็นที่พอใจของบุคลากรในการทำงาน

(๒) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต นอกจากจะหมายถึงการที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้ว ยังหมายถึงสถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพด้วย

(๓) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หมายถึง การติดต่อไปไม่ว่าเป็นกิริยาหรือวาทะที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี

(๔) สถานะของอาชีพ หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี

(๕) นโยบายและการบริหารงาน หมายถึง การจัดการและการบริหารองค์การ การติดต่อสื่อสารภายในองค์การ

^{๓๑} ปรีกมณ จินตนาพันธ์ และ สุพาดา สิริกุตตา, “ปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน วัฒนธรรมองค์กรที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม”, วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๒๒-๑๒๓.

(๖) สภาพการทำงาน หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสงเสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน รวมทั้งลักษณะของสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ อีกด้วย

(๗) ความเป็นอยู่ส่วนตัว หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีอันเป็นผลที่ได้รับจากงาน ในหน้าที่ของเขาไม่มีความสุข และพอใจกับการทำงานในแห่งใหม่

(๘) ความมั่นคงในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน ความยั่งยืนของอาชีพ หรือความมั่นคงขององค์การ

(๙) วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชา ในการดำเนินงานหรือความยุติธรรมในการบริหาร

โดยสรุป แรงจูงใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากแต่คนและจะมีใช้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยตรง และปัจจัยที่ใช้ในการบำรุงจิตใจนั้นอย่างดีที่สุดจะสามารถช่วยขจัดความไม่พอใจต่าง ๆ ได้ แต่จะไม่สามารถสร้างความพึงพอใจได้ ดังนั้น ในกระบวนการจูงใจที่ต้องการสร้างให้เกิดแรงจูงใจที่ดี จึงจำเป็นต้องจัดและกำหนดปัจจัยต่างๆ ทั้งสองกลุ่ม คือ ทั้งปัจจัยที่ใช้บำรุงจิตใจ (สภาพแวดล้อม) และปัจจัยที่ใช้ใจได้ (ของงานที่ทำ) ทั้งสองอย่างพร้อมกัน

ในการแก้ไข้ปัญหาเรื่องการจูงใจนี้ Herzberg ได้เริ่มต้นพัฒนาวิธีการเพิ่มพูนเนื้อหาของงาน (Job Enrichment) เพื่อให้ค่าของงานสูงขึ้นและมีเนื้อหามากขึ้น เพื่อให้มีปัจจัยที่ใช้ใจได้เพิ่มมากขึ้นในตัวเอง การออกแบบงานเสียใหม่ให้มีคุณค่าเนื้อหาสูงขึ้นนี้เอง ทำให้งานต่างๆ จะมีความหมายมากยิ่งขึ้น มีความสำเร็จในงานมากขึ้น มีทั้งการยอมรับ ทั้งความรับผิดชอบสูงขึ้น ก้าวหน้ามากขึ้น และส่งเสริมการเติบโตให้แก่แต่ละคนได้ ซึ่งจะมีผลต่อการจูงใจเป็นอันมาก^{๓๒}

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการจูงใจของ Herzberg มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและคล้ายกับทฤษฎีการจูงใจของ Maslow เป็นอันมาก ซึ่งในทางปฏิบัติจากการพิสูจน์ยืนยันว่าทฤษฎีทั้งสองเป็นความจริงและใช้ได้กับกลุ่มอาชีพที่มีฐานะตำแหน่งสูง เช่น วิศวกรหรือนักบัญชี ดังที่กล่าวมา แต่อย่างไรก็ตาม กรณีการนำไปใช้กับพนักงานระดับต่ำลงไปหรือพนักงานสตรี และพนักงานประจำวัน ผลปรากฏว่าไม่เป็นไปตามที่กล่าวที่เดิยวนัก และให้ผลผลิตเพียงไปได้เสมอ

^{๓๒} Herzberg, F, **The Motivation of Work**. (New York: John Wiley & Sons, 1959), pp.152-160.

๔.๖.๒. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งกำหนดโดยนักจิตวิทยาชื่อมาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่มีการกล่าวขวัญอย่างแพร่หลาย มาสโลว์มองว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป^{๓๓}

๑) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

๒) ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Security or Safety Needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน

๓) ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (Affiliation or Acceptance Needs) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับ การต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

๔) ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs) หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

๕) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น

จากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ สามารถแบ่งความต้องการออกเป็น ๒ ระดับ คือ^{๓๔}

๑) ความต้องการในระดับต่ำ (Ower orcier Needle) ประกอบด้วยความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง และความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ

^{๓๓} บุษยามาศ แสงเงิน, **ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow + การทำงานในองค์กร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/563294> [๒๐ มกราคม ๒๕๖๓].

^{๓๔} ขนิสา อับมาทะ, “ความคิดเห็นของบุคลากรต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่สำนักตรวจเงินแผ่นดินจังหวัด สังกัดสำนักตรวจสอบพิเศษภาค ๒”, **ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน**, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘-๑๙.

๒) ความต้องการในระดับสูง (Higher order Needs) ประกอบด้วยความต้องการการยกย่องและความต้องการความสำเร็จในชีวิต

ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ (The need-hierarchy Conception of Human motivation) Maslow เรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปได้ เป็นลำดับดังนี้

๑) ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)

๒) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)

๓) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs)

๔) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem Needs)

๕) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization Needs)

ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ มีการเรียงลำดับชั้นความต้องการที่อยู่ในขั้นต่ำสุด จะต้องได้รับความพึงพอใจเสียก่อน บุคคลจึงจะสามารถผ่านพ้นไปสู่ความต้องการที่อยู่ในขั้นสูงขึ้นตามลำดับดังจะอธิบายโดยละเอียดดังนี้^{๓๕}

๑) **ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)** เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุดและสังเกตเห็นได้ชัดที่สุด จากความต้องการทั้งหมดเป็นความต้องการที่ช่วยการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ตลอดจนความต้องการที่จะถูกกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัส แรงขับของร่างกายเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของร่างกายและของอินทรีย์ ความพึงพอใจที่ได้รับ

ในขั้นนี้จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการในขั้นที่สูงกว่า และถ้าบุคคลใดประสบความล้มเหลวที่จะสนองความต้องการพื้นฐานนี้ก็จะได้ไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการในระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ถ้าความต้องการอย่างหนึ่งยังไม่ได้รับความพึงพอใจ บุคคลก็จะอยู่ภายใต้ความต้องการนั้น ซึ่งทำให้ความต้องการอื่น ๆ ไม่ปรากฏหรือกลายเป็นความต้องการระดับรองลงไป

๒) **ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)** เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับความพึงพอใจแล้วบุคคลก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นใหม่ต่อไป ซึ่งขั้นนี้เรียกว่าความต้องการความปลอดภัยหรือความรู้สึกมั่นคง (Safety or Security)

๓) **ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs)** ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการความ

^{๓๕} Maslow, A. H. *Motivation and Personality*, 2nd ed., (New York: Harper & Row, 1970), pp.35-58.

ปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลต้องการได้รับความรักและความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น

๔) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self-esteem Needs) เมื่อความต้องการได้รับความรักและการให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นไปอย่างมีเหตุผลและทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจแล้ว พลังผลักดันในขั้นที่ ๓ ก็จะลดลงและมีความต้องการในขั้นต่อไปมาแทนที่ กล่าวคือมนุษย์ต้องการที่จะได้รับความนับถือยกย่องออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นความต้องการนับถือตนเอง (Self-respect) ส่วนลักษณะที่ ๒ เป็นความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from Others)

(๑) ความต้องการนับถือตนเอง (Self-respect) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และมีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่ามีคุณค่าและมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงานภารกิจต่าง ๆ และมีชีวิตที่เด่นดัง

(๒) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from Others) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ มีสถานภาพ มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขาน และเป็นที่ยอมรับนับถือ มีความต้องการที่จะได้รับความยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขากระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าคุณค่าความสามารถของเขาได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง ก็เป็นเช่นเดียวกับธรรมชาติของลำดับขั้นในเรื่องความต้องการด้านแรงจูงใจในเรื่องอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตนั่นคือ บุคคลจะแสวงหาความต้องการได้รับการยกย่องก็เมื่อภายหลังจากความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของได้รับการตอบสนองความพึงพอใจของเขาแล้ว มันเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ที่บุคคลจะย้อนกลับจากระดับขั้นความต้องการในขั้นที่ ๔ กลับไปสู่ระดับขั้นที่ ๓ อีกถ้าความต้องการระดับขั้นที่ ๓ ซึ่งบุคคลได้รับไว้แล้วนั้น ถูกกระทบกระเทือนหรือสูญสลายไปทันทีทันใด

ความพึงพอใจของความต้องการได้รับการยกย่องโดยทั่ว ๆ ไป เป็นความรู้สึกและทัศนคติของความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้สึกว่าคุณค่า การมีพลังกำลัง การมีความสามารถ และความรู้สึกว่ามีชีวิตอยู่อย่างมีประโยชน์และเป็นบุคคลที่มีความจำเป็นต่อโลก ในทางตรงกันข้าม การขาดความรู้สึกต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ย่อมนำไปสู่ความรู้สึกและทัศนคติของปมด้อยและความรู้สึกไม่พอใจเพียง เกิดความรู้สึกอ่อนแอและช่วยเหลือตนเองไม่ได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการรับรู้ตนเองในทางนิเสธ (Negative) ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรู้สึกขลาดกลัวและรู้สึกว่าตนเองไม่มีประโยชน์และสิ้นหวังในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของชีวิต และประเมินตนเองต่ำกว่า ชีวิตความเป็นอยู่กับการได้รับการยกย่อง และยอมรับจากผู้อื่นอย่างจริงจังใจมากกว่าการมีชื่อเสียงจากสถานภาพหรือการได้รับการประจบประแจง การได้รับความนับถือยกย่องเป็นผลมาจากความเพียร พยายามของบุคคล และ

ความต้องการนี้อาจเกิดอันตรายขึ้นได้ถ้าบุคคลนั้นต้องการคำชมเชยจากผู้อื่นมากกว่าการยอมรับความจริงและเป็นที่ยอมรับกันว่าการได้รับความนับถือยกย่องมีพื้นฐานจากการกระทำของบุคคลมากกว่าการควบคุมจากภายนอก

๕) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization Needs)

ถึงลำดับขั้นสุดท้าย ถ้าความต้องการลำดับขั้นก่อน ๆ ได้ทำให้เกิดความพึงพอใจอย่างมีประสิทธิภาพ ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้น เป็นความปรารถนาในทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งบุคคลสามารถจะได้รับอย่างเหมาะสมบุคคลที่ ประสบผลสำเร็จในขั้นสูงสุดนี้จะใช้พลังอย่างเต็มที่ในสิ่งที่ท้าทายความสามารถและศักยภาพของเขาและมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงตนเอง พลังแรงขับของเขา จะกระทำพฤติกรรมตรงกับความสามารถของตน กล่าวโดยสรุปการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงเป็น ความต้องการอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะบรรลุถึงจุดสูงสุดของศักยภาพ

๔.๖.๓. ทฤษฎีการจูงใจของ McClelland

ในขณะที่ทฤษฎีลำดับขั้นของมาสโลว์ได้มีการทบทวนกัน ทฤษฎีการจูงใจของแม็คเคลแลนด์ (McClelland) ได้รับการสนับสนุนจากผลงานการวิจัยอย่างมาก ตามทฤษฎีของเขานั้น ยึดถือความเชื่อว่าการต้องการของคนที่จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญมี ๓ ประการ คือ^{๓๖}

๑) ความต้องการประสบความสำเร็จ (Need for Achievement)

ผู้ที่มีความต้องการความสำเร็จสูง จะมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเลือกทำงานที่มีลักษณะท้าทายให้บังเกิดผลดี เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัวดังนี้

(๑) ชอบสถานการณ์ที่ทำให้ตนมีโอกาสได้รับผิดชอบต่อผลงานที่ออกมาโดยตรง จึงไม่ชอบงานที่สถานการณ์เอื้อให้เกิดความสำเร็จได้โดยบังเอิญ เพราะถือว่าทำให้ตนพลาดโอกาสที่จะเรียนรู้ต่อการสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง

(๒) ชอบตั้งเป้าหมายการทำงานในระดับที่ยากปานกลาง มีความเสี่ยงแต่อยู่ในวิสัยที่คาดว่าจะสำเร็จได้ ทั้งนี้เพราะเห็นว่า ความสำเร็จที่มาจากเป้าหมายง่าย ๆ ไม่มีประโยชน์อะไร ขณะเดียวกันถ้ากำหนดเป้าหมายยากเกินไปก็อาจพบความสำเร็จได้น้อยมาก ความเสี่ยงต่อความสำเร็จจึงเป็นเครื่องจูงใจสำหรับผู้มีความต้องการความสำเร็จสูง

(๓) ต้องการได้ข้อมูลป้อนกลับจากการทำงานของตน ทั้งนี้เพราะต้องการใช้ข้อมูลป้อนกลับที่ได้เพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ที่จะให้บรรลุเป้าหมายเพื่อประกันความสำเร็จในคราวต่อไป รวมทั้งเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จอีกด้วย

^{๓๖} McClelland, David C., *The Achieving Society*, (Princeton: Van Nostrand, 1961), pp.205-258.

ผู้ที่มีความต้องการความสำเร็จสูงจะมุ่งแข่งขันกับตนเองและผู้อื่นเพื่อให้ได้ผลงานดีขึ้น สนใจต่อการริเริ่มเป้าหมายที่แปลกใหม่และเป็นเป้าหมายระยะยาว โดยการกระทำดังกล่าวมิได้มุ่งหมายที่จะเอาใจใครหรือทำให้ใครเสียหาย แต่ที่ทำก็เพื่อมุ่งตอบสนองแรงจูงใจภายในของตน ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าผู้ที่มีความต้องการความสำเร็จสูงตามทฤษฎีนี้เป็นตัวอย่างของผู้ที่มีความต้องการที่ได้ทำในสิ่งที่ตนปรารถนา (Self-actualization) และผู้ที่มีความต้องการงอกงาม (Growth needs) ในทฤษฎีของมาสโลว์

๒) ความต้องการความรักความผูกพัน (Need for Affiliation)^{๓๗}

ผู้ที่มีความต้องการด้านความรักใคร่ผูกพันสูง เป็นผู้ที่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการสร้างและรักษามิตรภาพ ยึดมั่นต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือเป็นคนที่รักใคร่ผูกพันต่อผู้อื่น และต้องการได้ผลตอบแทนทำนองเดียวกันจากผู้อื่น เป็นผู้มีความสามารถพิเศษในการสร้างเครือข่ายกับผู้อื่นได้อย่างรวดเร็ว เก่งในการติดต่อสื่อสารด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เป็นคนที่ชอบหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและแข่งขันกับผู้อื่น บางครั้งชอบผูกพันตนเองกับความต้องการของผู้อื่น ผู้มีความต้องการด้านความรักใคร่ผูกพันตามทฤษฎีนี้จึงตรงกับผู้ที่มีความต้องการเป็นสมาชิกของสังคม (Belonging needs) และผู้ที่มีความต้องการด้านความสัมพันธ์ (Relatedness needs) ของทฤษฎีมาสโลว์

๓) ความต้องการอำนาจบารมี (Need for Power)^{๓๘}

ผู้ที่ต้องการมีอำนาจสูง มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ต้องการสร้างผลกระทบหรือสร้างความประทับใจต่อคนอื่น ผู้ที่ต้องการมีอำนาจสูงจะพยายามสร้างสถานการณ์หรือสภาวะแวดล้อมทางสังคมขึ้นเพื่อให้ตนสามารถใช้อิทธิพลควบคุมกำกับผู้อื่น บางครั้งผู้ที่ต้องการมีอำนาจสูงยอมที่จะอยู่ในตำแหน่งที่เสี่ยงอันตรายสูง ผูกพันกับการมีเกียรติศักดิ์ศรีของตน อย่างไรก็ตามความต้องการอำนาจสูงเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน ด้วยเหตุที่อำนาจสามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บางคนต้องการมีอำนาจเพื่อใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ในขณะที่บางคนต้องการ มีอำนาจเพื่อจะใช้ในการให้บริการแก่คนอื่น และทำประโยชน์แก่องค์กรได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความต้องการมีอำนาจสูงตามทฤษฎีนี้ค่อนข้างใกล้เคียงกับความต้องการได้ทำดังใจปรารถนา (Self-actualization) ตามทฤษฎีมาสโลว์มากที่สุด

จากทฤษฎีนี้แม็คเคลแลนด์คาดว่า คนจะเกิดแรงจูงใจเมื่อได้ค้นพบและทำงานที่ตรงกับความต้องการของตน กล่าวคือ คนที่มีความต้องการด้านความสำเร็จสูงจะเหมาะกับงานด้าน

^{๓๗} เมธา หริมเทพาธิป, ทฤษฎีความต้องการของแม็คเคลแลนด์ (McClelland's Need Theory), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/629840> [๒๐ มกราคม ๒๕๖๓].

^{๓๘} Mowen, J. C. & Minor, M., *Consumer Behavior*, (New Jersey: Prentice-Hall, 1998), pp.167-168.

การตลาด พนักงานขาย หรือเป็นผู้ประกอบธุรกิจอิสระของตนเอง เนื่องจากงานเหล่านี้ ล้วนต้องการได้ข้อมูลป้อนกลับ ต้องอาศัยความรับผิดชอบส่วนตัวสูง รวมทั้งเปิดโอกาสให้กำหนดเป้าหมายของงานได้เอง ส่วนผู้ที่มีความต้องการความรักใคร่ผูกพันสูงมักมีแรงจูงใจต่องานประเภทงานบริการสังคม งานลูกค้าสัมพันธ์ เนื่องจากงานเหล่านี้จำเป็นต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และประการสุดท้าย สำหรับผู้ที่มีความต้องการอำนาจมีแรงจูงใจสูงที่ต้องการมีอิทธิพลและผลกระทบต่อผู้อื่น จึงเหมาะสำหรับงานหนังสือพิมพ์หรืองานด้านบริหาร อย่างไรก็ตามจากผลงานวิจัยของแม็คเคลล์แลนด์พบว่า ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพที่สุดควรมีความต้องการการด้านความรักใคร่ผูกพันอยู่ในระดับต่ำ มีความต้องการด้านอำนาจสูง โดยมีความสามารถในการใช้อำนาจเพื่อเป้าหมายขององค์การ เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๑๐ ทฤษฎีแรงจูงใจ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Herzberg, F. (1959, pp.152-160)	<p>๑. ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย</p> <p>๑.๑ ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล</p> <p>๑.๒ การได้รับการยอมรับนับถือ</p> <p>๑.๓ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ</p> <p>๑.๔ ความรับผิดชอบ</p> <p>๑.๕ ความก้าวหน้า</p> <p>๒. ปัจจัยค้ำจุน ประกอบด้วย</p> <p>๒.๑ เงินเดือน</p> <p>๒.๒ โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต</p> <p>๒.๓ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน</p> <p>๒.๔ สถานะของอาชีพ</p> <p>๒.๕ นโยบายและการบริหารงาน</p> <p>๒.๖ สภาพการทำงาน</p> <p>๒.๗ ความเป็นอยู่ส่วนตัว</p> <p>๒.๘ ความมั่นคงในการทำงาน</p> <p>๒.๙ วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา</p>
Maslow (1970, pp.35-58)	<p>๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย</p> <p>๒. ความต้องการความปลอดภัย</p> <p>๓. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ</p> <p>๔. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง</p> <p>๕. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง</p>
McClelland, David C., (1961, pp.205-258)	<p>๑. ความต้องการประสบความสำเร็จ</p> <p>๒. ความต้องการความรักความผูกพัน</p> <p>๓. ความต้องการอำนาจบารมี</p>

๕. หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัยนั้น ได้นำหลักพุทธธรรม คือ ทศพิธราชธรรม อันเป็นหลักการปกครองแห่งความเป็นธรรมราชา เป็นพื้นฐานในการดำเนินการปกครองให้ประสบผลสำเร็จ เป็นที่เคารพยึดมั่นศรัทธาของพสกนิกรภายใต้อำนาจบารมีของพระมหากษัตริย์

ทศพิธราชธรรม^{๓๙} อันเป็นธรรมที่มีมาก่อนพุทธกาล ถือว่าเป็นปรัชญาการเมืองของโลก ตะวันออกที่วางกรอบปฏิบัติของพระมหากษัตริย์หรือผู้มีอำนาจปกครองประเทศ นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้รับเข้าใจเป็นหลักธรรมนำปฏิบัติสืบมาทุกยุคสมัย ความหมายโดยตรง หมายถึง ธรรมะสำหรับพระราชามีอำนาจหน้าที่ในการปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข โดยอ้อม หมายถึง ธรรมะสำหรับผู้ใหญ่ คือชนชั้นหัวหน้า ตั้งแต่หัวหน้ารัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน หัวหน้าหรือผู้นำสังคมทุกระดับ

ทศพิธราชธรรม ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เรื่องมหาหังสาชดก ในส่วนของพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เป็นทศพิธราชธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์และบารมีสำหรับพระโพธิสัตว์ ที่ได้ทรงบำเพ็ญสั่งสมคุณสมบัตินี้เป็น “พุทธการกธรรม” คือธรรมะที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า^{๔๐}

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข สันติภาพ ความเป็นผู้เป็นอิสระเหนือความทุกข์เหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการ^{๔๑}

ทศพิธราชธรรม เป็นคุณธรรมที่โบราณ บัณฑิตได้บัญญัติไว้ก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งพระมหากษัตริย์ในอดีตได้ทรงถือปฏิบัติมาเป็นพระราชจริยาวัตร แม้บุคคลผู้มีใช้พระเจ้าแผ่นดินก็ควรเจริญรอยตาม โดยนำเอาหลักธรรม ๑๐ ประการนี้ มาปฏิบัติในการบริหารการปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความสวัสดิ์ในสังคม ตามอุดมการณ์แห่งการปกครองยิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๔๒}

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ประกอบด้วย

- ๑) ทาน การให้เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์และบูชา
- ๒) ศีล การสำรวมระวังกาย วาจาให้สะอาดปราศจากโทษ
- ๓) ปริจจาคะ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม
- ๔) อาชวาะ ความซื่อตรง ไม่คิดคดทรยศต่อประเทศชาติและประชาชน

^{๓๙} ชู.ชา.อสีติ.(ไทย) ๒๘/๑๗๖/๑๑๒.

^{๔๐} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **ทศบารมี ทศพิธราชธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๗๒-๗๗.

^{๔๑} พุทธทาสภิกขุ, **ทศพิธราชธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^{๔๒} พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฒโน, **๙๙ ธรรมวาที-ข้อคิด**, (กรุงเทพมหานคร: เลี้ยงเลี้ยงการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗.

- ๕) มัททวะ ความอ่อนโยน ความสุภาพต่อประชาชนทั้งปวง
- ๖) ตปะ ความเพียรขจัดความเกียจคร้านและความชั่วร้าย
- ๗) อักโกธะ ความไม่โกรธ และไม่ลุอำนาจของความโกรธ
- ๘) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ๙) ชันติ ความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่พอใจ
- ๑๐) อวิโรธนะ การปฏิบัติไม่ให้เกิดจากการที่ถูกที่ตรง แน่วแนในความถูกต้อง

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจสอดคล้องกับทศพิธราชธรรม จึงขนานพระสมัญญาว่า “ธรรมราชา” อันมีความหมายตามคำแปลว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงทำให้อาณาประชาราษฎร์ยินดีด้วยธรรม (ราชา หมายถึงผู้ที่ยังให้เกิดความยินดีแก่ราษฎร) คติ “ธรรมราชา” นี้จึงมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทศพิธราชธรรมประกอบด้วยหลัก ๑๐ ประการ ดังนี้^{๔๓}

๑) ทาน หมายถึง การให้ที่เป็นประโยชน์ คือ อามิสทาน หรือการให้สิ่งของ เช่น ปัจจัยสี่ ธรรมทาน หรือการให้ปัญญา ความรู้ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และอภัยทาน คือการให้อภัยผู้ที่ควรได้รับการให้อภัย โดยปกติมนุษย์ทุกคนมักอยากได้มากกว่าอยากให้ ความอยากได้เป็นที่มาของความโลภ ในขณะที่การให้เป็นการรักษาความโลภ เมื่อโลกก็ต้องแสวงหา ซึ่งอาจนำมาซึ่งการทุจริตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตรงกันข้ามกับการให้ซึ่งไม่หวังผลตอบแทน กลับเป็นเครื่องขจัดความโลภอันเป็นที่มาของทุจริตทั้งปวง หากนักการเมืองและข้าราชการทุกประเทศยึดธรรมะข้อนี้ก็จะเชื่อว่าการทุจริตจะลดน้อยลงหรือหมดไปได้ด้วย

๒) ศีล หมายถึง สำรวมการสำรวมใจไม่ให้ละเมิดทั้งศีลในศาสนา และกฎหมายบ้านเมือง รวมทั้งจริยธรรมทั้งปวง ราชธรรมข้อนี้จึงกว้างขวาง หมายถึงการเคารพหลักศาสนา เคารพหลักศีลธรรม เคารพหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และเคารพหลักจริยธรรม (ethics) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวรั้งไม่ให้พระมหากษัตริย์ประพฤติดุกฏเกณฑ์ทุกชนิด ข้อนี้เองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ไม่เคยสั่งการอะไรที่ไม่มีกฎหมายของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย...ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำไปตามใจชอบก็เข้าใจว่า บ้านเมืองล่มจมมานานแล้ว... และ “ฉะนั้น ก็ขอให้ช่วยปฏิบัติอะไร คิดอะไรไม่ให้ผิดกฎหมายของรัฐธรรมนูญ...” (พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะตุลาการศาลปกครองสูงสุด และคณะผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๙)

๓) บริจาค หมายถึง พึงสละเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า อันหมายถึงการสละทุกอย่างไม่ว่าพระราชทรัพย์ พระกำลัง พระสติปัญญา ความสุขส่วนพระองค์ เวลา จนแม้พระชนม์ชีพ เพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า ดังเช่นที่พระเวสสันดรได้เคยบำเพ็ญบารมีข้อนี้ในชาติสุดท้าย จึงสำเร็จพระ

^{๔๓} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ทศพิธราชธรรมกับพระมหากษัตริย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟิก ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑-๒๔.

สัมมาสัมโพธิญาณได้ บริจาคจึงไพศาลกว่าทานมาก เพราะเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าของคนหมู่มากหรือทั้งหมด ความเสียสละจึงเป็นคุณสมบัติข้อสำคัญที่สุดข้อหนึ่งของผู้นำ

๔) อาชชวะ คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง และสุจริต ดังที่สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงอธิบายว่า “มีพระราชอัธยาศัยประกอบด้วยความตรง ปราศจากมายาสาไถ คำตรงในสัจย์สุจริตซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธมิตร และพระราชวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวงไม่คิดลวงประทุษร้ายโดยอุบายผิดยุติธรรม”

๕) มัททวะ คือ ความมีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่ทรงตั้งดี ทรงแรับฟังการกราบบังคมทูลตักเตือนที่มีเหตุผล และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ข้อนี้ก็เป็นธรรมะสำคัญด้วยเหตุว่าพระบรมเดชาณาภพยอมเป็นที่เกรงขามแก่คนทั่วไปอยู่แล้ว หากมีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยนก็จะทำให้กำแพงแห่งความเกรงขามหายไป เมื่อเสนาพฤฒามาตย์และอาณาราษฎรเข้าเฝ้าฯ ก็จะมีแต่ความสงบเย็น มีความเคารพ ไม่เกรงกลัว

๖) ตบะ คือ ความเพียรในการทรงปฏิบัติหน้าที่พระมหากษัตริย์ให้ถูกต้อง ตามหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ทรงมีความเป็นอยู่อย่างสามัญ ทรงข่มใจไม่ให้หลงใหลในความสุขสำราญ

๗) อักโกธะ หมายถึง การไม่ทรงแสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่ทรงเกลียดหรือทรงพยาบาทมุ่งร้ายผู้อื่น คือทรงพระเมตตา เพราะความโกรธยอมเป็นที่มาของการตัดสินใจที่อาจผิดพลาด เมื่อไม่ทรงพระพิโรธแต่ทรงพระเมตตา การตัดสินใจพระทัยเรื่องใด ๆ ก็เที่ยงธรรมปราศจากอคติ

๘) อวิหิงสา หมายถึง ไม่ทรงเบียดเบียนผู้อื่น รวมถึงสัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทรงยึดมั่นในสันติธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่ทรงหลงระเห็จอำนาจ

๙) ขันติ หมายถึง ทรงมีความอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็โลภะ โทสะ โมหะ และทุกขเวทนาทั้งหลาย รวมทั้งต่อถ้อยคำที่กล่าวไม่ดีถึงพระองค์ และรักษาพระราชหฤทัย พระอาการ พระวรกาย พระวาจาให้สงบ

๑๐) อวิโรธนะ หมายถึง ทรงยึดหลักความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ยอมให้การกระทำผิดเกิดขึ้น ทรงมีความยุติธรรม ยกย่องคนควรยกย่อง ปราบคนที่ควรปราบด้วยความเป็นธรรม ธรรมะข้อนี้สำคัญมาก เพราะมีความกว้างขวางกว่าความสุจริต แต่อวิโรธนะหมายความว่าความสุจริต ถูกต้อง ขยายไปยังผู้อื่นที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมดทุกฝ่าย

ทศพิธราชธรรมข้อที่ ๔ อาชชวะ เป็นหลักธรรมสำคัญในการปกครอง เพราะคนอยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ ถ้าผู้นำปฏิบัติตนไม่ซื่อตรงไม่ซื่อสัตย์ จะเป็นบ่อเกิดแห่งความประพฤติทุจริตคิดมิชอบและก่อให้เกิด ความหวาดระแวง ถ้าประพฤติตรงและปฏิบัติตรงต่อกัน มีความจริงใจต่อกันและกันแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความไว้วางใจ ยอมรับนับถือและสมัครสมานสามัคคี ก็จะอยู่เย็น เป็นสุข ไม่ต้องอยู่ร้อน นอนทุกข์ เพราะประพฤติปฏิบัติดี

อาชชวะ แปลว่า ความเป็นผู้ซื่อตรง ตรงในทางที่ดี สุจริตต่อหน้าที่การงานของตน ต่อมิตรสหาย ต่อองค์กรหรือหลักการของตน อาทิ เป็นคนไทยก็ต้องซื่อตรงต่อชาติ พระศาสนาและพระมหากษัตริย์^{๔๔}

อาชชวะ แปลว่า ความซื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ เป็นที่ไว้วางใจได้ ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้อง โดยสรุปมันก็เป็นซื่อตรงต่อหน้าที่ที่จะต้องทำอีกนั่นแหละ ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ซื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสม แก่ความเป็นมนุษย์ นี้เรียกว่าความซื่อตรง^{๔๕}

อาชชวะ หมายถึง มีการบริหารงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ มีความซื่อตรงไม่ทุจริตต่อหน้าที่การงานเพื่อหาผลประโยชน์ มีภาพลักษณ์การแสดงออกที่น่าเชื่อถือได้ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น การให้บริการแก่สังคมด้วยความชอบธรรม^{๔๖}

อาชชวะ แปลว่า ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มายา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน^{๔๗}

อาชชวะ หมายถึง การปฏิบัติการโดยซื่อตรง ไม่คด ไม่โกง ไม่กอบโกย ไม่โกงกิน ไม่เสแสร้งแก่งแย่งหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปฏิบัติโดยสุจริต ข้อนี้สมเด็จพระบรมบพิตร ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในการเสด็จออกมหาสมาคมรับการถวายพระพรชัยมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ความตอนหนึ่งว่า “ความเจริญมั่นคงทั้งนั้นจะสำเร็จผลเป็นจริงได้ ก็ด้วยทุกคนทุกฝ่ายในชาติมุ่งที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มกำลัง ด้วยสติรู้ตัว ด้วยปัญญา รู้คิด และด้วยความสุจริตจริงใจ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น ๆ” ความสะอาดในการปฏิบัติหน้าที่ที่ดี ความซื่อตรงในการปฏิบัติหน้าที่ที่ดี ฝรั่งเรียกว่า “คลีน” และ “เคลีย” ได้แก่ สะอาด โปร่งใส และตรวจสอบได้ มีความจริงใจต่อประชาชนและประเทศชาติ อันว่าความซื่อสัตย์ซื่อตรงที่ผู้นำทุกชั้นจะพึงระวังและปฏิบัติให้ได้โดยเคร่งครัดนั้น นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๔^{๔๘}

^{๔๔} สาโรจน์ กาลศิริศิลป์, **ทศพิธราชธรรม ข้อที่ ๔ อาชชวะ ความเป็นผู้ซื่อตรง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๓๔๐๗:๒๐๑๐-๐๘-๐๓-๑๒-๓๙-๓๖&catid=๙๖:๒๐๐๙-๐๙-๑๙-๑๐-๑๓-๕๙&Itemid=๓๒๖ [๕ กันยายน ๒๕๖๒].

^{๔๕} พุทธทาสภิกขุ, **ทศพิธราชธรรม**, หน้า ๒๔.

^{๔๖} พระเจริญ สุวฑฒโน, **ทศพิธราชธรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๑.

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๔๑-๔๖.

^{๔๘} พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฒโน, **๙๙ ธรรมวาที-ข้อคิด**, หน้า ๑๙.

อาชชวะ คือ ความเป็นผู้มีอัยยาศัยซื่อตรง ไม่ประพฤติหลอกลวงหรือหลีกเลียงแอบแฝง คนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่ ถ้าปฏิบัติไม่ตรงในงานตามหน้าที่ ไม่ซื่อตรงต่อกันและกัน จะเกิดความแตกร้าง อยู่เป็นสังคมที่สงบสุขไม่ได้ พระมหากษัตริย์จะต้องมีพระอัยยาศัยประกอบด้วยความเที่ยงตรงต่อประชาชนโดยทั่วไป ไม่ทรงคิดลวงหรือประทุษร้ายผู้ใด หัวข้อธรรมนี้ไม่มีในทศบารมี โดยเฉพาะ แต่อาจเทียบกับสัจบารมี ความเป็นผู้มีความจริงใจ^{๔๙}

อาชชวะ หรือความซื่อตรง ได้แก่ การที่ทรงซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธ์มิตรและอาณาประชาราษฎร์^{๕๐}

แบ่งออกเป็น ๖ ประการ อธิบายได้^{๕๑} ดังนี้

๑) ตรงต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เนรคุณผู้มีพระคุณ และไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก

๒) ตรงต่อเวลา คือ จะนัดหมายกับใคร หรือจะทำงานสิ่งใดก็ให้ตรงเวลาที่กำหนดไว้ และไม่เอาเวลาราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว

๓) ตรงต่อวาจา คือ เมื่อได้รับปากกับใครว่าจะทำสิ่งที่ดีและสุจริต จะไม่ทำสิ่งที่ไม่ดีและทุจริต ก็ให้กระทำตามที่ได้ลั่นวาจาไว้

๔) ตรงต่อหน้าที่ คือ ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ละทิ้งหน้าที่และปิดความรับผิดชอบ

๕) ตรงต่อธรรมะ คือ การยึดมั่นในหลักคุณธรรม และบูชาความถูกต้อง ความยุติธรรม ความชอบธรรมไว้เหนือสิ่งอื่นใด

๖) ตรงต่อตนเอง คือ การไม่โกหกตนเอง ซื่อสัตย์สุจริตต่ออุดมการณ์ของตน ไม่ฝืนใจทำในสิ่งที่ไม่ใช่ปณิธานของตนเอง

อีกประการหนึ่ง สามารถอธิบายได้^{๕๒} ดังนี้

๑) ซื่อตรงต่อบุคคล ได้แก่ ไม่คิดคดทรยศต่อมิตร และผู้มีพระคุณ

^{๔๙} ท.กล้วยไม้ ณ อยุธยา, **ทศพิธราชธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ต้นอ้อ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓-๕๗.

^{๕๐} สุเมธ ตันติเวชกุล, **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๕), หน้า ๒๗๒-๒๗๓.

^{๕๑} สาโรจน์ กาลศิริศิลป์, **ทศพิธราชธรรม ข้อที่ ๔ อาชชวะ ความเป็นผู้ซื่อตรง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www๑.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๓๔๐๗:๒๐๑๐-๐๘-๐๓-๑๒-๓๙-๓๖&catid=๙๖:๒๐๐๙-๐๙-๑๙-๑๐-๑๓-๕๕&Itemid=๓๒๖ [๕ กันยายน ๒๕๖๒].

^{๕๒} พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฒโน, **๙๙ ธรรมวาที-ข้อคิด**, หน้า ๒๐.

๒) ชื่อตรงต่อเวลา ได้แก่ การทำงานตรงกับเวลานาทีที่กำหนดหมาย ไม่เอาเวลาราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว

๓) ชื่อตรงต่อวาจา ได้แก่ รับปากรับคำไว้กับใครอย่างไร ก็พยายามปฏิบัติให้ได้ตามนั้น

๔) ชื่อตรงต่อหน้าที่ ได้แก่ ตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้เกิดผล ไม่ละทิ้งเสียกลางคัน

๕) ชื่อตรงต่อความดี ได้แก่ รักษาความดีที่เรียกว่า “ธรรม” ไว้มิให้เสียหายเช่น ความเที่ยงธรรม ความยุติธรรม ความชอบธรรม และความเป็นธรรม

๖) ชื่อตรงต่อตนเอง ได้แก่ การไม่โกหกตนเอง ชื่อสัตย์สุจริตต่ออุดมการณ์ของตน เอาเหตุผลเข้าปรับปรุงกับเหตุการณ์อันเป็นแนวความคิดของตน ไม่ฝืนใจประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ไม่ดีงาม ผิดจากปฏิญาณของตน

ตารางที่ ๒.๑๑ หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
บวรศักดิ์ อูวรรณโณ (๒๕๕๑, หน้า ๒๑-๒๔).	อาชชวะ แปลว่า ความซื่อสัตย์ ชื่อตรง และสุจริต ปราศจากมายา ดำรงในสัตย์สุจริตชื่อตรง ไม่คิดลวงประทุษร้ายโดยอุบายผิวดุติธรรม
สาโรจน์ กาลศิริศิลป์ [ออนไลน์, ๕ กันยายน ๒๕๖๒]	อาชชวะ แปลว่า ความเป็นผู้ชื่อตรงในทางที่ดี สุจริตต่อหน้าที่การงานของตน ต่อมิตรสหาย ต่อองค์กรหรือหลักการของตน แบ่งออกเป็น ๖ ประการ ได้แก่ ๑) ตรงต่อบุคคล ๒) ตรงต่อเวลา ๓) ตรงต่อวาจา ๔) ตรงต่อหน้าที่ ๕) ตรงต่อธรรมะ และ ๖) ตรงต่อตนเอง
พุทธทาสภิกขุ (๒๕๔๙, หน้า ๒๒-๒๕).	อาชชวะ แปลว่า ความชื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ เป็นที่ไว้วางใจได้ ชื่อตรงตั้งแต่ตนเองและชื่อตรงต่อผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวข้อง การทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ชื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์
พระเจริญ สุวฑฒโน (๒๕๔๕, หน้า ๗๑).	อาชชวะ แปลว่า ปฏิบัติการโดยชื่อตรง คือ ชื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มายา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน
พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฒโน (๒๕๕๒, หน้า ๑๗-๒๐).	อาชชวะ หมายถึง การปฏิบัติการโดยชื่อตรง ไม่คด ไม่โกง ไม่กอบโกย ไม่โกงกิน ไม่เสแสร้งแก่งแย่งมายาหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปฏิบัติโดยสุจริต ประกอบด้วย ๑) ชื่อตรงต่อบุคคล ๒) ชื่อตรงต่อเวลา ๓) ชื่อตรงต่อวาจา ๔) ชื่อตรงต่อหน้าที่ ๕) ชื่อตรงต่อความดี และ ๖) ชื่อตรงต่อตนเอง

ตารางที่ ๒.๑๑ หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๔๑-๔๖).	อาชชวะ แปลว่า ปฏิบัติภาระโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้ มายา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน
ท.กล้วยไม้ ณ อยุธยา (๒๕๔๒, หน้า ๕๓-๕๗).	อาชชวะ คือ ความเป็นผู้มีอัธยาศัยซื่อตรง ไม่ประพฤติหลอกลวง หรือหลีกเลียงแอบแฝงคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่ พระมหากษัตริย์จะต้องมี พระอัธยาศัยประกอบด้วยความเที่ยงตรงต่อประชาชนโดยทั่วไป ไม่ทรง คิดลวงหรือประทุษร้ายผู้ใด
สุเมธ ตันติเวชกุล (๒๕๕๕, หน้า ๒๗๒- ๒๗๓).	อาชชวะ ได้แก่ การที่ทรงซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดำรงอยู่ ในสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธ์มิตรและอาณาประชาราษฎร์

สรุป อาชชวะ เป็นทศพิธราชธรรมข้อที่ ๔ จากทั้งหมด ๑๐ ประการที่ปรากฏในมหา-
หังสชาดก ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ
ระดับสูงสุด คือ พระมหากษัตริย์ จนถึงระดับล่างสุด เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจ
สอดคล้องกับทศพิธราชธรรม จึงขนานพระสมัญญาว่า “ธรรมราชา” อันมีความหมายตามคำแปลว่า
พระมหากษัตริย์ผู้ทรงทำให้อาณาประชาราษฎร์ยินดีด้วยธรรม (ราชา หมายถึงผู้ที่ยังให้เกิดความยินดี
แก่ราษฎร) หรือเมื่อผู้นำในระดับต่างๆ ได้ประพฤติตนตามหลักทศพิธราชธรรมแล้วก็จะทำให้
ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ความเคารพนับถือ และเกิดความชื่นชมยินดีพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

อาชชวธรรม แปลว่า ความซื่อตรง การดำรงอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ประพฤติ
หลอกลวงเพื่อประโยชน์ส่วนตน และทำลายประโยชน์ส่วนรวม การปฏิบัติตามหน้าที่อย่างซื่อตรง ไม่
แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม จำแนกได้ ๖ ประการ ได้แก่

- ๑) ความซื่อตรงต่อบุคคล ได้แก่ การไม่คิดคดทรยศต่อมิตร และผู้มีพระคุณ
- ๒) ความซื่อตรงต่อเวลา ได้แก่ การทำงานตรงกับเวลานาทีที่กำหนดหมาย ไม่เอาเวลา
ส่วนรวมเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน
- ๓) ความซื่อตรงต่อวาจา ได้แก่ การรับปากรับคำไว้กับใครอย่างไร ก็พยายามปฏิบัติให้ได้
ตามนั้น รักษาสิ่งวาจาที่ได้เปล่งไว้ไม่ให้เสียหาย
- ๔) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ได้แก่ การตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้เกิดผล ไม่ละ
ทิ้งเสียกลางคัน

- ๕) ความซื่อตรงต่อความดี ได้แก่ การรักษาความดีที่เรียกว่า “ธรรม” ไว้มิให้เสียหาย
 ๖) ความซื่อตรงต่อตนเอง ได้แก่ การไม่โกหกตนเอง ซื่อสัตย์สุจริตต่ออุดมการณ์ของตน

๖. เรื่องราววรรณกรรมสามก๊กโดยย่อ

วรรณกรรมจินยูกุโบรินเรื่องราวในสามก๊กนั้นได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ต่อมาได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย กลายเป็นวรรณคดีที่มีความผูกพันอยู่ในสังคมไทย

เรื่องราวหรือสาระสำคัญในสามก๊ก จะกล่าวถึงการต่อสู้ขับเคียงแย่งชิงอำนาจ การทำสงคราม การใช้เล่ห์เหลี่ยมกลยุทธ์เพื่อชิงไหวชิงพริบทางการเมืองและการทหารวีรกรรมของเหล่าผู้กล้าหาญ การแสดงถึงหลักคุณธรรมของผู้นำหรือผู้ปกครองภายใต้สภาวะที่บ้านเมืองแตกแยกออกเป็นก๊กแล้วนำโดยเหล่าขุนศึกในก๊กต่างๆซึ่งต่างก็ไม่ขึ้นกับอำนาจของฮ่องเต้แล้วพากันตั้งตัวขึ้นเป็นใหญ่ เหตุการณ์ในสามก๊กเกิดขึ้นในปลายสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แผ่นดินจีนได้แตกแยกออกเป็นก๊กเป็นเหล่าโดยบรรดาขุนศึกที่เข้าทำศึกแย่งชิงอำนาจระหว่างกัน จนกระทั่งเหลือเพียงสามอาณาจักร ที่ต่างฝ่ายก็คานอำนาจระหว่างกันเป็นเวลานานเกือบศตวรรษทั้งสามอาณาจักรหรือสามก๊กนั้นได้แก่ วุยก๊ก (เว่ย = Wei) จ๊กก๊ก (สู่ = Shu) ง่อก๊ก (หวู = Wu) และสุดท้ายเรื่องราวก็จบลงด้วยการกลับมารวมเป็นอาณาจักรเดียวกันอีกครั้งโดยลูกหลานในสกุลสุมา นั่นคือพระเจ้าสุมาเอี้ยน ปฐมฮ่องเต้แห่งราชวงศ์จิ้น (Jin) สืบทอดอำนาจปกครองแผ่นดินต่อไป

ขงเบ้งวิเคราะห์สถานการณ์ในขณะนั้นว่า ในขณะนั้นผู้ยิ่งใหญ่ที่แท้จริงมีเพียง ๒ คนคือโจโฉและซุนกวนเท่านั้น อันโจโฉได้เปรียบตรงที่ได้ครองเมืองหลวงและยังมีสติปัญญาในระดับที่ดูถูกไม่ได้ สามารถสยบอ้วนเสี้ยวที่มีกำลังมากกว่าถึง ๑๐ เท่าได้ ย่อมไม่ธรรมดา ยังไม่รวมบรรดาขุนพลและที่ปรึกษาที่มีความสามารถอื่นๆ อีก

ส่วนซุนกวนนั้นครองดินแดนกังตั๋ง ซึ่งมีชัยภูมิดีมาก มีแม่น้ำแยงซีเป็นเกราะป้องกันภัยคุกคามจากข้าศึก แม้ว่าจะเป็นคนหนุ่มและมีกองกำลังน้อยกว่าโจโฉมาก แต่ก็เป็นผู้ที่ประมาทไม่ได้เลยทีเดียว ซึ่งควรเป็นพันธมิตรกับซุนกวนไว้เพื่อคานอำนาจของโจโฉ

สำหรับเล่าปี่ในตอนนี้อย่างจะอ่อนด้อยกว่าทั้งสองยอดคนก็จริง แต่โอกาสยังมีหากได้ครองเกงจิ๋วซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่ แม้เป็นเมืองที่รายล้อมด้วยศัตรู แต่หากมีสติปัญญามากพอก็สามารถดำรงอยู่ด้วยความมั่นคงได้ เมื่อได้เกงจิ๋วก็ต้องเอาเสฉวนมาครองให้ได้เพราะเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ย่อมเป็นผลดีต่อการทำศึกในวันข้างหน้า

เมื่อได้ทั้งเงงจิ๋วและเสฉวนมาครองแล้วก็สามารถวางแผนต่อสู้กับกองทัพโจโฉได้ เมื่อชนะโจโฉได้ กังตั้งของซุนกวนก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป^{๕๓}

เมื่อสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าในวรรณกรรมสามก๊ก ในจำนวนเมืองทั้งสาม เมืองวุยของโจโฉ เป็นเมืองใหญ่ที่สุด และมีกำลังแสนยานุภาพเข้มแข็งที่สุด ถ้าพูดกันตามส่วนแล้ว เมืองวุยเป็นเมือง ศัตรูอันใหญ่หลวงของเสฉวน เสฉวนจึงจำเป็นต้องร่วมเป็นพันธมิตรกับเมืองกังตั้งเพื่อต่อต้านเมืองวุย ทั้งนี้นอกจากจะไม่เป็นการก่อศัตรูให้มากเป็นประการหนึ่งแล้ว อีกประการหนึ่งจะสามารถป้องกัน แผนการรุกรานของเมืองวุย และเสริมกำลังต่อต้านเมืองวุยของโจโฉ สิ่งนี้จึงเป็นนโยบายต่างประเทศ ของขงเบ้งที่พยายามดึงเอาซุนกวนเข้ามาเป็นพันธมิตรด้วย ตามสถานการณ์อันแท้จริงในสมัยนั้น นโยบายนี้ย่อมเป็นนโยบายที่ถูกต้องที่สุด

ก่อนที่จะออกทัพจับศึกขงเบ้งซึ่งมีนโยบายต่างประเทศเป็นมิตรกับซุนกวนอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาเมื่อได้ไปช่วยการตั้งตัวเป็นใหญ่ให้เล่าปี่ในเวลาคับขัน ขงเบ้งก็พยายามรักษานโยบาย ต่างประเทศนี้ตลอดมา^{๕๔}

ในสามก๊ก เรื่องราวส่วนมากจะเกิดขึ้นผ่านบรรดาตัวละครชื่อดังที่คนไทยคุ้นหูกันเป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น เล่าปี่ (Liu Bei) โจโฉ (Cao Cao) ซุนกวน (Sun Quan) ซึ่งเป็นผู้นำของทั้งสามก๊ก และ ตัวละครสำคัญอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ กวนอู (Guan Yu) เตียวหุย (Zhang Fei) จูถ่ง (Zhao Yun) จูกัดเหลียงหรือขงเบ้ง (Zhuge Liang) ลิโป้ (Lu Bu) จิวอี้ (Zhou Yu) สุนมาอี้ (Sima Yi) ฯลฯ เป็นต้น

จุดเริ่มของเรื่องราวในยุคสามก๊ก มีที่มาจากสภาพการปกครองอันเหลวไหลในรัชสมัย ของพระเจ้าฮั่นเลนเต้ ซึ่งเป็นฮ่องเต้องค์ที่ ๒๘ ในราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty) ฮ่องเต้ผู้นี้ลุ่มหลงมัวเมา ในสุรานารี ไม่สนใจในการบริหารราชการบ้านเมือง จึงส่งผลให้อำนาจการปกครองได้ตกไปอยู่ในมือ ของกลุ่มลิบซันที่ ซึ่งพวกเขาได้สร้างความเดือดร้อน โกงกินกีดกันคนดีมีความสามารถออกจาก ราชการ บ้านเมืองเวลานั้นตกอยู่ในสภาพวุ่นวาย ผู้คนอดอยากแร้นแค้น แต่ทางราชสำนักก็ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาได้เลย จากนั้นต่อมา เตียวก๊ก ผู้นำลัทธิไท่ผิง ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นผู้วิเศษที่สามารถช่วย รักษาโรคภัยได้ ได้รับความศรัทธาจากชาวนาผู้ยากไร้จำนวนมาก ก่อตั้งกลุ่มโจรผ้าเหลืองแล้ลูก อื้อขึ้นก่อการไปทั่ว หมายถึงล้มล้างราชสำนัก และเข้าปล้นชิงบ้านเมือง สร้างความวุ่นวายไปทั่ว ทาง ราชสำนักฮั่นจึงส่งระดมขุนศึกและทหารอาสาจากทั่วประเทศเพื่อปราบปรามโจรผ้าเหลือง ในบรรดา กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมปราบโจรผ้าเหลืองนั้นมีผู้ที่แสดงตัวอย่างโดดเด่นได้แก่ เล่าปี่ โจโฉ ซุนเกียน ซึ่ง

^{๕๓} ภัทรระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๓๒๐.

^{๕๔} จกสิ่วเฮียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗.

ต่อมาภายหลังคนทั้งสามได้กลายเป็นผู้ที่เริ่มก่อร่างสร้างรากฐานขุมกำลังของตนเอง กระทั่งแบ่งแยกอาณาจักรออกเป็นสามก๊ก

เมื่อโจรผ้าเหลืองถูกปราบปรามได้เรียบร้อย ไม่นานนักพระเจ้าเลนเต้ก็สิ้นพระชนม์ กลุ่มลิบซันที่จึงเข้าแย่งชิงอำนาจในราชสำนัก จากนั้นตั้งโตะขุนศึกใหญ่จากเสเหลียงซึ่งควบคุมอำนาจทหารอยู่ในชายแดนภาคเหนือจึงถือโอกาสนำกองทัพเข้ามาสยบความวุ่นวายในเมืองหลวง แล้วจึงเข้ายึดอำนาจทำรัฐประหารในราชสำนักปลดรัชทายาทลงจากตำแหน่ง แล้วแต่งตั้งองค์ชายรองตันลิวอ่องในวัย ๘ ชั้นษาขึ้นเป็นพระเจ้าฮั่นเทียนเต้เพื่อให้เป็นหุ่นเชิด ส่วนตั้งโตะก็ใช้อำนาจปกครองเมืองหลวงตามใจชอบ สั่งหารขุนนางที่ขัดขวาง เข้าปล้นชิงผู้คนสร้างความเดือดร้อนไปทั่วเวลานั้นโจโฉซึ่งมีตำแหน่งเป็นขุนนางชั้นผู้น้อยอยู่ในเมืองหลวงจึงหาทางหลบหนีออกมากลับไปตั้งหลักอยู่ที่บ้านเกิด แล้วจึงวางแผนปลอมแปลงพระราชโองการให้กระจายไปทั่วแผ่นดินเพื่อประกาศระดมพลกองทัพของเหล่าขุนศึกทั่วแผ่นดิน เพื่อก่อตั้งกองทัพพันธมิตรเข้าปราบปรามตั้งโตะช่วยเหลือฮองเต้และฟื้นฟูอำนาจของราชสำนักฮั่นให้กลับคืนมา

เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ทั้งสามพี่น้องร่วมสาบานได้พากันเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพพันธมิตร พวกเขาได้สร้างวีรกรรมในการต่อสู้กับลิโป้ซึ่งเป็นยอดขุนพลของตั้งโตะ ผู้ได้ชื่อว่าเป็นขุนพลที่แข็งแกร่งที่สุด หลังจากนั้นตั้งโตะได้ตัดสินใจเผาเมืองหลวงลกเอียงและย้ายเมืองหลวงและพาฮองเต้หนีไปเตียงอัน ผลสุดท้ายกองทัพพันธมิตรก็สลายตัว เพราะทุกฝ่ายต่างมุ่งหวังผลประโยชน์ ไม่ได้คิดทำเพื่อบ้านเมืองจริงจึงในขณะที่ตั้งโตะและลิโป้ก็เกิดผิดใจกัน ลิโป้สังหารตั้งโตะ จนเกิดการแย่งชิงอำนาจในเมืองหลวง ส่งผลให้แผ่นดินจีนเข้าสู่ยุคแห่งความวุ่นวาย บรรดาขุนศึกต่างสะสมไพร่พล ตั้งตัว แยกเป็นก๊ก และทำสงครามแย่งชิงอำนาจกัน

โจโฉเป็นบุคคลที่มีความสามารถเก่งกาจทั้งบุนและบู มีอุปนิสัยเด็ดขาด เขียวผาญ เขาสามารถสะสมกำลังไพร่พล เหล่าขุนพลและกุนซือได้จำนวนมากที่สุด สร้างกองทัพขยายอิทธิพล และอาศัยการอุ้มชูของฮองเต้ อ้างราชโองการจึงทำให้โจโฉมีอำนาจบัญชาเหล่าขุนศึกทั่วหล้า ใช้กำลังทหารบุกขยายดินแดนแล้วครอบครองหัวเมืองในภาคกลางและตอนเหนือของจีนไว้ได้ทั้งหมด

ฝ่ายซุนกวนก็ได้รับสืบทอดอำนาจต่อจากซุนเกี๊ยนผู้พ่อและซุนเซ็กผู้พี่ซึ่งเป็นยอดขุนศึกที่ได้ก่อร่างสร้างอิทธิพลอยู่ในดินแดนกึ่งตั้งทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ จึงมีฐานที่มั่นอันเข้มแข็งอยู่ทางภาคใต้ของแม่น้ำแยงซีเกียง แล้วได้อาศัยเหล่าขุนพลและขุนนางที่เก่งกาจยอมเชื่อฟังเหล่าผู้มีสติปัญญาและมีความสามารถทั้งปวงเพื่อรวมพลังกันรักษาดินแดนที่มีอยู่แล้วให้เข้มแข็งมั่นคง อาศัยแม่น้ำแยงซีเป็นชัยภูมิชั้นเยี่ยม ทำให้เมืองกึ่งตั้งกลายเป็นแดนปราการที่ยากแก่การรุกรานหรือตีแตกได้โดยง่าย

สุดท้ายก๊กของเล่าปี่ซึ่งแม้จะมีกำลังพลอ่อนแอที่สุด และกว่าจะตั้งตัวได้ก็ช้าที่สุดในบรรดาผู้นำทั้งหมดแต่เล่าปี่ก็ได้รับความเคารพศรัทธาจากประชาชนจำนวนมากในแผ่นดิน เล่าปี่

ได้อาศัยการอ้างตนเป็นเชื้อพระวงศ์อื่น มีชื่อเสียงว่าเป็นผู้นำที่ทรงคุณธรรมทำให้ได้ใจประชาราษฎร์ นับหลายล้านแล้วยังสามารถซื้อใจเหล่านักรบที่เก่งกาจและกล้าหาญ เช่น กวนอู เตียวหุย จูหลง ให้ภักดีได้ หลังจากเล่าปี่เร่ร่อนพเนจร ต้องพ่ายศึกและไร้ฐานที่มั่นเป็นหลักแหล่งอยู่เป็นเวลากว่าครึ่งชีวิต ในที่สุดก็ได้เดินทางเข้าเยี่ยมคารวะขงเบ้ง ยอดขุนซือผู้หมั่นศึกษาวิชาความรู้แล้วใช้ชีวิตเก็บตัวอยู่แต่บนเขา ขงเบ้งได้ชี้แนะเล่าปี่ถึงแผนยุทธศาสตร์การแบ่งแยกแผ่นดินออกเป็นสามส่วน จากนั้นด้วยการแสดงความจริงใจ ขงเบ้งจึงยอมลงจากเขาแล้วมารับหน้าที่เป็นขุนซือที่และเสนาธิการกองทัพ ช่วยให้เล่าปี่สามารถตั้งหลักได้จากนั้น ขงเบ้งก็ได้ช่วยวางแผนการไปเจรจาให้เล่าปี่และซุนกวนเข้าผูกกันเป็นพันธมิตร เพื่อเปิดศึกเอาชนะโจโฉที่ผาแดง ซึ่งผลจากชัยชนะก็ทำให้สภาพในแผ่นดินเริ่มแบ่งชั่วคราวออกเป็นสามก๊กมานับแต่นั้นแล้วทั้งสามผู้นำคือ เล่าปี่ โจโฉ และซุนกวน ก็ทำศึกวางแผนช่วงชิงอำนาจกันเรื่อยมา ทำให้แผ่นดินจีนกลายเป็นสามฝ่ายคานอำนาจต่อกัน ก่อตั้งเป็นอาณาจักรทั้งสามก๊ก เปิดศึกชิงแล้วคานอำนาจต่อกันไปอีกเป็นเวลานานถึงครึ่งศตวรรษได้แก่ วุยก๊กของโจโฉ จ๊กก๊กของเล่าปี่ และง่อก๊กของซุนกวนแล้ว ในภายหลังโจผี บุตรชายของโจโฉก็ได้ขึ้นมารับสืบทอดอำนาจต่อจากโจโฉแล้วโจผีก็ได้ทำการปลดพระเจ้าเหี้ยนเต้ลงจากราชบัลลังก์เป็นอันสิ้นสุตราชวงศ์ฮั่นอย่างสมบูรณ์ แล้วโจผีก็สถาปนาตนเองขึ้นเป็นพระเจ้าเว่ยเหวินตี้ (Wei Wendi) ซึ่งในทางประวัติศาสตร์แล้ว เป็นการเริ่มนับช่วงเวลาของยุคสามก๊กอย่างแท้จริง จากนั้นไม่นานเล่าปี่และซุนกวนก็ได้ตั้งตนขึ้นเป็นฮ่องเต้ทยอยตามกันมา

จากนั้นเมื่อเหล่าผู้นำของสามก๊ก รวมถึงบรรดาขุนพลและขุนซือชื่อดังทั้งหลายซึ่งได้เริ่มมีบทบาทและสร้างวีรกรรมกันมาตั้งแต่ช่วงก่อนแผ่นดินแบ่งเป็นสามก๊ก เริ่มทยอยเสียชีวิตลงกันไปจนหมดแล้วเรื่องราวการแก่งแย่งชิงอำนาจก็ยังคงดำเนินสืบทอดไปจนถึงรุ่นลูกหลานของตัวละครเหล่านั้น ซึ่งผู้นำรุ่นต่อมาของทั้งสามก๊กก็ยังคงทำสงครามรบพุ่งกันเป็นเวลานานอีกหลายสิบปี สูญเสียชีวิตผู้คนไปมาก แต่ในที่สุด แผ่นดินก็ถูกรวบรวมเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้งได้โดยฝีมือจากคนในตระกูลสุมา โดยมีจุดเริ่มต้นแรกสุดคือ สุมาอี้ ซึ่งแต่เดิมทีแล้วเป็นแม่ทัพใหญ่ของฝูยวุยก๊ก สุมาอี้ได้ริเริ่มก่อร่างสร้างรากฐานอำนาจของตนขึ้นทีละน้อยกระทั่งมาถึงรุ่นลูกคือสุมาสูและสุมาเจียว ทั้งสองคนสามารถชิงอำนาจแล้วกลืนกินวุยก๊กจากภายในได้สำเร็จจากนั้นเมื่อสุมาสูสิ้นชีพแล้วเหลือเพียงสุมาเจียวกุมอำนาจได้เบ็ดเสร็จ ก็ส่งกองทัพบุกพิชิตจ๊กก๊กได้เล่าเสี้ยน บุตรชายของเล่าปี่ยอมสวามิภักดิ์ แล้วจากนั้นอีกหลายปีต่อมา สุมาเอี้ยนซึ่งเป็นรุ่นหลานของสุมาอี้ ก็ได้สถาปนาตนขึ้นเป็นพระเจ้าจิ้นหวู่ตี้ (Jin Wudi) ปฐมฮ่องเต้แห่งราชวงศ์จิ้น แล้วส่งกองทัพบุกพิชิตง่อก๊กได้สำเร็จ เท่ากับว่าสามารถรวบรวมแผ่นดินจีนที่ได้แตกแยกออกเป็นสามก๊กให้กลับเป็นหนึ่งเดียวกันได้อีกครั้ง

ช่วงที่สุมาเอี้ยนได้ขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้ ได้มีราชโองการสั่งให้ “เฉินโช่ว” (หรืออ่านด้วยสำนวนจีนสกอเกี้ยนคือ “ตันชีว”) (Chen Shou) เขาเคยเป็นนายอาลักษณ์ของอาณาจักรจ๊กก๊กซึ่งเวลานั้นได้ล่มสลายไปแล้ว เขาจึงได้ติดตามพระเจ้าเล่าเสี้ยนและเหล่าขุนนางของจ๊กก๊กมารับราชการ

อยู่ในอาณาจักรจีนก็ด้วยเงินโซ่วเป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านการจดบันทึก การค้นคว้า ประวัติศาสตร์และการประพันธ์ เขาได้เขียนหนังสือเล่มสำคัญคือ “ชีวประวัติและผลงานของจูกัดเหลียง ขงเบ้ง” ซึ่งต่อมาเสนาบดีเดียวหัวได้นำถวายให้พระเจ้าสุมาเอี้ยนได้อ่านและได้รับคำชมเชยมาก สุมาเอี้ยนสนใจเรื่องราวของขงเบ้งและประวัติศาสตร์ในสมัยปลายราชวงศ์ฮั่นที่แตกแยกเป็นยุคสามก๊ก จึงมีคำสั่งให้เงินโซ่วได้เป็นนายอาลักษณ์ของราชสำนักและมอบหน้าที่สำคัญคือให้เรียบเรียงชำระประวัติศาสตร์ในยุคสามก๊กขึ้นใหม่โดยตั้งใจให้เป็นจดหมายเหตุและบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องราวในยุคสามก๊กอย่างเป็นทางการของราชสำนักจีนนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียบเรียง “จดหมายเหตุสามก๊ก” หรือ “ซานกั๋วจี้” แล้วต่อมาจดหมายเหตุสามก๊กของเงินโซ่วก็ได้รับความนิยมมากจึงกลายเป็นต้นฉบับและแหล่งข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการดัดแปลงให้เป็นนิยายอิงพงศาวดารโดยเหล่านักประพันธ์ของจีนในยุคสมัยถัดมา

กระทั่งมาถึงในสมัยราชวงศ์หมิง “หลอก้วนจง” หรือ “ล่อกวนตง” นักประพันธ์ชื่อดังที่มีพื้นเพเดิมเป็นอดีตเสนาธิการทหารแล้วเคยเข้าร่วมในสงครามมาก่อนเขาได้นำเค้าโครงเรื่องหลักมาจากจดหมายเหตุสามก๊กของเงินโซ่ว รวมถึงเก็บเอานิทาน ตำนานพื้นบ้าน และเรื่องเล่าต่างๆ ของบุคคลสำคัญในยุคสามก๊กมาผสมผสานกันแล้วประพันธ์ใหม่เป็น “นิยายสามก๊ก” แล้วจึงแพร่หลายกลายเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของจีนและโลกในปัจจุบันดังที่ได้ปรากฏอยู่ทุกวันนี้^{๕๕}

ลำดับเหตุการณ์เรื่องสามก๊กตามศักราช^{๕๖}

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้ลำดับเหตุการณ์เรื่องสามก๊กไว้ในตำนานหนังสือสามก๊ก แบ่งออกเป็น ๓ สมัย คือ

- ๑) สมัยราชวงศ์ฮั่นทรุดโทรมในรัชกาลพระเจ้าเลนเต้ ๒๑ ปี
- ๒) สมัยตั้งก๊กในรัชกาลพระเจ้าเหี้ยนเต้ ๓๐ ปี
- ๓) สมัยสามก๊ก ๖๐ ปี

และคำนวณเวลาของพงศาวดารเรื่องสามก๊กทั้งหมดเป็น ๑๑๑ ปี ดังอธิบายต่อไปนี้

^{๕๕} ณรงค์ชัย ปัญญานนทชัย , อินไซด์สามก๊ก (ฉบับอ่านสามก๊กอย่างไรให้แตกฉาน), (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔-๒๘.

^{๕๖} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานหนังสือสามก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

ตารางที่ ๒.๑๒ เวลาของพงศาวดารเรื่องสามก๊ก^{๕๗}

พุทธศักราช	ปีนักษัตร	เหตุการณ์
๗๑๑	วอก	พระเจ้าเลนเต้ครองราชสมบัติ
๗๓๓	มะเมีย	พระเจ้าเหี้ยนเต้ครองราชสมบัติ
๗๕๑	ชวด	โจโฉรบทัพเรือกับพวกซุนกวนแลเล่าปี่
๗๕๓	ขาล	จิวยี่ตาย
๗๕๗	มะเมีย	เล่าปี่ได้เมืองเสฉวน
๗๖๒	กุน	กวนอูเสียเมืองเกงจิ๋วแก่ซุนกวน
๗๖๓	ชวด	โจผีถอดพระเจ้าเหี้ยนเต้ แล้วก็ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าโจผี
๗๖๔	ฉลู	เล่าปี่ตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ณ เมืองเสฉวน
๗๖๕	ขาล	ซุนกวนตั้งตัวเป็นเอกราชเมืองกังตั้ง
๗๖๖	เถาะ	พระเจ้าเล่าปี่สิ้นพระชนม์ พระเจ้าเล่าเสี้ยนรับรัชทายาทครองจ๊กก๊ก
๗๖๙	มะเมีย	พระเจ้าโจผีสิ้นพระชนม์ พระเจ้าโจยอยรับรัชทายาทครองวุยก๊ก
๗๗๒	ระกา	ซุนกวนตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองกังตั้ง ลบศักราชเก่าตั้งศักราชใหม่ นับปีระกา พ.ศ. ๗๗๒ เป็นศักราช พระเจ้าซุนกวนทรงครองราชย์ (แต่ในหนังสือสามก๊กที่แปล เขานับเอาปีขาลเมื่อพระเจ้าซุนกวนตั้งเป็นเอกราชเป็นต้น)
๗๗๗	ขาล	ขงเบ้งตาย (อายุ ๕๔ ปี)
๗๘๒	มะแม	พระเจ้าโจยอยสิ้นพระชนม์ พระเจ้าโจฮองรับรัชทายาทครองวุยก๊ก
๗๙๔	มะแม	สุมาอี้ตาย
๗๙๕	วอก	พระเจ้าซุนกวนสิ้นพระชนม์ พระเจ้าซุนเหลียงรับรัชทายาทครองง่อก๊ก
๗๙๗	จอ	พระเจ้าโจฮองถูกถอดจากราชสมบัติวุยก๊ก พระเจ้าโจมอขึ้นครองราชสมบัติ
๘๐๑	ขาล	พระเจ้าซุนเหลียงถูกถอดจากราชสมบัติง่อก๊ก พระเจ้าซุนฮิวขึ้นครองราชสมบัติ
๘๐๓	มะโรง	พระเจ้าโจมอสิ้นพระชนม์ พระเจ้าโจฮวนขึ้นครองราชสมบัติวุยก๊ก

^{๕๗} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานหนังสือสามก๊ก, หน้า ๕๖-๕๗.

ตารางที่ ๒.๑๒ เวลาของพงศาวดารเรื่องสามก๊ก (ต่อ)

พุทธศักราช	ปีนักษัตร	เหตุการณ์
๘๐๖	มะแม	พระเจ้าเล่าเสี้ยนเสียบ้านเมืองแก่วุยก๊ก
๘๐๘	ระกา	พระเจ้าโจฮวนถูกถอดจากราชสมบัติ สุมาเอี้ยนขึ้นครองราชย์สมบัติ วุยก๊กเป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จิ้น
๘๒๓	ชวด	พระเจ้าซุนฮิวเสียบ้านเมืองแก่ราชวงศ์จิ้น
๘๒๓	ชวด	สามก๊กรวมเข้าเป็นก๊กเดียว อยู่ในปกครองของพระเจ้าสุมาเอี้ยน ต้นราชวงศ์จิ้น

๗. ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๗.๑. ครอบครัว / การศึกษา

ในวรรณกรรมสามก๊กนั้นไม่ได้กล่าวถึงประวัติภูมิหลังของขงเบ้งอย่างชัดเจน แต่ประวัติภูมิหลังของขงเบ้งปรากฏในจดหมายเหตุหรือพงศาวดารสามก๊ก สรุปได้ว่า ขงเบ้ง เกิดเมื่อ ค.ศ. ๑๘๑ (พ.ศ. ๗๒๔) ตรงกับปีระกา เป็นปีเดียวกับพระเจ้าเหี้ยนเต้ กษัตริย์ที่เสวยราชย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ฮั่นก่อนแผ่นดินจีนจะแยกเป็นสามก๊ก ที่อำเภอหยางตู เมืองหล่งหย่า ในปัจจุบันคือ อำเภอจูเฉิง มณฑลชานตงของประเทศจีน ขงเบ้งนั้นสืบสกุลมาจากจูเก๋อฝง ขุนนางตงฉินในรัชสมัยของพระเจ้าเหี้ยนเต้ซึ่งในขณะนั้นรับตำแหน่งเป็นปลัดเมืองไท่ชาน บิดาชื่อจูกัดกู่ย มารดาชื่อเจียงชื่อ แซ่จูก่อ เห็นได้ว่าขงเบ้งเกิดในตระกูลนักปราชญ์และขุนนางตงฉิน จึงทำให้ขงเบ้งได้รับอิทธิพลแห่งความเป็นผู้จงรักภักดีเป็นอย่างมาก มีพี่น้องรวม ๓ คนด้วยกัน น้องชายชื่อจูกัดกิ้น และพี่ชายจูกัดกิ้น (ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) พี่ชาย และน้องชายใช้ชื่อเหมือนกัน) ซึ่งไปรับราชการอยู่ ณ เมืองกังตั๋ง ขงเบ้งเป็นกำพร้าตั้งแต่ยังเด็ก

ขงเบ้งเป็นผู้มีรูปร่างหน้าตาดี ขาวนวลเหมือนหยกน้ำหนึ่ง สูงราวๆ ๘ ฟุต ในมือมักจะพัตขนนกอยู่เสมอ เพียงอายุได้ ๑๐ ปี ก็เสียมารดาไป พออายุได้ ๑๒ ปี ก็สูญเสียบิดาตามไปอีก จึงได้รับการอุปการะจากจูกัดเหี้ยนผู้เป็นอา ซึ่งในขณะนั้น มีตำแหน่งเป็นถึงผู้ว่าราชการจังหวัดยี่เจียง ภายหลังอพยพหนีภัยไปพึ่งพิงเล่าเปียว ไม่นานจูกัดเหี้ยนเสียชีวิตไป ครอบครัวของขงเบ้งจึงได้อยู่ในการดูแลของเล่าเปียวแทน และเล่าเปียวได้ให้ครอบครัวของขงเบ้งไปอาศัยอยู่บ้านพักของเขาบริเวณภูเขาโล่งกึ่งซึ่งเป็นสถานที่ที่มีนักปราชญ์มาพักพิงกันอย่างมากมาย สิ่งเหล่านั้นได้ช่วยหมักบ่มความสามารถของขงเบ้งได้เป็นอย่างดี

ต่อมาขงเบ้ง ได้ไปอาศัยอยู่กับบังเต๊กกง เศรษฐีในเมืองเซียงหยัง ทำให้ขงเบ้งได้มีโอกาสเรียนรู้ตำรามากมายในห้องสมุดของเศรษฐีผู้นี้ซึ่งเป็นที่ช่วยพัฒนาขงเบ้งให้ก้าวไกลไปได้มาก ซึ่งบังเต๊กกงก็สนับสนุนอย่างดี ส่วนหนึ่งก็เพราะเห็นว่าเด็กคนนี้ต้องเป็นบุคคลสำคัญในอนาคตเป็นแน่

เมื่อเติบโตขึ้นขงเบ้งจึงได้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญสารพัดด้าน เป็นผู้มีสติปัญญาสูงส่ง ในยามว่างก็ไปเสวนากับบรรดาเพื่อนนักปราชญ์อย่างซีซีหรือตันฮก ล้อกวางเหียน เมิ่งกงเว่ย ซุ่ยโจ้วผิง ซุ่ยเป้ง ซึ่งเป็นการขัดเกลาสติปัญญาให้เฉียบแหลมยิ่งขึ้น^{๕๘}

เขาใช้ชีวิตอยู่อย่างสมถะเรียบง่ายและสงบสุข ซ่อนเร้นกายทำไร่นาอยู่ที่เขาโง่ลังกั๋ง ตำบลหลงเสี่ย หมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในสรรพศาสตร์วิชาต่าง ๆ ตลอดจนตำราวิชาการ และการพิชัยสงครามจนแตกฉานลึกซึ้งยิ่ง ชาวเมืองต่างพากันเรียกขงเบ้งว่า ท่านอาจารย์ฮกหลง (แปลว่า มังกรข่ม หรือมังกรหลับ) และยังได้รับการขนานนามจาก ยาขอบ นักประพันธ์นามอุโฆษท่านหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ว่า “ผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทร”^{๕๙}

ขงเบ้งมีรูปร่างใหญ่โต สูงหกศอก มีสีหน้าขาวเหมือนหยวก แต่งกายดูประณีตสง่างามแม้ยามออกศึกสัประยุทธ์ มีท่วงท่ากิริยาดูเด่นเป็นสง่าสมกับเป็นอาจารย์ผู้ใหญ่ เวลาออกศึกมักขี่เกวียนน้อย สวมหมวกนักพรต และถือพัดขนนกอยู่ในมือเสมอ

ขงเบ้งแต่งงานกับนางอูยซี เป็นบุตรตรีของอูยสิง่าน ซึ่งสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้บรรยายไว้ว่า “นางอูยซีนี้รูปชั่วตัวดำ หน้าออกผี มีลักษณะวิปริตทั้งกายจะหางามสักสิ่งหนึ่งก็มิได้ แต่ทว่ามีปัญญาพาทีหลักแหลม รู้วิชาการในแผ่นดินแลอากาศ ขงเบ้งเห็นดั่งนั้นจึงเลี้ยงเป็นภรรยา ได้บอกศิลปศาสตร์ทั้งปวงให้นางนั้นเป็นอันมาก...” มีบุตรชายชื่อจูกัดเจี๊ยม และบุตรชายของจูกัดเจี๊ยมชื่อจูกัดเจี๊จงเป็นหลานชายของขงเบ้ง

ขงเบ้งมาเป็นที่ปรึกษาให้กับเล่าปี่ เมื่ออายุได้ ๒๗ ปี เขาตั้งใจทุ่มเททำงานด้วยความอุตสาหะ และจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งยาตราทัพลงแดนใต้ปราบเบ้งเฮ็กเจ้าเมืองมันอ่องถึง ๗ ครั้งด้วยความยากลำบาก บุกลุยศึกแดนเหนือ ๖ ครั้งด้วยความอดทน อาบเหงื่อต่างน้ำจนชีวิตดับสิ้นสูญ ขงเบ้งได้มอบตำราการพิชัยสงคราม ตำราดูฤกษ์บนฤกษ์ต่ำ และตำราหน้าไม้ให้แก่เกียงฮงทหารคู่ใจ เพื่อให้ทำหน้าที่สืบสานปณิธานอันยิ่งใหญ่ของเขาและเล่าปี่ ต่อไป ขงเบ้งสิ้นชีวิตในปี พ.ศ. ๗๗๗ เมื่ออายุได้ ๕๔ ปี ผิงศพเยี่ยงสามัญชน ณ เขาเตงกุนสัน ท่ามกลางความรัก อาตุร์โศกเศร้าและอาลัยจากพระเจ้าเล่าเสี้ยน เหล่าขุนนาง ขุนพล ทหารหาญ และราษฎรทั่วทั้งแผ่นดิน

^{๕๘} ภัทรระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร่ชีวิตจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๒๙๙-๓๐๐.

^{๕๙} ยาขอบ, สามก๊ก ฉบับวณิก เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕-๒๔๔.

๗.๒. วัฒนธรรม จารีตประเพณี ศาสนา

ได้มีความคิดเห็นว่า ขงเบ้ง ได้เป็นนักการเมืองที่ผนวกด้วยลัทธิขงจื้อ เต๋าและพุทธ และยังได้กล่าวอีกว่าความรู้ของขงเบ้งเป็นลัทธิเต๋า ก็มีความรู้สึกว่าจะแคบเกินไป แม้ผู้เขียนเรื่องสามก๊กก็ได้สถาปนาขงเบ้งเป็นพวกเต๋าหยิน (ผู้จำศีลลัทธิเต๋า) ใส่เสื้อคลุมเต๋าหยิน ซึ่งในข้อคิดเห็นเหล่านี้ ได้เกิดข้อโต้แย้งขึ้น ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรก มีอะไรพิสูจน์ว่าขงเบ้งเป็นเต๋าหยิน ประการที่สอง ขงเบ้งมีความระแวงไม่ยอมเชื่อใจคนหรือ

ข้อโต้แย้งประการแรกนั้นไม่มีหลักฐานพิสูจน์ สำหรับประการที่สองนั้นมองเห็นได้ว่าได้ละเอียดหรือมองผ่านสภาพชีวิตของขงเบ้งในสมัยนั้นและมองข้ามความสัมพันธ์ระหว่างขงเบ้งกับบุคคลต่างๆ จึงเป็นความคิดเห็นที่ไม่ได้ให้ความเป็นธรรมแก่ขงเบ้ง

ถ้ากล่าวว่ขงเบ้งมีความคิดและพฤติกรรมหนักไปในทางธรรมก็จะมีผู้รับรอง ถ้ากล่าวว่ขงเบ้งเป็นเต๋าหยิน ดังเช่นยกตัวอย่างว่ขงเบ้งนับถือสุภาชิตว่ “ประหยัดเพื่อแสดงจิตใจ สงบเพื่อแลเห็นการณ์ไกล” ซึ่งเป็นสุภาชิตที่มีแนวโน้มเอียงไปในทางเต๋า เพราะเล่าจื้อแห่งลัทธิเต๋าได้กล่าวว่ “อ้างว่างวางใจเพื่อรักษาความสงบ ซาบซึ้งตั้งใจในสี่ขาวเพื่อพิทักษ์สี่ดำ” ฉะนั้นข้ออ้างอันนี้จึงปราศจากข้อเท็จจริง เพราะว่ “ประหยัดเพื่อแสดงจิตใจ สงบเพื่อแลเห็นการณ์ไกล” นั้นพอจะอนุโลมให้มีความหมายเป็นคำ “อ้างว่างวางใจเพื่อรักษาความสงบ” ของเล่าจื้อ แต่คำว่ “ซาบซึ้งตั้งใจในสี่ขาวเพื่อพิทักษ์สี่ดำ” นั้นไม่ทราบว่จะเปรียบเทียบกับชีวิตของขงเบ้งได้อย่างไร คำว่ “แลเห็นการณ์ไกล” ก็หมายถึงความว่มีสายตาแลเห็นการณ์ไกล ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ ดูเหมือนไม่ใช่เพื่อฝึกหัดจิตใจให้เหี้ยมโหด รู้ขาวรู้ดำ ตลอดชีวิตของขงเบ้งมีความยุติธรรมดีในเรื่องรับผิชอบ โดยยึดถือสุภาชิตที่ว่ “ใจเข้าดุจตราซัง ไม่ยอมหนักหรือเบาแก่ผู้ใด” และไม่เคยมียตัวอย่างเกี่ยวกับรู้ขาวพิทักษ์ดำเลย ยิ่งกว่านั้นสุภาชิตข้างต้นก็เป็นคำสุภาชิตสอนบุตรของเขา เพราะขงเบ้งต้องการให้บุตรชายของเขาจิตใจสงบตั้งอกตั้งใจเรียนหนังสือ ทั้งยังมีคำสอนต่อทำยอีกคำหนึ่งว่ “อารมณ์เหี้ยมเกรียมนิสัยดุคั้น ย่อมไม่สามารถจะบริหารงาน และไม่สามารถบังคับจิตใจได้” จะเห็นได้ว่ “สงบ” นั้นเป็นคำตรงข้ามกับ “ดุคั้น” ถ้าจะกล่าวว่ สุภาชิตนั้นเป็นศัตรูของศาสนาเต๋า สู้บอกว่เป็นสุภาชิตสอนฆราวาสจะดีกว่า เพราะสุภาชิตธรรมดาของจีนมีคำว่ “รู้จักหยุดแล้วก็นิ่งได้ เมื่อนิ่งได้ก็จะสงบ เมื่อสงบแล้วก็จะตรง เมื่อตรงแล้วก็จะสุข เมื่อสุขแล้วก็ได้รับสิ่งทีปรารถนา” คำว่ “วางใจ” ของเม่งจื้อ นักปราชญ์สมัยโบราณ ก็มีเจตนาสอนคนให้สงบเสงี่ยมเจียมตัว ดังนั้นสุภาชิตดังกล่าวจึงเป็นคำสอนธรรมดา ทำไมจึงนำไปเทียบกับศาสนาเต๋า โดยข้อเท็จจริงแล้วการประหยัดสงบเสงี่ยมนั้นบุคคลผู้มีความรักชาติ ช่วยชาติโดยปราศจากความโลภในประโยชน์ส่วนตัว ย่อมมีพฤติกรรมเช่นนี้ ดังเช่นจ้งจื้อนักปราชญ์จีนสมัยโบราณซึ่งมีการพิจารณาตัวเองทุกๆ สามวัน ถ้าไม่สงบจิตใจแล้วก็ไม่

สามารถจะพิสูจน์ความผิดพลาดของตัวเอง บังคับตัวเอง ขงจื้อได้กล่าวว่า “ลาภยศจุจเมฆลอยผ่านในความรู้สึกของข้าเท่านั้น”^{๖๐}

ในทัศนะของคนจีนไม่ว่าจะยุคโบราณหรือกระทั่งยุคโลกาภิวัตน์ ขงเบ้งมีภาพลักษณ์ของนักปราชญ์ในลัทธิเต๋าที่มีสติปัญญาและอิทธิฤทธิ์มาก ภาพลักษณ์นี้ประทับฝังอยู่ในความคิดของคนจีนทั่วไปมายาวนานนับพันปี หลู่ซวิน นักปราชญ์และบิดาแห่งการวรรณกรรมจีนยุคใหม่ถึงกับเขียนไว้ในหนังสือประวัติสังเขปวรรณกรรมจีนว่า ขงเบ้งเป็นผู้มีสติปัญญาล้ำเลิศจนคล้ายกับภูตผีปีศาจ แต่ชาวบ้านทั่วไปก็ชื่นชอบภาพลักษณ์ที่ใกล้เคียงปีศาจเช่นนี้ของขงเบ้ง ส่วนหนึ่งเพราะมีความสัมพันธ์กับลัทธิเต๋าซึ่งผูกพันอยู่กับชาวบ้านทั่วไปมาก นี่อาจเป็นข้อสนับสนุนหนึ่งว่าเหตุใดผู้คนจึงอยากตั้งศาลบูชาขงเบ้งกันมากนัก^{๖๑}

๗.๓. บริบทด้านการเมืองและสังคม

เกิดขึ้นภายหลังการเข้ามารับตำแหน่งขุนซื้อของขงเบ้งในทัพเล่าปี่ ในระยะแรกนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเลย เพราะนอกจากจะต้องรับศึกภายนอกที่หน้าด่านแล้ว ยังต้องรับศึกภายในอีกด้วย ซึ่งมาจากกวนอูและเตียวหุยน้องทั้งสองของเล่าปี่ที่ยังสงสัยในความสามารถของขงเบ้ง โดยทั้งสองคิดว่าการที่เล่าปี่มอบตำแหน่งใหญ่โตให้ขงเบ้งเป็นเรื่องที่เสี่ยงเกินยอมรับได้ นั่นเป็นบททดสอบสำคัญของขงเบ้งที่ต้องใช้สติปัญญาที่ตนเองมีอยู่ให้เป็นที่ยอมรับเสียก่อน^{๖๒}

สำหรับการแสวงหาบุคลากรในแคว้นจ๊กนั้น หากมองเสฉวน กังตั้งและวู ในสมัยนั้นในแง่ภูมิศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ว่า เสฉวนเป็นเมืองที่มีพื้นที่น้อย จึงเป็นธรรมดาที่คนตีมีฝีมือจะน้อยกว่าเมืองกังตั้งและเมืองวู ดังคำวิจารณ์ของซิมจิงว่า “เสฉวนเมืองน้อยมีคนฝีมือดีด้อยกว่าเมืองใหญ่” และขงเบ้งก็ไม่สามารถเสริมสร้างคนให้มีความรู้เพิ่มขึ้น แม้จะมีคนที่มีฝีมือดีอยู่บ้างก็ตาม เพราะผู้มีฝีมือสามารถปราบปรามการทุจริตได้ แต่ถ้าเกิดเป็นผู้ทำการทุจริตเสียเองจะลำบากมาก เช่นการกล่าวร้ายก่อกองแพเอียงและเลียวลิบเสียจนเลิกลอยในข้อที่บุคคลเหล่านี้มีฝีมือดี แต่เป็นคนโลภมากและแย่งชิงอำนาจกัน ได้เกิดการกล่าวหาว่าขงเบ้งเป็นบุคคลที่ชั่วระแวงและอิจฉา แต่ก็ควรที่จะศึกษาสถานการณ์ในสมัยนั้นเสียก่อน แพเอียงเป็นชาวเมืองเสฉวน เป็นเพียงข้าราชการชั้นผู้น้อย แต่เป็นคนโอหังวางอำนาจ คนเช่นนี้ถ้ามีตำแหน่งสูงจะบังคับบัญชาคนได้อย่างไร ขงเบ้งทราบในข้อนี้ดีและรอบคอบพอ เขาเคยกราบทูลพระเจ้าเล่าปี่ว่า “แพเอียงเป็นคนใจใหญ่ ทะเยอทะยานมาก ไว้วางใจ

^{๖๐} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊กฉบับวิจารณ์ หน้า ๑๘-๒๐)

^{๖๑} ยศไกร ส.ตันสกุล, จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดขุนซื้อจ๊กก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๘), หน้า ๖๗.

^{๖๒} ภัทร ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร่ชีวิตจำกัด, หน้า ๓๒๑.

มิได้” ซึ่งต่อมาภายหลังแพเอียงไต้ยูยงให้ม้าเหียวติดกบฏ ส่วนเสียวลิบก็มิได้มีความดีเด่นเท่าขงเบ้ง แต่เขาอาจหาญประกาศตนว่าเป็นมีเอียงขงเบ้ง เยอหยิ่งและพยศ^{๖๓}

ขงเบ้งเป็นผู้รอบรู้ในสรรพศาสตร์วิชาทั้งหลายอย่างแตกฉาน เป็นผู้เชี่ยวชาญตำราการพิชัยสงครามชั้นครู ทรงภูมิปราดเปรี๊ยะเป็นยิ่งนักทั้งในด้านการเมืองและการปกครอง ด้านการทูต การทหาร กฎหมาย จิตวิทยา จักรกลวิทยาศาสตร์ โหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ การดนตรีและด้านอื่น ๆ อีกมากมายเหลือคณานับ

ขงเบ้งมีอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน สุภาพอ่อนโยน มีเมตตา รักสัจจะ มีคุณธรรมกตัญญู และมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีเป็นอย่างมาก พร้อมอุทิศไปด้วยใจโวหารวาทีศิลป์อย่างแยบคายอีกเหลือประมาณ

ด้วยความสามารถแห่งปัญญาอันเลิศล้ำทรงภูมิ ลูกเกล้าผสมผสานกับอัจฉริยภาพที่ฉายฉานเหนือปราชญ์ทั้งปวงได้อย่างลงตัว และสง่างามดังปรากฏ ทำให้ความสามารถที่ไม่เป็นรองใครของบุคคลผู้นี้ ถูกนำมาปรับใช้นับแต่กาลในอดีตจนถึงปัจจุบันกว่าสองสหัสวรรษอันล่วงเลยมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยความความสุขุมอันคมกริบภาพ และความมีสติรู้คิดอย่างหนักแน่นรัดกุม รู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันท่วงทีเหมาะสม และจิตใจที่มีคุณธรรมอันสูงส่ง บุคคลผู้นี้ไม่ว่าอยู่ในฐานันดรใดหรือตกอยู่ในสถานการณ์ใด เขาก็ยังประพฤติได้อย่างเหมาะสมสมควร เป็นได้ทั้งผู้นำพร้อมกับเป็นผู้ตามของผู้เป็นนายที่ดีเสมอ กอปรกับลักษณะการประพฤติปฏิบัติและอุปนิสัยในด้านอื่น ๆ ต่างก็ได้รับการยืนยันในสถานการณ์อันหลากหลายของเรื่องราวในสามก๊กมาแล้วมากมาย ถึงแม้จะประสบพบเจอกับอุปสรรคภัยอันตราย และสารพันปัญหาหลายด้าน เขาก็ยังหาความย่อท้ออ่อนแอแต่อย่างใดไม่สามารถที่จะผลักดันให้เล่าปี่ผู้เป็นนาย ผงาดขึ้นมาเทียบบริศมีกับมหาอุปราชาเยี่ยงโจโฉ และซุนกวนเจ้าแห่งกังตั๋งได้อย่างเหนือชั้น และสมศักดิ์ศรีเป็นที่สุด^{๖๔}

ภายหลังที่ขงเบ้งได้เสียชีวิตไปแล้ว แผ่นดินจีนได้รวมเป็นหนึ่งเดียว ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพระเจ้าสุมาเอี้ยน ต่อมาลูกชายและหลานชายของขงเบ้งพร้อมด้วยเหล่าขุนพลขุนทหารอีกจำนวนหนึ่งที่ยังสานต่อปณิธานอันแรงกล้าของขงเบ้งอยู่ได้เสียชีวิตลงท่ามกลางสมรภูมิรบอย่างสมศักดิ์ศรี

ขงเบ้งเป็นตัวละครในวรรณกรรมสามก๊กที่มีอยู่จริงในทางประวัติศาสตร์ ได้ถือกำเนิดในตระกูลที่เป็นขุนนางที่ซื่อสัตย์ภักดีในสมัยราชวงศ์ฮั่นตอนปลาย ภายหลังได้ออกจากราชการเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของอิทธิพลของกลุ่มขุนนางที่ทุจริตคอร์รัปชั่น และกลุ่มขุนนางลิบชั้นที่ที่ได้อำนาจกุมพระราช

^{๖๓} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๒๓-๒๔)

^{๖๔} วิริยญา คล้ายบัว, “ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก: วิเคราะห์ภาวะผู้นำของขงเบ้ง”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๖๑-๖๓.

อำนาจของพระเจ้าเลนเต้ พระราชบิดาของพระเจ้าเหียนเต้ ซึ่งได้ไปอาศัยอยู่กับอ้วนสุดและเล่าเปียวตามลำดับ เมื่อขงเบ้งเติบโตขึ้น ได้ศึกษาวิทยาการความรู้ต่างๆ โดยหลักได้แก่ ลัทธิเล่าจื้อ ขงจื้อ และนิตินิยมฟาเจีย จนเกิดความชำนาญ และได้ศึกษาหาข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองต่างๆ เพื่อรอคอยช่วยเหลือบุคคลที่เหมาะสม มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ตรงกัน จนกระทั่งเล่าปี่ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ฮั่นผู้ตกยากได้มาเชื่อเชิญขงเบ้งถึงสามครั้งตามคำแนะนำของสุมาเต็กโชผู้เป็นอาจารย์ และซีซีผู้เป็นสหาย เล่าปี่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อกำจัดโจโฉ ฟันฟูราชวงศ์ฮั่น คืนพระราชอำนาจแด่พระเจ้าเหียนเต้ อุดมการณ์ทางการเมืองของเล่าปี่นี้ตรงกับของขงเบ้งทุกประการ ขงเบ้งจึงได้ลงมาช่วยเหลือเล่าปี่ด้วยความเต็มใจ โดยการเสนอยุทธศาสตร์หลงจง ซึ่งเป็นนโยบายหลักโดยมีวัตถุประสงค์คือการฟันฟูราชวงศ์ฮั่น ขงเบ้งได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์หลงจงนี้ทุกประการ ทำให้กลุ่มเล่าปี่กลายเป็นกลุ่มอำนาจใหญ่คอยค้ำกลุ่มอำนาจของโจโฉและซุนกวน ถึงแม้ว่าท้ายที่สุดยุทธศาสตร์หลงจงนี้จะสิ้นสุดลงเพราะเล่าปี่ได้ทำผิดเงื่อนไข คือการยกทัพโจมตีซุนกวนซึ่งเป็นพันธมิตรของตนตามเงื่อนไขของยุทธศาสตร์หลงจงและพ่ายแพ้กลับมา ขงเบ้งก็ได้ทำตามอุดมการณ์ทางการเมืองของตน พร้อมทั้งปณิธานที่เล่าปี่ได้ตั้งไว้ตามเดิมต่อไป จนกระทั่งขงเบ้งได้ถึงแก่กรรมลงในสมรภูมิมี่เยกทัพบุกตีด้วยศึกครั้งที่ ๕ ในปี พ.ศ.๗๗๗ รวมอายุได้ ๕๔ ปี แต่ด้วยสติปัญญา การใช้ปฏิภาณไหวพริบ การใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อถวายเป็นความจงรักภักดีที่มั่นคงต่อราชวงศ์ฮั่น ทำให้ขงเบ้งได้รับการยกย่องนับถือจากประชาชนชาวจีนและทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน

๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๘.๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมือง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมือง จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมือง ดังต่อไปนี้

กฤษฎา จารุพันธ์^{๖๕} ได้วิจัยเรื่อง “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา” ผลการวิจัยพบว่า พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เกิดในตระกูลขุนนางนักรบ ชั้นสูงของสังคมไทย มีฐานะในทางสังคม มีโอกาสเดินทางไปศึกษาที่ประเทศเยอรมนีและประเทศ

^{๖๕} กฤษฎา จารุพันธ์, “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา”, ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๑).

เดนมาร์ก ได้รับรู้การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศตะวันตก และได้พบปะกับเพื่อนนักเรียน นายร้อยทหารบกเยอรมนีและนักเรียนที่ประเทศเดนมาร์ก มีผลต่อความรู้ ศึกษ แนวคิด และ พฤติกรรมในการปกครองของประเทศตะวันตก จากนั้นก็ได้กลับมารับราชการในกองทัพบกไทยใน ตำแหน่งจเรทหารปืนใหญ่ กระทรวงกลาโหมที่มีผลต่อการปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

บทบาทและสถานะของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจาก สถานการณ์ โอกาส และคุณสมบัติส่วนตัวของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา การที่พลเอกพระยา พหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎรอยู่ในฐานะชนชั้นนำของสังคม ทำให้พบปะชนชั้นนำด้วยกัน เช่น นายปรีดี พนมยงค์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้มีโอกาสและมีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้น เรื่อย ๆ ตั้งแต่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีหลายกระทรวง จนขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมัยที่ ๑ ในปี พ.ศ.๒๔๗๖ จากการลงมติของสภาผู้แทนราษฎรและการสนับสนุนของคณะราษฎร ในช่วงเปลี่ยนผ่านของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนารับสนองพระบรมราชโองการเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นต่อเนืองมาหลายครั้ง รวม ๕ สมัย ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจนถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. ๒๔๙๐

บุคลิกความเป็นผู้นำของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความ ซื่อสัตย์ มีความเป็นมิตร กล้าตัดสินใจ มีความเฉลียวฉลาดแก้ปัญหา มีอารมณ์ขัน มีความสามารถในการปรับตัวได้เป็นอย่างดีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ซึ่งลักษณะความเป็นผู้นำ ของพลเอกพระยา พหลพลพยุหเสนา คือ มีความขยันขันแข็ง อดทน และไม่ยินดียินร้ายกับตำแหน่งผู้นำทางการเมือง แนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ อนุรักษ์นิยมประชาธิปไตย นั่นก็คือ ประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทยที่เหตุทูนสถาบัน นั่นคือประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข

นพตล ธนาภิจบริสุทธิ์^{๖๖} ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดและพระบรมราโชบายทางการเมืองของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามกรอบแนวคิดทางการเมืองของมาเคียเวลลี” ผลการวิจัยพบว่า

(๑) แนวคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคล้ายคลึงกับ แนวคิดทางการเมืองของมาเคียเวลลี เนื่องจากแนวคิดในเรื่องภาวะผู้นำทางการเมือง การได้มาซึ่ง

^{๖๖} นพตล ธนาภิจบริสุทธิ์, “แนวคิดและพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามกรอบแนวคิดทางการเมืองของมาเคียเวลลี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก การเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖).

อำนาจ การรักษาอำนาจ การรวมชาติเป็นหนึ่งเดียวและความมั่นคงแห่งรัฐมีความคล้ายคลึงกัน แต่การให้ความหมายผลกระทบจากโชคชะตาทางการเมืองมีความแตกต่างกัน

(๒) พระบรมราชาบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คล้ายคลึงกับแนวนโยบายทางการเมืองของมาเคียเวลลี เนื่องจากมีการจัดรูปแบบและระเบียบทางการเมืองการปกครองภายในรัฐให้เป็นสมัยใหม่ การจัดตั้งกองกำลังแห่งชาติ การดำเนินการทางการเมืองทูตกับรัฐภายนอกและการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ภายในรัฐมีความคล้ายคลึงกัน แต่การให้กฎหมายสูงสุดแห่งรัฐและการให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองแก่ประชาชนมีความแตกต่างกัน

ทั้งนี้เพราะด้วยการกล่อมเกลารวมเมืองมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ซึ่งส่งเสริมให้พระองค์ทรงมีภาวะผู้นำทางการเมืองและใช้คุณธรรมความสามารถทางการเมืองอย่างมีศิลปะในการจัดการโชคชะตาทางการเมืองต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจรวมศูนย์แห่งองค์พระมหากษัตริย์และรักษาอำนาจแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ครอบคลุมขอบเขตแห่งรัฐอันนำมาซึ่งความมั่นคงแห่งรัฐและการรวมชาติสยามเป็นหนึ่งเดียวอย่างมีเอกราช

พิรพงษ์ หมูซัง^{๖๗} ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของคณะ ร.ศ.๑๓๐” ผลการศึกษาวินิจฉัย พบว่า แนวคิดทางการเมืองของคณะ ร.ศ.๑๓๐ เป็นแนวคิดเสรีนิยม คือ แนวคิดที่เห็นความสำคัญของเสรีภาพและความเสมอภาค ความตื่นรู้และการตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองสยามไปสู่เสรีประชาธิปไตยที่อำนาจการปกครองเป็นของประชาชน ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่กษัตริย์มีอำนาจสูงสุดไปสู่การปกครองที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมีอำนาจสูงสุด ทั้งนี้ บุคคลผู้เข้าร่วมคณะ ร.ศ.๑๓๐ มีความเข้าใจในแนวคิดเสรีนิยม และจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยามแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยามจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายเป็นระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ กลุ่มที่สองต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยามไปสู่ระบอบสาธารณรัฐ คือ ให้มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ ทั้งนี้ แนวคิดเสรีนิยมของคณะ ร.ศ.๑๓๐ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการรับรู้เรื่องรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักการพื้นฐานของเสรีนิยมและประชาธิปไตยในสยาม เป็นแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการเมืองปกครองใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ในลักษณะการปฏิวัติและถือเป็นการวางรากฐานแนวความคิดให้กับคณะราษฎรในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองสยามในอีก ๒๐ ปีต่อมา คือวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

^{๖๗} พิศพงษ์ หมูซัง, “แนวคิดทางการเมืองของคณะ ร.ศ.๑๓๐”, การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘).

สนธิ บุญยรัตกลิน^{๖๘} ได้วิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองไทยยุคใหม่: กรณีของนายกรัฐมนตรีร่วมสมัย” ผลการวิจัยพบว่า นายกรัฐมนตรีต่างกันมีลักษณะภาวะผู้นำต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เป็นต้นว่า นายชวน หลีกภัย มีลำดับสูงสุดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านความเป็นประชาธิปไตย นายพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับลำดับสูงสุดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ ส่วนพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับภาวะผู้นำด้านจริยธรรม อย่างไรก็ดี เมื่อแยกตามอาชีพแล้ว พบว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านความรู้ ความสามารถและวิสัยทัศน์เป็นของนายกรัฐมนตรีที่มีพื้นเพมาจากพลเรือนหรือนักธุรกิจ ในขณะที่ภาวะผู้นำด้านจริยธรรม เป็นของนายกรัฐมนตรีที่มีพื้นเพมาจากข้าราชการ

ส่วนในเรื่องของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในอุดมคตินั้น ประชาชนผู้ตอบส่วนใหญ่ปรารถนาที่จะมีนายกรัฐมนตรีที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ยึดศาสนาเป็นหลัก ติดตามมาด้วยความเป็นประชาธิปไตย มองเห็นความสำคัญของประเทศชาติ มีความรู้ความสามารถสูง มีความสามารถสร้างความปรองดองลดความขัดแย้งและมีความโปร่งใสสุจริตตามลำดับ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การที่คนไทยเน้นจริยธรรมและศาสนาเป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดของนายกรัฐมนตรีในอุดมคติเหนือคุณสมบัติประชาธิปไตยหรือคุณสมบัติอื่นๆ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองตามประเพณีเดิมแบบไทยมากกว่าประเพณีใหม่แบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้นำประเทศ

สมหมาย จันทรเรือง^{๖๙} ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช คือการปกครองที่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน เฉพาะอย่างยิ่งทศพิธราชธรรม ได้นำมาประยุกต์กับการบริหารองค์การภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวางสำหรับการปกครองของประเทศไทยด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับหลักธรรมราชาหรือราชาธิปไตย ที่ผู้นำการปกครองต้องก่อปรด้วย คุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าหาญเป็นคุณสมบัติที่สังคมไทยต้องการมากที่สุด

^{๖๘} สนธิ บุญยรัตกลิน, “ผู้นำทางการเมืองไทยยุคใหม่: กรณีของนายกรัฐมนตรีร่วมสมัย”, **ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕).

^{๖๙} สมหมาย จันทรเรือง, “แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖).

นอกจาก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้นำเสนอแนวคิดทางการเมืองแนวพุทธผ่านทางนวนิยายและบทความในหนังสือพิมพ์แล้ว ยังได้แสดงบทบาทดำรงตนและดำรงความเป็นผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา อันถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักการเมืองและการบริหารบ้านเมืองไทยในทุกยุคทุกสมัย

ตารางที่ ๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมือง

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>กฤตพล จารุพันธ์ (ดุชนิพนธ์, ๒๕๖๑)</p>	<p>“ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา” พบว่า บุคลิกความเป็นผู้นำของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นมิตร กล้าตัดสินใจ มีความเฉลียวฉลาดแก้ปัญหา มีอารมณ์ขัน มีความสามารถในการปรับตัวได้เป็นอย่างดีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง แนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ อนุรักษนิยมประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทยที่เทิดทูนสถาบัน ได้แก่ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข</p>
<p>นพดล ธนาภิจรูญสิทธิ์ (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๖)</p>	<p>“แนวคิดและพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามกรอบแนวคิดทางการเมืองของมาเคียเวลลี” พบว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีภาวะผู้นำทางการเมืองและใช้คุณธรรมความสามารถทางการเมืองอย่างมีศิลปะในการจัดการโชคชะตาทางการเมืองต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจรวมศูนย์แห่งองค์พระมหากษัตริย์ และรักษาอำนาจแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ครอบคลุมขอบเขตแห่งรัฐอันนำมาซึ่งความมั่นคงแห่งรัฐและการรวมชาติสยามเป็นหนึ่งในเดียวอย่างมีเอกราช</p>

ตารางที่ ๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมือง (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พิรพงศ์ หมู่ซ่ง (การศึกษาค้นคว้าอิสระ, ๒๕๕๘)	“แนวคิดทางการเมืองของคณะ ร.ศ.๑๓๐” พบว่า แนวคิดเสรีนิยมของคณะ ร.ศ.๑๓๐ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการ รับรู้เรื่องรัฐธรรมนูญอันเป็นหลักการพื้นฐานของเสรีนิยมและ ประชาธิปไตยในสยาม เป็นแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดความพยายามที่จะ เปลี่ยนแปลงการเมืองปกครองในลักษณะการปฏิวัติและถือเป็นการวาง รากฐานแนวคิดให้กับคณะราษฎรในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง การเมืองการปกครองสยามในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕
สนธิ บุญยรัตกลิน (ดุชนิพนธ์, ๒๕๕๕)	“ผู้นำทางการเมืองไทยยุคใหม่: กรณีของนายกรัฐมนตรีร่วมสมัย” พบว่า นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในอุดมคตินั้น ประชาชนปรารถนา ที่จะมีนายกรัฐมนตรีที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ยึดศาสนาเป็นหลัก ติดตามมาด้วยความเป็นประชาธิปไตย มองเห็นความสำคัญของ ประเทศชาติ มีความรู้ความสามารถสูง มีความสามารถสร้างความ ปรองดองลดความขัดแย้งและมีความโปร่งใสสุจริตตามลำดับ
สมหมาย จันทร์เรือง (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๖)	“แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช” พบว่า การปกครองของประเทศไทยด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องกับหลักธรรมราชาหรือราชาธิปไตย ที่ผู้นำการปกครองต้องประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรมตาม หลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าหาญเป็น คุณสมบัติที่สังคมไทยต้องการมากที่สุด

สรุปว่า บุคลิกความเป็นผู้นำตามแนวคิดทางการเมืองทุกประเภท ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นมิตร กล้าตัดสินใจ มีความเฉลียวฉลาดแก้ปัญหา มีอารมณ์ขัน มีความสามารถในการปรับตัวได้ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ภาวะผู้นำทางการเมืองจะต้องประกอบด้วยการใช้คุณธรรมและความสามารถทางการเมืองอย่างมีศิลปะในการจัดการโชคชะตาทางการเมืองต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจรวมศูนย์แห่งองค์พระมหากษัตริย์ และรักษาอำนาจแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ครอบคลุมขอบเขตแห่งรัฐอันนำมาซึ่งความมั่นคงแห่งรัฐและการรวมชาติเป็นหนึ่งเดียวอย่างมีเอกราช เมื่อระบอบประชาธิปไตยได้เริ่มตั้งขึ้น แนวคิดนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการรับรู้เรื่องรัฐธรรมนูญอันเป็นหลักการพื้นฐานของเสรีนิยมและประชาธิปไตย เกิดเป็น

แรงผลักดันที่ก่อให้เกิดความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการเมืองปกครองในลักษณะการปฏิวัติและถือเป็นการวางรากฐานแนวความคิดในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง ซึ่งประเทศไทยได้ทำการปฏิวัติในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ประชาชนปรารถนาที่จะมีนายกรัฐมนตรีที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ยึดศาสนาเป็นหลัก ติดตามมาด้วยความเป็นประชาธิปไตย มองเห็นความสำคัญของประเทศชาติ มีความรู้ความสามารถสูง มีความสามารถสร้างความปรองดองลดความขัดแย้งและมีความโปร่งใสสุจริต ตามหลักการการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับหลักธรรมราชาหรือราชาธิปไตยที่ผู้นำการปกครองต้องประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าหาญเป็นคุณสมบัติที่สังคมไทยต้องการมากที่สุด

๘.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวความคิดทางการเมืองของชนบ่งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง ดังต่อไปนี้

ฉวีวรรณ บุญแดง^{๗๐} ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มที่ ๑ กับกลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มที่ ๒ อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านผลประโยชน์ ปัจจัยด้านการรับรู้ ปัจจัยด้านความเชื่อ และปัจจัยด้านโครงสร้าง ส่วนกระบวนการจัดการความขัดแย้งวิธีที่ดีที่สุด คือ การประนีประนอมโดยผ่านกลไกระบบเครือญาติ วัด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่น และกระบวนการศาลยุติธรรม

ชูวงศ์ อุบลลี และธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ^{๗๑} ได้วิจัยเรื่อง “พัฒนาการของการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางยุทธศาสตร์ในสังคมไทย ศึกษาผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก” ผลการวิจัยพบว่าการเข้ามามีบทบาทของกลุ่มทุนนั้น มีทั้งที่เข้ามามีบทบาทโดยตรงคือการลงรับสมัครเลือกตั้ง และมี

^{๗๐} ฉวีวรรณ บุญแดง, “ปัจจัยและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี”, งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕).

^{๗๑} ชูวงศ์ อุบลลี, และธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, “พัฒนาการของการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางยุทธศาสตร์ในสังคมไทย ศึกษาผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): ๔๒๘-๔๔๒.

บทบาทโดยอ้อมด้วยการสนับสนุนเงินทุนให้กับพรรคการเมือง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สามก๊ก เปลี่ยนฐานะทางยุทธศาสตร์จากการทหารมาสู่การบริหาร เนื่องจากการเข้ามาของกลุ่มนายทุนจีน ดังกล่าวได้ส่งผลต่อสามก๊กในฐานะของวรรณกรรมที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดีในหมู่คนไทยและคนจีน จากอดีตที่ผ่านมาคนจีนถูกขูดรีดจากขุนนางอำมาตย์ไทยที่มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจใน ขณะนั้น รวมถึงนโยบายของรัฐไทยในการกีดกันกลุ่มคนจีนไม่ให้เข้ามามีบทบาทภายในประเทศมาก นัก ทำให้การเข้ามามีบทบาทของกลุ่มคนจีนในระยะหลังจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรมให้เป็นที่ ยอมรับของสังคมไทย โดยผ่านตัวบทสามก๊กซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย เป็นเครื่องมือและตัวเชื่อม ร้อยสังคมนึงถือเป็นวิธีการหนึ่งของกลุ่มคนจีนนำมาใช้ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมที่มุ่งสะสมความ ร่ำรวย พร้อมทั้งเผยแพร่อุดมการณ์ผ่านตัวบทสามก๊กในฐานะเครื่องมือทางการบริหารที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จและความร่ำรวย

ณรงค์ฤทธิ์ ชัยสายัน^{๗๒} ได้วิจัยเรื่อง “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของ ควง อภัยวงศ์” ผลการวิจัยพบว่า นายควง อภัยวงศ์ เกิดมาในครอบครัวชนชั้นสูงของสังคมไทย ได้รับการเลี้ยงดูและ การศึกษาที่ดี การเดินทางไปศึกษาต่อที่ฝรั่งเศสทำให้ได้รับรู้การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ ตะวันตก และทำให้ได้พบกับกลุ่มนักเรียนไทยที่ฝรั่งเศส โดยเฉพาะจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนาย บริดี พนมยงค์ เมื่อจบการศึกษา นายควงได้กลับมารับราชการในกรมไปรษณีย์โทรเลข จนกระทั่งใน วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นายควง มีบทบาทในการตัดสายโทรศัพท์เพื่อทำลายการติดต่อสื่อสาร การขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีทั้ง ๔ ครั้ง ระหว่างปี พ.ศ.๒๔๘๗-๒๔๙๑ เกิดจากเหตุและ ปัจจัยหลายอย่าง ทั้งปัจจัยภายนอก สถานการณ์ในประเทศ และคุณสมบัติส่วนตัว เมื่อออกจาก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๔ แล้ว นายควง อภัยวงศ์ ยังแสดงบทบาทฝ่ายค้านมาโดยตลอด และ ประคับประคองพรรคประชาธิปัตย์ให้คงอยู่เพื่อจะนำพรรคประชาธิปัตย์ลงเลือกตั้งอีกครั้ง แต่ได้ถึงแก่ อสัญกรรมเสียก่อนในเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๑๑

บุคลิกความเป็นผู้นำของนายควง อภัยวงศ์ คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กล้าหาญ กล้า ตัดสินใจ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยเฉพาะในสถานการณ์คับขัน มีไหวพริบในการ แก้ไขปัญหา มีอารมณ์ขัน และมีความซื่อสัตย์สุจริต ความโดดเด่นของนายควง อภัยวงศ์ มี ๓ ประการ คือ ๑) ความเข้มแข็งทางใจ กล่าวคือ นายควงสามารถฟื้นสภาพจากประสบการณ์อันเลวร้ายโดยยัง ดำรงชีวิตได้อย่างสามารถ ๒) การยืดหยุ่นและการปรับตัว กล่าวคือ นายควงสามารถปรับตัวให้ดำรง อยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้ ๓) ความยึดมั่นในหลักการ กล่าวคือ นายควงยึดมั่นในหลักการ

^{๗๒} ณรงค์ฤทธิ์ ชัยสายัน, “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของ ควง อภัยวงศ์”, *ดุชนิพนธ์ปรัชญา-ดุชนิพนธ์จิต สาขาวิชาการเมือง*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐).

ระบอบประชาธิปไตย ไม่ยอมเข้าร่วมรัฐบาลกับเผด็จการทหาร โดยยืนหยัดทำหน้าที่ฝ่ายค้านทั้งในสภาผู้แทนราษฎร และนอกสภาผู้แทนราษฎรยาวนานกว่า ๒๐ ปี

แนวคิดทางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ พบว่า มีหลายแนวคิดตามบริบททางการเมืองในช่วงเวลาต่างๆ เช่น แนวคิดแบบเสรีนิยมที่เด่นชัด คือ นายควง อภัยวงศ์ เข้าร่วมทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ และต่อต้านเผด็จการ โดยเฉพาะเผด็จการทหาร ส่วนแนวคิดแบบอนุรักษนิยมที่เด่นชัด คือ นายควง อภัยวงศ์ ต้องการถวายพระราชอำนาจแด่พระมหากษัตริย์ให้เพิ่มมากขึ้น ต้องการประชาธิปไตยแบบประเทศอังกฤษ นั่นคือ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

สุภาภรณ์ รัตนบุรี^{๗๓} ได้วิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า การเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีความผูกพันกับพรรคประชาธิปัตย์มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นนี้นักการเมืองจะอยู่ในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์ประชาชน โดยประชาชนจะขอรับความช่วยเหลือจากนักการเมืองในด้านที่ไม่ใช่บทบาทหน้าที่ในฐานะนักการเมือง นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ในขณะที่นักการเมืองได้อาศัยความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองและสังคม ผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ๑) เกิดการผูกขาดทางการเมือง ด้วยการที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียว ๒) เกิดการสร้างทายาทและสืบทอดอำนาจทางการเมือง อันได้แก่ ตระกูลมาศดิตถ์ ตระกูลวิชัยกุล ตระกูลศักดิ์เศรษฐ์ และตระกูลพิศสุวรรณ และ ๓) เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่นของนักการเมืองระดับชาติ โดยนักการเมืองได้พยายามขยายอำนาจด้วยการสร้างเครือข่ายไว้ในทุกพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นฐานอำนาจทางการเมืองให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

สิ่งดังกล่าวนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ยังคงแฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีอยู่ดั้งเดิมคือ ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่ได้ปลูกฝังค่านิยมของคนให้เห็นแก่ เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ลูกน้องหรือคนสนิทที่ร่วมสายสัมพันธ์เดียวกันมากกว่าผู้ที่อยู่ในสายอุปถัมภ์อื่น ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค อันเป็นลักษณะสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตย

^{๗๓} สุภาภรณ์ รัตนบุรี, “ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

อภิรักษ์ แสงทอง^{๗๔} ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองของ “พระยามังราย” ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่มีความเหมือนกัน ได้แก่ คุณธรรมความสามารถของผู้นำทางการเมืองในการทำสงคราม และความรู้ความสามารถในการรักษาอำนาจและการรู้จักใช้เทคนิคในการปกครอง เพื่อรักษาอำนาจทางการเมือง ส่วนคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่มีความต่างกัน ได้แก่ ประเด็นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดจนความรับผิดชอบทางศีลธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องเวียงกุมกาม แต่ในงานเขียนเรื่องเจ้าผู้ปกครอง ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความดีและความซื่อในเชิงศีลธรรมแต่อย่างใด หากแต่เน้นความสำคัญเรื่องความสุขุมรอบคอบของผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมือง เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เห็นว่า ความแตกต่างของคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่นำมาศึกษา เกิดจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน ส่วนนัยยะสำคัญที่มีต่อสังคมการเมืองไทยนั้น พบว่าผู้นำทางการเมืองไทยต้องยอมรับและอยู่ภายใต้เงื่อนไขของชุดความคิดและความเชื่อทางศีลธรรมของสังคม อันเป็นเครื่องค้ำจุนความชอบธรรมในการปกครอง การละเลยสิ่งดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดลงของอำนาจ และความชอบธรรมในการปกครอง

ตารางที่ ๒.๑๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ฉวีวรรณ บุญแต่ง (งานนิพนธ์, ๒๕๕๕)	“ปัจจัยและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี” พบว่า กระบวนการจัดการความขัดแย้งวิธีที่ดีที่สุด คือ การประนีประนอมโดยผ่านกลไกระบบเครือข่าย วัตถุประสงค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่น และกระบวนการศาลยุติธรรม

^{๗๔} อภิรักษ์ แสงทอง, “ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘).

ตารางที่ ๒.๑๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>ชวงค์ อุบลี และธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (วารสาร, ๒๕๕๙)</p>	<p>“พัฒนาการของการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางยุทธศาสตร์ในสังคมไทย ศึกษาผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก” พบว่า</p> <p>บทบาทของกลุ่มทุนมีทั้งบทบาทโดยตรง และมีบทบาทโดยอ้อม ทำให้สามก๊กเปลี่ยนฐานะทางยุทธศาสตร์จากการทหารมาสู่การบริหาร การเข้ามาของกลุ่มนายทุนจีนได้ส่งผลต่อสามก๊กในฐานะของวรรณกรรมที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี การเข้ามามีบทบาทของกลุ่มคนจีนจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยโดยผ่านตัวบทสามก๊ก เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งนำมาใช้ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม พร้อมทั้งเผยแพร่อุดมการณ์ผ่านสามก๊กในฐานะเครื่องมือทางการบริหารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความร่ำรวย</p>
<p>ณรงค์ฤทธิ์ ชัยสายัน (ดุชนิพนธ์, ๒๕๖๐)</p>	<p>“ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของ ควง อภัยวงศ์” พบว่า</p> <p>การขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีทั้ง ๔ ครั้ง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๙๑ เกิดจากเหตุและปัจจัยหลายอย่าง ทั้งปัจจัยภายนอก สถานการณ์ในประเทศ และคุณสมบัติส่วนตัว มีบารมีและประสบการณ์ทางการเมือง บุคลิกความเป็นผู้นำของนายควง อภัยวงศ์ คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กล่าวหาญ กล่าวตัดสินใจ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยเฉพาะในสถานการณ์คับขัน มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหา มีอารมณ์ขัน และมีความซื่อสัตย์สุจริต</p>
<p>สุภาภรณ์ รัตนบุรี (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๓)</p>	<p>“ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า</p> <p>การเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความผูกพันกับพรรคประชาธิปัตย์มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ยังคงแฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีอยู่ดั้งเดิมคือ ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่ได้ปลูกฝังค่านิยมของคนให้เห็นแก่เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ลูกน้องหรือคนสนิทที่ร่วมสายสัมพันธ์เดียวกันมากกว่าผู้ที่อยู่ในสายอุปถัมภ์อื่น ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค</p>

ตารางที่ ๒.๑๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมือง (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
อภิรักษ์ แสงทอง (การค้นคว้าแบบอิสระ, ๒๕๕๘)	“ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ” พบว่า ความแตกต่างของคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองเกิดจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน ส่วนนัยยะสำคัญที่มีต่อสังคมการเมืองไทยนั้น พบว่า ผู้นำทางการเมืองไทยต้องยอมรับและอยู่ภายใต้เงื่อนไขของชุดความคิดและความเชื่อทางศีลธรรมของสังคม อันเป็นเครื่องค้ำจุนความชอบธรรมในการปกครอง การละเลยสิ่งดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดลงของอำนาจ และความชอบธรรมในการปกครอง

สรุปว่า แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองนั้น ส่งผลต่อการเกิดกระบวนการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งวิธีที่ดีที่สุด คือ การประนีประนอมโดยผ่านกลไกระบบเครือญาติ วัด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่น และกระบวนการศาลยุติธรรม รวมถึงการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะต้องเกิดจากเหตุและปัจจัยหลายอย่าง ทั้งปัจจัยภายนอกสถานการณ์ในประเทศ และคุณสมบัติส่วนตัว มีบารมีและประสบการณ์ทางการเมือง รวมทั้งบุคลิกความเป็นผู้นำ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กล้าหาญ กล้าตัดสินใจ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยเฉพาะในสถานการณ์คับขัน มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหา มีอารมณ์ขัน และมีความซื่อสัตย์สุจริต

สำหรับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยนั้นยังคงแฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีอยู่ดั้งเดิมคือ ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่ได้ปลูกฝังค่านิยมของคนให้เห็นแก่เครือญาติ พรรคพวกเพื่อนฝูง ลูกน้องหรือคนสนิทที่ร่วมสายสัมพันธ์เดียวกันมากกว่าผู้ที่อยู่ในสายอุปถัมภ์อื่น ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ทำให้เกิดความแตกต่างของคุณลักษณะของผู้นำทางการเมือง เนื่องจากจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้นำทางการเมืองไทยจะต้องยอมรับและอยู่ภายใต้เงื่อนไขของชุดความคิดและความเชื่อทางศีลธรรมของสังคม อันเป็นเครื่องค้ำจุนความชอบธรรมในการปกครอง การ

ละเลยสิ่งดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดลงของอำนาจ และความชอบธรรมในการปกครอง ประกอบทั้งการเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนจีน ซึ่งมีบทบาททั้งบทบาทโดยตรง และมีบทบาทโดยอ้อม สามก๊กในฐานะที่เป็นวรรณกรรมจีนจึงได้เปลี่ยนฐานะทางยุทธศาสตร์จากการทหารมาสู่การบริหาร การเข้ามาของกลุ่มนายทุนจีนได้ส่งผลกระทบต่อสามก๊กในฐานะของวรรณกรรมที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี การเข้ามามีบทบาทของกลุ่มคนจีนจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมไทย โดยผ่านตัวบทสามก๊ก เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งนำมาใช้ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม พร้อมทั้งเผยแพร่อุดมการณ์ผ่านสามก๊กในฐานะเครื่องมือทางการบริหารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความร่ำรวย

๘.๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลแนวคิดทางการเมือง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลแนวคิดทางการเมือง จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลแนวคิดทางการเมือง ดังต่อไปนี้

กานต์ บุญยะกาญจน^{๗๕} ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างค่านิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทย” ผลการวิจัยพบว่า ถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคระหว่างจารีตของไทยและตะวันตก แต่แนวคิดของมาคิอาเวลลีก็สามารถประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ในประเทศไทย ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดของมาคิอาเวลลียังถือเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมืองตะวันตกที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้รับการเผยแพร่ในประเทศไทย และยังคงถูกประยุกต์ใช้จนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งพัฒนาการของการสร้างค่านิยม เจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทยออกเป็น ๓ ช่วง ๑) ยุคที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีปรากฏตัวเป็นครั้งแรกในสังคม ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้รับการประยุกต์ใช้อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำของไทย ๒) การศึกษามาคิอาเวลลีในโลกวชิการ และการปรากฏตัวของบท เจ้าผู้ปกครอง ฉบับแปล ๓) การเติบโตของแนวคิดมาคิอาเวลลีในประชาชนทั่วไป โดยมีเครื่องมือสำคัญ คือ หนังสือพิมพ์ ละครเวที นวนิยาย และการ์ตูน ที่ช่วยยกระดับการสร้างค่านิยม เจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยมากขึ้นไปอีก

^{๗๕} กานต์ บุญยะกาญจน, “การสร้างค่านิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทย”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

จักรพงษ์ จำปาหอม^{๗๖} ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซีย สมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน-หูจิ่นเทา” ผลการวิจัยพบว่า

๑) นโยบายต่างประเทศจีนที่มีต่อรัสเซียช่วงสมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน-หูจิ่นเทา มีการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นรูปธรรมมากขึ้นในลักษณะที่เพิ่มพูนและประสานความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนที่สร้างสรรค์และหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ตามลำดับ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในระดับสูง เป็นความสัมพันธ์ไม่เคยปรากฏมาก่อน ความสัมพันธ์เช่นนี้ ส่งผลให้เกิดความร่วมมืออย่างครอบคลุมทั่วทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการค้า เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี วัฒนธรรม การทหาร วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ทั้งในระดับผู้นำและในระดับประชาชนระหว่างสองประเทศ

๒) สิ่งที่ช่วยเสริมความสัมพันธ์ระหว่างจีนและรัสเซียให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น คือ การที่ทั้งสองประเทศต่างตระหนักถึงสถานะของตนเองและของอีกฝ่าย รวมถึงผลประโยชน์ร่วมทั้งในระดับทวิภาคีและระหว่างประเทศว่าทั้งคู่จำเป็นต้องพึ่งพากันเพื่อแก้ไขจุดเปราะบางที่ต่างฝ่ายต่างประสบอยู่ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องบูรณภาพแห่งดินแดน ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งของทั้งสองประเทศ และความสำคัญทางเศรษฐกิจที่ทวีความสำคัญมากขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการมีภัยคุกคามรูปแบบใหม่ๆ อันยากที่จะคาดเดา ทั้งจีนและรัสเซียจึงจำเป็นต้องร่วมมือกันมากขึ้น

และรัสเซียจึงต้องมีนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การพัฒนากายใน จนสามารถยกระดับสถานะของตนให้เป็นชาติมหาอำนาจทัดเทียมตะวันตกและสหรัฐอเมริกา จีนจำเป็นต้องดำเนินนโยบายกระชับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศรัสเซีย เพื่อเป็นหลักประกันเสถียรภาพในเอเชีย-แปซิฟิก โดยทั้งจีนและรัสเซียต่างเข้าไปแสดงบทบาทสำคัญในเอเชียตะวันออกมากขึ้น และพยายามที่จะดำเนินการต่างๆ เพื่อลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกากลาง ทั้งนี้ จีนต้องการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีสันติภาพและเสถียรภาพทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อก้าวไปสู่สังคมที่สมบูรณ์รอบด้าน

^{๗๖} จักรพงษ์ จำปาหอม, “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซีย สมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน-หูจิ่นเทา”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

วิริญญา คล้ายบัว^{๗๗} ได้วิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก : วิเคราะห์ภาวะผู้นำของขงเบ้ง” ผลการวิจัยพบว่า ขงเบ้งมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ๙ ประการดังต่อไปนี้ ๑) ปณิธานอันเด็ดเดี่ยว ๒) ปราดเปรื่องทรงภูมิ ๓) งามสง่ามาดคูตี ๔) จิตใจสูงภูมิธรรม ๕) ถือสัจจะวาจา ๖) เครื่องอาวุธรักษากฎหมาย ๗) กล้าหาญชาญณรงค์ ๘) เผด็จการอย่างมีศิลป์ และ ๙) มีภราทรภาพ

คุณลักษณะภาวะผู้นำของขงเบ้งดังกล่าวถือเป็นการใช้ภาวะผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองที่กำลังแตกแยกและตกต่ำเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางการเมืองการปกครองตลอดจนสัมพันธภาพระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนได้เป็นอย่างดีซึ่งผู้นำทางการเมืองไทยควรยึดถือเป็นแบบอย่างและนำมาปรับใช้ในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสายวุ่นวายหรือแตกแยกได้นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ค้นพบมุมมองบางประการกล่าวคือในแต่ละยุคสมัยประเทศไทยขาดซึ่งผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมืองที่มีความเพียบพร้อมขึ้นมาบริหารประเทศความเพียบพร้อมในที่นี้หมายถึงมีศักยภาพความสามารถและเปี่ยมด้วยคุณธรรมมีจิตสำนึกแห่งสาธารณะรักประชาชนและบ้านเมืองอย่างแท้จริงจะเห็นได้ว่าในบางยุคสมัยเราได้ผู้นำที่มีความสามารถถึงแต่กลับไร้ซึ่งศีลธรรมบางยุคสมัยเราได้ผู้นำที่มีศีลธรรมอันดีหากแต่ไร้ซึ่งความสามารถสลักกันอยู่เช่นนี้มาหลายทศวรรษล่วงเลยจนถึงปัจจุบันเมื่อเป็นดั่งนี้ระบบการเมืองของไทยจึงล้มเหลวขาดเสถียรภาพส่งผลทำให้ประเทศชาติไร้ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามครรลองแล้วจะมีหรือไม่ผู้นำเอกเช่นขงเบ้งที่ชาญฉลาดสามารถพร้อมทั้งเปี่ยมด้วยคุณธรรมเทิดทูนราชวงศ์ประชาชนและแผ่นดินไว้เหนือหัวจนลมหายใจสุดท้าย

อย่างไรก็ดีผู้ศึกษาปรารถนาเป็นอย่างยิ่งว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง ๙ ประการคงจะเพียงพอที่ผู้นำทางการเมืองของไทยและผู้นำในทุกระดับสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้และยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำและศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์ได้ไม่มากนักน้อยทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนผาสุกของประชาชนและความมั่นคงของบ้านเมือง

สุพัตรา ศรีภูมิเพชร^{๗๘} ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา (ค.ศ.๒๐๐๓-๒๐๐๙)” ผลการวิจัยพบว่า นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา ดำเนินไปเพื่อตอบสนองต่ออิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกาในระบบระหว่างประเทศที่มีขั้วอำนาจเดียว การที่จีนต้องเผชิญกับแรงกดดันที่เกิดจากการกระทำโดย

^{๗๗} วิริญญา คล้ายบัว, “ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก: วิเคราะห์ภาวะผู้นำของขงเบ้ง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔).

^{๗๘} สุพัตรา ศรีภูมิเพชร, “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา (ค.ศ.๒๐๐๓ - ๒๐๐๙)”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, (คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ฝ่ายเดียว และการขยายอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา และเพื่อรักษาสถานะความเป็นผู้นำใน ระบบระหว่างประเทศที่มีขั้วอำนาจเดียว ส่งผลให้จีนหันไปพัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและขยาย ความร่วมมือกับรัสเซีย เพื่อส่งเสริมระบบระหว่างประเทศที่มีหลายขั้วอำนาจ รวมถึงการผลักดัน ระเบียบระหว่างประเทศใหม่

จีนขยายความร่วมมือระหว่างรัสเซียทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับระหว่างประเทศเพื่อ สกัดกั้นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แผ่ขยายเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก และต่อต้านการครอบงำ ของสหรัฐอเมริกาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง โดยจีนและรัสเซียได้แสดงท่าทีที่ สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันในประเด็นปัญหาระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ นอกจากนี้ จีนและรัสเซียขยายความร่วมมือผ่านองค์การระหว่างประเทศทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจในการ ส่งเสริมแนวโน้มของระบบระหว่างประเทศที่มีหลายขั้วอำนาจและระเบียบระหว่างประเทศใหม่เพื่อ จำกัดบทบาทการเป็นผู้นำโลกและลดทอนอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา

ตารางที่ ๒.๑๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลแนวคิดทางการเมือง

นักวิจัย	ผลการวิจัย
กานต์ บุญยะกาญจน (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๘)	“การสร้างค่านิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของ มาคิอาเวล ลีในบริบทการเมืองไทย” พบว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมือง ตะวันตกที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้รับการเผยแพร่ในประเทศไทย สามารถแบ่ง พัฒนาการของการสร้างค่านิยมเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีใน บริบทการเมืองไทยออกเป็น ๓ ช่วง ๑) ยุคที่แนวคิดของมาคิอาเวลลี ปรากฏตัวเป็นครั้งแรกในสังคม ๒) การศึกษามาคิอาเวลลีในโลก วิชาการ ๓) การเติบโตของแนวคิดมาคิอาเวลลีในประชาชนทั่วไป
จักรพงษ์ จำปาหอม (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๓)	“นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซีย สมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน-หู จิ่นเทา” พบว่า นโยบายต่างประเทศของจีนที่มีต่อรัสเซียช่วงสมัย ประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน-หูจิ่นเทา มีการกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างกันเพื่อเสริมสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในระดับทวิภาคีและ ระหว่างประเทศว่าทั้งคู่จำเป็นที่จะต้องพึ่งพากันเพื่อแก้ไขจุดเปราะบาง ที่ต่างฝ่ายต่างประสบอยู่จนสามารถยกระดับสถานะของตนให้เป็นชาติ มหาอำนาจทัดเทียมตะวันตกและสหรัฐอเมริกา เพื่อลดอิทธิพลของ สหรัฐอเมริกาลงไป

ตารางที่ ๒.๑๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลแนวคิดทางการเมือง (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>วิริญญา คล้ายบัว (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๔)</p>	<p>“ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก: วิเคราะห์ภาวะผู้นำของชงเบ้ง” พบว่า</p> <p>คุณลักษณะภาวะผู้นำของชงเบ้งเป็นการใช้ภาวะผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองที่กำลังแตกแยกและตกต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางการเมืองการปกครอง ตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนได้เป็นอย่างดี</p> <p>คุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง ๙ ประการเพียงพอที่ผู้นำทางการเมืองของไทยและผู้นำในทุกระดับสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้และยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำและศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์ได้เพื่อความยั่งยืนผาสุกของประชาชนและความมั่นคงของบ้านเมือง</p>
<p>สุพัตรา ศรีภูมิเพชร (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๔)</p>	<p>“นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา (ค.ศ. ๒๐๐๓ - ๒๐๐๙)” พบว่า</p> <p>จีนได้ขยายความร่วมมือระหว่างรัสเซียทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับระหว่างประเทศเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แผ่ขยายเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก และต่อต้านการครอบงำของสหรัฐอเมริกาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง โดยจีนและรัสเซียได้แสดงท่าทีที่สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันในประเด็นปัญหาระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ</p>

สรุปว่า แนวคิดทางการเมืองทุกประเภทล้วนส่งผลให้เกิดอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองทุกด้าน ในสังคมไทย แนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมืองตะวันตกที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้รับการเผยแพร่ในประเทศไทย สามารถแบ่งพัฒนาการของการสร้างความนิยมเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทยออกเป็น ๓ ช่วง ๑) ยุคที่แนวคิดของมาคิอาเวลลีปรากฏตัวเป็นครั้งแรกในสังคม ๒) การศึกษามาคิอาเวลลีในโลกรวิชาการ และ ๓) การเติบโตของแนวคิดมาคิอาเวลลีในประชาชนทั่วไป สำหรับในสังคมโลก ประเทศที่มีแนวคิดทางการเมืองเช่นเดียวกัน จึงสามารถดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ดีกว่าประเทศที่มีแนวคิดทางการเมืองต่างกัน สามารถเห็นได้จากนโยบายต่างประเทศของจีนที่มีต่อประเทศรัสเซียช่วงสมัยประธานาธิบดี

เจียงเจ๋อหมิน-หูจิ้นเทา ได้มีการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อเสริมสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในระดับทวิภาคีและระหว่างประเทศว่าทั้งคู่จำเป็นต้องพึ่งพากันเพื่อแก้ไขจุดเปราะบางที่ต่างฝ่ายต่างประสบอยู่จนสามารถยกระดับสถานะของตนให้เป็นชาติมหาอำนาจทัดเทียมตะวันตกและสหรัฐอเมริกา เพื่อลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกากลางไป จีนได้ขยายความร่วมมือระหว่างรัสเซียทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับระหว่างประเทศเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แผ่ขยายเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก และต่อต้านการครอบงำของสหรัฐอเมริกาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง โดยจีนและรัสเซียได้แสดงท่าทีที่สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันในประเด็นปัญหาระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ

ในวรรณกรรมสามก๊ก แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ได้สะท้อนคุณลักษณะภาวะผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองที่กำลังแตกแยกและตกต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางการเมืองการปกครองตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้นำทางการเมืองของไทยและผู้นำในทุกระดับสามารถนำไปประยุกต์ใช้และยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำและศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์ได้เพื่อความยั่งยืนผาสุกของประชาชนและความมั่นคงของบ้านเมือง

๙. กรอบแนวคิดในการวิจัย

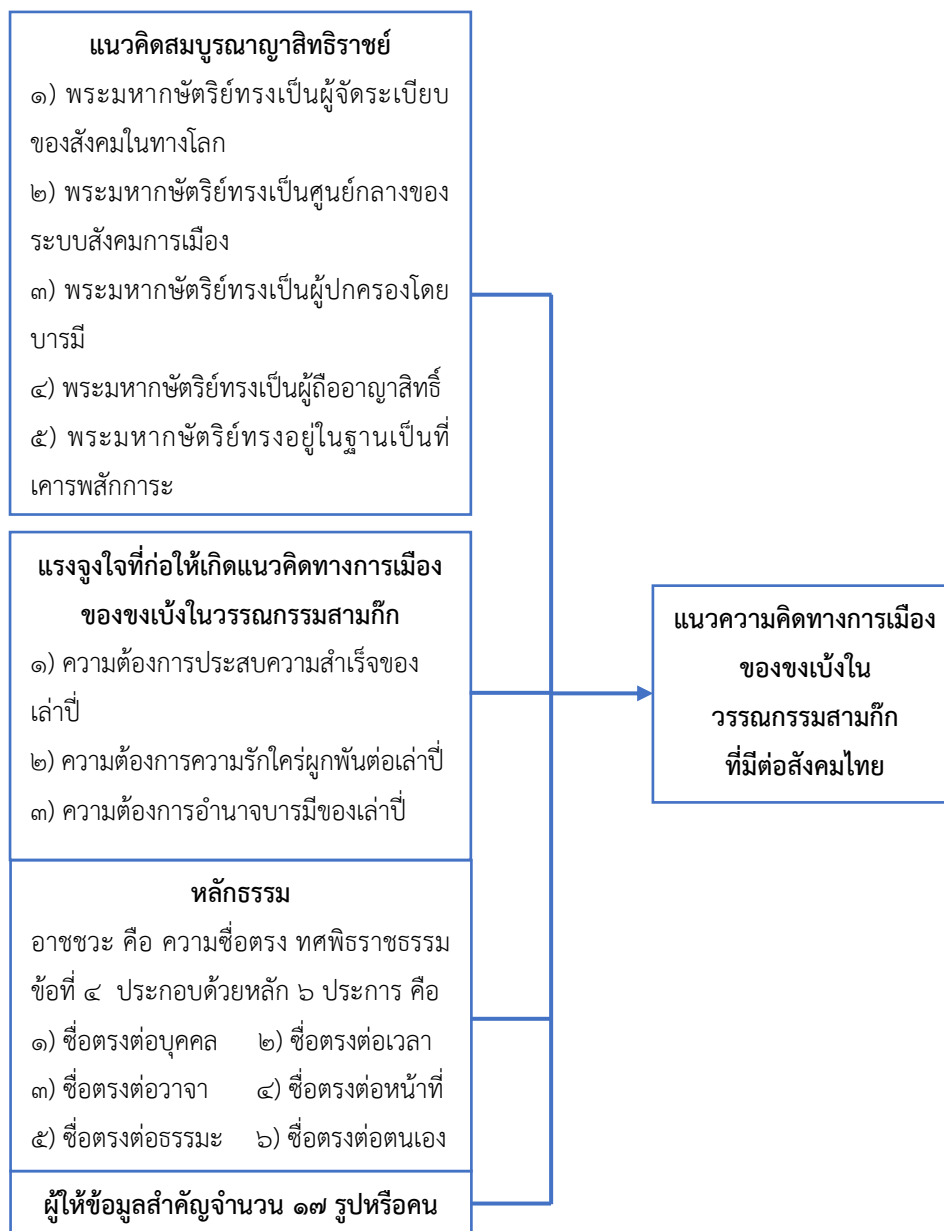
จากการทบทวนทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland มีความต้องการที่จะเป็นแรงจูงใจอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ความต้องการประสบความสำเร็จ ๒) ความต้องการความรักใคร่ผูกพัน ๓) ความต้องการอำนาจ บารมี^{๗๙} ประกอบกับหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ทศพิธราชธรรมข้อที่ ๔ อาชวาระ ความซื่อตรง ประกอบด้วย ซื่อตรงต่อบุคคล ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อวาจา ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อตรงต่อธรรมะ และซื่อตรงต่อตนเอง^{๘๐} โดยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แนวความคิด สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฌอง โบแดง (Jean Bodin)^{๘๑} ได้แก่ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี ทรง

^{๗๙} Mowen, J. C. & Minor, M., *Consumer Behavior*, (New Jersey: Prentice-Hall, 1998), pp.167-168.

^{๘๐} สาโรจน์ กาลศิริศิลป์, *ทศพิธราชธรรม ข้อที่ ๔ อาชวาระ ความเป็นผู้ซื่อตรง*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=๓๔๐๗:๒๐๑๐-๐๘-๐๓-๑๒-๓๙-๓๖&catid=๙๖:๒๐๐๙-๐๙-๑๙-๑๐-๑๓-๕๙&Itemid=๓๒๖ [๕ กันยายน ๒๕๖๒]

^{๘๑} กวี อิศริวรรณ, *๒๐ ความคิดทางการเมือง*, (กรุงเทพมหานคร: สยามบรรณกิจ, ม.ป.ป.), หน้า ๔๙-๕๐.

เป็นผู้ถืออำนาสิทธิ และทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของชนชั้นในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบการวิจัย
๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของชนชั้นในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” โดยการศึกษาดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูปหรือคน ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เอกสารซึ่งมีที่มาทั้งจากแหล่งข้อมูลหลัก (Primary Source) เช่น พระไตรปิฎก และข้อมูลรอง (Secondary Source) สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร หนังสือวารสาร สื่อออนไลน์และข้อมูลชนิดอื่น ๆ

ขั้นที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องแนวคิดทางการเมือง หลักพุทธธรรม และวรรณกรรมสามก๊ก โดยผู้วิจัยคัดเลือกจำนวน ๑๗ รูปหรือคน แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Infroments) จำนวน ๓ กลุ่ม รวมจำนวน ๑๗ รูปหรือคน มีรายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

๒.๑. กลุ่มนักวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา จำนวน ๔ รูปหรือคน ได้แก่

- ๑) พระครูปราโมทย์วุฒิกโร เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- ๒) พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลาง คณะสงฆ์ภาค ๗
- ๓) รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- ๔) ดร.พิสิฐรุฑ์ โคตรสุโพธิ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

๒.๒. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๔ รูปหรือคน ได้แก่

- ๑) พระครูสมุห์วัลลภ จิตส์วโร,ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ๒) รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๓) ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

- ๔) ผศ.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

๒.๓. กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก จำนวน ๙ คน ได้แก่

- ๑) ศ.เจริญ วรรณะสิน ผู้เขียนสามก๊กฉบับนักบริหาร
- ๒) ผศ.ถาวร สิกขโกศล ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้
จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชีย
ตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๓) นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์ นักเขียน / แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖
- ๔) นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป นักเขียนหนังสือวิเคราะห์สามก๊ก
- ๕) นายชัชวรินทร์ สันติเดช นักเขียน / แฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑
- ๖) นายราช รัมภ์ นักเขียน
- ๗) นายเอี่ยม สมบูรณ์ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสามก๊ก
- ๘) นายอมร ทองสุก ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียน
หนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน
- ๙) นายทองแถม นาถจำนง บรรณาธิการ / นักเขียน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ผู้ศึกษาวิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการศึกษาเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ซึ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview)

๓.๑. แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จะช่วยให้ผู้วิจัยถามในประเด็นที่ต้องการในขอบเขตที่กำหนดไว้ และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาอธิบายในเชิงพรรณนาได้อย่างชัดเจน ซึ่งใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนลักษณะและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๑.๑. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหลักการ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย แบบสัมภาษณ์

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

๖) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์

๗) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ต่อไป

๓.๑.๒. ลักษณะของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้ทางแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ประกอบด้วย ๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๗ รูปหรือคน

๓.๑.๓. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงความถูกต้องเชิงพินิจของเครื่องมือที่สร้างไว้ (face validity) จำนวน ๕ คน ได้แก่

(๑) ศ.ดร.จางจ้ง อติวัฒน์สิทธิ์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒) รศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ เลขาธิการศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

(๓)	ผศ.ดร.นพดณ ปัญญาวีรทัต	ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
(๔)	ผศ.ดร.เยื้อง ปั่นเหน่งเพ็ชร	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
(๕)	ดร.วิโรจน์ วิชัย	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

๒) หาคความเที่ยงตรง (face validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

๓) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์มาเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๔) นำเครื่องมือที่ได้รับความเห็นชอบจากการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

๕) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้และมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ประกอบด้วย (๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา (๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๗ รูปหรือคน

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยมีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๔.๑. ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ประกอบด้วย ๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๗ รูปหรือคน

๔.๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสาร บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ตลอดจนข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แล้ว ทำให้เห็นการออกแบบกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัยจากเอกสารที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรมก่อนหน้า หลังจากที่ได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย จากการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) การจัดเตรียมเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ประกอบด้วย (๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา (๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๗ รูปหรือคน

๒) การดำเนินการติดต่อขอหนังสืออนุญาตและความร่วมมือเพื่อจะเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) การตรวจสอบข้อมูลดิบที่รวบรวมได้มาจากการสัมภาษณ์ ซึ่งมีความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์รายละเอียดข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มเป้าหมายที่แยกประเภทไว้แล้ว จำนวน ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก โดยแยกวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันในภาพรวม ซึ่งบุคคลกลุ่มเป้าหมายทั้ง ๓ กลุ่ม เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์และมีเป้าหมายเพื่อจัดระบบ และกลุ่มของข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของข้อมูล การตีความและหาข้อสรุป เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถตรวจสอบได้ และมีความน่าเชื่อถือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๕.๑. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร

วิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการค้นคว้าศึกษาเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา

๕.๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ที่เกี่ยวข้องแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ประกอบด้วย ๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๗ รูปหรือคน โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความจากการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบของความเรียงข้อความตามลำดับ

การวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลการวิจัยที่ได้มาจาก ๒ แหล่งคือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

๑) ข้อมูลจากฐานข้อมูลต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เป็นตำรา บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (website) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาอย่างสมบูรณ์ที่สุดจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเกี่ยวข้องกับงานวิจัย แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย แล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการ (Method of Agreement) ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบความถูกต้องที่เชื่อถือได้ในเชิงความคิด ทฤษฎี ซึ่งพิจารณาจากเอกสารที่เป็นเรื่องเดียวกัน จากข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง หากข้อมูลตรงกันก็ถือว่ายอมรับความเชื่อถือได้ และนำมาอ้างอิงต่อไป

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดถ้อยคำการสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียง พร้อมทั้งรายละเอียดเพิ่มเติมจากการจดบันทึก โดยการทำการคัดลอกข้อความ และบันทึกอย่างรายละเอียดเพื่อตีความและกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งในการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยใช้การถอดข้อความทั้งหมดในภาพรวม แล้วนำข้อความมาทำการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นและแต่ละกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๗ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย ข้อมูลนำเสนอ ดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก
๒. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก
๓. อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย
๔. องค์ความรู้
 - ๔.๑. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
 - ๔.๒. องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

๑. แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาจากในงานวรรณกรรมสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นหลัก ซึ่งได้นำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาอธิบายประกอบ

๑.๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก คือแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มุ่งประสงค์การฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นซึ่งเป็นราชวงศ์ที่มีอยู่เดิม เนื่องจากในขณะนั้นราชวงศ์ฮั่นเกิดความเสื่อมโทรม ตั้งแต่ราชสำนักถูกยึดอำนาจโดยกลุ่มชนที่ผู้สนองงานในพระองค์ ตั้งโต๊ะเข้ายึดอำนาจและปลดฮ่องเต้ สถาปนาฮ่องเต้พระองค์ใหม่และแต่งตั้งตนเป็นมหาอุปราชแห่งราชวงศ์ฮั่น จนกระทั่งโจโฉได้เข้ามายึดอำนาจและเข้ากำจัดกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่เหลือโดยอ้างพระบรมราชโองการ ทำให้ราชสำนักแห่งราชวงศ์ฮั่นเกิดความวุ่นวาย ไร้ซึ่งกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ควรปฏิบัติ เล่าปีได้อย่างความเป็นชื่อพระวงศ์ฮั่นของตนให้เป็นคำเรียกร้องอันสดใส และได้ตั้งกลุ่มอำนาจทางการเมืองขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายคือการจัดระเบียบทางสังคมที่เสื่อมโทรมให้กลับเข้าสู่ความเป็นปกติ ราชสำนักแห่งราชวงศ์ฮั่นมีพระราชอำนาจสมบูรณ์ ไม่ถูกยึดอำนาจโดยกลุ่มอำนาจทางการเมืองอื่นๆ เมื่อขงเบ้งเข้ามาช่วยเหลือ ขงเบ้งได้ดำเนินตามยุทธศาสตร์หลงจง โดยสรุปแล้ว คือยึดครองเมือง

เสฉวน เป็นมิตรกับกั๋งตั้ง รักษาความสงบสุขภายใน ป้องกันการรุกรานจากภายนอก ปราบปรามเสี้ยนหนามและกวาดล้างวูย นโยบายของขงเบ้ง สามารถกล่าวได้ ดังนี้

นโยบายข้อที่หนึ่ง ยึดครองเมืองเสฉวน เป็นมิตรกับกั๋งตั้ง เป็นนโยบายที่มั่นคงในหลักการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ เมืองเสฉวนเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถจะดูแลตัวเองได้ เป็นการเล็งเห็นผลอันเลิศของขงเบ้งที่เลือกเอาเมืองเสฉวนเป็นฐานทัพและเมืองหลวง ส่วนในเรื่องเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับกั๋งตั้งนั้นก็เพื่อจะมุ่งอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เป็นการลดศัตรูให้น้อยลง ดังนั้น การดำเนินนโยบายสัมพันธ์ภาพกับกั๋งตั้งจึงเป็นนโยบายที่จำเป็นอย่างยิ่ง

นโยบายข้อที่สอง รักษาความสงบสุขภายในและป้องกันการรุกรานภายนอก เป็นนโยบายวิวัฒนาการความมั่นคงของบ้านเมือง รีบเร่งทำนุบำรุงให้เจริญก้าวหน้าเสียก่อนแล้วจึงวางแผนรบกับข้าศึก

นโยบายข้อที่สาม ปราบปรามเสี้ยนหนามและกวาดล้างเมืองวูย เป็นนโยบายทางการทหาร เพราะการที่ยกทัพไปทางเหนือจะต้องกวาดล้างเสี้ยนหนาม คือข้าศึกที่อยู่ภายในดินแดนใต้ของตนให้ราบคาบ เพื่อให้เสฉวนตั้งมั่นอยู่บนรากฐานที่แน่นอน โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีอริราชศัตรูข้างเคียงมารบกวน

ขงเบ้งได้พยายามบริหารราชการแผ่นดินด้วยสติปัญญาอย่างสุดความสามารถเพื่อสนับสนุนเล่าปี่ เมื่อเล่าเจี้ยงได้ยอมแพ้แก่เล่าปี่แล้ว เล่าปี่ก็ได้ยึดครองแคว้นเสฉวนเป็นที่มั่น แม้ว่าแคว้นเสฉวนจะอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่เมืองเสฉวนก็ได้ชื่อว่า “เมืองเสฉวนจะอลเวงก่อนแผ่นดินอลหม่าน” ในขณะนั้นประชาชนชาวแคว้นเสฉวนเพิ่งจะอยู่กับเล่าปี่ใหม่ ๆ ทำให้การจัดการระเบียบการปกครองเหนื่อยยากที่สุด ตามหนังสือชีวประวัติของเล่าปี่ได้กล่าวไว้ว่า “ตั้งฮั่ว อั้งควง หลีเหยงยิม เป็นคนเก่าของเล่าเจี้ยง โทงวเจ็ก ฮุยกวน ก็เป็นญาติของเล่าเจี้ยง แพ้เจี๊ยะ เล่าปา เป็นศัตรูของเล่าเจี้ยง แต่ขงเบ้งก็ได้จัดให้ทุกคนอยู่ในตำแหน่งสูง ๆ โดยความเหมาะสมและความสามารถของแต่ละคน” นี่เป็นหลักการการจัดระเบียบการปกครองคนโดยจัดเอาความดีเป็นเกณฑ์ของขงเบ้ง จึงทำให้สถานการณ์ของแคว้นเสฉวนสงบเรียบร้อยลงได้โดยเร็ว^๑

เนื่องจากว่า ขงเบ้ง ก่อนจะได้ออกมาช่วยเล่าปี่สร้างตัวและสร้างเมือง ขงเบ้ง ได้วิจัยเหตุการณ์สำคัญในสมัยนั้นไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ศึกษาหาข้อมูล ฝึกฝนวิชาความรู้ของตนเอง และรอวันที่บุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต้องตรงกันกับตนมาเชื่อเชิญให้เข้าร่วมงาน และในที่สุด เล่าปี่ก็ได้มาเชื่อเชิญขงเบ้งถึงสามครั้ง ขงเบ้ง จึงได้นำเสนอแผนการสร้างเมืองต่อเล่าปี่ ซึ่งทำให้เกิดยุคสามก๊กที่แผ่นดินจีนเกิดแตกเป็นสามรัฐ และสามรัฐเกิดการทำสงครามและคานอำนาจระหว่างกัน สู้ตาย

^๑ จก ลีฮุยบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิติวัดนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔-๔๕.

เกิดการรวมเป็นรัฐเดียวกันบนแผ่นดินจีน แผนที่ขงเบ้งได้นำเสนอนั้นจึงเป็นแผนที่แสดงให้เห็นชัดถึงความเป็นไปทางการเมือง ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความตั้งใจและเล็งเห็นการณ์ไกลเป็นอย่างยิ่ง

สุภาชิตการปกครองของขงเบ้งตามประวัติเมืองฮั่วเยียงเขียนไว้ว่า “ปกครองโดยธรรม ไม่ใช่ด้วยอำมิส” แสดงให้เห็นว่าขงเบ้งได้มีความต้องการให้จัดระเบียบการปกครองโดยใช้ความถูกต้องและหลักการแห่งเหตุและผลเป็นหลัก จึงจะทำให้สังคมมีระเบียบ นำไปสู่ความสงบสุข เมื่อปกครองโดยใช้สิ่งของจะทำให้ไม่คงอยู่ได้นาน และไม่ทำให้เกิดความจงรักภักดีอย่างจริงจัง ส่วนที่ว่าขงเบ้งจะเป็นนักการเมืองที่ถือลัทธิใดนั้นยากแก่การวิจารณ์ เพราะขงเบ้งเป็นนักการเมืองที่เจือปนด้วยลัทธิหลายลัทธิด้วยกัน^๒

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งนั้น ถ้าจะพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งไม่จัดว่าอยู่ในลัทธินิยมชนิดใด แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งอาจประกอบด้วยลัทธินิยมร่วมกันแล้วแบ่งออกเป็นการปกครองบุคคล การปกครองทางตุลาการ การปกครองด้วยความเมตตา และการปกครองทั้งพระเดชและพระคุณ ตามประวัติศาสตร์ของเมืองเสฉวนได้กล่าวไว้ว่า เมื่อเล่าเจี้ยงไม่สามารถจะปกครองบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ปล่อยให้บรรดาข้าราชการอาศัยอิทธิพลในตำแหน่งหน้าที่ข่มเหงอาณาประชาราษฎร์ บังหลวง ขงเบ้งจึงได้ปฏิรูปกฎหมายเสียใหม่ ครั้งนั้น ได้กล่าวกันว่า ฮั่วเจี้ยงคัดค้านขงเบ้งให้ผ่อนผัน อย่ากระทำการรุนแรงเกินไป เพราะว่าเมื่อพระเจ้าฮั่นโกโจครองเมือง ประชาชนพลเมืองของราชวงศ์ฉินซาบซึ่งในพระมหากษัตริย์คุณ ท่านกำลังมีอำนาจครองเมือง มิทันจะพลอบขวัญชาวเมือง ควรจะทุเลาการเข้มงวดกดขี่ลงบ้าง เพื่อให้ประชาชนเสฉวนเกิดความหวังในท่าน อย่าได้กระทำให้ใด ๆ เป็นการเด็ดขาดเกินไป

ขงเบ้ง ได้กล่าวตอบว่า “ท่านยังไม่ทราบข้อเท็จจริงหรอก อันว่าพระเจ้าฉินซีฮ่องเต้นั้น เป็นกษัตริย์ที่มีได้ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ไพรฟ้าประชาชนพากันสาปแช่ง ดังนั้นพระเจ้าฮั่นโกโจปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่นจึงได้ทำการปราบปรามเพื่อความผาสุกของประชาชน บัดนี้เล่าเจี้ยงก็เป็นคนอ่อนแอ บ้านเมืองประสบวิกฤตการณ์ กิจการเมืองหลายหลากนับวันจะถอยหลังลงไป ข้าราชการโกงกินกันทั่วไป ใครประจบสอพลอมีโอกาสได้ตำแหน่งสูง จนกระทั่งขุนนางฝ่ายบู๊และบุนชั้นสูงเพื่อไร้ความหมาย ข้าพเจ้าจำเป็นต้องใช้กฎหมายลงโทษปราบปรามเพื่อให้เข็ดหลาบ เพื่อให้เกิดทั้งพระเดชและพระคุณ มิฉะนั้นไหนเลยจะปกครองบ้านเมืองได้”^๓

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งนั้น บ้างก็ว่าเป็นนักจักรวรรดินิยมที่ไม่มีความกรุณาปราณี แต่ความจริง ขงเบ้งในขณะนั้น ไม่จัดตัวเองเข้ากับลัทธินิยมฝ่ายใด ขงเบ้ง ได้แสดงความคิดเห็นตามแนวคิดทางการเมืองของเขาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ถ้าจะกล่าวว่าขงเบ้งไม่เป็นนักจักรวรรดินิยม แต่ขงเบ้งก็เคยได้เสนอให้เล่าปี่ทำทุกสิ่งให้เป็นผลสำเร็จเพื่อจะกอบกู้ราชบัลลังก์ สำหรับคุณประโยชน์

^๒ อ้างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๑๔)

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗-๔๘. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๔๗-๔๘)

ทางปกครองของเขามีมากมาย ไม่ใช่การปกครองเฉพาะแต่กฎหมายอย่างเดียว โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับเล่าเจี้ยงนั้น จะว่าเป็นการไร้สัจจะหรือไม่ก็ไม่แน่แน่ ถ้าเป็นการประหารคนที่ไม่มีความผิดหรือกระทำการอย่างไร้สัจจะอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนตัวก็เป็นการกระทำอันไม่สมควร แต่ถ้าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่เปี่ยมด้วยความมีมนุษยธรรม เมื่อมองจากขงเบ้งแล้ว ขงเบ้ง ได้อยู่ที่พื้นฟูแคว้นเสฉวนเพื่อปกป้องเอกราชของราชวงศ์ฮั่น ดังนั้น การยึดครองเมืองเสฉวนของเล่าเจี้ยงจึงไม่ใช่เป็นประโยชน์ส่วนตัว หากแต่เป็นประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ใช่เป็นการไร้สัจจะ

สำหรับการปกครองด้วยคุณธรรมของขงเบ้งก็ได้ปรากฏอยู่มากมาย แม้ว่าการปกครองของเขาจะเคร่งครัดและเข้มงวดกวดขัน ทั้งนี้ ก็เพื่อการจัดระเบียบสังคมให้คืนสู่ปกติ แต่ความรักใคร่เอาใจใส่ในทุกข์สุขของประชาชนพลเมืองสามารถเห็นได้อย่างเด่นชัด ครั้งหนึ่ง ขงเบ้งยกทัพผ่านเมืองเทียนชุย ล่าอัน อันตั้ง ประชาชนทั้งสามเมืองพากันต้อนรับอย่างแข็งขัน เมื่อถอยทัพกลับมาประชาชนทั้งสามเมืองก็ได้ติดตามมาด้วยหลายพันคน ทุกคนพากันแสดงความยินดีปรีดาร์กใคร่ขงเบ้ง แต่ขงเบ้งได้กล่าวตอบอย่างเศร้าๆ ว่า “ทุกๆ คนภายใต้ฟ้าแผ่นดินจีนนี้ ล้วนเป็นไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ของราชวงศ์ฮั่น เรายังไม่มีกำลังและอำนาจพอ เป็นเหตุให้ประชากรได้รับอันตรายจากภัยร้ายกาจ แต่ถึงกระนั้น แม้ใครคนหนึ่งคนใดจะต้องเสียชีวิต ก็ขอให้เป็นการความผิดของข้าพเจ้า การแสดงความยินดีเช่นนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจ” การที่ขงเบ้งได้รับผู้คนพันกว่าในสามเมืองไปเมืองเสฉวนก็เพราะเกรงว่าทางวุยก๊กจะทำลายชีวิต นี่เป็นการแสดงถึงจิตใจที่รักใคร่ต่อพลเมืองของขงเบ้ง สรุปแล้วแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งจึงไม่ใช่ลัทธิโศลัทธิหนึ่งดังกล่าวไว้แล้วในครั้งแรก^๔

เมื่อขงเบ้งไม่ได้ยึดถือแนวคิดทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักเฉพาะแล้ว ทำให้ขงเบ้งสามารถพลิกแพลงสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ทำให้ขงเบ้งมีความรอบคอบในราชกิจคือภารกิจที่จะช่วยผลักดันให้เล่าปี่กลายเป็นกลุ่มอำนาจทางการเมืองใหญ่เข้าไปจัดระเบียบสังคมอันวุ่นวายให้สงบไป สำหรับการศึกที่มีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขงเบ้งได้ใช้สติปัญญาของตนเองสามารถแก้ไขสถานการณ์เหล่านั้นให้เล่าปี่อย่างมากมาย ผลงานการรบของขงเบ้งนั้น ได้เป็นที่ประจักษ์ทั้งฝ่ายมิตรและศัตรู เอกลักษณ์ก็คือกลยุทธ์ที่ลึกลับ ซับซ้อน ยากที่ใครจะคาดเดา โดยผลงานการศึกษาที่โดดเด่นของขงเบ้งสามารถกล่าวว่าเป็นเหตุการณ์ได้ ดังนี้

เหตุการณ์ที่ ๑ ใช้กลยุทธ์เผาทุ่งพกบองเพื่อทำลายกองทัพของแฮหัวตุ้นซึ่งยกทัพมาโจมตีเล่าปี่

เหตุการณ์ที่ ๒ ใช้กลยุทธ์เพื่อแผดเจ็ทศึกโจโฉในศึกเซ็กเพ็กหรือศึกผาแดง เช่น การเจรจาให้ซุนกวนและจิวอี้รบกับโจโฉ กลยุทธ์ลวงเอาธนูแสนดอก กลยุทธ์เรียกลมเพื่อเผาทัพเรือโจโฉ วางแผนดักจับโจโฉยามแตกพ่าย

^๔ อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๕๐-๕๓)

เหตุการณ์ที่ ๓ ใช้กลยุทธ์ยึดเมืองเกงจิวและหัวเมืองสำคัญด้วยการยืมกำลังของซุนกวน แม้ซุนกวนจะท้วงติงถึงความชอบธรรมในภายหลัง ขงเบ้งก็ได้ใช้วาจาแก้ใจจนได้เปรียบทุกครั้ง

เหตุการณ์ที่ ๔ แก้กอบุบายของจิวยี่ที่จะลอบให้เล่าปี่ไปแต่งงานกับซุนฮูหยินเพื่อสังหาร และยึดเอาเกงจิว แต่สุดท้ายขงเบ้งได้วางแผนให้เล่าปี่ปลอมตัว ได้เมืองเกงจิวและยังได้ซุนฮูหยินเป็นภรรยาอีก

เหตุการณ์ที่ ๕ สร้างความเข้าใจให้แก่จิวยี่ด้วยการแก้กอบุบายได้ทุกครั้ง และยังได้เหยียหยันอีก ทำให้จิวยี่กระอักเลือดตาย

เหตุการณ์ที่ ๖ ใช้แคว้นเสฉวนเป็นดินแดนของฝ่ายตนเอง เพราะมีความพร้อมหลาย ๆ ด้าน ทำให้เข้าสู่ยุคสามก๊กอย่างแท้จริง

เหตุการณ์ที่ ๗ พลิกความสัมพันธ์กับง่อก๊กหลังพระเจ้าเล่าปี่สวรรคต ซึ่งในสมัยพระเจ้าเล่าปี่ได้มีการยกทัพไปบุกง่อก๊กอย่างหนักเพื่อแก้แค้นให้กวนอู แต่หลังจากนั้นสถานการณ์เปลี่ยนไป เพราะวุยก๊กกำลังหาโอกาสตีในสถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าว

เหตุการณ์ที่ ๘ ใช้กลยุทธ์ชนะใจสยบเบ้งเฮ็ก โดยจับเบ้งเฮ็กได้ ๗ ครั้งก็ปล่อยกลับไปทุกครั้ง เบ้งเฮ็กจึงยอมสวามิภักดิ์ ดินแดนทางใต้จึงสงบ

เหตุการณ์ที่ ๙ สร้างข่าวลือว่าสุมาอี้วางแผนการกบฏ ทำให้พระเจ้าโจยอยไม่ไวใจและสั่งปลดสุมาอี้ทันที ทำให้วุยก๊กขาดสมอสำคัญในกองทัพ

เหตุการณ์ที่ ๑๐ บุกกิสานครั้งที่ ๑ ใช้กลยุทธ์จนสามารถบุกยึดเทียนชุย ลำอั้นและอั้นตั้งเอาไว้ได้ อีกทั้งยังได้ยอดขุนพลอย่างเกียงฮวยมาร่วมงานอีก

เหตุการณ์ที่ ๑๑ ในครั้งที่ขงเบ้งได้ยกทัพมาบุกวุยก๊กนั้น พระเจ้าโจยอยได้ส่งแม่ทัพโจจิ้นเป็นแม่ทัพ พร้อมทั้งมีองหลวงเป็นที่ปรึกษากองทัพ เมื่อทั้งสองทัพประจันหน้ากัน องหลวงได้กล่าวโน้มน้าวหวังให้ขงเบ้งยกทัพกลับไป แต่ขงเบ้งกลับใช้วาจาต่อประจันอย่างรุนแรง จนองหลวงถึงขั้นสะเทือนใจตกม้าตายท่ามกลางทหาร แสดงให้เห็นพลังแห่งวาทศิลป์ของขงเบ้ง

เหตุการณ์ที่ ๑๒ ขงเบ้งได้ใช้กลยุทธ์เมืองร้าง เล่นพิณบนกำแพงเมืองเสฉุย เพื่อล่อวงให้สุมาอี้หวาดระแวงไม่กล้ายกทัพหลายหมื่นนายเข้ามาบุก เพราะกลัวเป็นแผนลอบโจมตีของขงเบ้ง สุดท้ายจึงล่าถอยกลับไป ซึ่งความจริงฝ่ายขงเบ้งมีแต่เสบียงกับทหารเพียงสองพันห้าร้อยนายเท่านั้น

เหตุการณ์ที่ ๑๓ ในการบุกกิสานครั้งที่ ๓ ขงเบ้งได้ใช้กลยุทธ์สร้างกองทัพผีด้วยเนินไม้ประหลาดเพื่อล่อวงกองทัพสุมาอี้ สุดท้ายก็สามารถตีเอาค่ายฝ่ายสุมาอี้ได้

เหตุการณ์ที่ ๑๔ ในการบุกกิสานครั้งที่ ๕ เกิดปัญหาประสิทธิภาพในการลำเลียงเสบียง ขงเบ้งจึงได้สั่งให้สร้างโคกล้อขึ้นมาใช้ขนส่งเสบียง

เหตุการณ์ที่ ๑๕ ในการบุกกิสานครั้งที่ ๖ ขงเบ้งได้ใช้กลยุทธ์ลอบเผาทัพของวุยก๊กที่นำโดยสุมาอี้ สุมาสู และสุมาเจียว ที่ช่องเขาแห่งหนึ่ง แต่เกิดฝนตกลงมาดับไฟที่เผาไหม้เสียก่อน

เหตุการณ์ที่ ๑๖ ในการบุกกีสานครั้งที่ ๖ ก่อนที่ขงเบ้งจะสิ้นใจได้วางกลยุทธ์หลอกฝ่ายสุมาอี้ โดยกำชับให้คนสนิทเอาหุ่นไม้ของตนเองขึ้นนั่งบนรถประจำตัว แล้วค่อยๆ เคลื่อนทัพกลับเมืองเซ่งโต เมืองหลวงแห่งแคว้นเสฉวน หากกองทัพสุมาอี้ทำท่าจะบุกตามตี ก็ให้เคลื่อนหุ่นไม้ของตนเองออกไปให้สุมาอี้เห็น ซึ่งทำให้สุมาอี้ไม่กล้าตามตี ส่งผลให้กองทัพจ๊กก็กลับเมืองโดยปลอดภัย และระหว่างทางก็ยังวางแผนให้สังหารอุยเอี้ยนอีกด้วย^๕

เหตุการณ์ทั้งหลายนั้นได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อแคว้นวุยของโจโฉ แคว้นเสฉวนของเล่าปี่ และแคว้นกั๋งตั้งของซุนกวนได้พยายามแผ่ขยายดินแดนให้เข้าสู่อำนาจของตน สำหรับขงเบ้งนั้น ก็ได้มีแผนการสร้างดินแดนใหม่ให้แก่เล่าปี่อย่างสวยงาม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประการ ได้แก่^๖

ประการที่ ๑ ได้แก่ นโยบายรักษาความสงบภายในและป้องกันอาณาจักร

นโยบายนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความมั่นคงภายในประเทศ โดยปฏิรูปการปกครองภายในให้เหมาะสม และเมื่อกำลังทหารเข้มแข็ง ต่อไปก็คือการออกศึกโดยเข้ายึดครองเมืองต่างๆ เพื่อจัดระเบียบการปกครองใหม่ ซึ่งประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า “ถนนหนทางสะพาน ตลอดจนบ่อน้ำต่างได้รับการทำนุบำรุงอย่างดี ระบบการปกครองใหม่เป็นไปอย่างเข้มงวดกวดขัน เพื่อให้ประชาชนพลเมืองมีความสงบสุข กำชับข้าราชการให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรมและเคร่งครัดต่อบทกฏหมาย” สาเหตุที่ขงเบ้งได้รับแรงจูงใจระบบการปกครองใหม่อย่างรีบด่วนนั้น ก็เพราะว่าในสมัยนั้นเล่าเจี้ยงผู้ครองนครคนก่อนเป็นผู้ไร้สมรรถภาพ การปกครองเหลวไหล ข้าราชการเต็มไปด้วยพวกฉ้อราษฎร์บังหลวง แคว้นเสฉวนจึงประสบความยุ่งเหยิง ยิ่งกว่านั้นยังมีกลุ่มผู้ทรงอำนาจจำนวนหนึ่งแทรกซึมอยู่ในวงราชการงานเมืองอย่างเงิบๆ อาจก่อให้เกิดเหตุร้ายขึ้นในโอกาสข้างหน้าก็ได้ ฉะนั้นขงเบ้งจึงได้รับสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนพลเมือง โดยจัดการด้านความสงบก่อน

ประการที่ ๒ ได้แก่ ปราบฮวนและต่อต้านโจโฉ

นโยบายนี้เป็นแผนทางยุทธศาสตร์ เพราะการที่จะยึดตราทัพไปทางเหนือจะต้องตั้งหลักให้มั่นเสียก่อน โดยเฉพาะรอบๆ เมืองเสฉวน ขงเบ้งได้ทำการปราบปรามศัตรูเสียราบคาบ ซึ่งการปราบปรามนี้มีจำเป็นอย่างยิ่งในการปกครองและการยุทธ์ เพื่อให้สิ้นกังวล มีเวลาสำหรับไปเผชิญหน้ากับเหตุการณ์สำคัญๆ โดยไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง และเป็นที่น่าเสียดายว่า แผนการเหล่านี้ แม้จะปราบปรามอริราชศัตรูรอบๆ นครเสฉวนเป็นผลสำเร็จ แต่ก็ได้พบความพ่ายแพ้สงครามแก่วุยก๊ก ซึ่งการปราชัยครั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายของขงเบ้ง เพราะนโยบายของขงเบ้งนั้นมีความถูกต้อง โดยเฉพาะด้านการทหาร แต่เป็นความผิดพลาดในเรื่องการจัดการขนส่งเสบียงไม่รอบคอบ การติดต่อบริเวณเสบียงอาหารไม่ได้ผล ทำให้แผนยุทธศาสตร์ประสบความล้มเหลว ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า

^๕ ภัทระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๓๐๒-๓๐๕.

^๖ อ้างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๕-๘)

เพราะเสปียงอาหารไม่พอจึงต้องแบ่งทหารไปทำไร่ไถนาเพื่อผลิตอาหารเลี้ยงกองทัพ ตามหนังสือพงศาวดารเมืองอุยก์กล่าวไว้ว่า “ขงเบ้งตกอับเพราะขาดเสปียง ทำให้สิ้นฤทธิ์สิ้นปัญญา ในที่สุดกระอักเลือดเพราะความตรอมใจ และได้เผาค่ายถอยหนี และไปสิ้นชีพตักษัยเพราะโรคเก๋ากำเริบ ณ ช่องแคบ”

ขงเบ้งได้บันทึกข้อความไว้ตอนหนึ่งว่า “จนเพราะคมนาคมไกล ทิวเพราะคมนาคมไกล” แต่ขงเบ้งก็ไม่สามารถขจัดปัญหาการลำเลียงเสปียงได้ ตามคำโบราณได้กล่าวไว้ว่า “กองทัพยังไม่ทันเคลื่อน เสปียงได้เดินทางไปก่อนแล้ว” ความหมายว่าการเดินทางที่พบนั้น เสปียงอาหารเป็นเครื่องตัดสินความแพ้ชนะของกองทัพ นโยบายนี้จึงล้มเหลวเพราะเหตุผลดังกล่าว จนเป็นเหตุให้ “สิ้นชีพตักษัยก่อนประสบความชนะในสงคราม”

ประการที่ ๓ ได้แก่ เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับแคว้นกังตั้ง

นโยบายนี้เป็นนโยบายที่ดีมาก เพราะในระหว่างที่แคว้นเสฉวนกำลังก่อร่างสร้างตัวใหม่ การสร้างมิตรไวย่อมจะเกิดประโยชน์ในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเศรษฐกิจ แคว้นเสฉวนเป็นแคว้นที่มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ การผลิตผลของพืชพันธุ์ธัญญาหารได้ผลดี สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ นอกจากนี้ อาณาเขตของแคว้นเสฉวนก็เป็นชัยภูมิที่มั่นคง สามารถป้องกันประเทศและปราบศัตรูที่จะรุกรานได้ การยึดชัยภูมิที่มีความสำคัญต่อการยุทธ และการสร้างนโยบายผูกมิตรระหว่างสร้างตัวนี้ ขงเบ้งเป็นมนุษย์ที่เล็งผลเลิศและมองการณ์ไกลอย่างยิ่ง

เมื่อเล่าปี่ยึดครองแคว้นเสฉวน ขงเบ้งได้ใช้ความพยายามในการเอาอกเอาใจคนอยู่มาก ขงเบ้งได้แต่งตั้งให้ฮั่วเจี๋ยเป็นผู้ว่าราชการนครเสฉวน แม้จะมีคนครหานินทาบ้าง แต่ขงเบ้งก็ไม่เอาใจใส่ เพราะการปกครองของเสฉวนจะต้องใช้ความเข้มแข็งเด็ดขาด เพราะฮั่วเจี๋ยเป็นคนเก่าของเล่าเจียง เพื่อเป็นการเอาใจคน นอกจากฮั่วเจี๋ยแล้ว ตั้งฮั่วและเล่าปาก็ได้รับตำแหน่งสำคัญด้วย ขงเบ้งเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจซาบซึ้งในความสามารถและอุปนิสัยใจคอของคนทุกคน ในฎีกาออกศึกของขงเบ้งที่ถวายพระเจ้าเล่าเสี้ยนนั้นได้กราบทูลถึงบุคคลต่างๆ ขอให้ทรงใช้และใกล้ชิดบุคคลเหล่านั้น เช่น งานในด้านเกี่ยวกับพระราชวังให้ถามสุยอู่ ตั้งชง งานในด้านการทหารให้สอบถามเซียงล่ง นอกจากนั้นเกี่ยวกับงานในด้านการปกครองและอื่นๆ ขงเบ้งก็ได้กราบทูลชี้แจงโดยละเอียดลออ^๗

การช่วยเหลือม้าเฉียวและฝีกปรือเกียงอูก็เป็นเจตนาสร้างคนของขงเบ้ง เขามีความพอใจเกียงอู เคยออกปากชมว่าเกียงอูเป็นคนซื่อสัตย์ ขยันขันแข็งรอบคอบ และฉลาดในการทหาร เป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ฮั่นอย่างถวายชีวิต การเจตนาฝีกสอนเกียงอูนี้ ขงเบ้งต้องการให้เป็นทายาทสืบแทนปณิธานในภายหน้า แต่เป็นเพราะเกียงอูเป็นคนใหม่ และคุณสมบัติยังไม่พอ ข้ำยังไม่ทันกับกาลเวลาก่อนที่เขาจะเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ขงเบ้งก็ได้สิ้นชีพไปก่อนแล้ว ในด้านความสามารถ เห็นได้ว่าเกียงอูเป็นคนมีความสามารถมาก เมื่อเขาได้ทราบข่าวว่าพระเจ้าเล่าเสี้ยนยอมแพ้แก่ข้าศึก ทหารทุกคนในบังคับบัญชาของเขาได้ใช้ดาบฟันศิวาเพื่อแสดงความแค้น การที่เขา

^๗ อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๑๓)

ต้องจำใจยอมแพ้เพราะพระเจ้าเล่าเสี้ยนยอมแพ้ก่อน เขาเป็นคนอดทนและคอยโอกาส ดังจะเห็นได้จากเขาพยายามใช้อุบายให้โจงฮวยประหารเต็งงายเสีย แล้วหาโอกาสประหารโจงฮวยเพื่อชิงราชสมบัติคืนมา เขามีหนังสือลับกราบทูลพระเจ้าเล่าเสี้ยนว่า “ขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงส่งพระทัยอดทนไปสักหน่อย ข้าพระพุทธเจ้าจะพยายามกอบกู้เอกราชกลับคืนมา เพื่อให้ความมืดได้กลับเป็นความสว่าง” ความอาจหาญและซื่อสัตย์นี้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถมองเห็นการณ์ไกลของขงเบ้งที่เลือกคนไม่ผิด มุ่งจะสร้างบุคคลมาสืบปณิธานที่จะจัดระเบียบสังคมให้ปกติสุขภายใต้ราชวงศ์ฮั่น^๘

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งไม่ได้จัดเข้าในลัทธินิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ตลอดเวลา แต่การศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งยังเกิดอุปสรรคคือ ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลกหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กนั้นได้ถูกขัดเกลามาโดยชาวบ้านวัฒนธรรม จนถึงนักประพันธ์ชาวจีนหลายต่อหลายรุ่น และถูกขัดเกลามาโดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ดังนั้น จึงมีความแตกต่างกันจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และภาพในวรรณกรรมสามก๊กนั้นได้มีขงเบ้งซึ่งเป็นตัวแทนของคติสังคมชุดหนึ่งอยู่เข้มข้นซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของการสร้างตัวละครในงานวรรณกรรม^๙

๒) สำหรับแนวคิดทางการเมืองตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลกนั้นมีความชัดเจนตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์จีน เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมยาวนานที่สุดประเทศหนึ่ง โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถค้นคว้าได้ว่าอารยธรรมจีนมีอายุถึง ๕,๐๐๐ ปี ซึ่งเมื่อได้เจาะลึกการปกครองแผ่นดินจีนแล้ว มองเห็นว่ามีแนวคิดการปกครองตามแนวทางสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจสมบูรณ์ และได้ทรงทำการจัดระเบียบสังคมมาแต่ต้น อันเป็นเรื่องเล่าขานสืบทอดกันมาว่า ตนเองเป็นลูกหลานเหยียนตี้และหวังตี้ และความเชื่อนั้นยังปรากฏอยู่จวบจนปัจจุบัน

ในสมัยเหยานั้น แม่น้ำหวงเหอเกิดอุทกภัย น้ำหลากเข้าทำลายบ้านเมือง ทำให้ชาวบ้านต้องอพยพไปอาศัยอยู่บนต้นไม้หรือบนยอดเขาเท่านั้น ภายหลังพระเจ้าอู๋ใช้เวลา ๑๓ ปีในการ

^๘ อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๒๕)

^๙ สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตสวโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

แก้ปัญหาอุทกภัยนี้สำเร็จ และได้รับขนานนามว่า ต้า-ยวี ปกครองจีนในช่วง ๒๑๐๐-๒๖๐๐ ปีก่อนคริสตกาล (๑๕๕๗ - ๑๐๕๗ ปีก่อน พ.ศ.) มีอำนาจอยู่แถบมณฑลชานสีในปัจจุบัน ใกล้ลุ่มน้ำเหลือง กษัตริย์เชื้อวงศ์แรกคือ พระเจ้าอวี เริ่มประเพณีการสืบราชสมบัติตามสายโลหิต ในระยะแรกสืบจากพี่มาสู่น้อง สมัยราชวงศ์เซี่ยนี้ มีหลักฐานว่าผู้ปกครองมักเป็นหัวหน้าทางศาสนาหรือมีหน้าที่ทำปฏิทินด้วย แต่ต่อมาความสำคัญทางศาสนาหรือความเชื่อเรื่องนี้ได้เสื่อมลงไป

เมื่อพระเจ้าอวีขึ้นครองราชย์และสถาปนาราชวงศ์นี้ ในปีที่ ๒๐๗๐ ก่อนคริสตกาล ยังยึดหลักการสละราชบัลลังก์ตามแบบประเพณีนิยมของพระเจ้าเหยาและพระเจ้าซุ่นแก่ผู้ที่มีความสามารถ โดยเตรียมให้ อี้ ผู้ช่วยรับช่วงสืบราชสมบัติ แต่หัวหน้าเผ่าต่าง ๆ สนับสนุนให้ ฉี โอรสของพระเจ้าอวี ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณธรรมและมีความสามารถอีกคนหนึ่งได้สืบทอดอำนาจต่อจากพระบิดาด้วยการสถาปนาราชวงศ์เซี่ยขึ้น นับเป็นครั้งแรกที่ตำแหน่งเจ้าผู้ครองราชย์เป็นการสืบสันตติวงศ์ โดยการสืบทอดสมบัติจากพ่อสู่ลูก พี่สู่น้องไปเรื่อย ๆ การสืบทอดแบบนี้ทำให้เกิดลักษณะการปกครองประเทศด้วยวงศ์สกุลเดียวขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศจีน การดำรงตำแหน่งเช่นนี้สืบทอดมาแต่ราชวงศ์เซี่ยราชวงศ์ชาน และราชวงศ์โจว และราชวงศ์โจวภายหลังได้เกิดระบบศักดินา คือการแต่งตั้งผู้ที่มีความดีความชอบไปปกครองแคว้นต่างๆ ภายใต้ราชวงศ์โจว ภายหลังราชวงศ์โจวได้เสื่อมอำนาจลง แคว้นต่างๆ ก็แข็งแรงแขึ้น เกิดยุคนิวจ้านกั๋ว และสิ้นสุดลงเมื่อราชวงศ์ฉินได้รวมแผ่นดินจีนเป็นหนึ่งเดียวภายใต้องค์พระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่าฉินซีฮ่องเต้ เกิดการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง มีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ สำหรับราชวงศ์ฮั่นในภายหลังก็ได้รับอิทธิพลแนวคิดการปกครองเช่นนี้ แต่ก็ได้มีการมอบหมายให้เชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางไปปกครองเมืองต่างๆ อีกด้วย

สำหรับในยุคก่อนสามก๊ก การที่ขงเบ้งเกิดในตระกูลนักปราชญ์และขุนนางตงฉิน คือกำเนิดจากจุดก๊อ กุ๊ บุตรของจุดก๊อเพอซึ่งเป็นขุนนางตงฉินแห่งราชวงศ์ฮั่น ซึ่งภายหลังได้ออกจากราชการเพราะอิทธิพลของกลุ่มขุนนางกั๋งฉินที่มีอยู่มากมาย เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ขงเบ้งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดขุนนางผู้จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ มุ่งหมายช่วยเหลือพระมหากษัตริย์ในการจัดระเบียบสังคมจากขุนนางกั๋งฉินเป็นอย่างมาก^{๙๐}

๓) แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเมื่อสิ้นสุตราวงศ์ซึ่งจึงเปลี่ยนเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยระยะหนึ่งภายใต้การนำของซุนยัตเซ็น ก่อนจะเข้าสู่การปกครองแบบคอมมิวนิสต์และก็ได้ดำรงมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ขงเบ้งได้ถือเกิดขึ้นเมื่อปลายราชวงศ์ฮั่นจึงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างแน่นอน^{๙๑}

^{๙๐} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

๔) แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะมีความมั่นคงได้โดยมองจากปัจจัย ๓ ประการ ได้แก่

(๑) ราษฎรมีความอยู่เย็นเป็นสุขหรือไม่

(๒) พระมหากษัตริย์กตขี่่มเหงประชาชนหรือไม่

(๓) พระมหากษัตริย์/ขุนนางประพฤติตนตามหลักการลัทธิขงจื้อหรือเล่าจื้อหรือไม่

ปัจจัยทั้ง ๓ ประการนี้ ทำให้พระมหากษัตริย์ทรงจัดระเบียบสังคมภายใต้ราชวงศ์ของพระองค์ได้โดยปราศจากการต่อต้าน^{๑๒}

๕) ขงเบ้งได้วิจัยเหตุการณ์สำคัญในสมัยนั้นไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ศึกษาหาข้อมูล ฝึกฝนวิชาความรู้ของตนเอง กระทั่งเล่าปี่ก็ได้มาเชื่อเชิญขงเบ้งถึงสามครั้ง เล่าปี่นั้นมีแนวคิดทางการเมืองเพื่อมุ่งความยุติธรรม เพื่อความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ถึงแม้ว่าจะมีกำลังทางทหารเพียงเล็กน้อยก็ตาม^{๑๓}

๖) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งและกลุ่มอำนาจของเล่าปี่มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มุ่งประสงค์การกำจัดโจร กอบกู้ ฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นซึ่งเป็นราชวงศ์ที่มีอยู่เดิม และถวายพระราชอำนาจคืนให้แก่พระเจ้าเหี้ยนเต้เพื่อให้ทรงจัดระเบียบการปกครองสังคมได้อย่างปกติสุข

ขงเบ้งได้พยายามบริหารราชการแผ่นดินด้วยสติปัญญาอย่างสุดความสามารถเพื่อสนับสนุนเล่าปี่ ขงเบ้งบริหารราชการแผ่นดินในฐานะผู้ทำการแทน เล่าปี่เป็นเพียงผู้ที่สนับสนุนให้บุคคลอื่นประพฤติตาม และขงเบ้งไม่ได้มีจิตใจที่คิดจะกุมอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ จึงทำให้ขงเบ้งได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่แทนจากเล่าปี่^{๑๔}

๗) สิ่งที่ส่งผลให้ขงเบ้งมีแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบสังคมในโลก ได้แก่ วัฒนธรรม จารีตประเพณีของลัทธิขงจื้อที่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี และลัทธินิตินิยมฟาเจียซึ่งยึดถือตัวบทกฎหมายภายใต้ราชวงศ์เป็นหลัก^{๑๕}

๘) ลัทธิขงจื้อนั้น เกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่มาจากขุนนางชื่อว่าจิวกง ขุนนางในสมัยต้นราชวงศ์โจวที่ได้เน้นความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี การประพฤติตนตามหน้าที่ ณ ปัจจุบัน ขงจื้อไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักร การอุบัติในชาติต่อไป แต่ให้

^{๑๒} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐรัฐ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร สิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

ความสำคัญกับการปฏิบัติตนตามหน้าที่ เมื่อเห็นความเสื่อมโทรมก็ไม่ยอมปล่อยให้สูญสลายไป มีความพยายามที่จะฟื้นฟูให้กลับมาเป็นปกติดังเดิม ซึ่งจะขัดกับลัทธิเล่าจื๊อที่เน้นการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักร มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามธรรมชาติ^{๑๖}

๙) คำสอนหลักของขงจื๊อ ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่สำคัญ ๒ ส่วน ได้แก่

(๑) หลี ได้แก่ จริยามารยาท หรือจารีตประเพณี

(๒) จง ได้แก่ ความจงรักภักดี

ทั้ง ๒ ประการนั้นจะสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หากขาดไปแต่อย่างใดอย่างหนึ่งจะทำให้การประพฤติเกิดความผิดเพี้ยนไปโดยปริยาย คำสอนเหล่านี้ได้เผยแผ่ได้โดยเม่งจื๊อ จึงทำให้หลักธรรมของลัทธิขงจื๊อได้ขยายออกไปเป็นวงกว้าง^{๑๗}

๑๐) สำหรับคำสอนหลักของเล่าจื๊อ ในเบื้องต้นสามารถเห็นได้จากคัมภีร์เต๋า-เต็ก-เก็ง ซึ่งสรุปแก่นแท้ว่าทุกอย่างเป็นสูญญาคือว่างเปล่า แม้กระทั่งการปกครองก็เป็นการปกครองโดยไม่มี การปกครอง แต่ภายหลังได้มีพัฒนาการ เกิดความลึกลับ ปราบฏาการณ์ที่ไม่สามารถคาดคะเนได้ตามปกติ มีความเป็นเซียนเทพเจ้า นักพรตขึ้นมา^{๑๘}

๑๑) ขงเบ้งได้รับอิทธิพลทั้ง ๒ ชุดคำสอนทั้งของขงจื๊อและเล่าจื๊อ ได้แก่ ความที่ขงเบ้งมีจิตใจรักชาติ กตัญญู จงรักภักดีเสมอต้นเสมอปลาย นี้ได้รับจากขงจื๊อ ความสามารถคาดคะเนพยากรณ์ดินลมฟ้าอากาศ พิธีกรรมต่างๆที่ขงเบ้งได้กระทำในวรรณกรรม นี้ได้รับจากเล่าจื๊อ

สำหรับการปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้น ในจดหมายเหตุหรือในงานวรรณกรรมสามก๊กจะพบว่าขงเบ้งจะปฏิบัติตามวัฒนธรรม จารีตประเพณีของลัทธิขงจื๊อให้เห็นตลอดทั้งเรื่อง^{๑๙}

๑๒) การได้รับความเชื่อจากลัทธิขงจื๊อนั้น ได้แก่ การให้ความเคารพต่อเล่าปี่ในฐานะที่เป็นเจ้านายแล้วมีความซื่อสัตย์ตามที่ลัทธิขงจื๊อสั่งสอน เมื่อพระเจ้าเล่าปี่สวรรคตไปแล้วก็ได้ตั้งอาเต๋าเป็นองค์พระจักรพรรดิต่อ ซึ่งอาเต๋าหรือพระเจ้าเล่าเสี้ยนในวรรณกรรมนั้นได้กล่าวไว้ว่าเป็นคนที่ไร้ความรู้ความสามารถ ทำให้ขงเบ้งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานราชการตัวจริง แต่ขงเบ้งไม่เคยมีความคิดที่จะล้มล้างพระเจ้าเล่าเสี้ยนเพื่อตั้งตนเป็นใหญ่เลย^{๒๐}

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกโร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

๑๓) เนื่องจากวัฒนธรรมจีนหลังยุคฮั่นอยู่ที่เป็นต้นมาให้ความสำคัญต่อลัทธิขงจื้อ เน้นความจงรักภักดีที่ป่าวมีต่อนาย ขุนนางมีต่อกษัตริย์ ส่งผลให้แนวคิดของขงเบ้งเดินตามเส้นทางนี้เป็นหลัก และไม่เคยที่จะคิดเปลี่ยนแปลงเลย^{๒๑}

๑๔) อย่างไรก็ตาม อาจเรียกได้ว่าเป็นแนวทางที่ทุกคนต้องแสดงให้กับผู้อื่นเห็นเพื่อดำรงความชอบธรรมในการเข้าช่วงชิงอำนาจในยุคปั่นป่วนเช่นกัน แต่ขงเบ้งในฐานะที่ปรึกษาก็กี่ที่ต่อต้านโจโฉดูเหมือนจะแสดงออกในจุดนี้อย่างเด่นชัดเหนือกลุ่มกองกำลังอื่นใด^{๒๒}

๑๕) ถึงแม้ว่าวรรณกรรมสามก๊กจะประกอบไปด้วยหลายแนวคิด แต่วรรณกรรมสามก๊กนั้นได้ถูกเขียนขึ้นภายใต้แนวคิดของลัทธิขงจื้อที่เน้นถึงความจงรักภักดี โดยเฉพาะความจงรักภักดีมีปณิธานที่จะฟื้นฟูคืนพระราชอำนาจในการจัดระเบียบสังคมคืนสู่ราชวงศ์ฮั่น ทำให้เกิดการเชิดชูกำลังของเล่าปี่และขงเบ้งในฐานะที่มีเชื้อสายของราชวงศ์ฮั่น และมีปณิธานที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น และได้ยกยูก็กของโจโฉให้จัดอยู่ในฐานะที่เป็นศัตรูของราชวงศ์ฮั่น^{๒๓}

๑๖) วัฒนธรรม จารีตประเพณี ศาสนาที่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กนั้น เป็นวัฒนธรรม จารีตประเพณี ศาสนา ที่ผสมกันระหว่างลัทธิขงจื้อ ลัทธิเล่าจื้อ และลัทธิฟาเจีย ซึ่งสามารถเห็นได้จากวรรณกรรมสามก๊กหลายเหตุการณ์ ได้แก่ ความจงรักภักดีต่อเล่าปี่ผู้เป็นนายและมีปณิธานแน่วแน่ในการที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นตามปณิธานของเล่าปี่ นี้ได้รับจากลัทธิขงจื้อ พิธีกรรมที่ขงเบ้งกระทำ พิธีเรียกลมในศึกเซ็กเพ็ก พิธีต่ออายุของขงเบ้งในสงครามบุกเมืองวุยก๊ครั้งที่ ๖ นี้ได้รับจากลัทธิเล่าจื้อ^{๒๔}

๑๗) การบริหารกองทัพและการบริหารแคว้นจ๊กโดยใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเมื่อขงเบ้งดำรงตำแหน่งใจเซียงหรือนายกรัฐมนตรี การประหารม้าเจ๊กเมื่อศึกเกเตง นี้ได้รับจากลัทธิฟาเจีย^{๒๕}

อิทธิพลเหล่านี้ ทำให้ขงเบ้งได้เข้ามามีบทบาทในสงครามสามก๊ก และได้ทำให้ศึกแต่ละครั้งมีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ขงเบ้งได้ใช้สติปัญญาและความสามารถแก้สถานการณ์หลายครั้งจนประสบผลสำเร็จ ได้ประโยชน์สูงสุดภายใต้ทรัพยากรของตนเองที่มีอย่างจำกัด จนกลายเป็นหอกข้างแคร่ที่โจโฉหวาดหวั่น^{๒๖}

^{๒๑} สัมภาษณ์ คุณนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายราช รัมมัญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

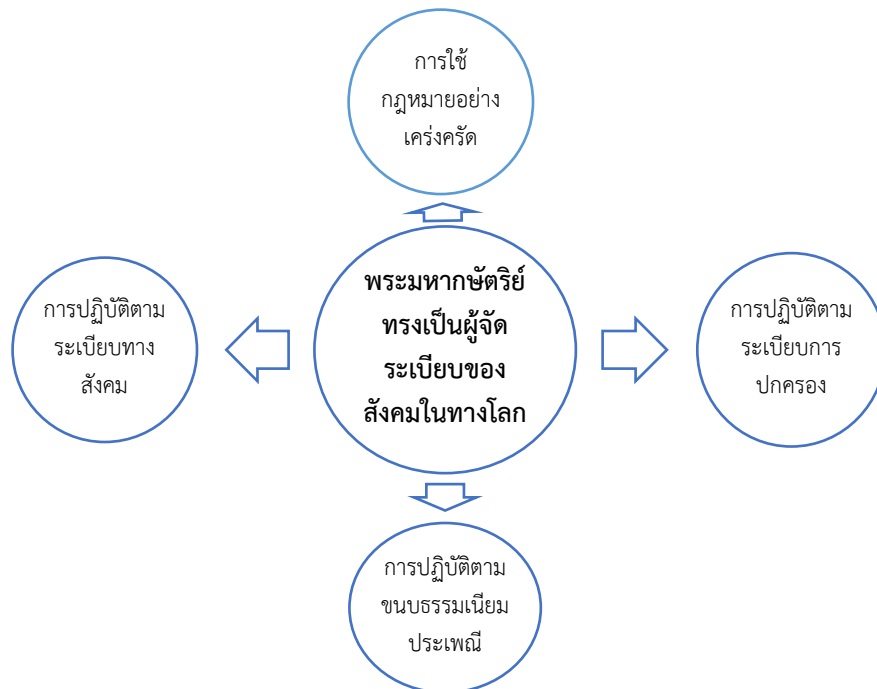
จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก ผู้วิจัยเห็นว่าใน ประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองของ ขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ จัดระเบียบของสังคมในทางโลก เนื่องจาก

๑) บริบททางประวัติศาสตร์สังคมจีนที่ได้ปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบการปกครองโดยจุดมุ่งหมายเพื่อความผาสุกแห่งปวงราษฎรมา แต่โบราณกาล

๒) เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาในแนวทางของขงจื้อซึ่งยึดถือ ขนบธรรมเนียมประเพณีการเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้ทรงปราชเปรื่อง สามารถจัด ระเบียบสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓) เนื่องจากบริบททางครอบครัว จากการที่ขงเบ้งถือกำเนิดมาจากตระกูลของจูกัดเพื่อ ขุนนางตงฉินแห่งราชวงศ์ฮั่น เป็นบุตรของจูกัดกู่ยซึ่งยึดถือการทำราชการเป็นหลัก ทำให้มองเห็นได้ ชัดเจนว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดวางระเบียบสังคม และทรงมอบหมายให้กลุ่มขุนนางไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข

จากการวิจัยประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตาม หลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก

ตารางที่ ๔.๑ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก	๑๗	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

๑.๒. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง

ในแนวคิดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของสังคมในทุกด้าน เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ เข้ามาจะมีความหนักแน่นมั่นคงในอารมณ์ของพระองค์กับทุก ๆ สถานการณ์ กรณีที่ประสบพบเจอกับอุปสรรคภัยอันตรายอย่างฉับพลันก็ทรงสามารถควบคุมอารมณ์และทรงปฏิบัติหน้าที่ของพระองค์ต่อไปด้วยลักษณะอาการที่สุขุม สงบ และมั่นคง ไม่สะทกสะท้านด้วยความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญยิ่ง ยามว่างศึกก็ไม่หลงระเหิงด้วยความประมาทเตรียมพร้อมเสมอ ทรงมีพระหทัยที่เข้มแข็ง พร้อมสละแม้ชีวิตได้ทุกเมื่อเพื่อปกป้องผดุงไว้ซึ่งชาติบ้านเมืองและพสกนิกร นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่กล้าเผชิญกับความจริง กล้ารับผิดรับโทษ กล้าแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่พระองค์เอง หรือผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองของพระองค์เป็นผู้กระทำอย่างไม่หวั่นวิตก

อนึ่ง ผู้ที่เข้มแข็งนั้นจะไม่รู้จักหวาดกลัวต่ออันตราย และไม่คิดว่าตัวเองเกิดมาเคราะห์ร้าย หรือว่าบุคคลและสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกเป็นศัตรูแก่ตัว คนชนิดนี้ถึงหากจะต้องภัยอย่างสาหัส อันเกิดเหตุแต่อุบัติเหตุ หรือถูกเบียดเบียนกลั่นแกล้งหรือตกทุกข์ได้ยากสักปานใดก็ไม่รู้จักเสียใจ คนอย่างนี้ไม่มีใครสามารถจะเอาชนะได้ เพราะถึงแม้ผู้ที่เบียดเบียนกลั่นแกล้ง จะมีโอกาสทำร้ายได้สักเพียงไรก็ทำได้แต่กายตัว จะทำร้ายหัวใจด้วยไม่ได้ หากถูกประทุษร้ายจนย่อยยับก็สามารถต่อร่างสร้างตนให้กลับดีขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ด้วยอำนาจหัวใจที่แข็งแรง ไม่ย่อท้อ และยิ่งถูกประทุษร้ายมากเข้าเพียงไร ก็ยิ่งทำให้มีมานะเพิ่มกำลังหัวใจมากขึ้นเพียงนั้น ถ้าใครดื้อดึงขึ้นจะเอาชนะคนชนิดนี้แล้วก็ต้องพินาศไปก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ พระมหากษัตริย์หรือผู้นำในระดับไหน ล้วนเป็นศูนย์กลางของระบอบสังคมการเมืองได้อย่างน่าชื่นชม^{๒๗}

ขงเบ้ง ได้เป็นผู้นำที่ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ มีความสงบมั่นคงหนักแน่นในจิตใจ มีความกล้าหาญไม่เกรงต่อการศึกษาใด แม้จะเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบทั้งทางด้านกองกำลัง ชัยภูมิ และด้าน

^{๒๗} หลวงวิจิตรวาทการ, มหาบุรุษ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สรรพบุ๊คส์, ๒๕๔๙),

ยุทธศาสตร์ แต่ขงเบ้งก็ยังสามารถใช้สติปัญญาอันประกอบไปด้วยความสุ่มคัมภีร์ภาพ และความ
 ชาญฉลาดในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ จากร้ายจนกลายเป็นดีได้เสมอ จากในสถานการณ์หลายครั้ง
 ที่โจโฉยกกองทัพมาเพื่อปราบปรามเล่าปี่ ขงเบ้งก็มักจะอาสาเข้าแก้ไขสถานการณ์ด้วยตนเองอยู่เสมอ
 ไม่ว่าจะเป็นการเผาทำลายทัพหน้าของโจโฉที่นำทัพโดยแฮหัวตุ้นที่ทุ่งพกบอง หรือการเปิดทวนบั้ง
 แม่น้ำแปะโททำลายทัพหนุนของโจโฉที่มีกำลังทหารถึงสี่แสนหกหมื่นสามพันนาย โดยขงเบ้งได้ใช้
 กำลังไพร่พลเพียงห้าพันนายเท่านั้น ดังถ้อยคำที่ขงเบ้งได้กล่าวกับเล่าปี่ เป็นความว่า “อันโจโฉยก
 กองทัพมาครั้งนี้เป็นธุระข้าพเจ้า ท่านอย่าปรารมภ์เลย แลครั้งนี้เมื่อแฮหัวตุ้นยกมานั้น แต่คบเพลิงอัน
 เดียวเรายังเผาทหารทั้งปวงเสียเอาชัยชนะได้ อันโจโฉมาครั้งนี้ดีร้ายจะต้องเข้าในกลข้าพเจ้าสักสิ่งหนึ่ง
 เป็นมั่นคง”^{๒๘}

เมื่อครั้งที่ขงเบ้งได้ขออาสาเล่าปี่ ไปเจรจาช่วยขุนกวนให้ร่วมมือช่วยกันคิดอ่านกำจัด
 โจโฉ ขงเบ้งได้กล่าวกับเล่าปี่ด้วยความกล้าหาญหนักแน่น เป็นความว่า “โจโฉยกกองทัพมาครั้งนี้
 อีกรีกดิ่งแผ่นดินจะถล่ม เห็นว่าขุนกวนจะสะดุ้งตกใจอยู่ ดีร้ายจะใช้คนสอดแนมมาถึงเรา ถ้าแล
 ผู้ใดมาถึงท่านแล้ว ข้าพเจ้าจะขออาสาเอาแต่เรือลำหนึ่งไปกลับล้นข้าพเจ้าสามนิ้วเท่านี้ ไปยุให้ขุนกวน
 ผิดกับโจโฉจงได้ ถ้าโจโฉแพ้ก็จะเข้าช่วยขุนกวน เห็นได้ท่วงทีแล้วเราก็จะเข้าชิงเอาเมืองเกงจิ๋วเป็น
 กำไรเปล่า แม้ขุนกวนแพ้ เราก็จะคิดแก้ไขชิงเอาเมืองกังตั้งไว้ได้”^{๒๙}

เมื่อครั้งที่จิวยี่แม่ทัพใหญ่แห่งกังตั้งเสียชีวิต ขงเบ้งก็ได้ขออาสาเล่าปี่ไปเคารพศพด้วย
 ความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยว ทั้งที่รู้ดีว่าจะไม่ปลอดภัยเพราะบรรดาขุนนางและเหล่าทหารเมืองกังตั้ง
 ทั้งปวงต่างเคืองใจที่ขงเบ้งได้เป็นสาเหตุให้จิวยี่ต้องดับแค้นใจจนถึงแก่ความตาย แต่ขงเบ้งกลับไม่ได้
 รู้สึกครั้นคร้ามขลาดกลัวแต่ประการใด ได้สั่งการให้จูล่งเตรียมทหารเพียงห้าร้อยนายพร้อมเครื่องเช่น
 ไหว้ไปเท่านั้น แล้วได้บอกกับเล่าปี่ว่า “แต่ตัวจิวยี่อยู่ข้าพเจ้ายังไปได้ไม่กลัว บัดนี้จิวยี่ตายแล้วจะเกรง
 ผู้ใดเล่า”^{๓๐}

เหตุการณ์ในตอนนี้ เห็นได้ว่าจิตใจของขงเบ้งมีความเข้มแข็งมั่นคงยิ่งนัก ไม่วิตกสะทก
 สะท้านหรือหวาดหวั่นต่ออันตรายใด ๆ กล้าเผชิญกับความจริงและเตรียมพร้อมยอมรับกับสิ่งที่จะเกิด
 ขึ้นอยู่เสมอ จึงทำให้ขงเบ้งได้รับการยกย่องเป็นศูนย์กลางของกลุ่มเล่าปี่ไม่น้อยไปกว่าเล่าปี่ กวนอู
 หรือเตียวหุยแต่อย่างใดเลย ขงเบ้งกล้าเผชิญกับความยากลำบากและภัยอันตรายต่าง ๆ แม้ในหนทาง
 ห่างไกลอันทุรกันดาร คนบ้านป่าเมืองเถื่อนซึ่งสามารถก่อเภทภัยอันตรายได้นานับสารพัน เมื่อครั้ง
 อาสาไปรบกับเบ้งเฮ็กด้วยตนเอง การรบกับเบ้งเฮ็กแต่ละครั้งขงเบ้งไม่เคยละทิ้งและไม่เคยแม้แต่จะ

^{๒๘} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕๔.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗๘. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๗๘)

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔๓. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๗๔๓)

คิดย่อท้อประการใด จนในที่สุดจึงได้ใจเบ้งเฮ็กและชาวเมืองกลับมาอ่อนถวายเป็นแก่พระเจ้าเล่าเสี้ยน ได้สำเร็จ เมื่อพระเจ้าโจยอยแฉิ่งถึงกิตติศัพท์ของแคว้นเสฉวนว่ามีกำลังกล้าแข็งมากขึ้นทุกทีจึงคิดจะกำจัด มีรับสั่งให้โจจิ้นและสุมาอี้เป็นแม่ทัพชายชวายุยกไพร่พลสืบตีหมื่นไปตีเมืองฮันต๋ง ขงเบ้งก็ไม่ได้หวั่นเกรงแต่อย่างใด ในที่สุด การศึกครั้งนี้โจจิ้นต้องเสียชีวิตลง เพราะโรคกำเริบด้วยความโกรธแค้น จากจดหมายที่ขงเบ้งได้ส่งมาอบให้ ซึ่งเนื้อความในจดหมายนั้นแสดงถึงความพ่ายแพ้ของโจจิ้น และแสดงถึงความกล้าหาญชาญชัยที่ทรงอำนาจอย่างยิ่งของขงเบ้ง เป็นความว่าดังนี้ “ถ้าท่านมีฟังคำเรา เราจะยกทหารเข้าไปเหยียบเมืองลกเอียงเสีย ตัวท่านเหมือนฝูงแพะอันเข้าอยู่ในปากเสือ สำหรับ...จะฉิบหายไปด้วยฝีมือทหารทั้งปวง”

ครั้นพระเจ้าโจยอยได้ทรงรู้ข่าวดังนั้น จึงทรงมีรับสั่งให้สุมาอี้รบเอาชนะขงเบ้งให้จงได้ สุมาอี้จึงมีหนังสือไปถึงขงเบ้ง แฉิ่งกำหนดการให้พुरु่จึงเร่งยกกองกำลังออกมารบพุ่งสัประยุทธ์กัน ครั้นพอถึงรุ่งเช้าก็ปะทะกันด้วยวาทะในยกแรก สุมาอี้ได้ฟังถึงกับอดสูแก่ใจอย่างที่สุด ไม่รู้จะโต้ตอบด้วยประการใด จึงได้ร้องท้าทายขงเบ้ง เป็นความว่า “...ฉะนั้น ท่านจะรบกับเรากี่รบเถิด” และด้วยความกล้าหาญยิ่งของขงเบ้ง จึงได้ตอบกลับสุมาอี้ไปว่า “ท่านจะรบกับเราตัวต่อตัวก็ตาม หรือจะรบด้วยฝีมือทหารเรากี่มิกแล้ว”^{๓๑} นั่นเป็นการสะทอนให้ได้เห็นถึงจิตใจอันเด็ดเดี่ยว และกล้าหาญของผู้นำอย่างเช่นขงเบ้ง ซึ่งมีความสามารถที่เพียบพร้อมทั้งด้านบุนและบู้อีกด้วย

เมื่อครั้งที่เสียเกเต้งด้วยความประมาทการเบาและอวดรู้ของม้าเจ๊ก แม้ขงเบ้งจะเสียใจและตกใจที่ต้องเสียชัยภูมิที่มีความสำคัญอย่างมากยิ่ง แต่ขงเบ้งก็สามารถที่จะควบคุมอารมณ์และจิตใจให้ตั้งมั่นเป็นปกติได้เป็นอย่างดี รับผิดชอบจัดแจงทหารห้าพันคนยกไปเมืองเสเสียวอย่างทันที ทหารจำนวนกึ่งหนึ่งถูกเกณฑ์ให้ไปขนลำเลียงเสบียงอาหาร ทำให้เหลือจำนวนทหารเพียงสองพันห้าร้อยคนเท่านั้นที่เข้าไปตั้งอยู่ในเมือง ขณะนั้นมีทหารมาแจ้งว่ากองทัพสืบตีหมื่นของสุมาอียกติดตามมาถึงแล้ว ทหารทั้งปวงได้ยินดังนั้นต่างพากันประหวั่นพรั่นพรึงหน้าซีดกันทุกคน มีเพียงขงเบ้งเท่านั้นที่สูงบ่มั่นคงและเยือกเย็น ครั้นเมื่อเห็นจวนตัวดังนั้นแล้ว จึงได้ใช้สติปัญญาและความกล้าหาญกล้าที่มีอยู่ในตัวตนรับสั่งการให้ทหารเร่งรื้อถอนคันธงที่ปักไว้บนกำแพงลงทั้งหมด แล้วเปิดประตูเมืองออกทั้งสี่ด้านทันที ได้ให้ทหารและชาวบ้านจำนวนหนึ่งกวาดลานพื้นอย่างสงบปกติเหมือนไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น ส่วนทหารที่เหลือให้หลบซ่อนตัว และได้สั่งไม่ให้มีการเคลื่อนไหวใด ๆ ทั้งสิ้นเป็นเด็ดขาด เมื่อสั่งการเสร็จสิ้น ขงเบ้งก็ได้แต่งตัวขึ้นไปบนหอรบ นั่งเล่นกระบี่อย่างสบายอารมณ์ สุมาอี้ได้รับแจ้งดังนั้นจึงเกิดความสงสัย ได้ขึ้นไปแอบออกไปดู “เห็นขงเบ้งแต่งตัวว่าโง่ หน้าตาเข้มซึ้งสบายอยู่ ก็คิดว่ากองทัพเรายกมาเป็นการจวนตัวถึงเพียงนี้ ขงเบ้งหาไม่มีความสะอึดใจไม่ กลับตีตีกระบี่ไปเล่นเสียอีกเล่า ชะรอยจะ

^{๓๑} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๘๐-๑๒๘๑.

แต่งกลไว้ล่วงหน้าเป็นมั่นคง”^{๓๒} เมื่อขงเบ้งได้แสดงถึงสติปัญญาอันเฉียบแหลมอย่างทันที่ ทั้งพร้อมความกล้าหาญเพียงนั้น สุมาอี้แม่ทัพใหญ่แห่งวุยก๊กจึงได้ครั้นคร้ามหวั่นเกรงในความกล้าหาญทรงภูมิของขงเบ้งเป็นอย่างมาก รีบสั่งทหารเร่งถอยทัพกลับทันที

ในตำราหลักพิชัยสงครามนโปเลียน ได้กล่าวไว้ว่าการจะหาคนที่มีลักษณะครบถ้วนทุกประการสำหรับผู้จะเป็นแม่ทัพที่ยิ่งใหญ่นั้น เป็นการยากผิดธรรมดา ลักษณะที่พึงประสงค์ที่สุดที่ทำให้คนนั้นผิดแปลกจากคนอื่น ๆ ก็คือความเฉียบแหลมหรือความสามารถพิเศษประจำตัว ซึ่งจะต้องได้มีส่วนกับความกล้าหาญ ถ้ามีความกล้าหาญมากกว่า เขามักจะไปโดยไม่ใส่ใจถึงความสามารถของเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้าความกล้าหาญมีน้อยกว่าความเฉียบแหลม เขามักจะไม่กล้าทำตามแผนที่วางไว้อย่างดีแล้วนั้น^{๓๓} เหตุการณ์ครั้งนี้ไม่ต้องสูญเสียชีวิตไพร่พลทหาร หรือแม้แต่โลหิตสักหยดเดียว ทหารทั้งสองฝ่ายต่างพากันยินดี ขึ้นชมในความกล้าหาญ และความมีสติปัญญาของขงเบ้งเป็นอันมาก จึงว่า “ถ้าเป็นใจข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ที่ไหนจะแข็งใจอยู่ได้ ก็จะมีเมืองเสียพากันหนีไป” เมื่อขงเบ้งได้ยินดังนั้นก็ตบมือหัวเราะพลางกล่าวว่า “ถ้าจะทำใจอ่อนทั้งเมืองเสียเหมือนท่านว่านั้น ทหารเราสองพันห้าร้อยสักหยิบมือหนึ่งหรือจะหนีทหารสิบห้าหมื่นพัน เขาก็ไล่จับเอาตั้งหนู ประเดี๋ยวหนึ่งก็จะจูงมูกมาได้สิน”^{๓๔} จากสถานการณ์ในตอนนี้ได้พิสูจน์ถึงความกล้าหาญกล้าด้วยหัวใจอันแข็งแรงแรงและยิ่งใหญ่ของขงเบ้งให้เป็นที่ประจักษ์แล้วสิน

จากโศกนาฏกรรมของม้าเจ๊กที่เกเต้ง ทำให้ขงเบ้งจำเป็นต้องได้ลงโทษประหารม้าเจ๊กทั้งน้ำตา เพราะม้าเจ๊กได้เป็นทั้งคู่คิดที่ปรึกษาและเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่เคยร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่ด้วยกันมา ซึ่งรักกันเหมือนพี่น้อง แต่เมื่อผิดก็ต้องถูกลงโทษตามกฎอัยการศึก ไม่เพียงแต่จะได้ลงโทษม้าเจ๊กเท่านั้น ขงเบ้งในฐานะที่เป็นมหาอุปราชแห่งเสฉวนอันศูนย์กลางแห่งสติปัญญา เป็นที่ยำเกรงของคนทั้งปวงรวมถึงพระเจ้าเล่าเสี้ยนด้วย ก็ได้มีใจลุ่มหลงในยศถาแห่งอำนาจาสนานั้น ซึ่งในความเป็นจริงการกระทำครั้งนี้ของขงเบ้ง แม้แต่พระเจ้าเล่าเสี้ยนก็คงไม่ได้คิดว่าเป็นความผิดของขงเบ้งแต่อย่างใด เพราะเป็นเรื่องปกติของการสงครามที่ย่อมมีแพ้ชนะ หากแต่ขงเบ้งไม่คิดเช่นนั้น เขากล้าหาญที่จะได้แสดงความรับผิดชอบ ได้ขอรับผิดชอบโทษ เพราะด้วยจิตสำนึกและความรับผิดชอบแห่งความเป็นผู้นำที่ตนต้องมีส่วนร่วมในการกระทำของผู้ได้บังคับบัญชาอยู่เสมอ ขงเบ้งไม่ปล่อยให้ความผิดต้องตกอยู่กับม้าเจ๊กแต่เพียงผู้เดียว ครั้งนั้นเมื่อขงเบ้งได้ยกกองทัพเดินทางกลับมาถึงเมืองอันต๋ง ขงเบ้งได้กล่าวกับจูล่งเป็นความว่า “ครั้งนี้ข้าพเจ้าผิดมิได้พินิจว่าคนดีแลชั่วใช้ไปจึงทำให้เสียการ ท่านทั้งหลาย

^{๓๒} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๒๙)

^{๓๓} ลานซา, เค., **หลักพิชัยสงครามนโปเลียน**, แปลโดย จำรูญ วีณะคุปต์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ศรีปัญญา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๒.

^{๓๔} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๓๐)

จึงได้ความยากลำบาก ทั้งนี้ก็เพราะเราผู้เดียว เสียทแกล้วทหารทุกหมวดทุกกองเป็นอันมาก”^{๓๕} จากนั้น ขงเบ้งจึงได้ส่งหนังสือสั่งให้เจียวฮ้วนไปกราบทูลพระเจ้าเล่าเสี้ยน ความว่า “ข้าพเจ้ายกทหารไปทำการรบพุ่งด้วยสุมาอี้ครั้งนี้ เบาทแก่การรู้ถึงความเสียที่แก่ข้าศึก ให้ทหารเสียในการสงครามเป็นอันมาก โทษข้าพเจ้าใหญ่หลวงนัก แลบัดนี้ข้าพเจ้าจะขอลอดตัวออกจากที่ตามโทษานุโทษ”^{๓๖}

ขงเบ้งได้แสดงความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดของตนครั้งนี้ โดยการถอดสถานะตนเองออกจากตำแหน่งมหาอุปราช หากแต่พระเจ้าเล่าเสี้ยนก็ทรงไม่ได้กล่าวเอาโทษต่อขงเบ้งประการใด ทรงเห็นว่านี่เป็นเรื่องปกติธรรมดาของการสงครามที่ย่อมมีชนะและมีพ่ายแพ้ บิฮุยขุนนางผู้ใหญ่จึงได้ทูลให้ทรงทำตามเจตนารมณ์ของขงเบ้ง เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว พระเจ้าเล่าเสี้ยนจึงได้ทรงสั่งให้ถอดขงเบ้งออกจากตำแหน่งมหาอุปราช และลดยศลงมาถึงสามชั้น แต่ยังคงให้ขงเบ้งได้รับการในตำแหน่งมหาอุปราชและให้บังคับบัญชาทหารทั้งปวงอยู่เช่นเดิม

อีกประการหนึ่ง เมื่อครั้งที่ขงเบ้งกำลังจะเดินทางกลับจากการไปรบกับเบ้งเฮ็ก ระหว่างทางต้องประสบพบเจอกับอุบัติเหตุร้าย ขงเบ้งจึงได้กล่าวยอมรับผิดด้วยความกล้าหาญว่า “ซึ่งเกิดเหตุครั้งนี้เพราะโทษตัวเราเอง เมื่อครั้งเราให้ม้าดำคุมทหารพันหนึ่งยกมานั้น ทหารทั้งปวงก็ตายอยู่ในแม่น้ำนี้สิ้น แล้วเมื่อทำศึกอยู่นั้นทหารเบ้งเฮ็กก็ล้มตายอยู่ในที่นี้เป็นอันมาก ปีศาจทั้งปวงผูกเวรเรา”^{๓๗} จากนั้นขงเบ้งจึงได้จัดแจงทำพิธีบวงสรวงเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อดวงวิญญาณของบรรดาทหารหาญผู้เสียชีวิตทั้งหลาย แม้แต่ในวาระสุดท้ายของชีวิต ขงเบ้งก็ยังได้แสดงความรับผิดชอบอย่างสูงสุดด้วยความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยวยิ่ง ในการยังประโยชน์ให้แก่กองทัพและอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง สั่งการให้ทำอุบายลวงทัพสุมาอี้ไว้ด้วยร่างที่ไว้วิญญาณบนเกวียนน้อย จึงทำให้สุมาอี้ไม่กล้าตามโจมตี เพื่อไม่ให้ไพร่พลทหารต้องลำบากและประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อน และสั่งเสียให้กำจัดอูยเอี้ยนผู้คิดเป็นขบถต่อแผ่นดิน ครั้นเมื่อใกล้จะถึงกาลล่มสลายของจ๊กกักราชวงศ์ฮั่น ขงเบ้งก็ยังไม่มีสิ้นหวัง ได้มาปรากฏร่างเตือนสติแก่จงโฮยแม่ทัพแห่งวุยก๊ก ดังความว่า “เรามาดูพบท่านวันนี้เพราะจะบอกความให้รู้ว่า พระเจ้าเล่าเสี้ยนสิ้นบุญอยู่แล้ว ถ้าแลท่านได้เมืองเสฉวนก็เอ็นดูเถิด อย่าฆ่าอาณาประชาราษฎร์เลย”^{๓๘} ด้วยเหตุนี้ การสูญเสียขงเบ้งจึงทำให้ผู้คนมากมายทั่วแคว้นแดนดินต้องหลั่งน้ำตาให้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ขงเบ้งนอกจากจะเป็นผู้นำที่มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวอย่างยิ่งแล้ว ขงเบ้งยังเป็นผู้นำที่มีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่ออย่างสูงสุดอีกด้วย เขากล้าเผชิญกับความจริง กล้ารับผิดชอบโทษ และกล้าแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งใด ๆ ที่ตนหรือผู้อยู่ใต้ปกครองเป็นผู้กระทำได้ทุก

^{๓๕} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๓๔)

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๓๗)

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗๓. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๗๓)

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕๖. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๔๕๖)

เมื่อ โดยไม่หวั่นวิตกแม้แต่น้อย แม้กระทั่งในเรื่องเล็กน้อย ขงเบ้งก็มีความกล้าหาญไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก เห็นได้จากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับขงเบ้งตรวจสอบบัญชีด้วยตนเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าขงเบ้งเป็นคนรอบคอบจนเกินไป ไม่น่าจะสนใจในเรื่องเล็กน้อยเท่านี้ก็ควรอยู่ แต่ก็ไม่ควรจะกล่าวว่าขงเบ้งไม่ไว้วางใจคนเสียเลย และอาจกล่าวได้ว่าขงเบ้งได้ยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ของคนทั่วไป แม้จะหนักหนออย่างไรก็ตามที่ ขงเบ้งได้เคยกล่าวว่า “ข้าพเจ้านิยามคนที่พูดคัดค้านการกระทำของข้าพเจ้าอย่างเปิดเผย เพราะข้าพเจ้าใจกว้างพอ”^{๓๙}

ในคัมภีร์โบราณ หลี่ซื่อซุนซิว ได้กล่าวไว้เป็นความว่า “อันดวงตามนุษย์นั้น เมื่อเปิดตากระจ่าง (ใจ) จึงจะมองเห็น (เข้าใจ) หากปิดตามืด (ใจ) ย่อมเฉกเช่นเดียวกับมองไม่เห็น การเปิดตากระจ่าง (ใจ) กับปิดตามืด (ใจ) ย่อมผิดแผกแตกต่างกันแน่แท้ พวกที่ปิดตามืด (ใจ) มิเคยลี้มลองการเปิดตากระจ่าง (ใจ) ฉะนั้นจึงไม่เคยมองเห็น (เข้าใจ) อะไรเลย พวกปิดตามืด (ใจ) ย่อมมีอาจารย์รู้อะไรได้ มิอาจารย์รู้อะไรแล้วบอกว่ามีมองเห็น (เข้าใจ) นั่นคือคำตลบตะแลง...

...แคว้นที่สิ้นชาติสิ้นนั้น ไซ้ว่าไร้ผู้ปรีชา ไซ้ว่าไร้ผู้ทรงภูมิปัญญา ก็หาไม่ แต่เป็นเพราะประมุขของแคว้นนั้นไม่รู้จักรับรู้ (ข้อแนะนำ) เกทภัยอันเกิดจากการไม่ยอมรับรู้ (คำแนะนำ) เกิดจาก (ประมุข) นี้กว่าตนเองขาดขาดทรงภูมิปัญญา ใครเสนอข้อคิดเห็นที่ฉลาดขึ้นมาก็ไม่ยอมรับฟังรับรู้ หากตอนนี้ไม่ยอมรับฟัง นี้กว่าตนเองฉลาดหลักแหลม ปล่อยไปเช่นนี้ ชาติย่อมมีอาจดำรงอยู่ ประมุขย่อมมีอาจสุขสงบ แต่หากรู้ตัวว่าภูมิปัญญาของตนยังไม่เพียงพอ รู้จักรับคำแนะนำที่ฉลาด ประมุขย่อมไร้ภัยอันตราย แคว้นแคว้นย่อมไม่สูญชาติ”^{๔๐}

ขงเบ้งไม่เคยละเลยที่จะเปิดตาเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีวิจรรย์ญาณอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น ในตอนที่เล่าเปียวเจ้าเมืองเกงจิ๋ว ถึงแก่ความตาย ชัวมอและนางชิวสูหยินได้ยกให้เล่าจ๋อง (บุตรของเล่าเปียวที่เกิดจากนางชิวสูหยินภรรยาผู้น้อย) ตั้งตัวเป็นใหญ่ และได้คิดอ่านลอบยกบรรดาหัวเมืองทั้งหมดของเกงจิ๋วให้แก่โจโฉ ส่วนเล่าก็ บุตรคนโตของเล่าเปียวซึ่งรอดจากการผลาญชีวิตจากชัวมอและนางชิวสูหยินด้วยความช่วยเหลือจากขงเบ้งซึ่งได้ไปอยู่ ณ เมืองกังแฮ เมื่อได้รับแจ้งว่าเล่าเปียวผู้บิดาเสียชีวิต เล่าก็จึงให้อีเจี้ยได้ไปแจ้งข่าวกับเล่าปี่ เมื่อต่างรู้แจ้งถึงเนื้อความทั้งหมดแล้ว อีเจี้ยจึงได้แนะนำเล่าปี่ว่า “ถ้าฉะนั้นก็เห็นได้ที่ชอบกลอยู่แล้ว ขอให้ท่านยกทหารไปบอกว่า จะมาค้ำบัลลังก์เล่าเปียวตามประเพณี ลวงให้เล่าจ๋องออกมาจับ จึงจับตัวฆ่าเสียก็จะได้เมืองโดยง่าย”^{๔๑} เมื่อขงเบ้งได้พิจารณาแล้วก็เห็นด้วยกับคำแนะนำของอีเจี้ย จึงได้แนะนำให้เล่าปี่ทำตาม แต่เล่าปี่กลับไม่เห็นด้วย เป็นเหตุทำให้ต้องรีบอพยพครอบครัวและอาณาประชาราษฎร์ที่สมครใจหนีกองกำลังของโจโฉที่กำลังยกตามมาประชิดถึงเมืองซินเอี๋ยโดยเร็ว

^{๓๙} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๒๔)

^{๔๐} ทองแถม นางจ๋อง, คัมภีร์หลี่ซื่อซุนซิว, (กรุงเทพมหานคร: ก. ใก่, ม.ป.ป.), หน้า ๘๑-๘๒.

^{๔๑} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๕๔)

หลังจากที่ขงเบ้งได้คิดอ่านวางแผนให้เล่าปี่ จึงได้ครอบครองเมืองเกงจิ๋ว เมืองลำกุนและเมืองซงหยงได้สำเร็จแล้ว อี้เจี๋ยได้แนะนำให้เล่าปี่พบกับม้าเลี้ยงและม้าเจ๊กเพื่อร่วมคิดอ่านป้องกันรักษาเมืองเกงจิ๋วต่อไป ม้าเลี้ยงจึงได้แนะนำให้เล่าปี่ไปตีบรรดาหัวเมืองสี่หัวเมืองที่ขึ้นกับเมืองเกงจิ๋วให้จมนราบคาบ เพราะสี่หัวเมืองดังกล่าวมั่งคั่งบริบูรณ์ พร้อมสมบูรณ์ด้วยเงินทองและเสบียงอาหาร เพื่อจะเก็บไว้เป็นกำลังคิดอ่านทำการใหญ่ต่อไปในภายภาคหน้า เล่าปี่เห็นชอบจึงปรึกษากับขงเบ้งและทหารทั้งปวง เมื่อขงเบ้งได้พิจารณาแล้วก็เห็นชอบด้วยกับคำแนะนำของม้าเลี้ยงทั้งสิ้น

ก่อนขงเบ้งจะได้เข้ายึดเมืองเสฉวน ขงเบ้งได้สั่งจัดแจงนายทหารทั้งปวงให้ทำการเข้าปราบปรามบรรดาหัวเมืองซึ่งขึ้นอยู่กับเสฉวนให้ราบคาบเป็นปกติ หลังจากสั่งการแล้วเสร็จ ขงเบ้งจึงได้ตระเตรียมยกกองกำลังส่วนหนึ่งจะบุกเข้าเมืองเสฉวน หวดเจ้งได้แจ้งตั้งนั้นจึงห้ามและได้เสนอข้อแนะนำ เป็นความว่า “ซึ่งท่านจะยกเข้าไปเมืองเสฉวนนั้น ข้าพเจ้าเห็นอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง จะได้รับความเดือดร้อนนัก ขอให้งดกองทัพไว้ก่อน...ข้าพเจ้าจะมีหนังสือไปถึงเล่าเจี้ยงฉบับหนึ่ง ให้มาน้อมนอบตามประเพณี...”^{๔๒} ขงเบ้งได้เห็นชอบด้วยตามนั้น จึงสั่งให้งดกองทัพไว้ก่อน แล้วให้หวดเจ้งได้ดำเนินการตามคำที่ได้แนะนำไว้

หลังจากที่เตียวคับได้พ่ายแพ้เตียวหุยเป็นหลายครั้ง โจหองจึงได้คาดโทษเตียวคับให้ยกไปด่านแฮบังกวน ขณะนั้นเบ้งตัดและฮักจุ่นรักษาด่านอยู่ แต่เบ้งตัดคือร้อนไม่ฟังคำเตือนของฮักจุ่น จึงทำให้เตียวคับพุ่งรบฆ่าฟันทหารของเบ้งตัดเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ฮักจุ่นจึงมีหนังสือมาถึงเสฉวน ขงเบ้งจึงได้คิดอุบายช่วยผู้เฒ่าของตงมีใจอีกเหมือกออกไปรบกับเตียวคับ ในที่สุดของตงเป็นฝ่ายชนะ จากนั้นหวดเจ้งจึงได้แนะนำว่า “ครั้งโจโฉยกมาตีเมืองฮันตั้งนั้น ก็คิดจะมาตีเอาเมืองเสฉวน บัดนี้โจโฉให้แฮหัวเอี้ยนกับเตียวคับอยู่รักษาเมืองฮันตั้ง ตัวโจโฉยกกองทัพกลับไปนั้นเหมือนหนึ่งไม่ใช่ความคิดโจโฉ แล้วเตียวคับก็แตกยับเยิน ทั้งเสียเสบียง ณ เขาเทียนตงสัน ครั้งนี้เห็นจะได้ที่อยู่แล้ว ขอให้ยกกองทัพหลวงไปตีเอาเมืองฮันตั้งไว้ให้ได้แล้ว แม้จะยกล่องไปกำจัดศัตรูราชสมบัติเสียก็เห็นจะได้โดยง่าย ถ้ามีตั้งนั้นก็ให้แต่งผู้รักษาเมืองฮันตั้งไว้เป็นเมืองหน้าด่าน ท่านจงกลับไปรักษาเมืองเสฉวนไว้ให้เป็นที่มั่นคงก็จะมีความสุขสืบไป”^{๔๓} ขงเบ้ง ได้เห็นชอบด้วยกับคำแนะนำของหวดเจ้งที่จะให้ไปตีเอาเมืองฮันตั้ง จึงได้คิดอ่านสั่งการวางแผนอย่างถ่วงถ่วงรอบคอบทุกประการ จนในที่สุดขงเบ้งก็ได้นำเมืองฮันตั้งมามอบให้แก่เล่าปี่ได้สำเร็จ และได้สถาปนาเล่าปี่ให้ขึ้นเป็นเจ้าครองเมืองฮันตั้ง

เมื่อกวนอูตาย พระเจ้าเล่าปี่ทรงเสียพระทัยมาก มีพระดำริจะยกกองทัพออกไปแก้แค้น แต่ขงเบ้งและทหารทั้งปวงต่างได้ทูลห้ามเป็นหลายครั้ง แต่พระเจ้าเล่าปี่ก็มีทรงรับฟัง วันหนึ่งจินปิดจึงได้กราบทูลด้วยความสัจซื่อภักดี และเป็นห่วงต่อพระเจ้าเล่าปี่ว่า “พระองค์จะไปครั้งนี้ไม่คิดถึงพระองค์เลย จะกำจัดอ้ายซุนกวนเท่านั้น ควรหรือจะยกกองทัพหลวงไปเองให้ลำบากพระองค์ ขอให้

^{๔๒} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๘๔๔-๘๔๕)

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓๘-๙๓๙. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๙๓๘-๙๓๙)

พระองค์ดำริตรตรองให้ละเอียดก่อน...ถ้าพระองค์จะขึ้นยกไปครั้งนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าจะเสียการไป” พระเจ้าเล่าปีได้สดับคำจินปิดว่าดังนั้นก็ทรงกริ้วเป็นอย่างมากยิ่ง จึงได้ทรงรับสั่งให้ทหารเอาตัวจินปิดไปฆ่าเสีย แต่ขุนนางและเหล่าทหารทั้งปวงได้กล่าวทูลปรามไว้ เมื่อขงเบ้งได้แจ้งข่าวว่าจินปิดต้องโทษ จึงได้เขียนหนังสือเข้าถวายต่อพระเจ้าเล่าปีในทันที เป็นใจความว่า “ซึ่งคำจินปิดทูลดังนั้นจะเป็นความชั่วหามีได้ ควรจารึกไว้ในแผ่นดินทอง”^{๔๔} แสดงให้เห็นได้ว่าขงเบ้งเห็นด้วยกับคำพูดของจินปิดทุกประการ

เมื่อพระเจ้าโจผีสวรรคต โจยอยได้ครองราชย์สมบัติ ได้ทรงแต่งตั้งให้สุมาอี้อยู่รักษาเมืองเสเหลียง ขงเบ้งเกรงว่าสุมาอี้จะยกมาตีเอาเมืองฮันต๋งและเมืองเสฉวน จึงคิดจะยกกองทัพออกไปชิงตีเมืองฮูโต่ก่อนเพื่อตัดกำลังข้าศึกเสียม้าเจ๊กจึงได้เสนอความคิดเห็นว่า “ซึ่งโจยอยให้สุมาอี้มาอยู่รักษาเมืองเสเหลียงนั้น โจยอยก็แคลงอยู่หาว่าโจสุมาอี้ไม่ ข้าพเจ้าคิดอุบายจะเขียนหนังสือให้ทหารลอบไปปิดไว้ ณ ประตูเมืองลกเอียงแลหัวเมืองทั้งปวงว่าสุมาอี้คิดขบถ โจยอยรู้ก็จะฆ่าสุมาอี้เสีย”^{๔๕}เมื่อขงได้พิจารณาแล้วดังนั้นก็เห็นชอบด้วยกับคำเสนอของม้าเจ๊ก จึงได้แต่งหนังสือเป็นคำทำนองว่าสุมาอี้คิดการขบถ แล้วได้ให้ทหารลอบเอาไปปิดประกาศไว้ ณ ประตูเมืองลกเอียงทันที พระเจ้าโจยอยทรงหลงเชื่อในกลยุทธ์เสียสิ้น จึงได้ทรงออกคำสั่งปลดสุมาอี้ออกจากตำแหน่งขุนนางให้กลายเป็นไพร่กลับไปทำมาหากินเลี้ยงชีพอยู่บ้านเก่า

ครั้งเมื่อขงเบ้งได้ทูลขออาสาพระเจ้าเล่าเสี้ยนเพื่อสานต่อปณิธานของพระเจ้าเล่าปี ยাত্রาทัพบุกยูยกครั้งแรก โจยอยให้แฮหัวหลิมออกมารับต้านกำลังศึก แฮหัวหลิมเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้ทหารต้องล้มตายเป็นอันมาก แฮหัวหลิมจึงได้ปิดประตูเมืองเสียไม่ออกสู้รบ ขงเบ้งได้แจ้งดังนั้นจึงขึ้นเกียนน้อยรีบออกสำรวจพื้นที่ทันที แล้วได้พบกับทหารทั้งปวง ความว่า “เมืองลำอันนี้มันคงนึกเราจะทำประการใดดี ถ้าจะนิ่งไว้ชั่ววันเกลือก็โจยอยรู้จะยกทหารอ้อมไปตีเอาเมืองฮันต๋ง เราจะมีเสียการไปหรือ” เต้จี้จึงได้เสนอต่อขงเบ้งว่า “แฮหัวหลิมเป็นเชื้อสายอยู่กับโจยอย แม้เราจับตัวแฮหัวหลิมกับทหารร้อยหนึ่งได้ โจยอยก็จะสิ้นความคิดท่อน้ำใจลง เห็นการเราจะสำเร็จโดยง่าย”^{๔๖} ขงเบ้งได้พิจารณาข้อเสนอแล้วเห็นชอบด้วยจึงคิดกลยุทธ์การศึก ในที่สุดขงเบ้งยึดเมืองลำอันได้สำเร็จ และยังจับตัวแฮหัวหลิมได้อีกด้วย

เมื่อครั้งที่พระเจ้าเล่าเสี้ยนได้ทรงรับสั่งเรียกตัวขงเบ้งกลับมาเสฉวน เพราะหลงเชื่อในคำยุยงของก้ออันว่าขงเบ้งได้คิดการขบถ ขงเบ้งจึงได้รีบยกทัพกลับมาจัดการสะสางกับปัญหาจนเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อย จากนั้นได้เร่งจัดกองกำลังพลทแกล้วทหารพร้อมสรรพ เตรียมการกรีธาทัพจะยกไปตีเอาเมืองเตียงอัน เอียวหิงเสนอแนะข้อคิดเห็นเป็นความว่า “ทหารในกองทัพเรานี้ถึงยี่สิบหมื่น ยกไป

^{๔๔} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๐๕๖)

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๗๗)

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘๘. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๘๘)

ทำศึกครั้งก่อนนั้นก็ยังมีอดโรยอยู่ ซึ่งท่านจะยกไปครั้งนี้ขอให้เอาใจทหารไว้ จงแบ่งเป็นสองผลัดให้ยกไปตีสิบหมื่น ต่อถึงกำหนดร้อยวันจึงให้ทหารสิบหมื่นนั้นไปเปลี่ยนกัน จะได้มีกำลังทำการศึกษาไป”^{๔๗} ขงเบ้งได้ฟังคำเสนอของเอียวหิงดังนั้นก็เห็นชอบด้วยเป็นที่สุด เพราะตรงกับความคิดของตนซึ่งได้คิดอ่านเอาไว้ก่อนแล้ว ขงเบ้งจึงได้จัดแจงสั่งการและได้ยึดถือเป็นสัจจะสัญญาอย่างมั่นคง ทำให้ทหารทั้งปวงต่างก็ซาบซึ้งในน้ำใจของขงเบ้งเป็นอันมาก

ด้วยศิลปะการสั่งการที่เด็ดขาดและมีชั้นเชิง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบารมีและพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวตนของขงเบ้งเป็นอย่างมากโดยไม่ต้องขยายความหรืออวดอ้างถึงสรรพคุณแต่ประการใด อีกทั้ง ขงเบ้งก็ยังไม่ถือตนว่าเป็นผู้ทรงภูมิ (ความคิดของตนต้องถูกที่สุดคนเดียวเท่านั้น) จึงไม่ละเลยที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยการพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอ ทำให้ขงเบ้งดำรงอยู่เป็นศูนย์กลางแห่งสติปัญญา และได้ช่วยเล่าปี่ให้เป็นศูนย์กลางแห่งการปกครอง เป็นศูนย์กลางรวมแห่งจิตใจแห่งประชากรราษฎรผู้ยึดมั่นในราชวงศ์ฮั่นอย่างยิ่งใหญ่ในที่สุด

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบการเมือง โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) ในลัทธิขงจื้อ ได้สั่งสอนให้เคารพให้ชนบทรรมนิยมประเพณี ยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ได้ปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองและแผ่นดินให้สงบสุข ได้สั่งสอนหลักการของการเป็นผู้นำที่ดีตลอดถึงถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ผู้นำควรมีเพื่อให้การปกครองเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่

๒) เมื่อราชวงศ์ฮั่นเกิดความเสื่อมโทรม ศูนย์กลางทางการเมืองการปกครอง ตลอดถึงสังคมเกิดความสั่นคลอน จึงเกิดความวุ่นวายภายในราชสำนัก และสังคมโดยภาพรวม เห็นได้จากกรณีการยึดอำนาจโดยกลุ่มสืบทอดที่ กบฏโจรโพกผ้าเหลืองที่รวมกลุ่มขึ้นเนื่องจากความอดอยากหิวโหยจนไม่สามารถทนรับได้^{๔๘}

๓) ความวุ่นวายทั้งหลายเริ่มจากกลุ่มอำนาจทางการเมืองตั้งโต๊ะจากแคว้นเสเหลียงที่ปลดฮ่องจูเหียบผู้พี่ออกจากฮ่องเต้ และแต่งตั้งฮ่องจูเปียนผู้น้องครองราชย์สมบัติแล้วตั้งตนเองเป็น

^{๔๗} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๘๕)

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

มหาอุปราช กระทั่งกลุ่มอำนาจทางการเมืองของโจโฉซึ่งเข้ามาช่วยเหลือราชสำนัก และใช้อำนาจจากราชสำนักเข้าปราบปรามกลุ่มอำนาจทางการเมืองอื่นโดยมิชอบธรรม^{๕๐}

๔) ขงเบ้งได้มองเห็นถึงความเสื่อมโทรมของราชสำนักเช่นนั้น ในบริบททางประวัติศาสตร์ ขงเบ้งได้พิจารณาแล้วว่าไม่สามารถกอบกู้ราชวงศ์ได้ เมื่อทุกอย่างเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ทุกอย่างก็ล้วนดับไปเป็นธรรมดา^{๕๑}

๕) การคิดเช่นนี้ ขงเบ้งอาจจะได้รับการลัทธิเล่าจื้อที่ได้มีหลักธรรมอันเป็นการปล่อยวางทุกอย่างในที่สุดล้วนตกภายใต้สุญญตา คือความว่างเปล่า การปกครองที่ไม่ได้ทำการปกครอง แต่ประชาชนได้ดูแลซึ่งกันและกันไม่ให้ได้รับอันตราย^{๕๒}

๖) มีข้อขัดแย้งปรากฏว่า ขงเบ้งอาจจะไม่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิเล่าจื้อเลย เพราะสุดท้ายแล้ว ขงเบ้งก็ยอมที่ลงมาช่วยเหลือเล่าปี่ในการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น ซึ่งต่างจากนักปราชญ์แต่หลายท่านที่เล่าปี่ได้เชื่อเชียว แต่ท่านเหล่านั้นก็ปฏิเสธ ไม่ขอร่วมงานกับเล่าปี่ เหตุว่าพิจารณาแล้วว่าไม่สามารถฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นได้อีกต่อไป^{๕๓}

๗) ในวรรณกรรม ขงเบ้งได้วางแผนยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นอันเป็นศุนย์รวมใจของพสกนิกรที่ในตอนนั้นกำลังได้รับอันตรายจากการยึดอำนาจจากโจโฉให้กลับสู่พระราชวงศ์ฮั่นอันเป็นอิทธิพลจากหลักธรรมของขงจื้อ^{๕๔}

๘) ในหลักการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ กตัญญู ซึ่งขงเบ้งได้เกิดในตระกูลขุนนาง ไม่สามารถมองเห็นความเสื่อมโทรมของราชสำนักได้ ในฐานะที่ตนเป็นลูกหลานของขุนนางซึ่งต้องได้สืบทอดเจตนารมณ์ในการช่วยค้ำจุนราชบัลลังก์^{๕๕}

^{๕๐} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายราช รัมมัญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

๙) ขงเบ้งจึงได้พิจารณาแผนการต่างๆ อย่างจิตใจจดจ่อ เพียรศึกษาหาความรู้และคอยสืบข่าวต่างๆ ทางการเมืองด้วยความตั้งใจ จนได้ยุทธศาสตร์หลงจงอันเป็นแผนการใหญ่ที่สามารถฟันฟุราซวงค์อันได้^{๕๖}

๑๐) ขงเบ้ง จึงได้นำเสนอยุทธศาสตร์หลงจงแก่เล่าปี่ และได้ดำเนินภารกิจตามยุทธศาสตร์หลงจงนั้น ได้ยกย่องให้เล่าปี่หรือเล่าเสี้ยนในฐานะเชื้อพระวงศ์อันให้ดำรงอยู่ในฐานะตำแหน่งที่เหมาะสมเพื่อสร้างความชอบธรรม ตลอดเพื่อสร้างศรัทธาในใจแห่งราชวงศ์อัน^{๕๗}

๑๑) โดยขงเบ้งได้ช่วยดำเนินภารกิจด้วยความกล้าหาญบากบั่น ไม่ย่อท้อ ตลอดจนยอมรับฟังคำแนะนำของผู้อื่นอย่างมีวิจารณ์ญาณ^{๕๘}

๑๒) ขงเบ้ง ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ มีความสงบมั่นคงหนักแน่นในจิตใจ มีความกล้าหาญไม่เกรงต่อการศึกใด ก็ได้มาช่วยเล่าปี่ในการกอบกู้ฟืนฟูราชวงศ์อันเพื่อให้ศูนย์กลางแห่งจิตใจของปวงประชากลับมามีความมั่นคงดั้งเดิม^{๕๙}

๑๓) แม้กลุ่มอำนาจเล่าปี่จะเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบทั้งทางด้านกองกำลัง ชัยภูมิ และด้านยุทธศาสตร์ แต่ขงเบ้งก็ยังสามารถใช้สติปัญญาอันประกอบด้วยความสุขุมคัมภีรภาพ และความหาญกล้าในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ จากร้ายจนกลายเป็นดีได้เสมอ^{๖๐}

๑๔) นอกจากขงเบ้งจะมีภาวะผู้นำที่มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวอันเป็นคุณธรรมสำหรับความเป็นผู้นำ อันจะสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเชื่อมั่นและมีจิตใจศรัทธาเชื่อว่าผู้นำจะพาไปสู่ความสำเร็จ พร้อมทั้งจะดำเนินการตามภารกิจต่างๆ ที่ผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายได้เป็นอย่างดีแล้ว^{๖๑}

๑๕) ขงเบ้งยังเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบอย่างสูงสุดอีกด้วย เขากล้าเผชิญกับความจริง กล้ารับผิดชอบ และกล้าแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งใด ๆ ที่ตนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

เป็นผู้กระทำได้ทุกเมื่อ โดยไม่หวั่นวิตกแม้แต่น้อย ในหลายกรณีที่กำลังกล่าวมาแสดงให้เห็นถึงสิ่งเหล่านี้ และที่สำคัญในการศึกษาเกเต้งเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจน^{๖๒}

๑๖) แต่ถึงกระนั้น ขงเบ้งไม่เคยที่จะละเลยการเปิดตาเปิดใจยอมสลับรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอ ด้วยศิลปะการสั่งการที่เด็ดขาดและมีชั้นเชิง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบารมีและพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวตนของขงเบ้งเป็นอย่างมาก^{๖๓}

๑๗) การปรากฏตัวของขงเบ้ง ตลอดถึงการดำเนินยุทธศาสตร์หลงจงนั้น ไม่ต้องขยายความหรือวาดอ้างถึงสรรพคุณแต่ประการใด เพราะแผนการเหล่านั้นสามารถช่วยให้เล่าปี่ประสบผลสำเร็จได้ และขงเบ้งไม่ถือตนว่าเป็นผู้ทรงภูมิ จึงไม่ละเลยที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยการพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอ^{๖๔}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้ดำเนินการกิจตามยุทธศาสตร์หลงจงโดยมุ่งประสงค์ให้พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่นดำรงอยู่ได้โดยมิเปลี่ยนแปลงไปเป็นราชวงศ์อื่น ด้วยความกล้าหาญบากบั่น ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

๒) ยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งได้ดำเนินการตามภารกิจโดยยึดถือผลประโยชน์แห่งราชวงศ์ฮั่น เพื่อยึดพระราชอำนาจคืนจากกลุ่มอำนาจทางการเมืองของโจโฉกลับคืนสู่พระเจ้าเหี้ยนเต้ ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

จากการวิจัยประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๖๓} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๖๔} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

แผนภาพที่ ๔.๒ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง

ตารางที่ ๔.๒ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง	๑๗	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐
			๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

๑.๓. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี

ในการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์จะต้องทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี คือ การสร้างความชอบธรรมโดยการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมในฐานะแห่งความเป็นพระมหากษัตริย์หรือผู้นำในฐานะต่างๆ ขงเบ้งมีแนวคิดทางการเมืองเช่นนี้ และได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักการดังกล่าวได้อย่างมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลง

ความเมตตา ใจกว้าง ให้โอกาส และการถ่อมตัว เป็นสิ่งที่ขงเบ้งได้ประพฤติตลอดเวลา ในด้านวิธีการปกครองและอ่านคน มีตัวอย่างที่พอจะกล่าวได้ว่าขงเบ้งเป็นคนใจกว้างและให้โอกาสผู้อื่น ตลอดจนการถ่อมตัว เช่น เล่าเอียนซึ่งเป็นคนเจ้าชู้ พุดจาหยาบคาย ขงเบ้งได้เคยตักเตือนสั่งสอน เมื่อเล่าเอียนได้ยอมรับสารภาพผิดและรับรองว่าจะกลับตัวเสียใหม่ ขงเบ้งก็ได้ให้อภัยและเลื่อนตำแหน่งให้อีก เล่าปามีสติปัญญาเฉียบแหลม ขงเบ้งเคยได้กราบทูลพระเจ้าเล่าปี่ว่าในด้านความคิดเห็นแล้วเขารู้เล่าปี่ไม่ได้ เก่งเป็นคนที่อายุและมีชื่อเสียง ขงเบ้งก็ได้แสดงความคารวะ เจียงฮ้วนเป็นผู้ว่าราชการเมืองกวางโจว เมื่อเล่าปี่ได้ทรงเสด็จไปเยี่ยม ได้ทอดพระเนตรเห็นการบริหารกิจการของบ้านเมืองของเจียงฮ้วนมีความเสื่อมทราม เพราะเจียงฮ้วนมัวแต่ดื่มสุรายาเมาและลุ่มหลงนารี ทรงขุ่นเคืองพระทัยสั่งให้นำตัวไปประหารชีวิต แต่ขงเบ้งได้กราบทูลขอชีวิตเจียงฮ้วนไว้โดยอ้างว่าเจียงฮ้วนคนนี้เป็นคนดีมีสติปัญญา สามารถจะบริหารงานใหญ่ได้ แต่ไม่ใช่งานเจ้าเมืองซึ่งเป็นเรื่องเล็กสำหรับเจียงฮ้วน ข้อนี้เองทำให้เจียงฮ้วนจึงรอดตาย^{๖๔}

อีกกรณีหนึ่ง เหตุการณ์การต่อสู้กันอย่างยาวนานระหว่างขงเบ้งกับเบ้งเฮ็กด้วยการจับแล้วปล่อยถึง ๗ ครั้ง แสดงให้เห็นว่าเป็นการใช้พระคุณสยบเบ้งเฮ็ก โดยก่อนนั้นใช้พระเดชก่อน ถือเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง นอกจากเป็นการกำจัดหอกข้างแคร่แล้ว ยังทำให้แคว้นจ๊กได้กำลังเสริมจากแดนใต้อีกแรงหนึ่ง ความเมตตาที่ขงเบ้งได้แสดงออกมาให้เบ้งเฮ็กเห็นเป็นสิ่งที่ค่อยๆ ซึมซับเข้าไปในหัวใจที่หยาบกระด้างให้อ่อนลง ทำให้ขงเบ้งสามารถสยบทั้งกายและจิตใจของคนผู้นี้ได้อย่างถาวร

สำหรับขงเบ้ง ความเมตตาถือว่าเป็นอาวุธสำคัญที่ใช้ให้เห็นตลอดเวลา ส่วนมากจะนำไปใช้เพื่อสยบผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งหรือแข็งกระด้าง ดังกรณีที่ได้สั่งให้กวนอูไปดักทัพของโจโฉที่หนีจากความพ่ายแพ้ในศึกเซ็กเพ็ก โดยตั้งโทษไว้ว่าหากนำหัวโจโฉกลับมาไม่ได้ก็ต้องโทษหนักถึงขั้นประหารทีเดียว แต่สุดท้ายกวนอูก็สังหารโจโฉไม่ได้และได้ปล่อยตัวกลับเมืองไป ตอนนั้นขงเบ้งก็ไม่ได้เอาโทษแต่ประการใด และยังอธิบายถึงเหตุผลที่ส่งกวนอูไปดักโจโฉเพื่อให้โอกาสกวนอูได้ตอบ

^{๖๔} จกสี่เสียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔.

แทนบุญคุณแก่โจโฉเสีย ในเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้กวนอูซึ่งในน้ำใจของขงเบ้งเป็นอย่างมาก และไม่ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์กับขงเบ้งอีกเลย^{๖๖}

ขงเบ้ง ได้ใช้ความเมตตาและไมตรีจิตอันดีเพื่อให้เกิดความศรัทธาต่อพลทหาร ไม่แบ่งแยกไม่เลือกพวก อีกทั้งยังสำนึกในบุญบาปอีกด้วย ในการศึกทางภาคใต้กับเบ้งเฮ็ก ขงเบ้งได้ปล่อยทหารของเบ้งเฮ็กไป ก็เพราะเกิดความเห็นใจและความสงสารที่ทหารเหล่านั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามหน้าที่ ครั้งหนึ่งขงเบ้งได้กล่าวว่า “คนทั้งปวงเป็นแต่ไพร่พลเมือง เบ้งเฮ็กเกณฑ์เอาตัวมารบ ชัดเขามิได้ก็จำเป็นจำมา ครั้นเราจับไว้ได้ฉะนี้ ฝ่ายลูกเมียพี่น้องอยู่ข้างหลังก็คอยหา ครั้นไม่เห็นกลับไปก็ จะร้องไห้เป็นทุกข์ถึงขนาด เราคิดเอ็นดูคนทั้งปวงไม่ฆ่าเสีย แล้วจะปล่อยไปเอาบุญ”^{๖๗} กล่าวจบแล้ว ขงเบ้งก็ได้เลี้ยงสุราอาหารแก่ทหารเหล่านั้นแล้วปล่อยตัวไป เหล่าทหารทั้งปวงเกิดซาบซึ้งในไมตรีจิตอันดีของขงเบ้งเป็นอันมาก ต่างก็พากันก้มลงกราบที่เท้าขงเบ้ง เป็นผลให้ในระยะเวลาคู่ต่อมา ระหว่างการรบสู้รบเคียงกันของขงเบ้งกับเจ้าเมืองมณฑลในครั้งที่ห้า เอียวหอง ผู้ใหญ่บ้าน ณ เขาจินตีสันได้คิดทำกลอุบายลวงจับเอาตัวเบ้งเฮ็กมัดมาให้แก่ขงเบ้งได้สำเร็จ เอียวหองสรรเสริญน้ำใจของขงเบ้งให้เบ้งเฮ็กได้ฟังว่า “มหาอุปราชเมืองเสฉวนเป็นคนมีเมตตาแก่สัตว์ทั้งปวง จับลูกหลานเราได้ก็ไว้ชีวิตปล่อยมาสิ้น เราคิดถึงคุณจึงจะจับตัวท่านซึ่งเป็นทรยศผิดไปแทนคุณขงเบ้ง”^{๖๘} ขงเบ้งมีความยินดีอย่างมากจึงตั้งเอียวหองให้เป็นขุนนางผู้ใหญ่เพื่อตอบแทนในความกตัญญูรู้คุณของเอียวหอง

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) ขงเบ้ง ประกอบด้วยความเมตตาซึ่งถือว่าเป็นอาวุธสำคัญที่ใช้ให้เห็นบ่อย เนื่องจากในลัทธิเล่าจื๊อ ได้มีหลักธรรมเกี่ยวข้องกับศีลธรรมจรรยา เมื่อบุคคลที่ไร้ทางต่อสู้ก็มีควรถูกเข้าไพบาลาย และเห็นจากเล่าปี่ผู้เป็นเจ้านายของขงเบ้งซึ่งมีความเมตตาเป็นบารมีในการก่อร่างสร้างตัว ก็มีความเมตตา^{๖๙}

^{๖๖} ภัทระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๓๙๔-๓๙๕.

^{๖๗} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๓๔)

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕๘. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๕๘)

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตสวโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

๒) เนื่องจากเล่าปีได้รับการศึกษาตามแนวทางทั้งลัทธิขงจื้อและเล่าจื๊อตามปกติแล้ว เล่าปียังประกอบอาชีพทอเสื้อผ้า ทำให้เล่าปีเข้าไปใกล้ประชาชนมากที่สุดกว่าผู้นำกลุ่มอื่นๆ เห็นว่าประชาชนมีความทุกข์ยากลำบากเพียงใด ดังนั้น การดำเนินงานของเล่าปีจะใช้เมตตาเป็นเครื่องนำหน้าเพื่อให้ราษฎรรู้สึกสบายใจ^{๗๐}

๓) คุณธรรมที่ปรากฏแก่ขงเบ้งซึ่งควรแก่เพิ่มพูนบารมีก็คือ “การครองสติ” ไม่ว่าจะเข้าศึกษาจะมีกลยุทธ์ในการต่อสู้อย่างไร ถึงแม้ว่า ตนเองจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบหรือเสียเปรียบก็ตาม ขงเบ้ง ยังคงมีสติอยู่กับตัวเองเพื่อไม่ให้เกิดความประมาท^{๗๑}

๔) เมื่อขงเบ้งได้โอกาสก็จะใช้ความรู้ความสามารถที่มีอย่างเต็มกำลัง วางแผนต่างๆ อย่างรัดกุม ซึ่งเป็นเคล็ดลับสำคัญที่ช่วยให้ขงเบ้งสามารถพลิกผันสถานการณ์ได้บ่อยครั้ง ทำให้กองทัพเกิดความเชื่อมั่นในสติปัญญาของขงเบ้งว่าจะประสบผลสำเร็จ จึงเกิดเป็นบารมีให้แก่ขงเบ้งและเล่าปีได้อีกทางหนึ่ง^{๗๒}

๕) คุณธรรมที่ปรากฏแก่ขงเบ้งอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง การข่มบุคคลที่ควรข่ม ดังที่เห็นได้จากวรรณกรรม เมื่อเล่าปีสามารถครองเมืองเสฉวนมาได้ ขงเบ้งจึงได้วางกฎหมายที่เข้มงวด^{๗๓}

๖) กฎหมายที่ขงเบ้งได้วางไว้ ส่งผลให้เกิดบารมีในการปกครองได้อย่างดีเยี่ยม ได้แก่ บุคคลแม้ทำความผิดสถานหนัก เมื่อยอมรับผิดก็สามารถได้รับโทษสถานเบา เมื่อบุคคลทำความผิดสถานเบา แต่ไม่ยอมรับผิดก็ต้องรับโทษสถานหนัก มีการมอบรางวัลแก่ผู้ที่ทำความดีความชอบจริงๆ ทำให้เกิดบารมี ประชาชนยอมรับในการกระทำเหล่านั้นด้วยความเต็มใจ^{๗๔}

๗) ขงเบ้งประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ โดยพิจารณาจากกาลเวลา บุคคล สถานที่ หลักการและเหตุผล ขงเบ้งจึงสามารถสร้างบารมีให้แก่เล่าปี และช่วยให้การปกครองเป็นไปได้อย่างราบรื่น จากการยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง การข่มบุคคลที่ควรข่ม ใน

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จิ้น ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๗๔} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ คุตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

วรรณกรรมสามก๊ก เมื่อเล่าปีสามารถครองเมืองเสฉวนจากเล่าเจียงมาได้ กลุ่มขุนนางได้เสนอความคิดเห็นให้เล่าปีใช้ความเมตตาในการปกครอง^{๗๕}

๘) ขงเบ้งได้คัดค้านเหล่าขุนนางในการใช้เมตตาในการปกครองในช่วงต้น เพราะขงเบ้งเห็นว่าเมืองเสฉวนในขณะนั้น กฎหมายบ้านเมืองอ่อนแอ มีการมอบยศแก่ขุนนางโดยไม่มีควมดี ความชอบปรากฏ ทำให้ศถาบรรดาศักดิ์ไม่ควรค่าแก่การยกย่อง ขงเบ้งจึงได้วางกฎหมายที่เข้มงวด มีการมอบรางวัลให้แก่ผู้ทำความดีความชอบจริงๆ จึงทำให้เมืองเสฉวนเกิดความสงบสุขภายใน การประพฤติปฏิบัติตนเช่นนี้ จะทำให้กฎหมายเกิดความศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนก็จะยอมรับและประพฤติปฏิบัติ ตาม อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขภายในครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป^{๗๖}

๙) ขงเบ้ง ประกอบด้วยความวิริยะอุตสาหะ เป็นการพยายามสร้างบารมีให้เกิดแก่กลุ่มการเมืองของเล่าปี เห็นได้ชัดจากการที่ขงเบ้งทุ่มเทต่อภารกิจของเล่าปีอย่างสุดตัว ตั้งแต่เล่าปียังมีชีวิตอยู่และหลังจากที่เล่าปีได้เสียชีวิตลง ก็ยังเห็นชัดว่าขงเบ้งทุ่มเทงานภารกิจอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าเงื่อนไขของยุทธศาสตร์หลงจงจะขาดหายไปเพราะการสิ้นชีพของกวนอู เสียแคว้นเกงจิ๋ว และการที่เล่าปีบุกง่อก๊กของซุนกวนจงประสบความพ่ายแพ้ก็ตาม แต่ถึงกระนั้น ขงเบ้งก็ยังได้พยายามยกทัพบุกง่อก๊กอีกครั้งเพื่อสานต่อปณิธานปิ่นฟูราชวงศ์ฮั่นจากเล่าปี^{๗๗}

๑๐) คุณธรรมที่สามารถมองเห็นได้จากขงเบ้งนั้น ได้แก่ ความฉลาด ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ความขยันศึกษา ความจงรักภักดีต่อชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ รู้จักการให้ตอบแทน รู้จักถนอมน้ำใจผู้ใต้บังคับบัญชา ให้เกียรติยกย่องคนเก่ง คนดีมีฝีมือ และรู้จักการให้อภัย คุณธรรมเหล่านี้ทำให้การปกครองในจ๊กก๊กปราศจากความวุ่นวาย^{๗๘}

๑๑) จะเห็นได้ว่าจ๊กก๊กเป็นก๊กเดียวที่ไม่มีการก่อกบฏหรือการควบคุมอำนาจเพื่อช่วงชิงอำนาจมาจากพระเจ้าเล่าปีหรือพระเจ้าเล่าเสี้ยนของกลุ่มขุนนางเลย สื่อถึงว่ากลุ่มการเมืองของเล่าปีนั้นเพียบพร้อมด้วยบารมีอย่างแท้จริง จึงทำให้ขงเบ้งได้รับการยกย่องว่าเหมือนเทวดา สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ^{๗๙}

^{๗๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๗๖} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

๑๒) อีกประการหนึ่งขงเบ้งได้ใช้หลักอิทธิบาทธรรมที่เป็นหนทางจะนำไปสู่ความสำเร็จ ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดขงเบ้งจะไม่สามารถฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นตามปณิธานของพระเจ้าเล่าปี่ได้เพราะตน ลื่นซีฟไปก่อน แต่การประพฤติตามหลักอิทธิบาทธรรมเหล่านี้ได้ทำให้ขงเบ้งได้สร้างบารมี สร้างจ๊กก๊ก อันเป็นหนึ่งในสามก๊กที่มีอำนาจใหญ่คานระหว่างกันขึ้นมาได้^{๘๐}

๑๓) ขงเบ้ง มีความพอใจปรารถนา มีจุดหมายในการดำเนินงานเพื่อที่จะกอบกู้และฟื้นฟู ราชวงศ์ฮั่นจากกลุ่มอำนาจจุก๊กของโจโฉ ถวายพระราชอำนาจสู่พระเจ้าเหี้ยนเต้อย่างแท้จริง และ ขงเบ้งได้มุ่งดำเนินภารกิจด้วยความเต็มใจโดยมิได้เปลี่ยนแปลงปณิธานที่มีอยู่เดิมให้กลับกลายเป็น อย่างอื่นเลย^{๘๑}

๑๔) ขงเบ้งได้พยายามดำเนินตามยุทธศาสตร์ที่ตนได้นำเสนอแก่เล่าปี่เมื่อครั้งเยี่ยม กระท่อมสามครามีให้ผิดเพี้ยนไป แม้ทำที่สุดในช่วงปลายที่ยุทธศาสตร์หลงจงจะผิดพลาดไปอัน เนื่องมาจากความผิดพลาดที่กวนอูเสียแคว้นเกงจิ๋ว และพระเจ้าเล่าปี่ยกทัพบุกง่อก๊กที่เป็นพันธมิตร กันตามยุทธศาสตร์แล้วพ่ายแพ้ แต่ถึงกระนั้น ขงเบ้งก็ยังพยายามที่จะยกทัพเข้าตีจุก๊กทางเขากิสาน ถึงหกครั้ง แต่ด้วยปัญหาต่างๆ ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ^{๘๒}

๑๕) ขงเบ้งจึงเกิดจุดบกพร่อง โดยเห็นว่าขงเบ้งไม่ได้คำนึงถึงความเป็นจริงเลยว่าราชวงศ์ ฮั่นไม่สามารถฟื้นฟูได้แล้ว การกระทำของขงเบ้งเช่นนี้กลับเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ และทำให้บารมีของ ขงเบ้งเกิดข้อต่างพร้อยลงไปอีกมาก^{๘๓}

๑๖) ก่อนที่ขงเบ้งจะดำเนินการวางแผนการกลยุทธ์ต่างๆ ขงเบ้งจะสังเกตถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของศัตรู พิจารณาดินลมฟ้าอากาศ พิจารณาผู้ที่จะดำเนินการตามแผนของตนอย่างแน่วแน่ เมื่อระแวงก็มีใช้ เมื่อใช้ก็ใช้โดยมีระแวง จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเชื่อมั่นในแผนงาน และ ดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จอยู่เสมอ^{๘๔}

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกกร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลชววมุง อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๘๒} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรธนะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายราช งามบุญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญา จีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

๑๗) ขงเบ้งเมื่อจะดำเนินการตามแผนต่างๆ ก็วางแผนไว้อย่างรัดกุมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด มีการพลิกแพลงไปตามสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ทำให้จับทางได้ยากและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้ข้าศึกเมื่อจะมาทำศึกกับขงเบ้งต้องประสบความประหวั่นใจ^{๘๕}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี เนื่องจาก

๑) ในการดำเนินยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งพยายามสร้างบารมีแก่กลุ่มอำนาจของตนเพื่อก่อให้เกิดความชอบธรรมในการกำจัดศัตรู โดยอ้างความที่เล่าปี่เป็นเชื้อพระวงศ์อันได้รับราชโองการเลื่อนให้กำจัดโจโฉ สื่อให้เห็นว่าขงเบ้งใส่ใจถึงหลักการนี้

๒) ขงเบ้งได้ประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การครองสติ ความเพียร อุทิศตน ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ ความพึงพอใจในการทำภารกิจ ความมีจิตมั่นคงในการดำเนินภารกิจ ความพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเป็นบารมี สร้างความนับถือยำเกรงให้แก่ผู้ที่ได้รับรู้กิตติศัพท์

จากการวิจัยประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

แผนภาพที่ ๔.๓ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี

ตารางที่ ๔.๓ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี	๑๗	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

๑.๔. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออาญาสิทธิ์

พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจโดยสิทธิ์ขาดสมบูรณ์ โดยทรงดำรงพระองค์อยู่ในความยุติธรรม รังเกียจความชั่ว ทรงพยายามที่จะทำลายความชั่วร้ายให้ออกจากพระราชอาณาเขต และนำความสงบสุขมาให้แก่พสกนิกร ดังนั้น พระมหากษัตริย์จึงต้องทรงมีความมั่นคงเด็ดขาดโดยชอบธรรม เพื่อให้พสกนิกรยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ

ในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งได้ประกาศออกมาอย่างกึกก้องว่า โจรกับราชวงศ์อื่นจะอยู่ร่วมกันไม่ได้โดยไม่มีนงอนใจ ขงเบ้งได้สนับสนุนการกอบกู้ราชบัลลังก์โดยมีความประสงค์ปรากสิทธิ์เป็นความหมายแห่งความจงรักภักดีของเขา ดังท่านมหาบัณฑิตพวยสงสวดที่ว่า “เขาเป็นคนซื่อสัตย์ต่อองค์พระมหากษัตริย์ โดยแบกภาระฟื้นฟูประเทศชาติไว้อย่างหนักหน่วง” นี่คือสัญลักษณ์อันแท้จริงของเขา สุภาชิตอันโบราณกล่าวไว้ว่า “เพราะจนตรอกจึงต้องรักนวลสงวนตัว หากมีบุญวาสนาก็จะไม่หาความสุขมาสู่มาตุภูมิ”^{๘๖}

คำประกาศในการปราบผู้ทรยศของขงเบ้ง คือจะไม่เป็นมิตรกับศัตรู ขงเบ้งได้ใช้คำนี้เตือนใจประชาชนเพื่อให้เกิดความเคียดแค้นและกำลังใจ เพราะแคว้นเสฉวนในขณะนั้นเป็นแคว้นที่เล็กที่สุด แคว้นวุยยึดครองเมืองหลวงและอีกหกรัฐ แคว้นกังตั๋งมีแผ่นดินกว้างไพศาล และมั่งคั่งสมบูรณ์เข้มแข็งใหญ่โตกว่าแคว้นเสฉวน ดังนั้นนโยบายของขงเบ้งจึงต้องส่งเสริมกำลังใจของประชาชนให้รู้จักหน้าที่เป็นประการแรก ทำให้ประชาชนหยิ่งในเกียรติและเกลียดศัตรู พยายามจำคำว่าจะแค้นตลอดเวลา ให้ประชาชนได้ยึดถือสุภาชิตที่ว่า “ศัตรูอยู่เราตาย เราอยู่ศัตรูตาย” นโยบายนี้ได้เป็นนโยบายประจำใจของขงเบ้งตลอดที่มีชีวิตอยู่ กองทัพแคว้นวุยจึงสามารถแต่เพียงตั้งรับเท่านั้นไม่สามารถรุกรานเสฉวนได้ แม้ว่าโจจินจะคอยจ้องล้างจ้องผลาญอยู่ แต่โจจินก็ได้เพียงคอยแต่ตั้งรับตลอดจนสู้อิฐันทพิใหญ่ก็ยังหวาดกลัวขงเบ้งดุจแมวกกลัวเสือ แผนการส่งเสริมกำลังใจของขงเบ้งจึงนับว่าได้ผลดีมาก

การปราบปรามคนคิดคดทรยศต่อชาติของขงเบ้ง ได้เป็นข่าวรุนแรงและแพร่หลายกระจายไปทั่วสารทิศ สาส์นออกศึกฉบับหลังของขงเบ้งได้กล่าวว่า “เจ้าผู้ครองนครองค์ก่อนมีพระทัยวิตกกังวลถึงคนคิดคดทรยศต่อชาติไม่สิ้นสลายไป ทำให้บ้านเมืองอันเป็นที่รักต้องปราศจากความสุข ดังนั้นจึงรับสั่งฝากฝังการปราบคนทรยศต่อชาติให้แก่ข้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงทราบดีว่าข้าพระพุทธเจ้ามีความสามารถน้อยกว่ากำลังของศัตรู แต่ถ้าไม่ปราบปรามศัตรูเสีย ประเทศก็จะไม่มี ความมั่นคง จะต้องนั่งรอความพินาศ” ขงเบ้ง ไม่ได้เพียงแต่จะแถลงนโยบายปราบปรามศัตรูเพื่อเตือนใจประชาชนเท่านั้น ความมุ่งหมายอย่างแท้จริงของเขาก็เป็นเช่นนั้น ถึงแม้ฮั่วเคียงกับเฮงหลิงสองอำมาตย์แห่งเมืองวุยได้เกลี้ยกล่อมขงเบ้งให้ยอมแพ้ ขงเบ้งก็ไม่ได้เอาใจใส่เลย นอกจากเขียน

^{๘๖} จกสี่เหยียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

หนังสือทำการเยาะเย้ยว่า “อันฉ้อปาอ่องนั้น ครองราชย์โดยปราศจากคุณธรรม แม้จะปกครองทั่ว
แคว้นจีน แต่ก็ต้องพินาศ เป็นบทเรียนของคนรุ่นหลัง แต่เมืองวูยมิได้ศึกษาเรื่องนี้ให้ดี ควรจะระวัง
อย่าให้เจริญรอยตามฉ้อปาอ่องเลย น่าขบขันที่โจโฉผู้โหดร้ายอาจใช้เด็กที่ยังไม่สิ้นกลิ่นนํ้านมมาเจรจา
ยั่วเย้าโทสะ มันเป็นการโง่เขลาเบาปัญญาเสียเหลือเกิน”^{๘๗}

ขงเบ้งเป็นผู้มีความสามารถในทางโลกและทางธรรม ขงเบ้ง ได้เขียนหนังสือสำคัญให้เล่า
ปี่เกี่ยวกับการปกครองตามมีอาญาสิทธิ์ไว้ว่า “จงกระทำในสิ่งที่เป็นตัวอย่าง กวดขันข้าราชการให้
ปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัด ให้ข้าราชการและประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง ใครผิดก็ทำ
โทษ ใครดีก็ให้รางวัล ถ้าการปกครองเหลวไหล ราชทัณฑ์ไม่เข้มงวด ปล่อยให้คนในเสฉวนใช้อำนาจ
กระทำการใดๆ ตามอำเภอใจ ก็คงจะไม่มีอะไรมั่นคง ถ้ารักใคร่ให้ตำแหน่งสูง เมื่อตำแหน่งมากขึ้นก็
กลายเป็นเฟ้อก็จะไร้ความหมาย ฉะนั้นเราจะต้องปกครองด้วยพระเดช ให้รู้พระคุณและให้
บรรดาศักดิ์ เมื่อมีบรรดาศักดิ์ก็มีเกียรติ”^{๘๘}

อีกประการหนึ่ง ขงเบ้ง ยังได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางการเมืองที่มีความยุติธรรม ดังจะ
เห็นได้จากนโยบายการรักษาความสงบภายใน เพราะแต่ก่อนมา เล่าเจี๊ยะผู้ปกครองเมืองคนเก่าได้
ประพฤติดแต่ความเหลวไหล คอร์รัปชันมีอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง และเป็นนักปกครองแบบมือถือสากปาก
ถือศีล หรือปีศาจปากคาบคัมภีร์ การเมืองจึงเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสม ขงเบ้งได้ใช้เวลาอันยาวนาน
ปฏิรูประบบใหม่ แก้ไขให้ดีขึ้น โดยจัดระบบการปกครองอันเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างความ
มั่นคงให้แก่แคว้นเสฉวน ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงวิธีการปกครองเมืองเสฉวนไว้ว่า “เมื่อขงเบ้งได้
จัดการปฏิวัติระบอบการปกครองใหม่แล้ว ทำให้ผลผลิตทวีมากขึ้น ทั้งทางปริมาณและคุณภาพ ฐานะ
การคลังมั่นคง เสี่ยงอาวุธพร้อมสรรพ การเศรษฐกิจก็ดีขึ้นเป็นลำดับ คดีอาชญากรรมลดจำนวนลง
นักการเมืองและนักปกครองประเภทปากว่ารักชาติ แต่พฤติกรรมกอบโกยก็ค่อย ๆ สูญพันธุ์ไปด้วย
ประชาชนส่วนรวมต่างมีความอยู่เย็นเป็นสุข”

อีกตอนหนึ่งได้กล่าวว่า “ข้าราชการต่างปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ประชาชน
ต่างอยู่ในศีลธรรม แม้จะทำของตกบนถนนหนทางก็ไม่มีใครเก็บ ไม่มีการรังแกกันข่มเหงกัน ทุกคนตั้ง
หน้าทำมาหากินด้วยความสงบเรียบร้อย” สามารถกล่าวได้ว่า การคมนาคม การสุขอนามัย และ
กิจการอันเป็นสาธารณูปโภคทั้งหลายในสมัยนั้นได้รับการทำนุบำรุงเป็นอย่างดี ในการทำนุบำรุง
ปฏิรูปกิจการภายในใหม่ตามแนวของขงเบ้งนั้น เฉินโซ่วอำมาตย์ใหญ่ราชวงศ์จิ้นได้วิจารณ์ไว้ว่า “การ
เป็นนายกรัฐมนตรีนองขงเบ้งนั้น ได้ทำตัวอย่างให้ประชาชนดู กำชับข้าราชการให้ปฏิบัติตามตัวบท
กฎหมาย และนโยบายการปกครอง พยายามแสดงให้เห็นว่าความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และความ
จงรักภักดีเป็นของดี เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ใครมีความผิดเปรียบเทียบกับใหม่ตามระบิล

^{๘๗} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๕๓-๕๔)

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๑๔)

เมือง แม้จะเป็นญาติมิตรใครผิดย่อมไม่เว้นหน้า ถ้าผู้ผิดยอมรับสารภาพผิดก็จะได้รับความกรุณา ลดหย่อนผ่อนโทษหนักให้เป็นเบา โทษสถานเบา ก็คือว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป ถ้าใครทำ ความผิดแล้วยังอำพรางความจริง แม้จะมีโทษสถานเบา ก็จริง แต่ก็จะต้องได้รับโทษสถานหนัก ถ้า บุคคลใดทำดีมีประโยชน์ก็จะได้รับเกียรติและรางวัล แม้จะทำความดีเพียงเล็กน้อย ก็อาจได้รับคำ ชมเชย ดังนั้น กิจการทุกอย่างจึงก้าวหน้าโดยเร็ว”

ความพยายามในการจัดการกิจการภายในของขงเบ้งโดยมากมักจะหาสมุฏฐานของ กิจการหรือปัญหาต่าง ๆ มาพิจารณาแก้ไข การวิวัฒนาการทางการเมืองย่อมเป็นมูลเหตุของการ วิวัฒนาการในสิ่งอื่น ๆ ขงเบ้งได้พยายามปฏิบัติการจัดการกิจการภายในให้ก้าวหน้าด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ และทรหดอดทนอย่างยากที่มนุษย์ธรรมดาจะทำได้ จึงสามารถนำแคว้นเสฉวนให้มั่นคงยืนยง ขึ้นมาได้ทัดเทียมกับเมืองวุยที่เข้มแข็งและก่อกองตั้งที่มั่งคั่ง^{๔๙}

ขงเบ้งได้กล่าวเสมอว่า “ใจของข้าดุจตาชั่ง จะไม่ยอมให้ความหนักเบาแก่ใคร” คำพูด ประโยคนี้ได้เผยถึงความยุติธรรมของขงเบ้ง แม้ว่าม้าเจ๊ก ลิเจียงม เลี้ยวหลิม ซึ่งเป็นคนของขงเบ้งเอง แต่เมื่อมีความผิดก็ว่ากันตามกฎหมาย เช่นม้าเจ๊กแพ่คี้ก ขงเบ้งก็ได้กราบทูลให้ลงโทษตัวเองด้วย เขาได้กราบทูลว่า “การแพ่คี้กครั้งนี้เป็นความผิดของข้าพระพุทธเจ้าเอง ได้โปรดมุ่งอาญาแก่ ข้าพระพุทธเจ้าตามควรแก่กรณีเถิด” ความยุติธรรมอันนี้แหละที่ทำให้ขงเบ้งปราศจากความครหา^{๕๐}

ขงเบ้ง ได้เป็นนักการเมืองที่มีแนวคิดทางการเมือง คือสามารถควบคุมสถานการณ์อัน แท้จริงได้ในท่ามกลางความอลเวง โศกต่างปอ กวีเอกของจีนสมัยซ่งได้วิจารณ์ไว้ว่า “ขงเบ้งประกาศ ก้องว่ามีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ แต่ทำการแย่งชิงราชสมบัติของเล่าเจี้ยง อาจกล่าวได้ว่าเป็นความ เมตตาที่ฉาบไว้ด้วยความลวง เพื่อปล้นราชบัลลังก์ ดังนั้นจึงไม่ประสบความสำเร็จในภายหลัง” ทำให้ เกิดข้อโต้แย้งว่ากวีเอกผู้นี้ไม่เข้าใจพอในธาตุแท้ของขงเบ้ง เพราะสติปัญญาในทางการเมืองการ ปกครองและปรัชญาของขงเบ้งนั้นมีเค้าเหมือนลัทธิขงจื้อ กล่าวคือ ไม่เฉพาะเจาะจงในลัทธิใด ลัทธิหนึ่ง เพราะฉะนั้นเขาจึงเป็นบุคคลผู้มีพหุสูติ ครอบรู้เสียทุกอย่าง หลักการปกครองของเขาจึงอาศัย ข้อเท็จจริงมากกว่า

ได้มีการแสดงความคิดเห็นว่าขงเบ้งรู้จักใช้คน แต่ไม่รู้จักสร้างคน ขงเบ้งมีนิสัยระแวง สงสัย และไม่นับถือความคิดเห็นของผู้อื่น และที่ร้ายก็คือไม่มีใจที่จะให้โอกาสแก่ผู้อื่นพอ ซึ่งข้อนี้ได้มี ข้อโต้แย้งว่าจะเป็นการประณามมากเกินไป อาจเป็นเพราะเขาต่อเรื่องภูมิศาสตร์ สถานการณ์และ ความสัมพันธ์ของคนในสมัยนั้น หรือเป็นความคิดที่เห็นแก่ตัวมากเกินไป แม้ว่าจะยกตัวอย่างมาอ้าง มากมาย แต่ก็อาจเป็นการเดาสุ่มโดยปราศจากข้อเท็จจริง เพราะสมัยสามก๊กกับสมัยปัจจุบันนี้ฐานะ ห่างไกลกันมาก สภาพความจริงในสมัยนั้นจะรู้แจ้งเห็นจริงไม่ได้เลย ถ้าจะพิสูจน์ตามหนังสือ

^{๔๙} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๔๖-๔๗)

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘-๔๙. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๔๘-๔๙)

ประวัติศาสตร์เขียนไว้โดยมากก็ไม่มีข้อเท็จจริงที่พ้องต้องกัน หากอ่านตามบรรทัดตามประวัติศาสตร์ที่เขียนไว้ในแง่ที่ว่าขงเบ้งผลิตคนไม่พอใช้ก็เป็นความจริง แต่ไม่เห็นด้วยกับข้อกล่าวหาที่ว่าขงเบ้งชอบระวางสงสัยและไม่ไว้ใจคน เข้าทำนองสุภาชิตจินโบราณที่ว่าไว้ “เอาใจของคนตำมาวัดใจของสุภาพบุรุษ”^{๙๑}

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย ได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นที่สอดคล้องตรงกัน ดังนี้

๑) ขงเบ้งได้สนับสนุนให้ราชวงศ์ฮั่นเป็นราชวงศ์ที่มีพระราชอำนาจอำนาจอธิปไตยสมบูรณ์อย่างถูกต้องชอบธรรม และขงเบ้งได้ประกาศออกมาอย่างกึ่งกึ่งว่าโจรกับราชวงศ์ฮั่นจะอยู่ร่วมกันไม่ได้ ขงเบ้งได้เป็นคนช่วยเหลือสนับสนุนการกบฏราชบัลลังก์โดยมีความประสงค์ปราบกบฏเสีย สิ่งนี้ได้แสดงถึงความจงรักภักดีของเขา^{๙๒}

๒) ด้วยหลักธรรมคำสอนที่ขงเบ้งได้รับจากลัทธิขงจื้อ ขงเบ้งจึงได้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำลายยุวก๊กของโจโฉในฐานะที่เป็นศัตรูแห่งราชวงศ์ฮั่น ถึงแม้ว่าในบางเหตุการณ์จะมีผู้คนคัดค้านมากมาย แต่ขงเบ้งก็มีเหตุผลโดยอ้างความที่โจโฉเป็นศัตรูแห่งราชวงศ์ฮั่นมาเป็นเหตุผลหลักในการทำภารกิจต่างๆ^{๙๓}

๓) ขงเบ้ง ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดทางการเมืองที่มีความยุติธรรม เห็นได้จากนโยบายการรักษาความสงบภายในที่ได้พยายามสร้างกฎระเบียบที่แหลวแหลกให้กลับมามีความศักดิ์สิทธิ์ มีการลงโทษตามกฎหมาย และมอบรางวัลให้แก่ผู้ที่เหมาะสม^{๙๔}

๔) จุดเริ่มต้นของความเสื่อมแห่งกฎหมายแคว้นเสฉวน ได้แก่ เล่าเจี๊ยะผู้ปกครองเมืองคนเก่าได้ประหลูตต้นแต่ความแหลวแหลก ทำให้การเมืองแห่งแคว้นเสฉวนเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ขงเบ้งได้ใช้เวลาอันยาวนานปฏิรูปเสียใหม่ แก้ไขให้ดีขึ้น โดยจัดระบบการปกครองอันเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างความมั่นคงให้แก่เสฉวน^{๙๕}

^{๙๑} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๒๒-๒๓)

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๙๓} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตสวโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

๕) ขงเบ้ง ได้รับการยกย่องจากนักปราชญ์ในระยหลัง เพราะได้ประพุดิตนตามแนวคิดทางการเมืองและปณิธานของตนที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น คือนพระราชาอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ให้ทรงมีพระราชอาณาสิทธิ์โดยสมบูรณ์ตามที่เล่าปี่ได้วางเป็นนโยบายหลัก^{๙๖}

๖) ขงเบ้งมีความเฉลียวฉลาด รู้จักการพิจารณาถึงความเหมาะสมของการดำเนินงานประกอบไปด้วยกลยุทธ์ต่างๆ มากมายที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ได้ ประกอบกับขงเบ้งสามารถพิจารณาความเหมาะสมของดินลมฟ้าอากาศได้เป็นอย่างดี วางแผนได้อย่างรัดกุม^{๙๗}

๗) ขงเบ้ง มีความรอบรู้ เข้าใจ และแตกฉานในพิชัยสงคราม ปรับเปลี่ยนพลิกแพลงได้อย่างเหมาะสม ภารกิจทั้งหลายจึงประสบผลสำเร็จเป็นส่วนมาก เช่นในศึกเซ็กเพ็ก ขงเบ้งได้ให้กวนอูไปดักรถไฟโจโฉโดยให้สุมาลิ้นไฟด้วย ซึ่งในตำราพิชัยสงครามได้บอกว่า “มีคือไม่มี ไม่มีคือมี” โจโฉจึงคิดว่าทางที่สุมาลิ้นไฟนั้นไม่มีทหารจึงเดินทางไปทางนั้น และได้พบกับกองทัพของกวนอูจริงๆ^{๙๘}

๘) ความขยันอดทน ขงเบ้งเมื่อดำเนินภารกิจต่างๆ ก็ใช้ความมุ่งมั่นอดทน รอคอยเวลาที่เหมาะสมด้วยความสุขุมคัมภีรภาพ ไม่ย่อท้อต่อความลำบาก แม้ตนเองจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่อันตรายก็มีสติอดทน สุขุม วางแผนได้อย่างรัดกุม จึงทำให้ผ่านสถานการณ์อันตรายได้อย่างยอดเยี่ยม ดังตัวอย่างกรณีกลยุทธ์ตีตีดินบนเมืองร้างเมื่อศึกเกเต๋ง^{๙๙}

๙) เมื่อขงเบ้งได้ลงจากภูเขาโง่ลงลงมาช่วยเหลือตามคำเชิญของเล่าปี่ ขงเบ้งก็ได้ดำเนินตามภารกิจเหล่านั้นด้วยความซื่อสัตย์ตลอดมา ไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายภารกิจเลย แม้แต่น้อย และแม้ว่าเมื่อเล่าปี่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบากเช่นไร ขงเบ้งก็ไม่เคยที่จะทอดทิ้งเล่าปี่เลย กลับพยายามจะช่วยเหลือเล่าปี่ให้พ้นจากสถานการณ์อันเลวร้ายได้อย่างปลอดภัย^{๑๐๐}

๑๐) ขงเบ้งได้ดำเนินภารกิจต่างๆ ด้วยความกล้าหาญ มีความกล้ารับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและของผู้ใต้บังคับบัญชาของตน ดังกรณีศึกเกเต๋งที่ขงเบ้งได้มอบหมายให้ม้าเจ็กไปตั้งค่ายขวางทางกองทัพของสุมาอี้ แต่ม้าเจ็กดำเนินการผิดพลาดเพราะความประมาท ไม่ดำเนินการ

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกโร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๙๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

ตามแผน จึงทำให้พ่ายแพ้ ขงเบ้งจึงได้แสดงความรับผิดชอบคือประหารม้าเจ๊กและได้ลงโทษตัวเอง ด้วยการทูลให้พระเจ้าเล่าเสี้ยนถอดยศตนเองลง^{๑๐๑}

๑๑) ความมีจิตใจรักประชาชนของขงเบ้ง เห็นได้จากกรณีการจับเบ้งเฮ๊กแห่งม่านอ่อง เจ็ดครั้งปล่อยเจ็ดครั้งจนเบ้งเฮ๊กยอมสวามิภักดิ์ แดนใต้จึงสงบลง และกรณีการอพยพผู้คนชาวเมืองเทียนชุย ลำอั้น อันตั้งจากการคุกคามของทหารวุยก๊ก ได้แสดงให้เห็นถึงความมีจิตใจรักประชาชนของขงเบ้ง^{๑๐๒}

๑๒) เกิดการโต้แย้งว่าการกระทำของขงเบ้งนี้มีได้มีจิตใจรักประชาชนที่แท้จริง เห็นได้จากกรณีที่อพยพผู้คนเมืองซินเอี้ย ขงเบ้งได้เสนอแผนให้เล่าปี่ทิ้งประชาชนและรีบเข้ายึดเมืองอ้วนเซียเสีย แต่เล่าปี่ได้ห้ามเสียก่อน หรือกระทั่งการเผากองทัพวุยก๊กอันแสดงให้เห็นถึงความไม่ได้มีจิตใจรักประชาชนเลย^{๑๐๓}

๑๓) คำเหล่านี้ ได้มีการโต้แย้งว่ามองเห็นแคบเกินไป ถึงแม้ว่าขงเบ้งจะได้ประพடுத்த เช่นนั้นก็จริง แต่สิ่งนั้นคือหน้าที่ที่ต้องกระทำเพื่อให้แผนการของตนประสบผลสำเร็จ ส่วนคุณธรรมก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งควรที่จะแยกออกจากกัน และขงเบ้งก็สามารถประพடுத்தได้เป็นอย่างดีเสียด้วย^{๑๐๔}

๑๔) ความเสียสละ ขงเบ้งได้เสียสละความสุขสบายตามวิถีชีวิตที่ตนเองมีอยู่ที่ภูเขาโง่ลังกั้ง ลงมาช่วยเล่าปี่ในการกอบกู้ ฟืนฟู่ราชวงศ์ฮั่นให้กลับคืนพระราชอำนาจมาดุจดั่งเดิม หรือแม้กระทั่งเมื่อพระเจ้าเล่าปี่สวรรคต ขงเบ้งก็ได้สละความสุขสบายที่ตนเองพึงจะได้รับในเมืองหลวงกลับไปอยู่เมืองฮันต๋งและมุ่งที่จะดำเนินการปราบปรามวุยก๊กเพื่อสืบสานปณิธานในการกอบกู้ราชวงศ์ฮั่นของเล่าปี่ต่อไป จนกระทั่งสิ้นชีพลงในท่ามกลางศึก^{๑๐๕}

๑๕) ความยกย่องให้เกียรติ ขงเบ้งได้แสดงถึงความยกย่องให้เกียรติเสมอ จะเห็นได้อย่างชัดแจ้งเมื่อครั้งยึดแคว้นเสฉวนจากเล่าเจี้ยง ขงเบ้งได้ยกย่องให้เกียรติบุคคลขุนนางเดิมอย่างมากมาย

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายราช รัมมัญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณนะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

เพื่อให้ขุนนางเหล่านั้นปฏิบัติงานต่อไปได้ และการออกกฎหมายที่เข้มงวดเพื่อเป็นการยกย่องย่องให้เกียรติแก่บุคคลที่สมควรได้รับอย่างแท้จริง^{๑๐๖}

๑๖) การไม่คดโกง ในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งไม่มีการทุจริตคอร์ปชั่นให้เห็นเลย เพราะ ขงเบ้งเป็นผู้ริเริ่มกิจการทุจริตคอร์ปชั่นอันจะเป็นภัยขัดขวางต่อความเจริญของบ้านเมือง เมื่อเห็นใครที่ทำการทุจริตคอร์ปชั่นก็จะลงโทษตามที่กฎหมายบ้านเมืองได้บัญญัติไว้ ทำให้บ้านเมืองไร้ซึ่งการทุจริตคอร์ปชั่น แคว้นเสฉวนจึงสงบลง^{๑๐๗}

๑๗) ความจงรักภักดีต่อสถาบัน ด้วยลัทธิขงจื้อที่ได้ให้ความสำคัญกับการเคารพขนบธรรมเนียมประเพณี ความจงรักภักดีต่อผู้มีพระคุณ สิ่งเหล่านั้นได้ก่อให้เกิดขงเบ้งได้ประพฤติปฏิบัติตน ดำเนินตามยุทธศาสตร์ด้วยความจงรักภักดีมิแปรผันเป็นอื่น แม้จะมีผู้ที่เข้ามาเกลี้ยกล่อมก็ไม่เป็นผลสำเร็จ กลับถูกขงเบ้งต่อว่ากลับไป^{๑๐๘}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้สนับสนุนให้ราชวงศ์ฮั่นเป็นราชวงศ์ที่มีพระราชอำนาจสิทธิ์สมบูรณ์อย่างถูกต้องชอบธรรม และขงเบ้งได้ประกาศออกมาอย่างกึ่งกึ่งว่าโจรกับราชวงศ์ฮั่นจะอยู่ร่วมกันไม่ได้ ขงเบ้งได้เป็นคนช่วยเหลือสนับสนุนการกอบกู้ราชบัลลังก์โดยมีความประสงค์ปราบกบฏ

๒) ขงเบ้งประพฤติตนตามแนวคิดทางการเมืองและปณิธานของตนที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นคืนพระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ให้ทรงมีพระราชอำนาจสิทธิ์โดยสมบูรณ์ตามที่เล่าไปได้วางเป็นนโยบายหลัก ได้แก่ ความเฉลียวฉลาด ความขยันอดทน ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และต่อผู้บังคับบัญชา ความกล้าหาญ ความมีจิตใจรักประชาชน ความเสียสละ ความยกย่องให้เกียรติ การไม่คดโกง ความจงรักภักดีต่อสถาบัน

จากการวิจัยประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ คุตตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

แผนภาพที่ ๔.๔ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำญาสิทธิ์

ตารางที่ ๔.๔ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำญาสิทธิ์

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำญาสิทธิ์	๑๗	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

๑.๕. พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เพราะทรงประพฤติพระองค์ให้ทรงเป็นแบบอย่างแก่พสกนิกรได้อย่างเหมาะสม ปราศจากข้อติเตียนจากเหล่านักปราชญ์ผู้รู้ จึงดำรงอยู่พระองค์อยู่ในพระราชอำนาจได้อย่างมีพระเกียรติยศ

ในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งได้ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะแก่ประชาชน ซึ่งลักษณะเฉพาะที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งของขงเบ้ง ได้แก่ ความสมถะพอเพียงไม่ทะเยอทะยาน แม้ชีวิตจะอยู่ท่ามกลางทรัพย์ศฤงคารอันเปี่ยมด้วยอำนาจและลาภยศ ขงเบ้งได้สละซึ่งความมั่งคั่งใหญ่ไฝสูง แม้จะมีโอกาสก้าวขึ้นสู่บัลลังก์ทองด้วยคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวตนอย่างเต็มเปี่ยม ขงเบ้งก็ได้เลือกที่จะสละโอกาสนั้นทิ้งเสีย ความปรารถนาอันสูงสุดคือการได้กลับมาใช้ชีวิตที่สงบ แต่ด้วยความกตัญญูต่อราชวงศ์และรู้คุณแห่งแผ่นดิน ขงเบ้งจึงได้ละความปรารถนานั้นลง ก่อนที่ขงเบ้งจะได้ลาจากเขาโง่ลังกัมาเป็นที่ปรึกษาให้กับเล่าปี่ ขงเบ้งได้บอกกับจูกัดกินนงชาย เป็นความว่า “เล่าปี่มีความอุตสาหะมาถึงสามครั้ง ว่ากล่าวอ่อนวอนให้ไปอยู่ทำราชการด้วยช่วยทำนุบำรุง ครั้นจะตัดประโยชน์เสียก็เอ็นดูแก่เล่าปี่ ตัวเราจำจะไปด้วยเล่าปี่ เจ้ายู่ภายหลังจงรักษาโคกระบือไร่นาข้าวของทั้งปวงไว้ อย่าให้เป็นอันตรายเสียได้ ถ้าเราไปช่วยเล่าปี่ทำนุบำรุงแผ่นดินให้เป็นสุขสำเร็จแล้ว ก็จักกลับคืนมาทำมาหากินด้วยกันเหมือนดังเก่า”^{๑๐๙}

นับจากนั้นเป็นต้นมา ขงเบ้งก็ได้ก้าวเข้าสู่อาณาจักรวังวนทางการเมือง ความรับผิดชอบที่หนักยิ่งในฐานะมหาอุปราชแห่งเสฉวน ทำให้ขงเบ้งไม่สามารถละทิ้งหน้าที่นี้ได้ トラบใดที่แผ่นดินยังไม่สงบ อาณาประชาราษฎร์ยังคงทุกข์ยากด้วยไฟแห่งมหาสงคราม ขงเบ้งได้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังสติปัญญาอย่างไม่คิดลละเหน็ดเหนื่อย หรือยอมจำนนให้แก่โชคชะตา ขงเบ้งได้ยอมสละความสุขสบายส่วนตัวออกไปสู่สมรภูมิตนดินแดนอันห่างไกล ทุรกันดาร และต้องผจญภัยอันตรายต่าง ๆ นานาอีกมากมาย เพื่อปกป้องรักษาไว้ซึ่งเอกราชของชาติบ้านเมือง อาณาประชาราษฎร์ และเจ้าเหนือหัวของตน ดังคำของสุมาเต็กโช (เป็นเพื่อนของบังเต๊กกง ซึ่งเป็นอาของบังทอง ผู้มอบฉายาให้แก่ “บังทอง” คือ “ฮองชู” และ “ขงเบ้ง” คือ “ออกหลง” และเป็นผู้ที่สามารถอ่านผู้คนและสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างแม่นยำยิ่ง จนได้ฉายาว่า “ซินแสแว่นน้ำ” หรือ “ซินแสคันฉ่องวารี”) ครั้งหนึ่งเคยกล่าวไว้กับเล่าปี่ ว่า “ซีซีจะไปแต่ตัวนั้นไม่ได้ จะให้ขงเบ้งได้ความระกำใจจากโลหิตออกเมื่อภายหลังนี้หาควรไม่...เราเห็นขงเบ้งจะมาอยู่ทำราชการด้วยท่านนี้เป็นการใหญ่หลวงนัก เห็นจะต้องคิดผ่อนผันทุกเวลา ก็จะต้องออกหน้าใจ...”^{๑๑๐} ด้วยความสามารถในการหยั่งรู้ดินและฟ้าที่ยากจะ

^{๑๐๙} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๓), หน้า ๕๒๕.

^{๑๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑๔. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๑๔)

หาผู้ใดเปรียบ ขงเบ้งย่อมรู้ตัวที่อยู่เสมอว่าสิ่งที่ทำไปจะไม่มีอะไรได้กลับคืนมา และไม่มีวันที่เขาจะได้กลับไปใช้ชีวิตอันแสนจะสงบสุขได้อีกตลอดกาล

ความพอเพียงที่มีได้ใคร่ดีในทรัพย์สินทั้งปวง สามารถเห็นได้ในเกือบทุกฉากทุกตอนในชีวิตของเบ้ง เช่น ในตอนที่ออกไปทำศึกกับเจ้าเมืองมันอ่อง ขงเบ้งได้รับชัยชนะกลับมาเสฉวนพร้อมทั้งเครื่องราชบรรณาการอย่างดีจำนวนมาก จึงกราบทูลให้พระเจ้าเล่าเสี้ยนนำเอาทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาด้วยความยากลำเค็ญแสนเข็ญทั้งปวงออกแจกจ่ายให้เป็นกำเหน็จรางวัลแก่บุตรและภรรยาของบรรดาทหารหาญผู้ซึ่งเสียสละชีวิตในการศึกครั้งนี้เป็นจำนวนมาก ขงเบ้งได้สั่หนทำงานอย่างหนักเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมจนร่างกายทรุดโทรม ชูบผอมและต้องจบชีวิตลงในที่สุด ก่อนวาระสุดท้าย ขงเบ้งได้มอบตำราต่าง ๆ ที่ใช้เวลาเขียนมาทั้งชีวิตให้กับเกียงฮุย และสั่งให้ทำนุบำรุงแผ่นดินต่อไปตามตำรานี้ ขงเบ้งได้ส่งนายทหารและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ทุกคนที่ใกล้ชิดให้ตั้งใจสุจริตต่อบ้านเมือง ให้งักตึกต่อกษัตริย์ ให้ปฏิบัติตนเฉกเช่นที่เขาเคยได้ปฏิบัติไว้เป็นตัวอย่าง ทั้งด้านการบริหารกองทัพ การบริหารคนและบ้านเมือง แล้วเขียนหนังสือถึงพระเจ้าเล่าเสี้ยนเป็นใจความว่า “ข้าพเจ้าขงเบ้งขอกราบถวายบังคมมาให้ทราบ ด้วยข้าพเจ้าแจ้งอยู่ว่าบูรณกรรมมาถึงแล้ว แลตัวข้าพเจ้านี้ก็อุตสาหะตั้งใจทำราชการตามสติปัญญา พระเจ้าเล่าปี่ชูปะเลียงให้เป็นใหญ่ถึงเพียงนี้ แต่ข้าพเจ้ามีความวิตกอยู่ว่า ศัตรูฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ยังไม่ราบคาบ ควรหรือจะมาด่วนถึงแก่ความตาย ก็คิดแค้นอยู่ทุกเวลา แม้ข้าพเจ้าตายแล้ว พระองค์จงรักษาความสัตย์ บำรุงทหาร อาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุขตามประเพณีอย่าให้เชื่อฟังคำคนพาล บ้านเมืองจึงจะปกติสืบไป อันในที่อยู่ข้าพเจ้านั้น มีต้นหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมอยู่ถึงแปดร้อยต้น นาห้าสิบไร่ แลที่นาที่ต้นหม่อนนี้ก็พอเลี้ยงบุตรภรรยาข้าพเจ้าอยู่แล้ว อันทรัพย์สินของข้าพเจ้าซึ่งอยู่ในเรือนนั้นขอให้เอาเข้าไปไว้ในท้องพระคลังจะได้แจกทหาร”^{๑๑๑}

สามัญชนผู้มีจิตใจสูงพอที่ยอมปฏิเสธแม้กระทั่งบัลลังก์ทองใ้ร่วมเศวตฉัตรทั้งที่อยู่ตรงหน้า มหาอุปราชแห่งเสฉวนไม่มีทรัพย์สินใด ๆ นอกเสียจากต้นหม่อนแปดร้อยต้น และที่นาเพียงห้าสิบไร่ที่จะมอบไว้แก่ทายาท ขงเบ้งได้สั่งเอียวหยินนายทหารให้จัดการงานศพอย่างเรียบง่าย ไม่ต้องก่อกุฎี ไม่ต้องมีเครื่องเซ่นไหว้ใด ๆ แค่ชุดหลุมฝังร่างเยี่ยงสามัญชนผู้พอเพียงเท่านั้น

ลักษณะประการหนึ่ง ผู้นำต้องมีความเพียรอันเด็ดเดี่ยวและความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ยามที่ต้องเผชิญกับปัญหาความยุ่งยากวุ่นวายสารพัน ต้องมีความมุ่งมั่นและมั่นคงในการที่จะแก้ไขจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความสามารถจนกว่าจะบรรลุความสำเร็จตามเป้าประสงค์ ไม่ย่อท้อต่อสิ่งรุมเร้าทั้งปวงแต่อย่างใด อดทนต่อการปฏิบัติหน้าที่และความทุกข์ยากตรากตรำ เข้มแข็งไม่หวั่นไหว แม้จะถูกถากถางหยามเหยียด วิจารณ์ ยั่วยุ ด่าทอ หรือกล่าวร้าย และที่สำคัญ ผู้นำต้องพร้อมที่จะเสียสละความสุขสบายส่วนตน หรือแม้กระทั่งชีวิตของตนได้ทุกเมื่อ เพื่อรับผิดชอบต่อความล้มเหลว

^{๑๑๑} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๒๓.

หรือความเจริญของราษฎร และบ้านเมืองโดยรวม มนุษย์ทุกคนล้วนย่อมมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ไม่ว่าจะเรียกว่า “อุดมการณ์” หรือ “ปณิธาน” ก็ตาม คำเรียกเหล่านั้นจะไม่มีค่าสำคัญใด ๆ เลย ถ้าไม่เกิดการปฏิบัติ ขงเบ้งก็เช่นเดียวกัน สาเหตุเป็นเพราะหัวใจของมนุษย์มีอำนาจบันดาลให้เหตุการณ์ต่าง ๆ มีขึ้นเป็นขึ้นตามความประสงค์ คนเราอาจบรรลุผลทุก ๆ อย่างที่ต้องการ ถ้าหากว่าความต้องการอันนั้นแรงกล้าพอ และเมื่อโอกาสมาถึงจึงรีบเปิดรับมัน^{๑๒}

ขงเบ้งผู้มีศรัทธาในสิ่งนั้น “ปณิธาน” ผสมผสานกับความมุ่งมั่นและความกตัญญูรู้คุณแห่งแผ่นดิน ไฟแห่งศรัทธาที่ยังคลุกกรุ่นเริ่มลุกโชนเมื่อเล่าปี่เดินทางเข้ามาเชื่อเชิญถึงสามครั้ง ประารถนาที่จะให้ขงเบ้งไปช่วยคิดอ่านปราบศัตรูแผ่นดิน ด้วยโอกาสนั้นมาถึง ขงเบ้งจึงได้ประกาศแยกแผ่นดินออกเป็นสาม “ถ้าท่านมีความรักใคร่ข้าพเจ้ามั่นคงอยู่แล้วก็อย่าร้องไห้วิตกไปเลย ตัวข้าพเจ้าก็จะไปทำราชการอยู่ด้วยท่าน ถึงมาตราว่าข้าพเจ้าจะเป็นประการใดก็ดี ก็จะช่วยท่านบำรุงตามสติปัญญา”^{๑๓} แม้จะรู้ว่า “ไม่” หากแต่ขงเบ้งจะยอมฟันชะตาฟ้า ให้ได้มาสมดังปณิธานอันแรงกล้าของเล่าปี่ผู้เป็นนาย ด้วยความเพียรอันเด็ดเดี่ยวโดยไม่ย่อท้อหรือหวั่นไหวต่อสิ่งใดของขงเบ้ง เล่าปี่จึงได้ครอบครองเมืองเกงจิ๋วและเสฉวนอย่างง่ายดาย เป็นเจ้าแผ่นดินสี่บวงศ์กษัตริย์อันได้อย่างเต็มภาคภูมิ แต่เมื่อเจตนาธรรมของเล่าปี่ได้เปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุที่กวนอู๋น้องร่วมสาบานถูกสังหาร การชำระหนี้ความแค้นเป็นการส่วนตัวจึงได้อุบัติขึ้นระหว่างเล่าปี่ เจ้าแห่งอันตงกับขุนกวนแห่งกังตั๋ง แม้เหล่าขุนนางทั้งปวงจะห้ามปรามก็ตาม แต่สำหรับขงเบ้งแล้ว อยากรเสีย ความสงบสุขของประชาราษฎร์และบ้านเมืองต้องมาก่อน จึงกล่าวกับเล่าปี่ เป็นความว่า “...ข้าพเจ้าคิดเสียตายกวนอู๋นัก แต่ข้าพเจ้าเห็นโทษใจผิดหนักกว่าที่ทำร้ายแก่พระเจ้าเหี้ยนเต้ ขุนนางแลราษฎรทั้งปวงเจ็บใจทั้งแผ่นดิน ฝ่ายขุนกวนนั้นเจ็บใจแต่พระองค์ อนึ่งจะทำกับขุนกวนเป็นการเบา ถ้าพระองค์ยกทัพไปกำจัดโจผีได้แล้ว ฝ่ายขุนกวนก็จะยอมเข้ามาเป็นข้าพระองค์...”^{๑๔}

ในที่สุด เล่าปี่ก็ได้ถึงแก่ความตายด้วยไฟแค้น ทั้งภาระอันแสนสาหัสยิ่งใหญ่ให้ขงเบ้งต้องแบกรับไว้เต็มบ่า ทั้งปณิธานอันแรงกล้าที่เคยมีร่วมกันไว้ให้ขงเบ้งต้องสานต่อแต่เพียงผู้เดียว เมื่อบ้านย่อมต้องมีเสาหลัก ขงเบ้งจึงยกอาเต๊าขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินเพื่อสืบราชสมบัติต่อไป จากนั้นไฟศรัทธาแห่งปณิธานยิ่งลุกโชนโหมกระหน่ำ ขงเบ้งจึงเร่งเดินหน้าปฏิบัติหน้าที่ในการทำนุบำรุงบ้านเมือง และปกป้องประชาราษฎร์อย่างสุดกำลัง เมื่ออริราชศัตรูยังคงอยู่ หัวเมืองทั้งปวงยังไม่ราบคาบ แลแผ่นดินยังร้อนเป็นไฟ เกลือยังคงเป็นหนอน ขงเบ้งมีอาจจะทนดูตายได้ จึงได้เข้ากราบทูลขอพระเจ้าเล่าเสี้ยนเป็นความว่า “เพราะอายเจ้าเมืองสามคนไส้ของเราออกเป็นหนอน เบ้งเฮ็กจึงดูหมิ่นยกทหารมารบ

^{๑๒} หลวงวิจิตรวาทการ, **มหาบุรุษ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๖.

^{๑๓} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๒๔-๕๒๕)

^{๑๔} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๐๕๖)

แดนเรา ครั้นจะจัดให้ผู้ใดยกออกไปรบก็ไม่เห็นใคร ข้าพเจ้าจะยกไปเอง...ข้าพเจ้าจะยกไปรบ ได้ เบ็ญเอ็กแล้วจึงจะคิดทำการด้วยพระเจ้าโจผี ฉลองคุณพระเจ้าเล่าปีสืบไป”^{๑๑๕}

ในการเดินทางปราบเบ็ญเอ็กครั้งนี้ ขงเบ้งต้องอดทนต่อความทุกข์ยากตรากตรำและต้องเผชิญกับภัยอันตรายอุปสรรคนานับประการ ในดินแดนอันทรกึ่งนาคารท่ามกลางอากาศที่ร้อนระอุ แม่น้ำตี๋มกินยังขาดแคลน ครั้งนั้นขงเบ้งจึงได้ให้ทหารขุดบ่อ หวังจะให้เหล่าทหารได้อาศัยน้ำตี๋มกินแต่ก็ไม่เป็นผล ขงเบ้งจึงตั้งจิตอธิษฐานแล้วกล่าวต่อเทพดาซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความแน่วแนวยิ่งนัก ความว่า “ข้าพเจ้าขงเบ้งตั้งใจทำราชการสนองพระคุณพระเจ้าเล่าปีโดยสุจริต จะยกพระเจ้าเล่าปีขึ้นครองราชสมบัติบำรุงให้ราษฎรเป็นสุขสืบไป บัดนี้พลทหารทั้งปวงขัดสนด้วยน้ำนัก ถ้าบุญพระเจ้าเล่าปีจะเป็นใหญ่ ตัวข้าพเจ้าจะได้ช่วยทำนุบำรุงอยู่ ขอเทพดาจงโปรดให้ทานชีวิตสัตว์ทั้งปวงด้วย ถ้าพระเจ้าเล่าปีเสี้ยนหาบุญไม่แล้ว จงบันดาลให้ข้าพเจ้าขงเบ้งผู้เป็นคนอาภัพนี้ตายเสียเถิด อย่าให้มีชีวิตอยู่ดูหน้าคนสืบไปเลย”^{๑๑๖}

ด้วยความกตัญญูต่อราชวงศ์ ด้วยสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อความเสื่อมและความเจริญของบ้านเมือง และด้วยสำนึกแห่งความเป็นผู้นำที่ต้องเสียสละแม้ความสุขสบายส่วนตัว จากเครื่องนอนอันโอฬารสู่กลางดินกลางทราย หรือแม้ยอมสละกระทั่งชีวิตของตนได้ทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์สุขอันจะเกิดแก่ผู้อยู่ใต้การปกครอง ราษฎรและบ้านเมือง ขงเบ้งจึงมีชัยต่อเบ็ญเอ็กโดยดุษฎี ดินแดนไต้ยอมศิโรราบแล้ว ส่วนแดนเหนือ นั้น วุยก็กำลังผลัดแผ่นดิน โจผีตาย โจยอยขึ้นครองราชสมบัติ ส่วนสุมาอี้ได้ถูกพิชิตการเมืองภายในเข้าเล่นงานด้วยกลอุบายของม้าเจ๊ก สุมาอี้ได้ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งขุนนางกลายเป็นไพร่ ขงเบ้งจึงได้จังหวะที่จะแสดงแสนยานุภาพฟื้นฟูราชวงศ์ เพื่อให้สมตามเจตนารมณ์เดิมของเล่าปีผู้เป็นนายและปณิธานของตน ขงเบ้งได้ทูลลาพระเจ้าเล่าปีเสี้ยน ยাত্রาทัพบุกแดนเหนือด้วยก๊กทันที “ข้าพเจ้าขงเบ้งขอทูลให้ทราบ ด้วยพระเจ้าเล่าปี ยังทำการปราบปรามแผ่นดินยังไม่ราบคาบยังเป็นสามก๊กอยู่ก็สวรรคตเสียแล้ว อันเมืองเสฉวนนี้ก็เป็นเมืองน้อย จะตั้งมั่นเป็นเมืองหลวงนั้นไม่ได้ ขอพระองค์เร่งดำริอวยานอนพระทัย . . ตัวข้าพเจ้านี้ก็เป็นคนเข็ญใจ อยู่ ณ เมืองลำเอียงก่อน พระเจ้าเล่าปีมีความอุตสาหุส่าห์เสด็จออกไปหาถึงสามครั้ง รับข้าพเจ้ามาช่วยทำราชการ ถึงจะผิดชอบประการใด พระเจ้าเล่าปีก็เมตตา มิได้เอาโทษ บัดนี้ข้าพเจ้าคิดถึงคุณพระเจ้าเล่าปีซึ่งสั่งไว้ว่าให้ช่วยทำนุบำรุงแผ่นดินให้เป็นสุข ข้าพเจ้าจะขออาสาไปตีเมืองลกเอียง เจริญพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติให้เป็นใหญ่แต่ผู้เดียว...”^{๑๑๗} จุดมุ่งหมายครั้งนั้นได้ทลายลงด้วยความพ่ายแพ้ของม้าเจ๊ก ได้ทำให้ขงเบ้งต้องสูญเสียตำบลเกเต็งซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง จนต้องถอยทัพกลับมา

^{๑๑๕} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๒๒)

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๕๗)

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗๙-๑๑๘๐. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๗๙-๑๑๘๐)

ตั้งหลักที่เมืองฮันตง แม้การสู้ศึกกับขงเบ้งก็ถึงห้าครั้งจะยังไม่สามารถยึดลกเอียงได้ แต่ด้วยเหตุผลเพียงเท่านี้ก็ไม่ได้ทำให้ขงเบ้งสูญเสียความมุ่งมั่นตั้งใจไปแต่ประการใด

ในระหว่างพักการศึก ขงเบ้งก็ได้ประมาทหนึ่งนอนใจ ยังมุ่งมั่นกระตือรือร้นที่จะฝึกซ้อมห้องสมุดจัดเตรียมกองกำลังให้พร้อมอยู่เสมอ ทั้งศาสตร์อาวุธยุทธโศปกรณ์ และเสบียงอาหาร และไม่ลืมที่จะทำนุบำรุงเหล่าประชาราษฎรชาวเมืองเสฉวน และเมืองฮันตงให้อยู่ดีมีความสุข ตลอดจนดูแลกิจการบ้านเมืองให้สงบเป็นภูมิฐานมั่นคง กระนั้น ขงเบ้งก็ไม่ลืมปณิธานอันเด็ดเดี่ยวของตนที่มี จึงได้เข้ากราบทูลพระเจ้าเล่าเสี้ยน อธิบายเหตุผลและสถานการณ์ให้ทรงทราบเป็นความว่า “ตัวข้าพเจ้าผู้จะทำนุบำรุงแผ่นดินให้อยู่เป็นสุข ก็ได้ปรนปรีอแก้้วทหารห้องสมุดเสบียงอาหารว่างศึกมาสยามปีแล้ว บัดนี้ข้าพเจ้าขอถวายบังคมลาไปปราบปรามข้าศึกเมืองลกเอียงซึ่งเป็นเสี้ยนหนามให้ราบคาบ แม้ไม่สมความคิดข้าพเจ้าก็ไม่กลับมาดูหน้าชาวเมืองเสฉวน... พระเจ้าเล่าปี่มีพระคุณชุบเลี้ยงข้าพเจ้า แล้วได้สั่งไว้ให้คิดอ่านปราบปรามศัตรูในเมืองลกเอียงให้ราบคาบแล้วจะยกเป็นเมืองหลวงขึ้นดั่งเก่า แลเนื้อความทั้งปวงก็ยังไม่สมความคิด ข้าพเจ้าก็ยังไม่กลับมา ข้าพเจ้าจึงจะยกไปทำการให้สำเร็จ”

ด้วยความหนักแน่นและเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ แม้จะมีโหราจารย์ได้แจ้งเหตุร้ายตามตำราห้ามมิให้ยาตราทัพออกศึกครั้งนี้ ขงเบ้งก็ไม่ได้หวั่นไหวแต่ประการใด ทั้ง ๆ ที่ผู้รู้แจ้งดินและฟ้าอย่างแตกฉาน และรู้แจ้งในตำราฤกษ์ยามเช่นขงเบ้งนี้ จะรู้ว่าตนเองไม่มีวันที่จะได้มีชีวิตรอดกลับมาที่ตามทีแล้วจะให้ทั้งปณิธานอันแรงกล้าไว้กระนั้นหรือ ขงเบ้งจึงได้จุดธูปเทียนก้มลงกราบบูชาพระศพพระเจ้าเล่าปี่ ร้องไห้ด้วยน้ำตานองหน้าแล้วกล่าวเป็นความว่า “ตัวข้าพเจ้าได้รับสั่งพระองค์ให้ปราบปรามศัตรูราชสมบัติเสียให้ราบคาบ ข้าพเจ้าก็ยกไปทำการกับเหล่าศัตรูแผ่นดิน ณ เขากิสานถึงห้าครั้งก็ยังไม่สำเร็จตามรับสั่งก่อนครั้งนี้ข้าพเจ้าจะยกกองทัพไปอีก แม้ไม่สมความคิดก็จะมีได้กลับมาเลย”^{๑๑๘}

การยาตราทัพในครั้งนี้ ขงเบ้งไม่ได้มีเหล่าทหารเสือกุใจเหมือนดังเคย เหลือแต่เพียงนายทหารเกียงฮุยและฮุยเอียนเท่านั้น การสงครามครั้งนี้ ขงเบ้งได้ทุ่มเทสรรพกำลังความสามารถและสติปัญญาอย่างเต็มที่เพราะรู้ในลิขิตของฟ้า ทุกวินาทีที่ทุกลมหายใจของขงเบ้งจึงมีค่ายิ่งนัก ขงเบ้งได้มุ่งมั่นทำงานอย่างหนัก อุตสาหะอาบเหงื่อต่างน้ำ ไม่กินไม่นอนจนร่างกายซูบผอม ทั้งนี้ก็หวังเพื่อจะปราบปรามศัตรูแผ่นดินให้ราบคาบหมดสิ้น ให้ทันกับเวลาชีวิตที่เหลืออยู่น้อยเต็มที ทำนุบำรุงอัฐมูราชวงศ์ฮั่นให้ได้ดำรงคงอยู่สืบไป แต่ชะตาลิขิตฟ้าย่อมมิอาจฝืนได้ เมื่อรู้ตัวว่าจะสิ้นอายุขัยในวันพรุ่งนี้แน่แล้ว ขงเบ้งจึงทำพิธีบูชาเทพดาตามตำราเพื่ออ้อนวอนขอต่ออายุ อารธนาต่อเทพดาเป็นความว่า “ตัวข้าพเจ้าชื่อจูกัดเหลียงคือขงเบ้ง เอากำเนตมาในระหว่างแผ่นดินจลาจล พระเจ้าเล่าปี่อุตสาหะไปหาข้าพเจ้าถึงสามครั้งก็ได้มาช่วยทำการทำนุบำรุงแผ่นดิน พระเจ้าเล่าปี่มีพระคุณชุบเลี้ยงข้าพเจ้าถึงขนาด เมื่อพระองค์จะสวรรคตก็ได้สั่งการทั้งปวงไว้แก่ข้าพเจ้า แลข้าพเจ้าก็ได้คิดอ่านทำการ

^{๑๑๘} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๙๖)

สงครามหวังจะกำจัดศัตรูแผ่นดิน แลการทั้งนี้ก็ไม่สำเร็จ บัดนี้เห็นดาวสำหรับตัวข้าพเจ้าเศร้ามอง จะถึงกำหนดอายุอยู่แล้ว ตัวข้าพเจ้าตั้งใจทำการบำรุงพระมหากษัตริย์ก็ยังไม่สำเร็จ ขอเทพดาทั้งปวง จงให้กำลังแลชีวิตข้าพเจ้าไว้ก่อน จะได้ช่วยป้องกันดับร้อนอาณาประชาราษฎร์สืบไป”^{๑๑๙} ระหว่างทำ พิธี ขงเบ้งก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ ยิ่งออกว่าราชการ และตรวจตรากองทัพด้วยตนเองมิได้ขาดจากเข้าจนคำ เมื่อคำก็เข้าไปนั่งอ่านมนต์พิธิตามตำรา รุ่งเช้าก็ออกว่าราชการมิได้ขาด เป็นเช่นนี้ด้วยจิตอันแสนห่วง เหลือล้นจนต้องอาเจียนเป็นเลือดอยู่หลายครั้ง ในที่สุดก็ไม่สามารถหนีกำหนดฟ้าไปได้ ก่อนสิ้นใจ ขงเบ้งได้มอบตำราให้เกียงฮุย เพราะมีเพียงเกียงฮุยเท่านั้นที่ขงเบ้งไว้ใจให้สานต่อเจตนารมณ์ของตน ต่อไป และได้สั่งการเรื่องสำคัญเอาไว้มากมายจนสิ้นลมหายใจสุดท้าย

ตลอดเวลาที่ขงเบ้งได้มาอยู่กับเล่าปี่ ปณิธานของเขามีความชัดเจนและแน่นอนนั่นคือ การทำนุบำรุงอุ้มชูราชวงศ์ตั้งที่ไค่ก่่าในข้างต้น หลังจากที่พระเจ้าเล่าปี่เสียชีวิตแล้ว หากขงเบ้งจะ คิดล้มราชวงศ์ตั้งตนเป็นใหญ่ขึ้นเสียเอง ขงเบ้งก็ย่อมสามารถที่จะทำได้โดยง่าย หากแต่ขงเบ้งได้ใช้ เวลาเกือบทั้งหมดของชีวิตทุ่มเททรากตราอยู่ในสมรภูมिरบจนร่างกายซูบผอมทรุดโทรม หวังเพียงเพื่อ จะกำจัดอริราชศัตรูให้หมดสิ้นไป และทำนุบำรุงราชวงศ์อันที่กำลังตกต่ำอย่างที่สุดให้กลับมารุ่งเรือง เป็นหนึ่งในแผ่นดินอีกครั้ง ขงเบ้งได้ยืนหยัดอย่างมั่นคงในจุดที่ตนเองได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรกเมื่อครั้งลา จากกระท่อมหลังน้อยออกมาเป็นที่ปรึกษาให้แก่เล่าปี่ และยังไม่ทันได้สำเร็จสมดังปณิธานที่หมายไว้ ขงเบ้งก็ต้องสิ้นชีวิตลง แต่อย่างไรก็ตาม แม้สิ้นลมหายใจ ขงเบ้งก็ยังคงมีความมุ่งมั่นในปณิธานของ ตนเองอย่างชัดเจนไม่เปลี่ยนแปลง

การเก็บตัวหรือการออกมาสู่สังคมของขงเบ้งนั้น มีความหมายดังสุภาษิตที่ว่า “เพราะจน หรอกจึงต้องรักนวลสงวนตัว หากมีบุญวาสนาก็จะได้ไม่หาความสุขมาสู่มาตุภูมิ” ซึ่งในฎีกาออกทัพ ฉบับหลังของขงเบ้งที่กล่าวว่า “ข้าพระพุทธเจ้าขอบริหารราชการด้วยความสัตย์ซื่อตราบจนชีวิตจะหา ไม่” แต่ความมุ่งหมายในกิจการบ้านเมืองของขงเบ้ง เช่น การควบคุมสถานการณ์จนบ้านเมืองคืนสู่ ปรกติเป็นงานหนักที่ทรากตราที่สุดของชีวิต โดยสัญญาชาตญาณของเขาได้บอกว่าชีวิตหาไม่แล้วเท่า นั้นเองจึงจะหยุดตราตราได้ ก่อนที่พระเจ้าเล่าปี่จะสิ้นพระชนม์ พระองค์ได้ตรัสว่า “หากได้คนดีมี ฝีมือ ท่านควรจะตัดสินใจเลือกสรรตามความพอใจเถิด” แต่ขงเบ้งได้กราบทูลพระเจ้าเล่าปี่ทั้งน้ำตาว่า “ข้าพระพุทธเจ้าจะขอถวายความจงรักภักดีโดยสุดความสามารถจนกระทั่งชีวิตจะหาไม่”^{๑๒๐}

สำหรับเรื่องการรักษาสังขะนั้น ถือว่าเป็นคุณสมบัติประการสำคัญของขงเบ้งก็ว่าได้ และ เหตุการณ์ที่เห็นเด่นชัดที่สุดของขงเบ้งก็คือการจัดทัพขึ้นตีวุยก๊กครั้งที่สามที่เมืองฮันต๋ง เอียวหิง นาย พลคนสนิทของขงเบ้งได้เข้าพบพร้อมทั้งเสนอความเห็นในเรื่องขวัญกำลังใจทหารว่า “เรายกทัพออก

^{๑๑๙} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๓๒๐)

^{๑๒๐} จกสี่เหยียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐-๒๑.

ศึกหลายครั้งแล้ว ทหารเหนื่อยมาก เสี่ยงอาหารก็ร่อยหรอ ท่านสมุหนายกควรแบ่งทหารออกเป็นสองผลัด แต่ละผลัดอยู่เวร ๓ เดือน เช่น มีทหารยี่สิบหมื่น ผลัดแรกเราก็นำทหารไปแค่อีสิบหมื่นก็พออยู่ครบ ๓ เดือน ก็ส่งทหารสิบหมื่นนี้กลับมา หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไป ทหารจะได้ไม่เพลียนัก เมื่อทหารหายอดโรยก็สามารถต่อสู้กับศัตรูได้อย่างเต็มที่” ขงเบ้งเห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ของเอียวหยี การยกทัพสู่เขากิสานครั้งนี้จึงแบ่งกำลังออกเป็นสองผลัด กำหนดให้ไปผลัดเวรกันภายใน ๑๐๐ วัน ขงเบ้งคิดเห็นว่า วิธีนี้เหมาะในการทำศึกยึดเยื้อกับฝ่ายวุยเพื่อเป็นการถนอมกำลังทหาร อีกทางหนึ่งก็เพื่อเป็นการลดภาระในเรื่องเสบียงซึ่งไม่ต้องเกณฑ์เข้ามาครั้งละมากๆ ซึ่งสงครามครั้งนี้ ขงเบ้ง ได้ชนะติดต่อกันหลายครั้ง ได้สร้างความเจ็บใจให้กับสุมาอี้เป็นอย่างมาก แต่ก็รู้ว่าหากยังฝืนก็อาจจะแพ้ จึงตัดสินใจอยู่นิ่งรักษาค่ายยันไม่ให้ออกทัพจึกก็รุกเข้ามาได้มากกว่านี้ ช่วงนั้นเป็นช่วงครบกำหนดอยู่เวรครบ ๑๐๐ วัน ทหารส่วนหนึ่งกำลังจะกลับไปบ้าน แต่แล้วได้มีม้าเร็วรายงานข่าวเข้ามาว่า ซุนเหล่านำทหารยี่สิบหมื่นจากเมืองเลงจิวและเสียงจิวมาหนุนช่วยสุมาอี้ และเมื่อกองทัพมาบรรจบกัน สุมาอี้ก็ได้ยกทัพใหญ่เตรียมยกทัพบุกตีเมืองโลเสียด้วยตนเอง

ในช่วงวิกฤตที่ทหารใหม่ยังมาไม่ถึง และทหารเก่ากำลังจะกลับบ้าน ส่วนข้าศึกก็เตรียมยกทัพใหญ่บุกตีนี้ เหล่าแม่ทัพนายกองส่วนหนึ่งขอร้องให้ขงเบ้งรั้งทหารเก่าเหล่านี้ไว้ก่อน อย่าเพิ่งอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมบ้าน แต่ขงเบ้ง ได้กล่าวว่า “ตัวเราได้ออกปากแล้ว ครั้นจะให้คืนคำ ทหารทั้งปวงก็จะดูหมิ่นได้ ตัวเรายังถืออาญาสิทธิ์อยู่ ถึงมาตราว่าเราเปลี่ยงพล้ำแก่ข้าศึก เราจะรักษาเอาไว้คงไว้ ซึ่งจะขัดเขาไว้นั้นเห็นไม่ชอบด้วย บิดามารดาบุตรภรรยาเขาคอยหากัน แล้วประกาศแก่ทหารทั้งปวงว่า ถึงกำหนดผลัดเปลี่ยนแล้วจงเร่งพากันไปเถิด” ครั้นเหล่าทหารจึกก็ ได้ทราบเรื่องนี้เข้าก็รู้สึกซึ้งและสะเทือนใจต่อความซื่อสัตย์จริงใจของขงเบ้งที่ยอมลำบากถึงความรู้สึกของพวกเขาตน จึงปฏิเสธที่จะกลับบ้าน “ท่านมีบุญคุณแก่พวกข้าพเจ้าใหญ่หลวงนัก ข้าพเจ้าจะขอเอาชีวิตอยู่แทนคุณท่าน ทำการเอาชนะข้าศึกแล้วจึงไป” ขงเบ้ง ได้ยินเช่นนั้นจึงได้สั่งให้ทหารออกไปตั้งค่ายนอกเมืองพักผ่อนเอาแรงเพื่อรอคอยศัตรู ในที่สุดเมื่อกองหนุนจากเสียงจิวและเลงจิวภายใต้การนำของซุนเหล่านมาถึงเมืองโลเสียด้วยความอ่อนล้า ในยามค่ำ ขณะที่กำลังจะตั้งค่ายพักผ่อนนั่นเอง ทหารจึกก็ซึ่งชุมนุมอยู่หลายชั่วยามก็บุกจู่โจมเข้าไปบดขยี้ทหารวุยก้อย่างกล้าหาญ ทหารจึกก็แต่ละคนล้วนอีกเข็มต่างแย่งกันบุกขึ้นหน้าฆ่าทหารทัพหนุนล้มตายระเนระนาด เลือดแดงฉานนองไปทั่วเมืองจนได้รับชัยชนะอย่างงดงาม

ในเหตุการณ์นี้ ขงเบ้ง ได้พิสูจน์สัจจะของตนเองด้วยการกระทำแม้จะอยู่ในห้วงวิกฤต หากเป็นเอียวหยี ก็คงจะยกเลิกคำสั่งผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนและอธิบายให้ไพร่พลทราบถึงความจำเป็น

แน่นอนก็จะทำให้ทหารหลายคนรู้สึกไม่พอใจ แต่ก็ไม่กล้าขัดขืน ทว่าก็ทำให้ความน่าเชื่อถือของแม่ทัพลดน้อยลงไป และส่วนหนึ่งก็อาจจะหนีทัพ หรือไม่รบอย่างสุดความสามารถ^{๑๒๑}

นอกจากการรักษาแล้ว ขงเบ้ง เป็นคนที่มีความเอาใจใส่ในทุกข์สุขของประชาชน โดยสร้างเกียรติคุณความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการทะนุบำรุงบ้านเมือง จนกระทั่งบ้านเมืองอยู่ในความสงบ ดังมีข้อเท็จจริงที่ได้จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ว่า “พีชพันธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ข้าวในนาเขียวชอุ่ม ข้าวเต็มยุ้งฉาง อารุชฌม การเงินและเศรษฐกิจก้าวหน้ามั่นคง โจรผู้ร้ายราบคาบ ไม่มีคดีอาญาและแย่งชิง ทรัพย์สินตกกลางถนนหนทางก็ไม่มีคนเก็บ ยามนอนไม่ต้องปิดประตูบ้าน และผู้มีอิทธิพลไม่รังแกผู้น้อย” อุดมคติของขงเบ้งในการบริหารประเทศก็คือ “ปกครองด้วยคุณธรรม ไม่ใช่ลาภามิส” และ “เด็ดขาดเพื่อความผาสุกของประชาชน” เหล่านี้ เป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า แม้จะใช้ความเด็ดขาด แต่ก็แทรกไว้ด้วยคุณธรรม และควรจะกล่าวได้ว่า อุดมการณ์อันแท้จริงของขงเบ้ง ก็คือรักใคร่เอาใจใส่ต่อความทุกข์สุขของประชาชน และบริหารประเทศด้วยมือและจิตใจอันสะอาด ฉะนั้น การทำนุบำรุงบ้านเมืองของขงเบ้ง จึงเป็นไปด้วยหลักการอันสวยงาม และปรากฏผลแก่ส่วนรวม เช่น การคมนาคม การสุขาภิบาล ตลอดจนกิจการอันเป็นสาธารณูปโภค ประชาชนต่างอยู่ดีกินดีด้วยปัจจัยสี่ ครั้งหนึ่ง ขงเบ้ง ได้ออกทัพผ่านหัวเมืองต่างๆ เช่น เทียนชุย ลำอัน อันตั้ง ประชาชนต่างพากันออกมาต้อนรับด้วยความชื่นชมยินดี แม้เมื่อตอนถอยทัพ ประชาชนตามหัวเมืองดังกล่าว ก็ได้ติดตามมาด้วยอย่างมากมาย ขงเบ้งได้กล่าวว่า “ประชาชนได้ฟ้าเมืองจีนนี้ ย่อมเป็นจีนทั้งสิ้น เสียตายที่กำลังของประเทศยังไม่มั่นคง เป็นเหตุให้ไพร่ฟ้าประชาชนพลอยได้รับเคราะห์กรรมจากสัตว์ป่า และใครคนใดคนหนึ่งก็ตามได้รับเคราะห์กรรม ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว” ขงเบ้งเกรงว่าประชาชนจะพลอยรับบาปไปด้วย นี่แสดงว่า ขงเบ้ง ประกอบด้วยความเมตตาปรานี และในรณานินพนธ์ของเขาสิบหกเล่มก็ได้แสดงถึงคุณธรรมในข้อนี้^{๑๒๒}

ในเรื่องบุคลิกลักษณะ ผู้นำจะต้องมีบุคลิกลักษณะท่วงท่าสง่างาม มีมาตดุติ อาจองภูมิฐาน วางตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีกิริยาท่าทางตลอดจนมารยาทที่เหมาะสมกับกาลเทศะและฐานะ ไม่แสดงอาการเจ้ายศเจ้าอย่าง ถือตนเย่อหยิ่งอวดอ้าง หยาบคาย หรือกระด้างจนดูน่าเกลียด และไม่แสดงอาการพินอบพิเทาเกินเหตุจนดูขาดบุคลิกภาพ มีท่วงทิวจากการเจรจา มีการใช้ภาษาที่น่าฟัง ฉะฉานเป็นเลิศด้วยวาทศิลป์ นำศรัทธาและเชื่อถือ ทั้งการแต่งกายสะอาดเรียบร้อยประณีตตลอดจนสถานที่อยู่อาศัยต้องดูเหมาะสมถูกต้องเยี่ยงเป็นที่อยู่ของปราชญ์ ผู้นำที่มีลักษณะดีเช่นนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคคลทั่วไปเกิดความประทับใจและยึดถือเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติได้

^{๑๒๑} เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, เป็นเลิศอย่างขงเบ้ง สร้างคนธรรมตาให้เป็นยอดคนขององค์กร, (กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๕), หน้า ๘๖-๘๘.

^{๑๒๒} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๒๑-๒๒)

ขงเบ้งเป็นผู้ที่มีลักษณะดี รูปร่างสง่างาม สูงหกศอก หน้าตาขาวนวล แต่งกายภูมิฐานดู ประณีตแม้ยามออกสู้ประยุทธ์ ในตำนานสามก๊กยกย่องไว้ว่าใบหน้าของขงเบ้งนั้นขาวนวลเหมือนหยก น้ำหนึ่ง โปกผ้ามีไหมห้อยระย้า ถือพัดขนนกอยู่เสมอ^{๑๒๓} ขงเบ้งในขณะนั้นไม่ใช่เด็กหน้าอ่อน ปราศจากแว แต่เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะและเป็นคนมีความซื่อสัตย์ ยิ่งกว่านั้น ยังเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สูง ใหญ่ ประกอบกับติดนิสัยเป็นผู้มีวาทีคมคายจากมณฑลโอบปัก ดังนั้น เมื่อขงเบ้ง ได้สาธยายถึงเบื้อง หน้าและเบื้องหลังในเหตุการณ์ของบ้านเมือง พร้อมกับเสนอแนะถึงวิธีการอันเฉียบแหลมที่จะปราบ ทรราชย์ ล้างอธรรมอย่างทะลุปรุโปร่งเท่านั้น เล่าปี ก็พึงพอใจเหมือนฝนหลังจากฟ้าตอนฤดูแล้ง^{๑๒๔}

ขงเบ้งมักจะระมัดระวังเรื่องการแต่งกายตลอดเวลา เห็นได้จากในคราวที่เล่าปีพยายาม ไปเยือนกระท่อมหลังน้อยถึงสามครั้ง ทั้งอุทิศสาหะทรวงหลายชั่วโมงเพื่อให้ขงเบ้งได้รับรู้ว่าตนมาด้วยความจริงใจ แต่ในขณะที่เดียวกันเล่าปีก็กำลังถูกทดสอบจากขงเบ้ง เมื่อขงเบ้งรู้ว่าเล่าปีมาถึงแล้วจึง แสร้งทำเป็นหลับ พอได้เวลาก็แกล้งทำเป็นตื่นขึ้น และเห็นเล่าปี ยังคงอดทนยืนรออยู่ ขงเบ้ง จึงลุก เข้าไปในห้องแล้วแต่งตัวหวิมออกมา ในตอนนี้สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้กล่าว บรรยายไว้ว่า “เล่าปีแลเห็นขงเบ้งรูปร่างใหญ่โตสูงถึงหกศอก สีหน้าขาวเหมือนหยก แต่งตัวโอโง่ง ท่วงทีเป็นอาจารย์ผู้ใหญ่”^{๑๒๕} ดังนี้ แสดงให้เห็นได้ว่า ขงเบ้ง เป็นคนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยดูดี สม เป็นปราชญ์ผู้มากด้วยความรู้ นำศรัทธาเชื่อถือและน่าเกรงขามยิ่งนัก แม้แต่ตอนออกศึกคราใดก็ตาม ขงเบ้งมักจะแต่งตัวโอ้อ่างสง่างาม ถือพัดขนนก และอยู่บนเกวียนน้อยเสมอ ตัวอย่างเช่น ในตอนที่ ขงเบ้งเจรจาศึกกับสุมาอี้ “ฝ่ายสุมาอี้ก็ยกทหารมาปะทะกันเข้าแลเห็นขงเบ้งขี่เกวียนน้อย แต่งตัว โอโง่ง ถือพัดขนนกมาในกลางทหาร”^{๑๒๖} เป็นต้น

นอกจากขงเบ้งจะแต่งกายดูน่าเกรงขามสง่างามแล้ว สถานที่อยู่อาศัยบ้านเรือนของ ขงเบ้งยังมีลักษณะเป็นภูมิฐานมั่นคงอีกด้วย ครั้งเมื่อเล่าปี ไปเยือนถึงที่อยู่ของขงเบ้งครั้งแรก ได้ พิเคราะห์ดูว่า “บ้านเรือนเห็นสะอาดสะอาดน่าชมมาพากล แม้เทศกาลร้อนก็มีไต้ร้อน เพราะลมพัดมา ได้ เมื่อถึงฤดูฝนก็เป็นที่ร่มปิดหยาดฝนมิได้ถูกต้อง หน้าหนาวก็มีไต้เย็นด้วยละอองน้ำค้างสมควรเป็น ที่อยู่ผู้มีสติปัญญาจริง”^{๑๒๗} และยังสมกับคำกล่าวที่ว่า “เกิดมาเป็นปราชญ์แท้อยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ และ เมื่ออยู่แล้วเป็นคนที่สร้างคุณค่า และคุณประโยชน์ของผู้อื่น”^{๑๒๘} ได้อีกเช่นกัน

^{๑๒๓} โกวิท ตั้งตรงจิตร, สารานุกรมสามก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คำ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๕.

^{๑๒๔} อ้างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๓)

^{๑๒๕} อ้างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๒๑)

^{๑๒๖} อ้างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๘๐)

^{๑๒๗} อ้างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๑๖)

^{๑๒๘} เสี่ยวจันท์, จิตวิญญาณขงเบ้ง ปราชญ์ผู้หยั่งรู้ฟ้า-ดิน, (กรุงเทพมหานคร: เบสบุ๊กส์, ๒๕๕๔),

ขงเบ้ง ได้ใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างสงบ สมถะเรียบง่าย ด้วยความเป็นปราชญ์ผู้หยั่งรู้ จึงยอมที่จะสามารถวางทิศทางชัยภูมิของบ้านเรือนได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือถูกต้องตามวัฏจักรแห่งสรรพสิ่ง (กฎธรรมชาติของธรรมชาติ) จึงสมกับ “เป็นที่อยู่ของปราชญ์ผู้หยั่งรู้ฟ้าดินโดยแท้ ผู้รู้จักศาสตร์ภูมิ หรือรู้จักชัยภูมิที่ดี เป็นผู้สร้างความสุขให้กับชีวิตตน บ้านที่ร่มเย็นเป็นสุข เป็นบ้านที่นำความสุขมาให้เจ้าของบ้าน แลบ้านผู้มีวิาสนา”^{๑๒๙} ดังนั้นแล้ว เมื่อเล่าปีเดินทางมาพบก็ยิ่งเกิดความรู้สึกซาในตัวของเบ้งเป็นอันมาก

ท่วงทีกริยาที่มีความอ่อนน้อมสุภาพนุ่มนวลก็เป็นคุณลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่อยู่ในตัวของเบ้ง ซึ่งความอ่อนน้อมถ่อมตนภายใต้การนำของผู้นำ คือเกียรติยศที่ยิ่งใหญ่กว่าเกียรติยศใดๆ^{๑๓๐} ดังนั้น หากผู้ปกครองหรือผู้นำมีความแข็งกระด้าง เย่อหยิ่ง ถือตน ถือศักดิ์บารมี ย่อมเป็นที่เกลียดชัง ขาดความน่าเคารพยำเกรง ขาดความศรัทธาจากผู้อยู่ใต้การปกครอง และอาณาประชาราษฎร์ ก็จะทำให้เกิดผลเสียแก่การปกครองเป็นอย่างที่สุด และในทางกลับกัน หากผู้ปกครองหรือผู้นำคนใดมีความอ่อนโยนเข้าถึงผู้คนได้ทุกชั้นชน มีท่วงทีกริยาสุภาพ นุ่มนวลต่อผู้อยู่ภายใต้การปกครองและอาณาประชาราษฎร์ ก็ย่อมจะได้รับความเคารพ ยำเกรง และความศรัทธากลับมาเช่นกัน

ดังที่กล่าวไว้ ขงเบ้ง มีความสุภาพอ่อนโยนต่อชนทุกชั้น การปฏิบัติทั้งหลายล้วนเปี่ยมไปด้วยเมตริจิตอันดี จะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่เล่าปีได้พบกับขงเบ้งครั้งแรก และได้เชิญขงเบ้งมาเป็นที่ปรึกษา ขงเบ้ง ได้เจรจาเป็นการถ่อมตัวว่า “แต่ข้าพเจ้าคิดว่าตัวยังหนุ่มนัก ทั้งสติปัญญาความคิดก็อ่อน ครั้นจะไปทำราชการด้วยท่านก็จะเสียการของท่านไป”^{๑๓๑} และเมื่อเล่าปี ได้อ้อนวอนขอความเมตตา ขงเบ้ง จึงให้เล่าปีได้แจ้งถึงเจตจำนงของตนที่มี ดังนั้นแล้ว ขงเบ้งจึงได้แจกแจงวิเคราะห์สถานการณ์ และวางแผนยุทธศาสตร์ที่แยบยลเหนือความคาดหมายอย่างถ่อมตน เพื่อที่จะให้เล่าปีได้สมตามความปรารถนาอย่างสุภาพและอ่อนโยนด้วยความเคารพ ว่า “ซึ่งท่านมีความปรารถนาที่จะให้ทำนุบำรุงนั้น ข้าพเจ้าก็สั่งสอนให้ได้ตามสติปัญญาแต่เพียงนี้ แม้ท่านมีความอุตสาหะกระทำตามถ้อยคำของข้าพเจ้าก็จะสำเร็จความปรารถนา”^{๑๓๒}

ในทุกครั้งที่ขงเบ้งได้สนทนากับเล่าปี ขงเบ้งจะไม่มี ความแข็งกระด้าง ไม่มี ความเย่อหยิ่งหรือถือตน ถือศักดิ์บารมีว่าตนเป็นผู้ทรงภูมิเหนือคนแต่อย่างใด เล่าปีจึงเกิดความรักและศรัทธาในตัวขงเบ้งเป็นอย่างมาก และสำหรับขงเบ้งเองก็เคารพและศรัทธาในตัวเล่าปีดุจเดียวกัน หรือแม้แต่กับบรรดาเหล่าขุนนาง และที่ปรึกษาชั้นผู้ใหญ่ของเมืองกังตั๋งทั้งปวงครั้งเมื่อคราวที่ขงเบ้งต้องไปเจรจาขอ

^{๑๒๙} อ่างแล้ว. (หมายถึง จิตวิญญาณของเบ้ง ปราชญ์ผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน หน้า ๓๑)

^{๑๓๐} วอลเตอร์, เจ.ดี., *วิถีทางของผู้นำที่เสียสละ*, แปลโดย สมใจ รักษาศรี, (กรุงเทพมหานคร: มายด์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๓.

^{๑๓๑} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๒๑)

^{๑๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๒-๕๒๔. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๒๒-๕๒๔)

เป็นพันธมิตรกับขุนกวน ขงเบ้งก็ยังปฏิบัติตนและแสดงกิริยาด้วยความอ่อนน้อม ทำความเคารพ คำนับเหล่าขุนนางตามประเพณี ไม่แสดงอาการเย่อหยิ่งอวดอ้าง ถือตนหรือหยาบกระด้าง แม้ว่าในขณะนั้น ขงเบ้ง จะได้อยู่ท่ามกลางปราชญ์ผู้ทรงภูมิเช่นเดียวกัน และพวกเขาก็ได้มีใจยินดีนักที่จะให้ ขงเบ้งได้เข้าพบเพื่อเจรจากับขุนกวน แต่ขงเบ้ง ก็ไม่ได้แสดงที่ทำอาการขลาดกลัว หรือพินอบพิเทาจน ดูขาดบุคลิกภาพไปแต่อย่างใด สามารถควบคุมกิริยาท่าทางได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นที่ยิ่ง

ในด้านการเจรจาพาทินั้น ขงเบ้ง ย่อมไม่เป็นรองแก่ผู้ใด เลิศด้วยวาทศิลป์ วาทนะฉาน คมคาย ชัดเจนหลักแหลม ชนิดที่เรียกว่าหาตัวจับได้ยาก และด้วยความเป็นเลิศทางวาทศิลป์นี้ ยายชอบจึงได้กล่าวถึงขงเบ้งไว้ว่า “ขงเบ้ง ผู้ซึ่งเจริญด้วยโวหารปัญญา สามารถจะพูดเรื่องร้ายที่สุดให้ กลับเป็นดีที่สุด พูดเอาเมืองได้เป็นเมือง ๆ...”^{๑๓๓} มีเรื่องที่ต้องกล่าวต่ออีกว่า “แต่ขงเบ้งมันสมองของ เล่าปี่ ซึ่งเป็นฝ่ายมีกำลังรู้พลอันน้อยนั้น จำเป็นที่ไขว่คว้าต่อการปรารภนาผูกมิตรกับขุนกวน ยิ่ง กว่าความปรารถนาของโจโฉเสียอีก แต่โจโฉก็มีอำนาจภาพของทหารร้อยหมื่นเป็นเดิมพันหนุนหลังใน การเจรจากับขุนกวน สิเล่าปี่เหมือนคนมือเปล่า มีแต่ลิ้นสามนิ้วของขงเบ้งเป็นเดิมพันในการเจรจาครั้ง สำคัญนี้เท่านั้นเอง ดังนั้นเป็นบ่อนอันยิ่งใหญ่ของการชิงชัยในทางการทูตระหว่างอัครบุรุษผู้มีทหารร้อย หมื่นเป็นอำนาจ กับเอกบุรุษผู้มีแต่ลิ้นทองลิ้นเดียวเป็นอำนาจ”^{๑๓๔}

หากมีวาทศิลป์เป็นเลิศเพียงอย่างเดียว แต่ไม่รู้จักรวิธีการใช้ให้เกิดประโยชน์และไม่ดูท่าที่ ตาม้าตาเรือก็อาจเกิดโทษได้เช่นกัน ดังคำกล่าวที่เรามักจะได้ยินกันคุ้นหูว่า “ปลาหมอตายเพราะ ปาก” หรือ “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง” เป็นต้น และการที่ขาดการพิจารณาพิเคราะห์ถึง ผู้ฟังและสถานการณ์ วาทะนั้นก็ย่อมเปรียบเสมือนสายลมที่ผ่านพัดไป ไร้ซึ่งความหมายใด ๆ หากแต่ผู้ ที่ใช้วาทศิลป์ได้เป็นเลิศย่อมรู้จักรการพิเคราะห์หลักดังกล่าว ดังนั้น ขงเบ้ง จึงย่อมรู้ว่าการใช้ศิลปะ วาจาแบบใด เหมาะสมกับผู้ใด และใช้ในสถานการณ์เช่นไร ยกตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่โจโฉได้แจ้งว่า บัดนี้ เล่าปี่กำลังตั้งตัวอยู่ที่เมืองซินเอี้ย ช่องสุ่มผู้คนและหัดซ้อมทหารไว้เป็นจำนวนมาก ถ้าปล่อยไว้ คงจะอันตรายเป็นแน่แท้ จึงสั่งแฮหัวตุ้นให้ยกทัพไปกำจัดเล่าปี่ทันที ในขณะที่เล่าปี่นั่งถกหมวกด้วย ขนจามรีเพื่อหวังจะให้คลายความทุกข์อยู่นั้น ขงเบ้งเดินมาพบ จึงกล่าวว่า “การซึ่งป้องกันรักษาตัว เหตุใดจึงไม่คิด ท่านมาเล่นถกขนจามรีเล่นอยู่ขณะนี้ไม่ควร...ทุกวันนี้ทหารเรามีประมาณหมื่นเศษและ ท่านนิ่งเสียไม่คิดอ่านป้องกันรักษาตัวขณะนี้ แม้โจโฉยกมาท่านจะคิดอ่านประการใด...บัดนี้ทหารเราก็ น้อยนัก ให้ท่านเร่งคิดอ่านเกลี้ยกล่อมทหารให้มากขึ้นอีก แม้กองทัพโจโฉยกมา ข้าพเจ้าจะรับจัดแจง สู้รบมิให้เสียที”^{๑๓๕}

^{๑๓๓} ยายชอบ, สามก๊ก ฉบับวชิรศึกษา, เล่มที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๑๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวชิรศึกษา หน้า ๖๕)

^{๑๓๕} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๔๒)

เช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่จิวี่มาเราอาจจะไปตีชิงเอาเมืองลำกุน เล่าปี่กลัวว่าถ้าจิวี่เข้าตีเมืองลำกุนได้ตนจะหาที่อยู่อาศัยมิได้ ขงเบ้งจึงว่า “เดิมข้าพเจ้าได้ว่ากล่าวให้ท่านเอาเมืองเกงจิ๋วไว้เป็นที่อาศัย จะได้คิดการต่อไป ท่านก็ไม่ฟังคำข้าพเจ้า บัดนี้ท่านได้คิดแล้วหรือจึงคิดวิตกดังนี้...ท่านอย่าวิตกเลย จงงดอยู่ให้จิวี่ตีเอาเมืองลำกุนให้ได้แล้ว ข้าพเจ้าจะคิดอ่านเป็นกลอุบายมิให้ยากแก่ทหารทั้งปวง จะให้ได้เมืองลำกุนโดยง่าย”^{๑๓๖} เห็นได้ว่า สำหรับเล่าปี่แล้ว ขงเบ้ง รู้ว่าต้องใช้ศิลปะวาจาเช่นไร เพราะขงเบ้งรู้ว่า เล่าปี่มีความจริงใจให้แก่ตน และขงเบ้งเอง ก็จริงใจต่อเล่าปี่ดุจเดียวกัน ดังนั้นจึงกล้าที่จะพูดจาแนะนำและคอยตักเตือนเล่าปี่อยู่เสมอ ซึ่งเป็นปิยวาจาที่เปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต อ่อนน้อม แผงไปด้วยการปลุกขวัญเตือนสติ การปลอมประโลม ความหวังโยอาทรและความจงรักภักดีเป็นที่สุด

ในเวลาต่อมา ด้วยกิตติศัพท์การเคลื่อนไหวกองทัพนักรบรื้อยหมื่นของมหาอุปราชาโจโฉ ทำให้ขงเบ้งขอเพียงเรือลำหนึ่งกับลิ้นสามนิ้ว ไปเป็นทิวเชื่อมสัมพันธ์ ผูกมิตรกับขุนกวนแห่งกังต้ง เมื่อขงเบ้งต้องปะทะฝีปากกับบรรดาขุนนาง ขงเบ้งก็ได้แสดงศิลปะการเจรจาได้สมกับเป็นผู้เลิศด้วยวาทศิลป์อย่างไรซึ่งข้อบกพร่องใด ๆ เมื่อเที่ยวเจียวที่ปรึกษาชั้นผู้ใหญ่ของขุนกวน พิจารณาเห็นถึงลักษณะอันทรกภูมิ ดูเป็นคนช่างพูดจาหลักแหลมของขงเบ้ง จึงพูดจาหยิ่งเชิงหวงจะให้ขงเบ้งเสียกำลังใจ ไม่เข้าพบช่วยยุเกลี้ยกล่อมขุนกวนได้ เมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่เหล่าขุนนางไม่ต้อนรับ และต่างต้องการเจรจาให้ขงเบ้งนั้นอัปจนปัญญาเกิดความท้อถอย ขงเบ้ง จึงได้ใช้สติปัญญาอันชาญฉลาด และศิลปะวาจาที่เป็นเลิศ พลิกสถานการณ์ให้ตนเป็นฝ่ายได้เปรียบ และเป็นที่เคารพยำเกรงตอบกลับท่านผู้ใหญ่เดียวเจียวด้วยอาการสุภาพ แต่ล้วนแฝงลึกด้วยไหวพริบอันเฉียบคมได้อย่างเชือดเฉือน ความว่า “อันเขาสรรเสริญข้าพเจ้านั้นเป็นแต่ปัญญาภายนอก ซึ่งได้ทำการมาทั้งนั้นก็เหมือนความคิดคนทั้งปวงไม่ยากนัก ถึงผู้ใดจะทำก็ได้ อันปัญญาภายในนั้นใครยังหาล่วงรู้เห็นปรากฏไม่...ธรรมดาผู้มีปัญญาอันพิสดาร แม้จะคิดการสิ่งใดก็ลึกซึ้ง ผู้มีปัญญาน้อยหาหยั่งรู้ถึงตลอดไม่ อุปมาเหมือนพญาครุฑ แม้จะไปทิศทางใด ก็ย่อมบินโดยอากาศอันสูงสุดสายเมฆ มิได้บินต่ำเหมือนสกนษชาติ ซึ่งมีกำลังน้อย อันผู้มีสติปัญญาน้อยนั้นก็เหมือนนกทั้งปวงที่มีกำลังอันน้อย มิอาจบินสูงเสมอพญาครุฑได้...ซึ่งท่านว่าขวันต้ง จักเยตนั้นก็ยังหาปรากฏว่าได้ทำกลอุบายในการสงครามเหมือนเราไม่...แต่ท่านนี้คิดแต่จะพูดลบหลู่ผู้อื่นยกยอตัวว่าดี แม้การมาถึงตัวก็แล้วจะทำไม่ได้เหมือนปากว่า การรื้อยสิ่งจะให้ทำแต่สักสิ่งเดียวก็จะไม่ได้อีก นานไปเบื้องหน้าจะได้ความอัปยศแก่คนทั้งปวงอยู่ เพราะถ้อยคำและวาจาที่ดูหลักแหลมเฉียบคมมิได้พลังฉลาดแก่ผู้ใด ไปเจ้าจึงลุกขึ้นถามขงเบ้งว่า ท่านไปเรียนการพูดมาจากสำนักโซจิ้น เตียวี่ มาหรือ ขงเบ้งจึงชี้แจงกลับทันทีว่า “ท่านรู้แต่ว่าโซจิ้น เตียวี่เป็นคนช่างพูดอันสติปัญญาความคิดของโซจิ้น เตียวี่นั้น จะคิดอ่านกว้างขวางประการใดท่านหาไม่รู้ ท่านเจรจา ดังนี้เหมือนคนครึ่งคน เพราะว่ารู้อะไรไม่ตลอด ด้วยโซจิ้นนี้ได้เป็นอุปราชถึงแปดเมือง เตียวี่เล่าก็ได้เป็น

^{๑๓๖} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๖๗๐-๖๗๑)

อุปราชถึงสองแผ่นดิน คนทั้งสองนี้ก็มีปัญญาอันสามารถ ช่วยทำนุบำรุงแผ่นดินให้ราบคาบด้วย อนึ่ง ก็แก้วักลำในการสงคราม แลท่านมานินทาวาเป็นคนช่างพูดนั้นหาควรไม่...”^{๑๓๗}

ไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่ขงเบ้งจะกล้ายกตัวเองถึงเพียงนั้น เพราะเป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ตลอดเรื่องราวของสามก๊กแล้วว่า ขงเบ้ง ไม่ได้ยกตัวเกินเลยไปอย่างแน่นอน และด้วยการเจรจาตอบโต้ทุกครั้ง ถ้อยคำก็ชัดเจนมิได้เพื่องพลาแกผู้ใดทั้งสิ้น จึงทำให้เหล่าบรรดาขุนนางชาวปราชญ์อันชาญฉลาดทั้งหลายต้องอดสูแก่ใจอำปากค้างสงบนิ่งทั่วทุกตัวคน แม้แต่ท่านเตียวเจียวขุนนางที่ปรึกษาชั้นผู้ใหญ่แห่งกังตั๋งที่ได้ชื่อว่ามีปัญญาหลักแหลมยิ่งนักยังต้องนิ่งสงบปากสงบคำ

ในครั้งบุกแดนใต้ปราบเบ้งเอ๊ก เมื่อเบ้งเอ๊ก รู้ว่าตนสู้ขงเบ้งไม่ได้และพ่ายมาถึงหกครั้ง จึงไปขอความช่วยเหลือจากลุดตักกุดเจ้าเมืองออโกก๊กให้ยกทัพมาช่วย ทหารของลุดตักกุดมีเสือเกราะเป็นหน่วยขน้ำมันซึ่งทนต่อคมอาวุธ แต่เมื่อทัพนั้น ได้ปะทะกับกลศึกของขงเบ้งก็พ่ายด้วยอุบายเพลิงโดยสิ้น ลุดตักกุดและทหารทั้งปวงตายท่ามกลางเพลิง ในตอนนี้ สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) บรรยายไว้ว่า “แล้วเหม็นกลิ่นศพไหม้ขึ้น ฟุ้งกระหลบไป” ขงเบ้งคิดสงสารและสังเวชทหารทั้งปวงที่ตายในเพลิงเหล่านั้นอย่างมากจนน้ำตาไหล และเกรงว่าเหล่าทหารของตนจะพลอยสลดหดหู่เสียขวัญกำลังใจ ขงเบ้งจึงต้องกล่าวปลอบเอาใจบรรดาทหารทั้งปวงเป็นความว่า “เราคิดอุบายทำการได้ชัยชนะศึกครั้งนี้ แต่ทหารเลวคนหนึ่งก็ได้เสีย เมื่อลุดตักกุดไล่ถอยหนีไปถึงชายเขานั้น เราเอาแต่ธงไปปักลงไว้ในป่าก็สำคัญว่าทหารตั้งอยู่เป็นอันมากหาอาจจะยกตามไปไม่ กลับไล่ถอยหนีขึ้นไปบนเนินเขา เราจึงให้ม้าตายเอาเกวียนเปล่าซึ่งบรรทุกดินไปนั้นออกทิ้งไว้กลางทาง แล้วเราให้เอาประทัดเหล็กฝังดินล้ามสายชนวนทำกลไว้เป็นอันมาก ลุดตักกุดโอหัง ความคิดน้อยก็เสียที่แก่เรา อนึ่งลุดตักกุดแก่งมาตั้งอยู่ริมแม่น้ำโทฮิวสุย หวังจะลวงให้เราตายด้วยน้ำร้าย เราคิดเห็นว่าทหารลุดตักกุดใส่เสื้อเกราะหยาบขนน้ำมัน เราจึงเอาเพลิงร้ายออกลงบ้างก็แพ้รู้เสียที่แก่เรา บัดนี้ทหารลุดตักกุดที่มีฝีมือพากันตายเสียในเพลิงสิ้น เราก็คิดถึงโทษตัวสังเวชใจนักเดชะผลที่เราตั้งใจทำราชการสนองพระคุณเจ้าโดยสุจริต ขออย่าให้เป็นเวรต่อกันสืบไปเลย”^{๑๓๘} เมื่อทหารทั้งปวง ได้ฟังวาจาของขงเบ้งที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่สำนึกในบาปบุญคุณโทษ และมีจิตกตัญญูต่อเจ้าโดยสุจริต จึงคิดว่ามหาอุปราชขงเบ้งนี้มีอุบายอันลึกซึ้งสามารถยิ่ง ทหารทั้งปวงก็ต่างพากันคำนับกราบลงด้วยความนับถือและศรัทธาเป็นอันมาก

ในตอนยตราทัพบุกแดนเหนือไปตีเมืองลกเอี้ยง โจจิ้น ได้ยกทัพมารับศึกกับขงเบ้ง ณ เขากีสาน อองลองที่ปรึกษาผู้เฒ่าอายุเจ็ดสิบหกปี ได้ขออาสาออกหน้าเจรจาเกลี้ยกล่อมขงเบ้งให้ยอมศิโรราบอ่อนน้อมถอยทัพกลับเสฉวน ขงเบ้งตอบโต้ด้วยวาจาที่ทรงอำนาจกล้าหาญอย่างชัดเจน เชือดเฉือนประชดประชันเป็นที่สุด เป็นความว่า “ตัวท่านก็เป็นขุนนางผู้ใหญ่อยู่ในพระเจ้าเทียนเต็ก่อน

^{๑๓๗} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๘๔-๕๘๗)

^{๑๓๘} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๗๐-๑๑๗๑)

ควรเจรจาให้เป็นธรรมตามขนบธรรมเนียม เหตุใดจึงมาว่าฉะนี้ ท่านจงนั่งฟังเถิดเราจะว่าบ้างสักคำหนึ่ง เมื่อครั้งพระเจ้าเลนเต้ได้เสวยราชสมบัติขึ้น เพราะพวกชนที่ยุยงต่าง ๆ แผ่นดินจึงเป็นจลาจลเกิดโจรโพกผ้าเหลืองขึ้น มาภายหลังตั้งโต๊ะ แลลิกขุ กุยกีคิดกำเริบทำการหยาบฆ่าต่อแผ่นดิน จน พระเจ้าเหียนเต้ได้รับความเดือดร้อน เพราะพระเจ้าเหียนเต้มิได้พิเคราะห์ เอาคนชาติต่ำช้าซึ่งมิได้มีความคิดมาตั้งเป็นขุนนาง ตัวท่านนี้เรารู้จักอยู่ เดิมเป็นลูกตระกูลอยู่บ้านกังไฮ คนทั้งปวงนับถือท่านว่ามีสติปัญญารู้จักคุณบิดามารดา พระเจ้าเหียนเต้จึงตั้งให้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ ควรท่านจะทำการสนองคุณพระเจ้าเหียนเต้โดยสุจริต ช่วยกันยกย่องเชิดพระวงศ์ขึ้นครองราชสมบัติจึงจะชอบ แลท่านคบคิดเข้าด้วยอ้ายโจรชิงเอาราชสมบัติฉะนี้ โทษก็ผิดอยู่เป็นอันมาก คนทั้งปวงซึ่งสัตย์ซื่อต่อแผ่นดินก็คิดแค้นท่านนัก จะใคร่ฉีกเนื้อกินเสียทั้งเป็น ถึงเทพดาในชั้นฟ้าก็จะสังหารท่าน บัดนี้เราพิเคราะห์เห็นว่าบุญแช่เชื้อพระเจ้าเหียนเต้ยังมากอยู่ พระเจ้าเล่าปี่ จึงได้เป็นใหญ่ขึ้นในเมืองเสฉวนต่อพระวงศ์กันมาตัวเรารับสั่งพระเจ้าเล่าเสี้ยนให้ยกกองทัพมาปราบอ้ายโจรราชสมบัติ ตัวท่านเป็นคนอกตัญญูเร่งหนีซุกซ่อนไปเอาตัวรอดให้พ้นความตายเถิด อย่ามาฝืนหน้าพูดถึงการแผ่นดินเลย ให้เร่งคิดถึงตัวด้วยแก่ชราถึงเพียงนี้แล้ว จะตายไปดูหน้าวงศ์พระเจ้าเหียนเต้กระไรได้...มึงเร่งกลับไปบอกไอ้พวกขบถให้ยกกองทัพมารบ จะได้เห็นฝีมือว่าผู้ใดจะแพ้แลชนะ”^{๑๓๙} ด้วยวาจาอันเชือดเฉือนทรงอำนาจสะกิดใจ ทำให้ท่านลองลงผู้เฒ่าเจ็บแค้นใจเป็นยิ่งนัก ตกกลางจากหลังม้าถึงแก่ความตายในที่สุด

ขงเบ้งเป็นแบบอย่างที่เด่นชัดของผู้ที่มีวาทศิลป์ ในการเจรจา เป็นผู้ที่สามารถใช้วาจาได้อย่างแยบคายเหลือประมาณ ในอันที่จะก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือศรัทธา รักใคร่ สามารถใช้วาจาเป็นเกราะป้องกันภัยอันตราย หรือใช้เป็นคมอาวุธในการต่อสู้เพื่อเอาชัยชนะแก่ศัตรูโดยไม่ต้องใช้กำลังหรือคมอาวุธเข้าประหัตประหารแต่อย่างใด

ประการหนึ่ง ผู้นำจะต้องวางตนให้อยู่ในคุณธรรมอย่างหนักแน่น อยู่ในขนบธรรมเนียมอันดีงามอย่างมั่นคง ซื่อสัตย์กตัญญู มีน้ำใจสนับสนุนคนดี ไม่คิดริษยา มีจิตเลื่อมใสจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ผู้ใต้บังคับบัญชา ไพร่ฟ้าและชาติบ้านเมือง ไม่เบียดเบียนทำร้าย กดขี่ข่มเหงรังแกให้ผู้อื่นได้รับความวุ่นวายเดือดร้อนเพื่อประโยชน์สุขของตนเองด้วยความเห็นแก่ตัว และผู้นำที่มีคุณธรรมยังจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักแจ้งในสัจจะความจริงของโลก (ยอมรับความจริง) อีกด้วย เมื่อผู้นำวางตนได้อย่างเหมาะสมเช่นนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นตัวอย่างที่ดีน่ายกย่องศรัทธาเชื่อถือ

ความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีของขงเบ้งเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง ขงเบ้งซื่อสัตย์ต่อเล่าปี่ตลอดจนถึงรุ่นทายาท มีความซื่อสัตย์ต่อมิตร ผู้ใต้บังคับบัญชา อาณาประชาราษฎร์และบ้านเมืองเป็นที่ยิ่งจะพบว่ามีความแอบแฝง ผสมผสานคลุกเคล้าอยู่ตามแต่ละบทบาท ไม่ว่าจะเป็นกิริยาท่าทาง วาจา คำพูด หรือการประพฤติปฏิบัติตน ขงเบ้งทุ่มเททำงานอย่างหนักด้วยความซื่อสัตย์และภักดียิ่ง จนได้เมืองเสฉวนมากำหนดให้เล่าปี่ เชื้อพระวงศ์ผู้ตกยากได้ครอบครอง เชิดชูเล่าปี่ ให้ตั้งตนขึ้นสู่สถานะ

^{๑๓๙} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๐๓-๑๒๐๔)

กษัตริย์สี่บราหฺมาชนชั้น เป็นใหญ่เทียบบริษัโณและขุนกวนได้อย่างสมศักดิ์ศรี ก่อนพระเจ้าเล่าปี่ สิ้นพระชนม์ ทรงเอามือลูบหลังขงเบ้งแล้วร้องให้ ทรงกล่าวว่า “เราได้ทำนอการยามาไว้ด้วยช่วยทำนุ บำรุงจึงได้เมืองเสฉวน จะทำการครั้งใดก็สำเร็จความปรารถนาหาภัยอันตรายมิได้ ครั้นนี้ท่านห้ามมิให้ ยกไปตีเมืองกั๋งตั้ง เรานี้มีพึ่งตั้งต้นไป จึงเสียทัพได้รับความอภัยศอดสูมากนัก เราผิดเอง บัดนี้เราจะ ตายอยู่แล้วจึงให้เชิญท่านมา เพราะวิตกเรื่องการแผ่นดิน ซึ่งจะทำต่อไปข้างหน้านั้น เห็นว่าบุตรเรา สามคนนี้ยังอ่อนความคิดนัก ถ้าท่านละเมินเสียแล้วเห็นจะขัดสน ขอท่านได้เมตตาเห็นแก่เรา อันการ แผ่นดินทั้งปวงเราปลงธุระฝากไว้แก่ท่าน ท่านช่วยทำนุบำรุงบุตรเราต่อไปเถิด... ปัญญาความคิดของ ท่านนี้ไม่มีใครเสมอ แล้วดีกว่าโจผีสักร้อยละ ส่วน ท่านดูแลแต่การซึ่งจะบำรุงแผ่นดินให้เป็นสุข พอประมาณเถิด ถ้าเห็นลูกเราไม่อยู่ในสัตย์ในธรรมทำผิดประเพณีไปไม่ฟังท่าน ก็ให้ท่านรักษาเมือง เสฉวนบำรุงแผ่นดินเองเถิด”^{๑๔๐}

ด้วยความซื่อสัตย์ และจงรักภักดียากจะหาผู้ใดเสมอของของเบ้งที่ติดตรึงอยู่ในห้วงสำนึก เสมอมา พอได้ฟังพระเจ้าเล่าปี่ว่าดังนั้นก็ตกใจจนตัวสั่นร้องให้ ถอยออกมาจากแท่นบรรทม ก็กราบ ลงกับแผ่นดินศีรษะกระแทกพื้นจนหน้าผากแตก เลือดไหล แล้วกราบทูลด้วยน้ำตาที่ไหลนองหน้า เป็นความว่า “ข้าพเจ้าคิดจะบำรุงบุตรพระองค์ไปกว่าจะตาย อย่าได้คิดว่าข้าพเจ้าจะเบียดเบียนบุตร พระองค์เลย... ข้าพเจ้าขอเป็นข้าทำนุบำรุงบุตรพระองค์ไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต”^{๑๔๑} เฉกเช่นเมื่อครั้งที่ เอียวหู ที่ปรึกษาของขงเบ้งเคยกล่าวถามกับขงเบ้งว่า “ท่านคิดการทั้งปวงเห็นจะเหนื่อย เอาเหวต่าง น้าอดกินอดนอนจนซุบผอมถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าเห็นจะต้องคำสุมาอี่ว่า” เมื่อขงเบ้งได้ฟังดังนั้นก็ร้องให้ แล้วตอบกับเอียวหูว่า “ทุกวันนี้ไซ้เราจะไม่รู้หรือ ซึ่งเราทำการทั้งปวงนี้เพราะคิดถึงคุณพระเจ้าเล่าปี่ ครั้นจะละเลยก็หาผู้ใดที่จะไว้ใจมิได้ เราจึงอุตสาหมาทำการศึกหวังจะปราบปรามศัตรูแผ่นดิน จะได้ บำรุงพระเจ้าเล่าเสี้ยนให้อยู่เป็นสุข”^{๑๔๒} เมื่อทหารทั้งปวง ได้ยินคำที่ขงเบ้งกล่าวดังนั้น ต่างก็ร้องให้ ด้วยความรักและสงสารขงเบ้งด้วยกันทุกคน ถ้อยวาจาที่ขงเบ้งได้กล่าวกับพระเจ้าเล่าปี่นั้น เปรียบเสมือนสัจจปฏิญาณที่ขงเบ้งได้ให้ไว้ เป็นพันธสัญญาที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ล้วน ประกอบไปด้วยความสัตย์ซื่อและภักดีเป็นที่สุด ขงเบ้ง ได้ทุ่มเททั้งชีวิตเพื่ออารงรักษาไว้ซึ่งราชวงศ์ และแผ่นดินจนสิ้นลมหายใจสุดท้าย

ความดีของขงเบ้งในข้อนี้เป็นที่เลื่องลือ ถึงกระทั่งในสมัยพระเจ้าโจยอย ครั้งนั้น พระเจ้าโจยอยใกล้จะสิ้นพระชนม์ ได้สั่งเรียกสุมาอี่มาเข้าเฝ้าหวังจะฝากใจของผู้นุทรไว้ให้เป็น เช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่เล่าปี่ฝากบุตรไว้กับขงเบ้ง โจยอยจึงพูดกับสุมาอี่ว่า “ครั้งเล่าปี่ป่วยหนักอยู่ใน เมืองเป็กเตี้ยน ให้หาเล่าเสี้ยน ขงเบ้งเข้ามา แล้วฝากเล่าเสี้ยนไว้กับขงเบ้ง เล่าปี่ถึงแก่ความตาย

^{๑๔๐} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๐๔-๑๑๐๖)

^{๑๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๐๗)

^{๑๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑๘. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๓๑๘)

ขงเบ้งนั้นตั้งใจทำนุบำรุงเล่าเสี้ยนมาโดยสุจริต จนขงเบ้งถึงแก่ความตายในขณะทำสงคราม เล่าเสี้ยนก็ตั้งตัวเป็นสุขอยู่ ณ เมืองเสฉวน”^{๑๔๓} เราจะพบได้ว่าความซื่อสัตย์ และความจงรักภักดีของขงเบ้งเป็นที่สรรเสริญยิ่งนักในทุกสมัย เขาจึงเป็นที่เคารพรักและศรัทธาของปวงชนจนถึงปัจจุบัน

ความกตัญญูของคุณั้น เคยมีคำกล่าวอยู่ว่า “ความกตัญญู เป็นเครื่องหมายของคนดี” ขงเบ้งเป็นผู้ที่มีความกตัญญูคุณต่อแผ่นดินและเล่าปี่ผู้เป็นนายอย่างยิ่ง ไม่ว่าผู้ใดจะตำหนิ กล่าวร้าย ตีเตียนหรือพาดพิงถึงเล่าปี่อย่างไร จะเห็นได้ว่า ขงเบ้ง มักจะคอยโต้ตอบปกป้องและยกย่องสรรเสริญ อีกทั้งมักจะเชิดชูเกียรติของเล่าปี่ให้ผู้อื่นได้รับรู้อยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งปะทะฝีปากกับเหล่าบรรดาขุนนางที่เมืองกังตั๋ง เตียวเจียวได้พูดกล่าวพาดพิงถึงเล่าปี่ว่า “เล่าปี่ อุตสาหะไปเชิญตัวท่านถึงสามครั้งจึงจะได้มา เล่าปี่ ก็ดีใจเหมือนปลาได้น้ำ มีใจกำเริบคิดการใหญ่ ดูเหมือนจะได้เมืองเกงจิวโดยง่าย แล้วทำไมเมืองเกงจิวจึงตกไปอยู่กับโจโฉได้เล่า” ขงเบ้งได้ยืนดั่งนั้น จึงสวนตอบกลับไปว่า “ซึ่งเราจะคิดทำการเอาแผ่นดินเมืองเกงจิวนั้นง่ายนัก เหมือนกลับฝ่ามือคว่ำแลหงาย จะทำเมื่อใดก็จะสำเร็จเมื่อนั้น ซึ่งเหตุทั้งนี้ก็เพราะนายเราเป็นคนซื่อถือความสัตย์ มิได้ปรารถนาที่จะชิงเอาสมบัติของแซ่เดียวกัน ไม่กระทำตามคำเรา จึงได้ความเดือดร้อน มาน้อยใจด้วยเล่าจ้องลูกอมมือเชื้อถือถ้อยคำคนสอพลอเอาเมืองขงหยงไปลอบยกให้โจโฉ โจโฉจึงกำเริบทำการใหญ่หลวงมาถึงเพียงนี้ แลเล่าปี่นายเรามาตั้งอยู่ ณ เมืองกังแฮนั้นก็หวังจะทำการใหญ่หลวงต่อไปอยู่ ซึ่งผู้มีสติปัญญาเป็นประมาณเหมือนท่านฉะนี้ ถึงจะบอกให้ที่ไหนจะรู้ ดั่งเอาแก้วไปทิ้งลงไว้ในต้มกัลป์รัศมีเสียเปล่า”^{๑๔๔}

เตียวเจียวฟังดั่งนั้น จึงกล่าวต่อไปอีกว่า “เมื่อครั้งที่เล่าปี่ยังไม่ได้ท่านมา ก็มีสุขตามวาสนาของตัว เมื่อได้ท่านมาแล้ว เหตุใดเล่าปี่จึงได้รับความเดือดร้อนมากกว่าเดิมอีกเล่า เทียวหนีโจโฉเหมือนหนูติดจั่นอยู่เช่นนี้ แม้แผ่นดินเท่าใบพุทรา ก็ไม่มีจะอยู่” ขงเบ้งตอบกลับทันที ความว่า “อนึ่ง ซึ่งคิดทำการใหญ่หลวง แลจะรีบรัดให้สำเร็จโดยเร็ว นั้นจะได้หรือ อุปมาเหมือนคนไข้หนัก หมอผู้พยาบาลก็แจ้งอยู่ว่าโรคนั้นจะบรรเทาด้วยยาทุเลา ครั้นจะประกอบยาให้กล้า กำลังคนไข้ก็น้อยจะสู้กำลังยามิได้ จำจะค่อยวางยาทุเลาให้ผ่อนไปแต่วันละเวลา พยายามไปกว่าคนไข้จะถืออาหารได้มากมีกำลังแล้ว หมอก็จะประกอบยาให้มีภาวดีขึ้นไปกว่าเก่า โรคนั้นก็จะหาย แลเมื่อเล่าปี่นายเราเสียที่แก่โจโฉออกจากเมืองยี่หล้ามาอยู่ ณ เมืองซินเอี้ยที่เล่าเปียวนั้นเล่า ก็มีทหารเอกแต่กวนอู เตียวหุย จูล่ง สามคนนี่ มีทหารเลวไม่ถึงพัน เหมือนหนึ่งคนไข้หนัก อันมาอยู่เมืองซินเอี้ยนั้น ไซ้จะปรารถนาตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ที่นั่นก็หาไม่ เป็นจำใจอยู่เพราะหาที่อาศัยมิได้ อนึ่งก็เป็นเมืองบ้านนอกผู้คนก็เบาบาง ข้าวปลาอาหารก็น้อย แล้วก็มีได้ตั้งใจจัดแจงบ้านเมือง...ถึงว่าโจโฉได้เมืองขงหยงบัดนี้ก็เพราะเล่าจ้องเอาไปลอบยกให้ ฝ่ายเล่าปี่นายเราก็มารู้เห็น ขณะนั้นแม้นายเรามีรักความสัตย์ จะคิดอ่านชิงเอาเมือง

^{๑๔๓} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๓๔๘)

^{๑๔๔} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๓), หน้า ๕๘๔.

เก่งจิวก็จะได้ ที่ไหนจะได้ความเดือดร้อนถึงเพียงนี้ เพราะมีน้ำใจซื่อตรง มิได้คิดเบียดเบียนแก่แต่
 เดียวกัน จึงได้ความระหกระเหินแล้วเป็นห่วงอาณาประชาราษฎรทั้งสองเมืองติดตามมา จะทิ้งเสียหนี
 เอาตัวรอดก็มีได้ โจโฉจึงตามมาทันเข้า จึงได้ความลำบากมาอยู่เมืองกังแฮ อันซึ่งน้อยสู้มากมิได้นั้น
 ก็เป็นประเพณีการแพ้ชนะในสงคราม ไซ้จะมีแต่ นายเราก็อำไม่ เมื่อครั้งพระเจ้าฮั่นโกโจทำศึก ก็ยังแพ้
 แก่พระเจ้าฉ้อป้าอ่องเป็นหลายครั้ง มาภายหลังเอาชนะได้ พระเจ้าฮั่นโกโจก็ได้เป็นกษัตริย์อัน
 ประเสริฐ เนื้อความทั้งนี้ท่านก็ย่อมจะรู้อยู่ . .”^{๑๔๕} เตียวเจียวได้ฟังดังนั้น จึงเจียบไปไม่รู้จะพูดประการ
 ไต ยีหวนก็เข้ามาเสริมแทนเตียวเจียวทันที ขงเบ้งจึงตอบว่า “ซึ่งเราแตกมาก็เพราะเล่าปี่นายเรามี
 ทหารแต่สามพันน้อยกว่าน้อยอีก จึงผ่อนผันหนีมาหลบอยู่เมืองกังแฮ ไซ้จะกลัวฝีมือโจโฉที่เดียวก็หา
 ไม่ ยังจะคิดทำการสืบไปอยู่ อันเมืองกังตั้งนี้ผู้คนก็มาก ทหารก็พร้อมพร้อม ข้าวปลาอาหารก็บริบูรณ์
 แล้วทะเลก็คั่นอยู่ คับขันมั่นคงกว่าเมือง ชินเอี้ยอีก เหตุใดจึงคิดอ่านกันแต่จะให้นายของตัวไปอ่อน
 น้อมโจโฉเล่า หากมีความละอายไม่ ที่ว่านายเรากลัวโจโฉนั้น เมื่อพิเคราะห์ดูก็เห็นประหนึ่งจะกลัวน้อย
 กว่าท่านอีก”^{๑๔๖}

ต่อมา ซีหอง ลูกขึ้นแล้วกล่าวถึงเล่าปี่ว่า “ตั้งแต่พระเจ้าฮั่นโกโจได้ราชสมบัติแผ่นดินก็
 เป็นสุขมา แต่เตียวนี้แผ่นดินวุ่นวายเป็นจลาจล โจโฉก็ปราชัยได้ตั้งสองส่วนแล้ว เล่าปี่ไม่รู้จักลักษณะ
 การ ควรหรือจะคิดต่อสู้กับโจโฉ เหมือนเอาไข่ไปกระทบหิน” ขงเบ้ง ได้ฟังดังนั้น ก็ตอบกลับไปว่า
 “ท่านว่าฉะนี้มิชอบ อันเล่าปี่นายเราคิดอ่านทำการครั้งนี้ เพราะมีความกตัญญูต่อพระเจ้าเหียนเต๋ เห็น
 ว่าโจโฉเป็นศัตรูแผ่นดิน จึงเจ็บร้อนเพื่อสนองคุณเจ้า แลตัวท่านก็เป็นข้าแผ่นดินอยู่ในพระเจ้าเหียนเต๋
 ไม่มีความภักดีต่อเจ้า กลับเห็นชอบด้วยศัตรูแผ่นดินหากมีกตัญญูไม่...”^{๑๔๗} แสดงให้เห็นว่า นอกจาก
 ขงเบ้ง จะมีความกตัญญูต่อเล่าปี่ผู้เป็นนายแล้ว ขงเบ้ง ยังมีความกตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดินเป็นอย่างมาก

เมื่อลกเจ๊กได้ฟังขงเบ้งตอบซีหองดังนั้นแล้ว จึงลุกขึ้นกล่าวเปรียบเทียบกับชาติกำเนิด
 ของโจโฉและเล่าปี่ว่า “โจโฉเป็นเชื้อสายของมหาอุปราชมาตั้งแต่แผ่นดินก่อน แต่เล่าปี่เป็นเพียงคนทอ
 เสื้อขาย ควรหรือมาทำองอาจไม่เจียมตัว ขงเบ้งตอบว่า “ซึ่งท่านจะนับถือโจโฉว่าเป็นเชื้อสายของ
 โจโฉก็จริง แต่โจโฉนั้นเป็นคนกตัญญูสัตย์ซื่อต่อเจ้าปรากฏมาแต่ก่อน อันโจโฉนี้เป็นคนเสียชาติเสีย
 ตระกูล มิได้ประพฤติตามประเพณีปู่ย่าตายาย ทำให้ผิดจากตระกูลของตัว ซึ่งจะนับถือว่าดีนั้นก็แต่คน
 พาลเหมือนหนึ่งท่าน อันเล่าปี่นายเรานั้นก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหียนเต๋ พระเจ้าเหียนเต๋ก็ทำนุบำรุงให้
 ยศสถานะศักดิ์ คนทั้งปวงก็รู้อยู่ เหตุไฉนท่านจึงว่าเป็นคนอนาถา ถึงมาตรว่าเป็นคนทอเสื้อขายก็ถือ
 อันนี้ประเพณีเป็นที่ทำมาหากินจะอับอายเป็นกระไรนักหนา ฝ่ายพระเจ้าฮั่นโกโจนั้นเล่าก็มีไซ้เป็นเชื้อ

^{๑๔๕} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๘๕-๕๘๖)

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๖. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๘๖)

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๘๗)

พระวงศ์มา แต่ก่อนก็เป็นแต่พินนายบ้าน แต่กอบไปด้วยความเพียรก็ได้เป็นกษัตริย์อันใหญ่ จึงสืบราชวงศ์เสวยราชสมบัติมาตราบเท่าทุกวันนี้ ท่านจะมาประมาทเล่าปี่นายเรานั้นหาควรไม่...”^{๑๔๘}

เมื่อผ่านด่านปะทะการรบกับขุนนางทั้งปวงเป็นที่เรียบบร้อย ขงเบ้งจึงได้เข้าพบกับขุนกวน ขงเบ้งได้ตอบคำถามที่แสดงถึงไหวพริบ สติปัญญาและวาทศิลป์ ให้ขุนกวนเห็นเป็นหลายครั้ง ขุนกวนจึงกล่าวพาดพิงถึงเล่าปี่ทำนองว่า “เมื่อเล่าปี่ต่อสุโจโฉไม่ได้ แล้วทำไมไม่ยอมไปคำนับโจโฉเล่า ขงเบ้งจึงตอบว่า “นายข้าพเจ้าก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ แลคนทั้งปวงก็ยกย่องว่ามีสติปัญญาอยู่ ถึงมาตรว่าจะสุโจโฉมิได้ก็ดี ซึ่งจะไปอ่อนน้อมนั้นอย่าฟังนึกเลย กลัวจะเป็นที่ติเตียนไปภายหน้า อดสูแก่คนทั้งปวง สำมะหาแต่เตียนทองซึ่งเป็นนายทหารเลวของพระเจ้าเจฮวนก่ง ยังมีความมานะมิได้ย่อท้อต่อข้าศึกสู้ตายในสงคราม อันเล่าปี่นายข้าพเจ้าเป็นถึงเพียงนี้หรือจะไม่มี ความอาย ซึ่งจะอ่อนน้อมแก่โจโฉนั้นหามิได้แล้ว ผิดก็สู้ตายให้ปรากฏไว้”^{๑๔๙}

เมื่อครั้งที่จิวอี้ให้จูกัดกิน (พี่ชายของขงเบ้ง) ไปเจรจาเกลี้ยกล่อมชักชวนให้ขงเบ้งมาอยู่ช่วยทำราชการกับขุนกวนที่กั๋งตั้ง ขงเบ้งได้กล่าวกับพี่ชาย เป็นความว่า “ด้วยเราพี่น้องเกิดในแผ่นดินพระเจ้าเหี้ยนเต้ ควรที่จะถือความกตัญญูต่อแผ่นดิน ข้าพเจ้าจึงสู้ไปอยู่ด้วยเล่าปี่ เพราะว่าเป็นเชื้อสายของพระเจ้าเหี้ยนเต้หวังมิให้เสียประเพณีโบราณ เหตุใดตัวพี่จึงทิ้งแผ่นดินพระเจ้าเหี้ยนเต้เสีย มาอยู่ในเมืองกั๋งตั้งนี้ให้ไกลพี่น้องทั้งปวงหาความอาลัยมิได้ ควรที่จะทิ้งเมืองกั๋งตั้งเสียไปอยู่ทำราชการด้วยข้าพเจ้าจะได้เห็นหน้ากันอีก”^{๑๕๐}

นอกจากขงเบ้งจะยึดถือความกตัญญูแล้ว ขงเบ้ง ทำให้ผู้อื่นได้เห็นความสำคัญของความกตัญญูอีกด้วย เมื่อครั้งที่ขงเบ้งคิดอุบายให้กวนอูไปตีกรอฆ่าโจโฉที่หนีเพลิงจากกองทัพเรือที่ถูกเผา ขงเบ้งได้พูดกับเล่าปี่ว่า “เพราะชะตาโจโฉยังไม่ขาด ข้าพเจ้าจึงแกล้งให้กวนอูไปทำการครั้งนี้ หวังจะให้แทนคุณโจโฉเสียให้เสร็จสิ้นกัน สืบไปภายหน้ากวนอูจะได้ทำการกับโจโฉณัด”^{๑๕๑}

เมื่อครั้งยกไปตีเมืองเลงเหลง โต้ะเองนายทหารเมืองเลงเหลงเห็นขงเบ้งซึ่งเกี่ยวน้อยยกทหารมาถึงหน้าค่าย จึงขี่ม้าถือขวานใหญ่ออกมาแล้วร้องว่า “อ้ายพวกโจร เหตุใดจึงยกกลวงเข้ามาในแดนเมืองของนายกู มึงไม่กลัวความตายหรือ” ขงเบ้งได้ฟังดังนั้นจึงตอบไปว่า “ตัวกูชื่อขงเบ้งอยู่ ณแดนเมืองลำหยง ครั้งโจโฉคุมทหารร้อยหมื่นยกกองทัพมาจะตีเมืองฝ่ายไต้ กูคิดกลอุบายแต่ข้อเดียวก็เผากองทัพเรือโจโฉเสียได้ ซึ่งนายกูกองทัพมานี้ แม้มึงอ่อนน้อมโดยดีก็จะรอดชีวิต”^{๑๕๒}

^{๑๔๘} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๘๘)

^{๑๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๑. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๕๙๑)

^{๑๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐๓. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๖๐๓)

^{๑๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๖๕๗)

^{๑๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๕-๖๘๖. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๖๘๕-๖๘๖)

ในตอนที่ยกานอูตีเมืองเตียงสาได้ ได้พาของตงกับอูยเอี้ยนกลับมาให้รับราชการอยู่กับเล่าปี่ เมื่อขงเบ้งได้ฟังเรื่องราวของอูยเอี้ยนจากกานอูแล้ว จึงสั่งให้ทหารเอาตัวอูยเอี้ยนไปประหารเสียทันที ขงเบ้งพูดกับเล่าปี่ว่า “ผู้ใดกินข้าวแดงท่านแลฆ่าท่านผู้มีคุณเสีย ผู้นั้นเป็นคนหาความกตัญญูไม่ ผู้ใดอาศัยอยู่ในแผ่นดินของท่านแล้วคิดยกเอาแผ่นดินไปให้ผู้อื่นเสีย ผู้นั้นหาความสัตย์ไม่” เล่าปี่ขอให้ขงเบ้งดโทษอูยเอี้ยนไว้ก่อน ขงเบ้งก็ยอมงดโทษให้เพราะเกรงใจเล่าปี่ แล้วชี้มือว่าแก่อูยเอี้ยน ความว่า “ครั้งนี้เราจะยกโทษตัวครั้งหนึ่ง ตั้งแต่ต่อไปเมื่อหน้าตัวอย่าได้คิดอ่านทรยศต่อท่านผู้มีคุณสืบไป แม้ไม่ฟังคำเราจะตัดศีรษะตัวเสีย”^{๑๕๓}

เมื่อครั้งที่ขุนกวนส่งจูกัดกินไปเจรจากับเล่าปี่ เรื่องที่ลิบองเป็นผู้คิดแผนฆ่ากานอูหวังจะให้เล่าปี่ได้เป็นมิตรต่อกันอีกครั้ง และเพื่อที่จะให้เล่าปี่คิดไปตีแก้แค้นให้กานอูกับฝ่ายโจโฉแทน แต่เตียวเจียวเกรงว่าจะเป็นแผนของจูกัดกินที่คิดจะหนีไปอยู่กับเล่าปี่จึงบอกกับขุนกวน ขุนกวนได้ยินดังนั้นจึงกล่าวว่า “ครั้งเมื่อที่ให้ไปเกลี้ยกล่อมขงเบ้งมาอยู่กับเรา จูกัดกินเคยพูดไว้ว่า “ขงเบ้งได้กินข้าวแดงของเล่าปี่แล้ว ไปชวนเห็นจะไม่มาด้วยกำพืดน้ำใจเป็นเชื้อชาย เหมือนหนึ่งข้าพเจ้ากระนั้นได้กินข้าวแดงของท่านแล้ว จะไปอยู่กับผู้อื่นหาควรไม่”^{๑๕๔}

ในแต่ละเหตุการณ์ แต่ละคำพูดและการปฏิบัติของขงเบ้งที่ได้ปรากฏดังตัวอย่างข้างต้น เป็นการสะท้อนที่บ่งบอกให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ขงเบ้งเป็นผู้นำที่มีจิตใจสูงยิ่ง เปี่ยมไปด้วยธรรม มีจิตเลื่อมใสกตัญญูต่อผู้ปกครองและแผ่นดินโดยแท้ ขงเบ้ง เป็นผู้นำที่มีน้ำใจและไม่อาฆาตมาดร้ายหรือริษยาผู้ใด เห็นผู้ใดควรชื่นชมยกย่อง ก็ชื่นชมยกย่องด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น เมื่อครั้งที่ขงเบ้งเดินทางไปเคารพศพจิวยี่ที่เมืองกังตั้ง ขงเบ้งได้พบกับบังทองซึ่งเป็นเพื่อนรักที่เคยได้ร่ำเรียนวิชาความรู้มาด้วยกัน จึงเชิญบังทองให้ไปร่วมอุดมการณ์รับราชการอยู่กับเล่าปี่ ในระยะแรกเล่าปี่ ไม่สู้ที่จะนับถือบังทองนัก ขงเบ้งจึงตั้งนั้นจึงยกย่องชื่นชมบังทองด้วยความจริงใจให้เล่าปี่ได้ฟังว่า “บังทองคนนี้ได้เรียนวิชาการมีสติปัญญาเป็นอันมาก ความรู้เขานั้นดีกว่าข้าพเจ้าสิบส่วนอีก”^{๑๕๕} เล่าปี่จึงเกิดความยินดี และยกบังทองให้มีตำแหน่ง และสิทธิเทียบเท่ากับขงเบ้งทุกประการ

ต่อมาเล่าปี่ เดินทางไปบุกยึดเอาเมืองเสฉวนพร้อมกับบังทอง ขณะนั้นขงเบ้งอยู่รักษาเมืองเกงจิ๋ว จึงมีหนังสือไปถึงเล่าปี่ว่า “ในปีกุนนี้ ข้าพเจ้าเห็นดาวดวงหนึ่งปรากฏตรงเมืองลกเสียอยู่ฝ่ายปราจีนทิศนั้นร้ายนัก เห็นจะเสียแม่ทัพนายกองซึ่งยกมาครั้งนี้เป็นมั่นคง ขอให้ท่านเร่งระมัดรักษาตัว อย่าประมาท”^{๑๕๖} เล่าปี่เชื่อคำขงเบ้ง เมื่อแจ้งดังนั้นก็จะยกทัพกลับ หากแต่บังทองกลับคิดว่า

^{๑๕๓} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๖๙๘-๖๙๙)

^{๑๕๔} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๖๕.

^{๑๕๕} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๗๔๙)

^{๑๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒๕. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๘๒๕)

ขงเบ้งมีใจริษยา จึงมีหนังสือมาขัดขวางไม่ให้ตนได้มีความชอบ บังทอง ได้ห้ามไม่ให้เล่าปี่ถอยทัพกลับ และไม่เชื่อในคำเตือนของขงเบ้งจึงถึงแก่ความตาย ในคืนวันที่บังทองตายเป็นคืนเทศกาล ขงเบ้ง ได้นั่งกินเลี้ยงอยู่กับบรรดานายทหาร มองเห็นดาวดวงใหญ่กำลังร่วงตกลงมาจากฟ้า จึงตกใจทิ้งจอกสุราลง เอามือปิดหน้าร้องไห้ แล้วกล่าวว่า “เสียดายนัก...บัดนี้เราเห็นดาวดวงใหญ่ตกลง ชะรอยบังทองถึงแก่ความตายเป็นมั่นคง เล่าปี่นายเราแขนหักไปข้างหนึ่งแล้ว...”^{๑๕๗} เนื้อความในหนังสือที่ขงเบ้งเขียนส่งไปเตือนถึงเล่าปี่ ขงเบ้ง หาได้ส่งไปด้วยความอิจฉาหรือริษยาไม่ หากแต่ด้วยความหวังใฝ่อย่างแท้จริง เพราะการหยั่งรู้ตามตำราที่ได้ร่ำเรียนมาทั้งสิ้น ซึ่งก็ตรงกันกับคำทำนายของอาจารย์จิโฮ้ไต้หยิน ผู้มีสติปัญญาประกอบด้วยวิชาการ ชำนาญรู้จักลักษณะผู้เคราะห์ร้ายและเคราะห์ดี เป็นและตายทุกประการ ครั้งหนึ่ง เคยได้เขียนคำทำนายไว้เป็นตัวอักษร มีความว่า “มังกรกับหงส์จะเข้ามาในเมืองเสฉวน ส่วนหงส์มีปีกบินได้ มีอาจไปโดยอากาศตกอยู่ในพื้นแผ่นดิน ฝ่ายมังกรบินมีได้กลับขึ้นไปสำแดงอานุภาพอยู่ในอากาศ ถ้าผู้ใดรู้จักลักษณะดังนี้แล้ว ก็จงเร่งผ่อนพักรักษาตัวก็จะพ้นจากอันตราย”^{๑๕๘} และคำของแพเอี้ยวซึ่ง “เป็นคนมีสติปัญญามาก ตั้งอยู่ในที่ปรึกษาเล่าเจี้ยง ประกอบด้วยความซื่อตรงนัก จะว่ากล่าวสิ่งใดก็มีได้โลเลเหมือนคนทั้งปวง”^{๑๕๙} ได้เคยกล่าวเตือนเล่าปี่ไว้เป็นความว่า “บัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นดาวสำหรับผู้มีบุญขึ้นข้างฝ่ายทิศปราจีนมีรัศมีสุกใสนัก แต่ว่ามีดาวดวงหนึ่งสีขาวเคียงข้างอยู่ เห็นร้าย จะมีอันตรายมาถึงท่านเป็นมั่นคง ให้เร่งระมัดระวังรักษาตัวให้จงได้”^{๑๖๐}

ตอนนี้จะเห็นได้ว่าท่านปราชญ์ผู้รู้ทั้งสองได้เคยทำนายเหตุการณ์เอาไว้เช่นกัน แล้วเหตุไรขงเบ้งจึงจะมีรู้กันเล่า สำหรับเบ้งเจียด (พี่ชายเบ้งเอ็ก) ขงเบ้งได้แจ้งว่าเบ้งเจียดไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเบ้งเอ็ก และเบ้งเจียดเองก็ได้มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือแก่ขงเบ้งโดยให้ยาแก้พิษในน้ำร้ายที่ทหารทั้งปวงได้ดื่มกินจนเป็นไข้สิ้น เบ้งเจียดสำนึกว่าตนมีความผิดในฐานะที่เป็นพี่ชายแล้วสั่งสอนน้องไม่ดี จึงอ่อนวอนขอให้ขงเบ้งอย่าได้เกลียดชังและไว้ชีวิตตน ขงเบ้งนั้น ไม่ถือโทษหรืออาฆาตมารร้ายต่อเบ้งเจียดเลย กลับยังได้นิยามสรรเสริญในความมีเมตตาจิตของเบ้งเจียด และได้คิดสนับสนุนให้เบ้งเจียดได้เป็นใหญ่ จึงว่า “ท่านอย่าวิตกเลย เบ้งเอ็ก เบ้งฮิวเป็นคนชั่วกระทำผิดโทษก็จะอยู่แก่ตัวเขา ท่านเป็นคนดีมีความสัตย์ ความชอบก็จะมีอยู่ในตัวท่าน เมื่อสำเร็จราชการกลับไปเมืองแล้วเราจึงจะกราบทูลพระเจ้าเล่าเสี้ยนให้ตั้งท่านเป็นใหญ่ในแดนนี้”^{๑๖๑} แต่เบ้งเจียดขอปฏิเสธ เพราะได้

^{๑๕๗} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๘๓๐)

^{๑๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑๘-๘๑๙. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๘๑๘-๘๑๙)

^{๑๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒๔. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๘๒๔)

^{๑๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒๕. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๒, หน้า ๘๒๕)

^{๑๖๑} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๕๖)

ละเสียแล้วซึ่งพัสดานและยศศักดิ์ ขงเบ้งจึงตอบแทนด้วยการให้ทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก เบ้งเจียดก็ปฏิเสธไม่ยอมรับอีก

ขงเบ้ง ได้ใช้น้ำใจต่อสู้กับจิตใจอันโหดร้ายแข็งกร้าวของเบ้งเฮ็ก ทุกครั้งที่ขงเบ้งจับเบ้งเฮ็กพร้อมทหารได้แล้วก็ปล่อยไป สำหรับเบ้งเฮ็กนั้น ขงเบ้ง ได้ปล่อยไปเพราะมีเจตนาจะให้ยอมสวามิภักดิ์อย่างเต็มใจ จนในที่สุด เบ้งเฮ็กยอมลดทิวภูมิฐานะลงได้ ในการสู้รบครั้งที่เจ็ด เบ้งเฮ็กยอมอ่อนน้อมต่อขงเบ้งโดยศิโรราบอย่างไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ เหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา เป็นเพราะรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจไมตรีอันดีของขงเบ้ง เบ้งเฮ็กร้องไห้แล้วกล่าวเป็นความว่า “ตัวข้าพเจ้าได้กระทำความผิดมหาอุปราชไว้ชีวิตปล่อยไปมิเอาโทษข้าพเจ้าถึงหกครั้ง แต่จะไปเบื้องหน้าข้าพเจ้ามิได้คิดคดต่อมหาอุปราชสืบไปเลย ข้าพเจ้าจะยอมเป็นข้ามหาอุปราชสืบไปจนชั่วลูกหลาน”^{๑๖๒} ขงเบ้งมีความยินดีและไม่ได้คิดเอาโทษแก่เบ้งเฮ็ก ทั้งยังมีน้ำใจยกให้เบ้งเฮ็กได้เป็นเจ้าเมืองอยู่เช่นเดิม ก่อนจะกลับขงเบ้ง ได้สั่งกำชับแก่เบ้งเฮ็กเป็นความว่า “ให้คิดอ่านรักษาบ้านเมือง เอาใจทหาร แลอย่าให้ราษฎรทั้งปวงได้ความเดือดร้อน”^{๑๖๓} นี่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความมีน้ำใจและความเอื้ออาทรที่ยังปรากฏฝังลึกอยู่ในหัวใจจิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้นำของขงเบ้งที่ไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ยิ่งเมื่อแผ่ไปถึงไพร่บ้านพลเมืองอันเป็นส่วนรวมอีกด้วย

ความมีน้ำใจ ไม่คิดเอาชีวิตผู้ใด ไม่คิดเบียดเบียนทำร้าย กดขี่ข่มเหง หรือรังแกให้ผู้อื่นได้รับความวุ่นวายเดือดร้อน ทำให้อานิสงนี้เมื่อแผ่ไปถึงเบ้งเฮ็กผู้ที่มีจิตใจอันแข็งกร้าวกระด้างตัวอย่างเช่น ในตอนที่นางจกหยง (ภรรยาเบ้งเฮ็ก) ไปจับตัวเตียวหิงและม้าตงสองนายทหารของขงเบ้งมาได้ เบ้งเฮ็กก็มีความยินดียิ่ง หากแต่นางจกหยงกลับสั่งให้ทหารเอาตัวสองนายทหารไปฆ่าเสีย เบ้งเฮ็กจึงบอกกับนางจกหยงว่า “ข้าทำศึกกับขงเบ้ง ขงเบ้งจับได้ถึงห้าครั้ง ก็ไว้ชีวิตปล่อยมามีได้ทำอันตราย ซึ่งเราจะฆ่าเตียวหิง ม้าตงเสียนั้นไม่ชอบ คนทั้งปวงก็จะครหานินทาได้”^{๑๖๔} เป็นผลทำให้สองนายทหารรอดชีวิต ต่อมา ขงเบ้ง ได้คิดกลอุบายวางแผนจับตัวนางจกหยงได้ จึงเอาตัวไปแลกกับเตียวหิง และม้าตงกลับคืน เมื่อครั้งที่ไปรบกับบวุกก็ครั้งที่สี่ โจจินสั่งให้จินเหลียงนายทหารออกมาตระเวนป้องกันค่าย เมื่อจินเหลียงปะทะกับเลียวฮ้วนนายทหารของขงเบ้งก็ถึงแก่ความตาย ไพร่พลของจินเหลียงต่างกลัวความตาย จึงเข้ามาอ่อนน้อมต่อขงเบ้งเป็นอันมาก ขงเบ้งก็ไม่ได้ลงโทษทัณฑ์หรือประหารแต่ประการใด ด้วยมีน้ำใจเมตตากรุณาจึงว่า “ท่านทั้งปวงเป็นชาวเมืองลกเอี๋ยงต่างคนต่างมีญาติพี่น้องบุตรภรรยาอยู่สิ้น ซึ่งจะไปอยู่ด้วยเราก็จะไกลเหมือนหนึ่งเราแก่งปรากให้

^{๑๖๒} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๗๑.

^{๑๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗๔. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๗๔)

^{๑๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖๒. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๖๒)

พลัดกัน ก็เป็นบาปกรรมแก่เรามากนัก เราจะให้ท่านทั้งปวงกลับไปบ้านเมือง ผู้ใดจะไปก็ตามเถิด”^{๑๖๕} ทหารทั้งปวงต่างดีใจเป็นอันมาก เช่นกับเมื่อครั้งที่โจจินถึงแก่ความตาย สุมาอี้ ได้ยกกองทัพออกมาทำศึกกับขงเบ้ง ครั้นเมื่อรบกันด้วยกลพยุหะ ฝ่ายทหารของสุมาอี้แก่ทางกลไม่ได้จึงถูกทหารของขงเบ้งจับตัวไว้ ขงเบ้งก็ไม่ได้คิดทำร้ายแต่อย่างใด แล้วกล่าวว่า “นายทหารทั้งสามกับทหารเหล่านี้ เราจะฆ่าเสียก็หาควรไม่”^{๑๖๖} จึงให้ทหารถอดเสื้อและหมวกกับม้าทิ้งไว้ ให้เอาดินหม้อทาหน้ากันทุกคนแล้วปล่อยตัวกลับไป แสดงถึงความมีน้ำใจเมตตาและยังได้เยี่ยสุมาอี้อีกด้วย

ขงเบ้งเป็นผู้รู้จักความเป็นไปของสรรพสิ่ง ในข้อนี้จะเห็นได้จากในตอนที่เราได้กล่าวถึงแก่ความตาย เมื่อเล่าปี่ได้รู้ข่าวก็ร้องไห้รักเล่าปี่หลานชายอย่างมาก ขงเบ้ง จึงได้กล่าวปลอบเล่าปี่ด้วยความหวังใจยิ่งว่า “อันเกิดมาแล้วสุดแต่จะตายทุกคนมิได้เว้น ท่านจะมาเศร้าโศกอยู่ขณะนี้โรคก็จะบังเกิด”^{๑๖๗} และเมื่อครั้งที่กวนอูถูกฆ่าตายด้วยแผนการของลิบอง เมื่อพระเจ้าเล่าปี่ได้รู้ข่าวก็ร้องไห้ล้มพับเกลือกกลิ้งลงกลางดินสิ้นสติไป พอได้สติ ขงเบ้ง จึงได้ทูลปลอบว่า “คำโบราณท่านว่า อันความตายนี้ย่อมมีทุกคน...ท่านอย่าทุกข์ร้อนนักเลย...”^{๑๖๘}

นอกจากนี้แล้ว ขงเบ้ง ยังรู้จักกฎแห่งกรรม เช่น เมื่อครั้งที่ขงเบ้งได้คิดอุบายเผาลุดตัดกุดและทหารตายในกองเพลิงจำนวนมาก ขงเบ้งนั้น คิดสังเวชใจจนน้ำตาไหลแล้ว ได้กล่าวว่า “เราทำการครั้งนี้ ถึงจะได้บำเหน็จความชอบสักเท่าใดก็ดี เห็นอายุเราจะสิ้นเสียมันคงเพราะฆ่าชีวิตสัตว์เสียมากนัก”^{๑๖๙} ครั้งเมื่อบุกุยก็ทำศึกกับสุมาอี้ ณ เขากิสาน ขงเบ้ง ได้คิดอุบายศึกจะเผาทัพสุมาอี้ จึงได้สั่งการวางแผนให้อูยเอี้ยนทำรบล่อสุมาอี้ให้เข้ามาในหุบเขาเฮาโลกัก แต่ด้วยลิขิตฟ้าดลบันดาลให้เกิดพายุฝนใหญ่ตกลงมาอย่างหนัก เพลิงที่กำลังลุกโชนโหมกระหน่ำก็ดับลงสิ้น ทำให้สุมาอี้และบุตรทั้งสองรอดชีวิต ในขณะเดียวกัน ขงเบ้ง กำลังยืนมองอยู่บนเนินเขา พอเห็นเหตุดังนั้น จึงถอนหายใจ แล้วได้กล่าวเป็นความว่า “ธรรมดาคนทั้งปวงจะทำอะไร ก็ย่อมสำเร็จด้วยความคิด แม้การไม่ตลอด ก็เพราะผู้นั้นมีกรรมอยู่”^{๑๗๐} และครั้งเมื่อขงเบ้งรู้ว่าตนเองจะสิ้นอายุ เกียงอูย ได้แนะนำให้ขงเบ้งทำพิธีกรรมต่ออายุ ขงเบ้ง ได้บอกกับเกียงอูยว่า “การอันนี้เราแจ้งอยู่ แต่เป็นโบราณกรรม ถึงอายุของเราแล้ว”^{๑๗๑} เวลาต่อมา ขณะเมื่อขงเบ้งได้ทำพิธี อูยเอี้ยน ได้วิ่งเข้ามา ทำให้โคมไฟเสียดาย

^{๑๖๕} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๗๙.

^{๑๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘๒. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๒๘๒)

^{๑๖๗} เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก, เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗), หน้า ๗๐๔.

^{๑๖๘} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๐๒๕)

^{๑๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗๐. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๑๗๐)

^{๑๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑๗. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๓๑๗)

^{๑๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒๐. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๓๒๐)

อายุดับลง ขงเบ้งตกใจ จึงได้ร้องด้วยเสียงอันดังว่า “ความตายนี้เป็นบูรณกรรม ถึงมาตรว่าจะคิดอ่านแก้ไขประการใดก็ไม่พ้น...อันเหตุทั้งนี้ เพราะกรรมของเราจะถึงที่ตาย”^{๑๗๒}

การที่ขงเบ้งใช้ความเฉียบขาดในการปกครองเมืองเสฉวน เป็นเพราะความจำเป็นของสถานการณ์ ขงเบ้งได้ประกาศว่า “ถ้าไม่เข้มงวดกวดขันแล้วการปกครองก็เสีย” ดังเช่นขงจื้อได้สั่งสอนไว้ว่า “กินอึมนอนหลับ กำลังพร้อมสรรพจะเป็นที่เชื่อถือของประชาชน” ขงเบ้ง ได้ให้อรรถาธิบายแก่ฮั่วเจี๋ยว่า “การบริหารงานโดยปราศจากเสียซึ่งคุณธรรมเป็นหลัก จะไม่บังเกิดความศักดิ์สิทธิ์ในการปกครองบังคับบัญชา การปล่อยให้แผ่นดินเสฉวนลุกเป็นไฟก็จะขาดที่พึ่ง พวกอันธพาลระบด ข้าราชการขาดความจงรักภักดี บ้านเมืองก็คงจะประสบความล่มจม” ดังนั้นการใช้ความเด็ดขาดจึงเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้^{๑๗๓} จากพฤติกรรมดังกล่าวของขงเบ้ง แสดงให้เห็นว่าขงเบ้งได้เป็นผู้หน้าที่ดำรงตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม ซื่อสัตย์ภักดี กตัญญูและมีน้ำใจเป็นอันมาก รู้จักสำนึกบุญบาปและรู้จักความเป็นไปของโลก รวมทั้งไม่มีทิฏฐิถือริษยา หรือเลือกพวกเลือกฝ่ายอีกด้วยสมควรได้รับการเคารพยกย่องและควรยึดถือปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่าง จึงเชื่อว่าได้ปฏิบัติตนอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) ขงเบ้งได้ประพฤติตนอยู่ในความพอเพียง มิได้ใคร่ดีในทรัพย์สินทั้งปวง ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ในเกือบทุกฉากทุกตอนในชีวิตของเบ้ง เช่น ในตอนแรกที่ขงเบ้งได้ปฏิเสธขงเบ้งเหตุมิอยากมีชื่อเสียง อยากจะอยู่บนภูเขาโง่ลังกั๋งต่อไป แต่ด้วยความที่เล่าปีแสดงความจริงใจ ทำให้ขงเบ้งมีความซึ้งใจ จึงยอมลงมาช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ^{๑๗๔}

๒) ในตอนที่ออกไปทำศึกกับเจ้าเมืองมันอ่อง ขงเบ้งได้รับชัยชนะกลับมาเสฉวนพร้อมกับเครื่องราชบรรณาการอย่างดีจำนวนมหาศาล จึงกราบทูลให้พระเจ้าเล่าเสี้ยนนำเอาสมบัติพัสถานที่

^{๑๗๒} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก, เล่มที่ ๓, หน้า ๑๓๒๑)

^{๑๗๓} จก ลี้เอียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ได้มาด้วยความยากลำบากและแสนเข็ญทั้งปวงออกแจกจ่ายให้เป็นกำเหน็จรางวัลแก่บุตร และภรรยาของบรรดาทหารหาญผู้ซึ่งเสียสละชีวิตในการศึกครั้งนี้เป็นจำนวนมาก ^{๑๗๕}

๓) ตอนที่ยังเบ้งใกล้จะสิ้นชีพ ขงเบ้งก็ได้มอบทรัพย์สินที่ตนมี ซึ่งก็ไม่ได้มีเยอะประกอบด้วยที่นาห้าสิบไร่ ต้นหม่อนจำนวนหลายร้อยต้น และทรัพย์สินจำนวนหนึ่ง มอบถวายแก่พระเจ้าเล่าเสี้ยนไว้ใช้ในราชการบ้านเมืองต่อไป ^{๑๗๖}

๔) ได้มีสุภาพจิตจีนบทหนึ่งว่า “อุทิศสิ้นทั้งกายใจ トラบตัวตายจึงยุติ” สุภาพจิตนี้ได้กล่าวถึงปฏิบัติของขงเบ้ง ที่ได้ให้ความทุ่มเทกับภารกิจต่างๆ ตามแผนการของตนโดยไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อย ตั้งแต่ออกจากภูเขาโง่ลังกั๋ง จนกระทั่งในวาระสุดท้าย ขงเบ้งก็ได้ทำภารกิจตามยุทธศาสตร์ที่ตนวางไว้ ถึงแม้ว่าภายหลังยุทธศาสตร์หลงจงจะสิ้นไป แต่ขงเบ้งก็ยังมุ่งมั่นทำภารกิจในการฟื้นฟูราชวงศ์อันต่อไปจนสิ้นชีพลงในที่สุด และได้มอบหมายให้เกียงอยู่ได้สานต่ออีกครั้งหนึ่ง ^{๑๗๗}

๕) การรักษาสัจจะ เป็นสิ่งที่ได้ปรากฏแก่ขงเบ้งตลอดทั้งเรื่อง สำหรับเรื่องการรักษา สัจจะถือว่าเป็นคุณสมบัติประการสำคัญของขงเบ้งก็ว่าได้ การรักษาสัจจะของขงเบ้งทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเป็นพลังที่จะสร้างความเชื่อถือให้แก่ตนเอง ^{๑๗๘}

๖) เหตุการณ์ที่เห็นเด่นชัดที่สุดในการเป็นผู้รักษาสัจจะ ได้แก่ การจัดทัพขึ้นตีด้วยศึกครั้งที่สามที่เมืองฮันต๋ง ขงเบ้งได้แบ่งกำลังออกเป็นสองผลัด กำหนดให้ไปผลัดเวรกันนำภายใน ๑๐๐ วัน เพื่อเป็นการถนอมกำลังทหาร อีกทางหนึ่งก็เพื่อเป็นการลดภาระในเรื่องเสบียงซึ่งไม่ต้องเกณฑ์เข้ามาครั้งละมากๆ

ช่วงนั้นเป็นช่วงครบกำหนดอยู่เวรครบ ๑๐๐ วัน ทหารส่วนหนึ่งกำลังจะกลับไปเยี่ยมบ้าน แต่แล้วได้มีม้าเร็วรายงานข่าวเข้ามาว่า ซุนเล่านำทหารยี่สิบหมื่นจากเมืองเล่งจิวและเลียงจิวมาหนุนช่วยสูมาอี้ และเมื่อกองทัพมาบรรจบกันสูมาอี้ก็ยกทัพใหญ่เตรียมยกทัพบุกตีเมืองโลเสียดด้วยตนเอง เหล่าแม่ทัพนายกองส่วนหนึ่งขอร้องให้ขงเบ้งรั้งทหารเก่าเหล่านี้ไว้ก่อน อย่าเพิ่งอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมบ้าน แต่ขงเบ้งปฏิเสธและมีคำสั่งให้ทหารเหล่านั้นเดินทางกลับ เมื่อทหารจึกก็กั้ได้ทราบ

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

เรื่องนี้เข้าก็รู้สึกซึ่งและสะท้อนใจต่อความซื่อสัตย์จริงใจของขงเบ้งที่ยอมลำบากนึกถึงความรู้สึกของพวกตน จึงปฏิเสธที่จะกลับบ้านและพร้อมที่จะต่อสู้ศึกร่วมกับขงเบ้ง^{๑๗๙}

๓) ขงเบ้ง ได้มีความเอาใจใส่ในทุกข์สุขของประชาชนโดยสร้างเกียรติคุณความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการทะนุบำรุงบ้านเมือง ได้วางรากฐานระเบียบการปกครองใหม่ เพื่อให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติ และตนเองก็ได้ประพฤติให้ประชาชนได้เห็นด้วย^{๑๘๐}

๔) การประพฤติของขงเบ้งเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าขงเบ้งได้รับแนวคิดจากลัทธิขงจื้ออันแสดงถึงการประพฤติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามทั้งผู้ปกครอง และผู้ใต้ผู้ปกครองด้วย เพื่อให้สังคมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และสามารถพัฒนาต่อไปได้^{๑๘๑}

๕) คุณลักษณะอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ขงเบ้งมีความสุภาพอ่อนโยนต่อชนทุกชั้น การปฏิบัติทั้งหลายล้วนเปี่ยมไปด้วยไมตรีจิตอันดี ในทุกครั้งที่ขงเบ้งได้สนทนากับเล่าปี่ ขงเบ้งจะไม่มี ความแข็งกระด้าง ไม่มีความเย่อหยิ่ง หรือถือตน ถือศักดิ์บารมีว่าตนเป็นผู้ทรงภูมิเหนือคนแต่อย่างใด เล่าปี่จึงเกิดความรักและศรัทธาในตัวขงเบ้งเป็นอย่างมาก^{๑๘๒}

๑๐) สำหรับขงเบ้งก็เคารพและศรัทธาในตัวเล่าปี่ดุจดียวกัน เป็นความสัมพันธ์ในฐานะผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้การบริหารภายในกลุ่มอำนาจเล่าปี่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากปัญหาอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งภายในกลุ่มเล่าปี่^{๑๘๓}

๑๑) ในทางประวัติศาสตร์และในวรรณกรรมนั้น ไม่มีใครวิจารณ์เกี่ยวกับคุณธรรมของขงเบ้งเลย แม้กระทั่งในยุคคอมมิวนิสต์จีนที่มีการปราบปรามต่อต้านหลักคำสอนของลัทธิขงจื้ออย่างรุนแรง แต่ก็ไม่ได้กล่าวโจมตีถึงคุณธรรมของขงเบ้งเลย เมื่อครั้งประธานาธิบดีสีจิ้นผิงของจีนได้กล่าวสุนทรพจน์ ก็ยังได้กล่าวถึงขงเบ้งว่าเป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่ประชาชนหรือข้าราชการควรประพฤติปฏิบัติตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม การทุ่มเทเอาใจใส่ต่อการทำงานอีกด้วย^{๑๘๔}

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกโร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขุมมุง อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวิฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

๑๒) การประพุดิตนของขงเบ้งมีอิทธิพลมาจากแนวคิดอนุรักษนิยม เนื่องจากบริบททางประวัติศาสตร์ของแผ่นดินจีนในสมัยนั้น และเล่าปี่ได้เข้ามาเชิญขงเบ้งในการช่วยเหลือการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น ทำให้ขงเบ้งยึดมั่นในแนวคิดทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมอย่างเต็มเปี่ยม^{๑๘๕}

๑๓) แนวทางการปฏิบัติตนของขงเบ้งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อันจะก่อให้เกิดการเคารพยกย่องจากประชาชนภายใต้การปกครองจำนวน ๑๒ ประการ ได้แก่ มีความเมตตาเป็นนิสัย มีความรอบคอบในราชกิจ มีความกล้าหาญ มีทรัพย์สิน ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก รักษาคำพูด สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา มีความกรุณาต่อราษฎร มีบุคลิกดี แสวงหาแต่คุณธรรม เกรงกลัวต่อความชั่ว และมีความยุติธรรม^{๑๘๖}

๑๔) ขงเบ้งไม่ได้ประพุดิตนให้เป็นผู้ที่น่าเคารพยกย่องอย่างชัดเจน เนื่องในวรรณกรรมกับบริบททางประวัติศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน ประกอบกับการที่วรรณกรรมมีการเพิ่มเติมเสริมแต่งอย่างมากมาย ทำให้แนวคิดของขงเบ้งประพุดิตนให้เป็นผู้ที่น่าเคารพยกย่องไม่มีความชัดเจน^{๑๘๗}

๑๕) ถ้าขงเบ้งจะประพุดิตนให้เป็นที่เคารพอย่างจริงจังแล้ว ขงเบ้งก็คงจะประพุดิตนตามหลักการของลัทธิเล่าจื๊อ หรือเต๋าที่มุ่งการปลีกวิเวก เมื่อเล่าปี่เชื่อเชิญก็ปฏิเสธ มุ่งดำรงอยู่โดยเห็นว่าราชวงศ์ฮั่นไม่สามารถที่จะฟื้นฟูได้^{๑๘๘}

๑๖) ในส่วนนี้มีข้อเสนอว่าในบริบททางประวัติศาสตร์ ขงเบ้งได้ยึดถือหลักธรรมของลัทธิเล่าจื๊อเป็นหลัก เห็นได้จากการที่ขงเบ้งพิจารณาว่าราชวงศ์ฮั่นไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้แล้ว แต่ถ้ามีความประสงค์ให้ดำรงอยู่ได้ก็ต้องทำการแบ่งแผ่นดินให้เป็นสามส่วน แบ่งอำนาจและคานอำนาจซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามแผนการของตนอย่างเคร่งครัด จึงจะทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในท้ายที่สุด แผนการเหล่านี้ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ราชวงศ์ฮั่นก็ได้สิ้นสุดลง^{๑๘๙}

๑๗) อีกประการหนึ่ง การที่ขงเบ้งได้ประพุดิตนให้เป็นที่เคารพยกย่องนั้นก็โดยเฉพาะภายในดินแดนที่ตนเองปกครองดูแลภายใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าเล่าปี่และพระเจ้าเล่าเสี้ยนเท่านั้น แต่เมื่อออกไปสู่ดินแดนภายนอกนั้น ขงเบ้งกลับไม่ได้มีความเมตตา และคุณธรรมอื่นๆ อันจะก่อให้เกิดความเป็นที่นาเคารพยกย่องเลย^{๑๙๐}

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นายราช รัมภ์, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

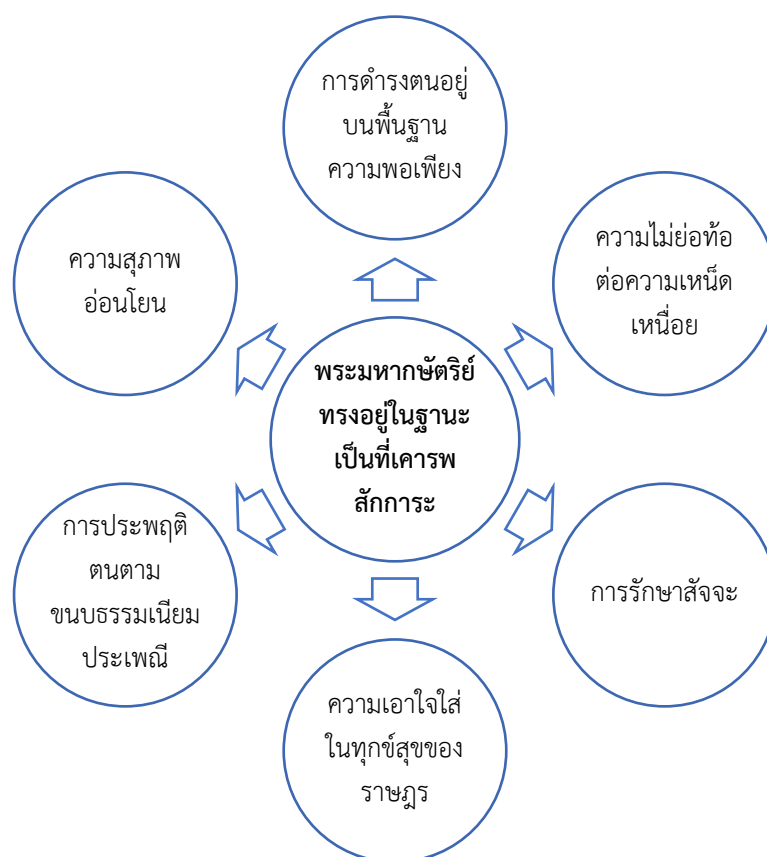
^{๑๙๐} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร. ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งตามแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้ประพฤติตนให้เป็นที่เคารพต่อประชาชนอย่างจริงจัง ได้แก่ มีความเมตตาเป็นนิตย์ มีความรอบคอบในราชกิจ มีความกล้าหาญ มีทรัพย์สิน ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก รักษาคำพูด สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา มีความกรุณาต่อราษฎร มีบุคลิกดี แสวงหาแต่คุณธรรม เกรงกลัวต่อความชั่ว และมีความยุติธรรม

๒) ขงเบ้งได้ประกาศยกย่องเล่าปี่ ตลอดถึงพระมหากษัตริย์แห่งพระราชวงศ์อื่นว่าได้ดำรงด้วยคุณธรรมอันจะเป็นรากฐานก่อให้เกิดความเคารพสักการะต่อประชาชนพสกนิกร แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นจากกลุ่มขุนนางที่ไม่จงรักภักดีซึ่งสมควรแก่การปราบปรามให้หมดสิ้น

จากการวิจัยประเด็นแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

ตารางที่ ๔.๕ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ	๑๓	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙, ๑๐,๑๑,๑๒,๑๓
๒	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กไม่สอดคล้องตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เนื่องจากบริบททางประวัติศาสตร์และการประพจน์ไม่ชัดเจน	๔	๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

๒. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๒.๑. ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่

ในวรรณกรรมสามก๊ก ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ ทำให้ขงเบ้ง ต้องได้ออกจากเรือนกายเพื่อออกมาปกป้องรักษาราชวงศ์ฮั่น (ซึ่งในวรรณกรรมสามก๊กสามารถถูกมองว่าเป็นไปได้ทั้งข้ออ้างและความจริงใจ) การที่ขงเบ้งและเล่าปี่ได้มาร่วมงานกันนั้น ก็เป็นเพราะซีซีสหายสนิทของขงเบ้งนั่นเอง ซีซี ได้เข้าไปปรับใช้เล่าปี่ก่อนแต่ถูกโจโฉใช้แผนการบังคับให้ไปเป็นพวกอย่างไม่เต็มใจ แต่ก่อนนั้น ซีซี ได้แนะนำให้เล่าปี่ไปรับขงเบ้งมาทำหน้าที่แทนตนเอง ในระหว่างนั้น เล่าปี่ได้แนะนำจากสุมาเต็กโชว่า สภาพเล่าปี่ในตอนนี้อย่างมากที่จะต่อกรกับบรรดาหัวหน้าก๊กอื่นๆ หากต้องการพลิกสถานการณ์จำเป็นต้องมีขงเบ้งหรือไม่ก็บังทองหนึ่งในสองนักปราชญ์แห่งยุคเข้ามาช่วยเหลือ^{๑๙๑}

การที่เล่าปี่ได้ยอมถ่อมกายถ่อมใจไปรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำจากขงเบ้งนั้น แม้จะกล่าวได้ว่าเป็นการถ่อมตัวที่น่าสรรเสริญ แต่อาจกล่าวได้ว่าในขณะนั้นเล่าปี่กำลังตกอยู่ในสถานการณ์คับขัน ไม่มีหนทางทางการเมืองที่แจ่มใสเลย การไปขอความคิดเห็นจากขงเบ้ง อาจจะถือว่าไม่ใช่เรื่องที่สำคัญแต่อย่างใด แต่ทว่าการไปอ่อนน้อมถึงสามครั้งนั้นได้เกิดความแตกต่างกัน ได้แก่ พงศาวดารแผ่นดินขงเบ้งและพงศาวดารเกาจิ๋วได้บันทึกไว้ว่า ขุนจิ๋วได้กล่าวไว้ว่า “...เล่าปี่ ตั้งทัพอยู่ที่เมืองฮ้วน ขงเบ้งได้เดินทางจากแคว้นเหนื้อมาพบเล่าปี่ บุรุษทั้งสองไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อนเลย

^{๑๙๑} ภัทรระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร่ขีดจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๓๐๐-๓๐๑.

เล่าปีแลเห็นขงเบ้งเป็นเด็กหนุ่ม จึงต้อนรับในฐานะลูกศิษย์” แต่ได้มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่าเล่าปีไปพบขงเบ้งสามครั้ง^{๑๙๒} ซึ่งได้มีการบันทึกในฎีกาออกศึกที่ขงเบ้งได้เขียนถวายแด่พระเจ้าเล่าเสี้ยน ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “เจ้าผู้ครองแคว้นองค์ก่อนมีพระกรุณาธิคุณล้นเกล้าต่อข้าพระพุทธเจ้า โดยไม่คิดว่าข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้น้อยด้วยศักดิ์ ได้เสด็จไปพบข้าพระพุทธเจ้า ณ กระโจมเชิงเขามังกรไสยาสน์ถึงสามคราว” ซิซี ได้เคยเปรียบเทียบว่ากรณีของเล่าปีกับขงเบ้งนั้นคล้ายกับพระเจ้าฮั่นโกโจหรือเล่าปingsกับกุนซื่อเตียวเหลียง โดยก่อนจะได้ตัวเตียวเหลียงมานั้น พระเจ้าฮั่นโกโจพ่ายศึกกับมือปาอ่องมาอย่างต่อเนื่องถึง ๗ ครั้ง แต่พอได้เตียวเหลียงมาเป็นมันสมองของกองทัพก็กลับมาได้รับชัยชนะและสุดท้ายก็สถาปนาราชวงศ์ฮั่นได้เป็นผลสำเร็จ^{๑๙๓}

ในขณะนั้นเอง เล่าปีมีอายุ ๔๗ ปี ได้ไปเชิญจุดเพลิงลงมาจากภูเขาด้วยตนเองถึงสามครั้งอันเป็นที่มาของตำนาน “เยียมทับสามครา” การได้พบกับจุดเพลิงในครั้งที่สาม เล่าปีได้ขอคำแนะนำจากขงเบ้งอย่างจริงจังว่า “บัดนี้ราชวงศ์ฮั่นตกต่ำ กังฉินคนโฉดเขิ่นครองเมือง อันตัวข้ามิเจียมตัวอยากสร้างความเชื่อถือให้เกิดแก่คนในแผ่นดิน เพื่อความชอบธรรมและฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น เสียแต่ข้านี้ต่ำต้อยด้อยความสามารถไม่มีปัญญาพอ ขาดแผนการทางยุทธศาสตร์ที่ดีจึงยังไม่ประสบความสำเร็จ ใครขอให้ท่านได้กรุณาชี้แนะด้วย” ด้วยความสุภาพและเปี่ยมไปด้วยสัมมาคารวะของเล่าปี จึงทำให้จุดเพลิงซาบซึ้งใจ จึงได้เปิดเผยถึงแผนการที่ตนเองวางเอาไว้และได้วิเคราะห์สถานการณ์บ้านเมืองอย่างในขณะนั้นให้เล่าปีฟังอย่างไม่ปิดบัง “นับแต่ตั้งโต๊ะก่อการไม่สงบ เหล่าขุนศึกต่างก็รบพุ่งกันเป็นที่วุ่นวาย มีการผนวกดินแดนกันนับไม่ถ้วน จนบัดนี้ได้เกิดเขตอิทธิพลใหญ่ขึ้นมาหลายเขตแล้ว”

จากนั้น ขงเบ้ง ได้วิเคราะห์ถึงขุมกำลังของสองผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค คือ โจโฉ ผู้เป็นมหาอุปราชกุมอำนาจทั้งกองทัพและพลเรือนฝ่ายรัฐบาล กับซุนกวนเจ้าเมืองกังตั้ง ผู้กุมอำนาจกองเรือซึ่งใหญ่ที่สุด ว่าเดิมทีโจโฉมีอิทธิพลสู้อ้วนเสี้ยวไม่ได้ แต่ในที่สุดเขาก็ตีอ้วนเสี้ยวพ่ายแตกไปได้ จึงมีกำลังเข้มแข็งขึ้น ด้วยเขามีได้อาศัยแต่ “จิ้งหะ โอกลาส” หากยังมีการ “วางแผน” ที่รอบคอบในการรบและขยายอำนาจของตนให้ยิ่งใหญ่ อีกทั้งโจโฉก็มีกำลังทหารมากมายนับหลายร้อยหมื่น ทั้งยังควบคุมฮ่องเต้ไว้เพื่อสั่งการเจ้าเมืองต่างๆ ทำให้เขามีความได้เปรียบทางการเมืองอย่างสูงสุด สำหรับซุนกวนยึดครองเขตกังตั้ง (เจียงจง) สืบต่อกันมาได้สามชั่วคน พื้นที่ชัยภูมิเต็มไปด้วยอันตราย ผู้คนก็จงรักภักดี และยังมีคนดีมีความสามารถคอยรับใช้เขา ด้วยเหตุนี้จึงควรเป็นมิตรกับซุนกวนเพื่อที่จะได้ต่อต้านโจโฉจึงจะควร ถึงแม้ว่าโจโฉจะได้ขึ้นชื่อว่าเป็นสมุหนายก (ใจเซียง) แห่งราชวงศ์ฮั่น แต่แท้ที่จริงแล้ว โจโฉก็คือโจรปล้นแผ่นดิน สมควรจะถูกปราบ แต่ไม่ใช่ในขณะนี้ เพราะว่า โจโฉ มีกำลัง

^{๑๙๒} จก ลีวเสียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๒-๓.

^{๑๙๓} อ่างแล้ว. (หมายถึง วิธีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร่ขีดจำกัด หน้า ๓๐๒)

แสนยานุภาพมากเกินไป แต่สำหรับขุนกวนนั้น “ขอการสนับสนุนช่วยเหลือได้ แต่จะหวังอะไรไม่ได้” ในสถานการณ์ที่แย่งชิงตงจ้วน (จงหยวน) ไม่ได้หวังตั้งกั๊กก็ไม่ได้เช่นนี้ ยังมีหนทางใดอีกเล่า นี่คือคำถามของเล่าปี่

ขงเบ้ง จึงได้เปิดเผยถึงแผนการนี้ว่าขอให้เล่าปี่เข้ายึดครองแคว้นเกงจิ๋วของเล่าเปียวไว้ และใช้แคว้นเอ๊กจิ๋วซึ่งเล่าเจียงปกครองอยู่เป็นที่มั่นในการสร้างฐานกำลังของตน “แคว้นเกงจิ๋วนั้นทางเหนือติดแม่น้ำฮั่นและแม่น้ำโกซุย ทางใต้ผ่านไปถึงลำไห่ซึ่งเก็บเกี่ยวประโยชน์ได้เต็มที่ทางตะวันออกติดเมืองง่อกุ่น เมืองห้วยเขกุ่น ทางตะวันตกเชื่อมต่อไปถึงเมืองปากุ่นและเมืองจกุ่นนับเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ และเชื่อว่าเล่าเปียวไม่สามารถรักษาแคว้นนี้ไว้ได้ นี่คงเป็นเพราะเป็นมติของสวรรค์ที่จะประทานแผ่นดินนี้มาให้แก่เล่าปี่ “ส่วนแคว้นเอ๊กจิ๋วมีลักษณะภูมิประเทศเป็นชัยภูมิที่เต็มไปด้วยอันตรายพื้นที่อุดมสมบูรณ์กว้างขวางเป็นพันๆ ลี้ มีผลผลิตอันอุดมจนมีชื่อเรียกขานกันว่า “สวรรค์บนดิน” พระเจ้าฮั่นโกโจ (ฮั่นเกาจู) ก็ทรงเริ่มสร้างบ้านแปลงเมืองที่เมืองนี้ เล่าเจียงเจ้าเมืองเอ๊กจิ๋วอ่อนแอเบาปัญญา ทั้งยังมีเตียวฟ้อ (จางหลู) คอยคุกคามอยู่ทางเหนือ แม้แคว้นเอ๊กจิ๋วจะมีคนมาก ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ แต่เล่าเจียงก็ไม่รู้จักทำนุบำรุงราษฎร คนดีมีความสามารถจึงต่างเผ่าคอยที่จะมีเจ้าเหนือหัวที่มีปรีชาชาญไปเป็นประมุขแทนเขา” ขงเบ้ง ได้วางแนวทงนโยบายและจังหวะก้าวเพื่อการสร้างประเทศใหม่ให้แก่เล่าปี่ไว้อย่างสมบูรณ์ชัดเจน นั่นก็คือ “ยึดครองแคว้นเกงจิ๋วกับแคว้นเอ๊กจิ๋วรักษาพื้นที่ที่เป็นชัยภูมิสำคัญ เจริญเมตรีกับชนเผ่าต่างๆ ทางด้านตะวันตกทำนุบำรุงพวกฮี่และพวกเย่ทางภาคใต้ ในเรื่องการต่างประเทศให้เป็นพันธมิตรกับขุนกวน ส่วนเรื่องในประเทศก็ปรับปรุงการปกครองให้ดีขึ้น” ด้วยแผนการเช่นนี้จึงทำให้แผ่นดินจีนได้แยกออกเป็นสามส่วน และเล่าปี่ก็จะได้เป็นตุลกำลังหนึ่งในสามก็ก เมื่อใดที่ “สถานการณ์บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลง” ก็จะฉวยโอกาสยกทัพสองทัพเข้าชนาบตียึดตงจ้วน (จงหยวน) โดยให้แม่ทัพผู้ห้าวหาญ เปี่ยมไปด้วยสติปัญญา นำทัพหนึ่งยกจากแคว้นเกงจิ๋วมุ่งหน้าตรงไปยังเมืองลำหยงและเมืองลกเอียง “ส่วนท่านแม่ทัพยกทัพออกจากแคว้นเอ๊กจิ๋วไปทางทิศตะวันตกเข้าตีเมืองฉินชวน ถึงเวลานี้ มีหรือที่ราษฎรจะไม่ออกมาต้อนรับท่านแม่ทัพ และหากการณ์เป็นเช่นนั้น ท่านก็จะบรรลุภารกิจอันยิ่งใหญ่ได้สำเร็จ สามารถฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นขึ้นมาใหม่ได้” เมื่อขงเบ้งได้อธิบายแผนการทั้งหมดแล้ว ก็ทำให้เล่าปี่ตื่นจากภวังค์ทันที จึงได้เชื่อเชื่อใจให้ ขงเบ้งออกมาช่วยงานตน ซึ่งขงเบ้งก็ได้รู้สึกซาบซึ้งในความจริงใจของเขา และตัดสินใจที่จะช่วยเหลือเล่าปี่สานภารกิจอันยิ่งใหญ่เพื่อต้องการให้อาณาประชาราษฎร์ได้อยู่กันอย่างร่มเย็น ปราศจากยุคแห่งสงครามการแย่งชิง

เมื่อขงเบ้งได้ติดตามเล่าปี่มาที่เมืองซินเอี๋ย เล่าปี่ก็ได้ให้ความนับถือ โดยขงเบ้งมีอายุเพียงแค่ ๒๗ ปี เล่าปี่ก็ได้ให้การเคารพเสมือนตั้งครูบาอาจารย์ ทั้งสองคนจึงสนิทสนมกันมาก จนกวนอูและเตียวหุยเกิดความไม่พอใจ เล่าปี่ต้องอธิบายให้เขาทั้งสองฟัง “ข้าได้ท่านขงเบ้งมาเหมือนตั้งปลาได้น้ำ ขอพวกท่านอย่าได้พูดให้มากความไปเลย” ขงเบ้งได้มาอยู่ในกองทัพของเล่าปี่ ได้พิจารณาเห็นว่ามิ

กำลังทหารของเล่าปี่มีน้อยนิดเพียงไม่กี่พันคน และเล่าปี่ก็ไม่มีวิธีการใดที่จะขยายกองทัพให้ใหญ่ขึ้น ทั้งที่แคว้นเกงจิ๋วมีประชากรเป็นจำนวนมาก แต่กฎหมายบ้านเมืองหย่อนยาน จนทำให้หลายคน “หนีทหาร” เขาจึงเสนอต่อเล่าปี่ให้จัดทำทะเบียนสำมะโนครัวใหม่ให้เป็นระบบและสะดวกต่อการเกณฑ์ ชายฉกรรจ์เข้ามาเป็นทหารในกองทัพ จนสามารถขยายกองทัพให้ใหญ่โตขึ้นได้ในทันที^{๑๙๔} ๑๕ ปีเป็นระยะเวลาที่ขงเบ้งได้รับใช้เล่าปี่ และอีก ๑๒ ปีที่ได้รับใช้พระเจ้าเล่าเสี้ยนต่อ ซึ่งขงเบ้งตายเมื่ออายุ ๕๔ ปี ตรงกับ พ.ศ.๗๗๗ ความสำเร็จที่ผ่านมามีอันเกิดจากการหมกบมความรู้ตั้งแต่วัยเยาว์ ทั้งที่เกิดมาจากตัวเอง ทั้งที่เกิดจากผู้อื่นเอื้ออำนวยให้^{๑๙๕}

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) ในวรรณกรรมสามก๊ก ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ทำให้ขงเบ้งต้องออกจากเรือนกายเพื่อออกมาปกป้องรักษาราชวงศ์ฮั่น ซึ่งได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่าในวรรณกรรมสามก๊ก สามารถถูกมองว่าเป็นไปได้ทั้งข้ออ้างและความจริงใจ^{๑๙๖}

๒) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กอาจเรียกได้ว่าเกิดขึ้นและเป็นจริงได้เพราะมีผู้นำอย่างเล่าปี่ซึ่งลุกขึ้นแสดงความต้องการมีกองกำลังสร้างผลงาน มีอุดมการณ์ กำจัดโจโฉ ส่งผลให้ขงเบ้งออกมาทำงานด้านการเมือง และช่วยวางแผนขยายความต้องการของเล่าปี่ ให้ใหญ่โตขึ้นกลายเป็นหนึ่งในสามผู้นำ^{๑๙๗}

๓) การได้พบกับขงเบ้ง ทำให้เล่าปี่ได้คำแนะนำจากขงเบ้งอย่างจริงจัง และด้วยความสุภาพและเปี่ยมไปด้วยสัมมาคารวะของเล่าปี่ ทำให้ขงเบ้งซาบซึ้งใจ และได้เปิดเผยถึงแผนการที่ตนเองวางเอาไว้^{๑๙๘}

๔) ได้วิเคราะห์สถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น ตั้งแต่วิเคราะห์กำลังของสองผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค คือ โจโฉแห่งวุยก๊ก และซุนกวนแห่งง่อก๊ก การยึดครองดินแดนเกงจิ๋วและเอ๊กจิ๋ว การรวบรวม

^{๑๙๔} เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, CEO ในสามก๊ก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ปันปัญญาพับลิชชิง, ๒๕๕๘), หน้า ๒๕-๒๙.

^{๑๙๕} อ้างแล้ว. (หมายถึง วิธีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด หน้า ๓๐๕)

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายราช รัมมัญญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวิฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ทหาร รอสถานการณ์ที่เหมาะสม กระทั่งเข้ายึดครองดินแดนภาคกลาง (จังหววนหรือตงง่วน) ของโจโฉ ฟื้นฟูราชวงศ์อันขึ้นได้ในที่สุด ซึ่งแผนการยุทธศาสตร์ที่ขงเบ้งได้นำเสนอนั้นต้องตรงกับเล่าปี่ทุกประการ^{๑๙๙}

๕) ถึงแม้ว่าโจโฉจะประพาดิตนขัดหลักการของขงจื้อที่เน้นความจงรักภักดี ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ไม่ก้าวล่วงผู้ใหญ่ก็ตาม แต่การมีกำลังทางทหารและควบคุมฮ่องเต้ไว้นั้นก็ทำให้เขามีความได้เปรียบทางการเมืองอย่างสูงสุด^{๒๐๐}

๖) เมื่อเล่าปี่ได้เชื่อเชิญให้ขงเบ้งได้ออกมาช่วยงานตน ขงเบ้งก็รู้สึกซาบซึ้งในความจริงใจของเขา จึงได้บอกจุดประสงค์ของตนที่จะร่วมงานเพื่อให้เล่าปี่มีกำลังความสามารถ มีกำลังพอที่จะนำทัพไปปราบวูยก๊กของโจโฉ และตัดสินใจที่จะช่วยเหลือเล่าปี่สานภารกิจอันยิ่งใหญ่เพื่อต้องการให้อาณาประชาราษฎร์ได้อยู่กันอย่างอย่างร่มเย็น ปราศจากยุคแห่งสงครามการแย่งชิง^{๒๐๑}

๗) เนื่องจากบริบทที่เกิดขึ้นในช่วงสามก๊ก ได้แก่ ในเวลานั้นเกิดความแตกแยกแบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า ขงเบ้งจึงปลีกตนออกจากความขัดแย้งนั้น แต่ถึงกระนั้น ขงเบ้งก็สามารถรู้ถึงสถานการณ์ของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี^{๒๐๒}

๘) ขงเบ้งรู้ว่าสภาพบ้านเมืองเช่นนี้ตัวเองเอาความรู้ไปปรับใช้ใครก็ไม่เกิดประโยชน์อันใดด้วยเหตุนี้ ในงานวรรณกรรมจะเห็นได้ว่าขงเบ้งได้ปลื้มใจและใช้ชีวิตแบบสันโดษ แต่หลังจากที่เล่าปี่มาขอร้องให้ไปช่วยเหลือจึงได้ยอมไปช่วย ซึ่งก่อนไปช่วยนั้นก็มีการทดสอบเพื่อให้รู้ว่าเล่าปี่ต้องการตัวเองจริงๆหรือไม่^{๒๐๓}

๙) เพราะในกลียุคคือยุคแห่งการเปลี่ยนผ่าน ขงเบ้งไม่สามารถใช้ความสามารถสติปัญญาหรือพฤติกรรมตามปกติมาดำเนินการแนวคิดทางการเมืองได้ กลียุคที่เกิดขึ้น ทำให้ขงเบ้งมีทางเลือกระหว่างการเข้ารับใช้ฮ่องเต้โดยตรง เพราะหากเป็นยุคปกติ ขงเบ้งก็สามารถไปต่อด้านโจโฉโดยตรงก็ได้ แต่เมื่อเป็นกลียุคจึงจำต้องไปปรับใช้กลุ่มอำนาจอื่นเพื่อต่อสู้กับกลุ่มอำนาจของโจโฉที่ควบคุมฮ่องเต้ อยู่ ซึ่งถูกนิยามว่าไม่ชอบธรรม^{๒๐๔}

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๐) บริบทในเวลานั้นทำให้ขงเบ้งวิเคราะห์ให้เล่าปี่ฟังว่าแต่ละก๊กนั้นมียุทธศาสตร์ในการสร้างตนเป็นใหญ่เป็นอย่างไร แล้วเป็นที่มาที่ขงเบ้งวิเคราะห์ให้เล่าปี่ฟังว่าต้องแยกเป็นสามก๊ก ดังนั้นขงเบ้งจึงต้องการทดสอบว่าเล่าปี่มีความคิดเห็นตรงกันหรือไม่ แต่ผลสรุปก็คือเล่าปี่ยอมรับและมีความคิดเห็นตรงกัน ขงเบ้งจึงเข้าไปรับใช้เล่าปี่^{๒๐๕}

๑๑) แนวคิดทางการเมืองของเล่าปี่นั้น ได้แก่ การกอบกู้ราชวงศ์ฮั่น หมายถึง การช่วยเหลือพระเจ้าเหี้ยนเต้ออกมาจากการควบคุมอำนาจของโจโฉแห่งวุยก๊ก กำจัดโจโฉและเชิญเสด็จพระเจ้าเหี้ยนเต้เสวยราชย์แห่งราชวงศ์ฮั่นโดยมีอำนาจเต็ม หาใช่การสานต่อ คือการตั้งตนเองเป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฮั่นไม่^{๒๐๖}

๑๒) การที่เล่าปี่ตั้งตนเป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฮั่นในภายหลังนั้น หากเป็นเพราะสถานการณ์บังคับ คือโจผีบุตรโจโฉแห่งวุยก๊กได้ปลดพระเจ้าเหี้ยนเต้จากการเป็นฮ่องเต้ และตั้งตนเป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์วุยก๊ก ทำให้ราชวงศ์ฮั่นขาดองค์ฮ่องเต้โดยทันที เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมในการที่จะกอบกู้ราชวงศ์ฮั่นตามปณิธานเดิม เหล่าขุนนางจึงได้อัญเชิญเล่าปี่เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฮั่นต่อ แต่เรียกว่า ฉู่ฮั่น เพราะเล่าปี่มีอำนาจในแคว้นจ๊กเพียงแคว้นเดียว^{๒๐๗}

๑๓) สำหรับการแสวงหาบุคลากรในแคว้นจ๊กนั้น หากมองเสฉวน กังตั้งและวู ในสมัยนั้นในแง่ภูมิศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ว่า เสฉวนเป็นเมืองที่มีพื้นที่น้อย จึงเป็นธรรมดาที่คนดีมีฝีมือจะน้อยกว่าเมืองกังตั้งและเมืองวู ขงเบ้งจึงไม่สามารถเสริมสร้างคนให้มีความรู้เพิ่มขึ้น และแม้ขงเบ้งจะมีคนที่ฝีมือดีอยู่บ้างก็ตาม แต่ขงเบ้งก็ต้องพิจารณาถึงความซื่อสัตย์ และอุปนิสัยไปด้วย^{๒๐๘}

๑๔) เหตุการณ์ตอนต้นคือความวุ่นวายของบ้านเมือง เริ่มจากกลุ่มชนที่ควบคุมราชสำนักส่งผลให้เกิดความยากจน เป็นที่มาของกลุ่มกบฏโจรโพกผ้าเหลือง จากนั้นก็เข้าสู่การควบคุมราชสำนักโดยตั้งโต๊ะ เจ้าผู้ครองนครเสเหลียง ใช้พระราชอำนาจของพระเจ้าเหี้ยนเต้กดขี่ข่มเหงประชาชนและปราบปรามพวกที่เห็นต่าง เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้ขงเบ้งเลือกจะปลีกวิเวก รอเจ้านายที่ร่วมทางกับอุดมการณ์ทางการเมืองของตน สำหรับเหตุการณ์ตอนปลายคือการทำให้แนวคิดทางการเมืองของตนเป็นจริง หรือแม้ไม่เป็นจริงก็ทำให้บ้านเมืองเข้มแข็ง พ้นจากภัยคุกคามจากวุยก๊กของโจโฉ^{๒๐๙}

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐรัฐ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

๑๕) ความต้องการประสบผลสำเร็จของเล่าปีนั้น เห็นได้จากการที่ขงเบ้งกำเนิดมาจากตระกูลขุนนางตงฉินในราชวงศ์ฮั่น ได้รับการศึกษาภายใต้ลัทธิขงจื้อ เล่าจื้อ และฟาเจีย และเหตุการณ์ในขณะนั้นเกิดความเสื่อมโทรมในราชสำนัก ทำให้บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย ด้วยอิทธิพลเหล่านี้จึงได้ให้ขงเบ้งมีความต้องการให้เล่าปีในฐานะเชื้อพระวงศ์ฮั่นประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน^{๒๑๐}

๑๖) การที่ขงเบ้งไม่ยอมร่วมทำงานกับโจโฉนั้น เป็นเพราะว่าอุดมการณ์ของโจโฉนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นราชวงศ์ใหม่ แต่ตนเองมุ่งประสงค์การฟื้นฟูราชวงศ์เดิมคือราชวงศ์ฮั่น ทำให้ขงเบ้งไม่ปรับใช้โจโฉ และมุ่งช่วยให้เล่าปีซึ่งมีฐานะเป็นเชื้อพระวงศ์ฮั่นประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น^{๒๑๑}

๑๗) ด้วยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคนั้น ทำให้ขงเบ้ง เมื่อจะเข้าร่วมงาน ก็ต้องคำนึงด้วยว่าทำงานกับกลุ่มไหนจึงจะมีความชอบธรรมมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากกลุ่มอำนาจทั้งหลายนั้น มีเพียงกลุ่มของเล่าปีเท่านั้นที่มุ่งฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น นอกจากนั้นมุ่งการสร้างเสริมอำนาจของตนเองเท่านั้น ขงเบ้งจึงยอมมาร่วมงานกับเล่าปี ถึงแม้ว่าจะมีกองทัพเล็กที่สุดก็ตาม^{๒๑๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อซึ่งมีหลักการในความเคารพขนบธรรมเนียมประเพณี และจากตระกูลของตนซึ่งรับราชการของราชวงศ์ฮั่นมาตั้งแต่อดีต ดังนั้น เมื่อราชวงศ์ฮั่นเกิดสภาวะเสื่อมโทรมขึ้น เกิดสถานการณ์อันไม่ปกติ และตนเองก็ไม่สามารถแก้ไขได้ตามสถานการณ์ปกติ จึงต้องดำเนินการกับกลุ่มอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความคิดที่ต้องตรงกันกับตน และพยายามเพื่อให้ประสบผลสำเร็จแก่กลุ่มอำนาจนั้นและตนเอง

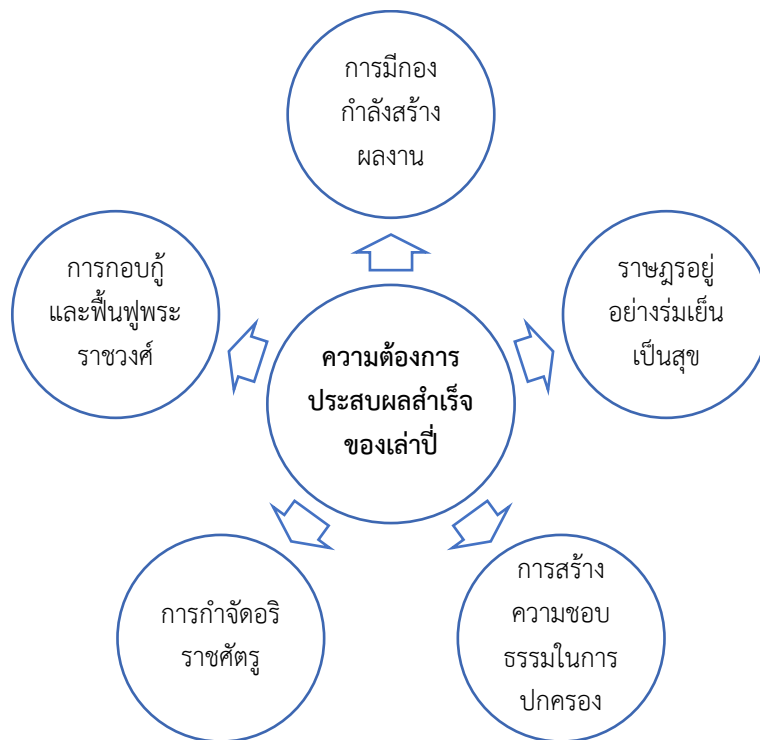
๒) ขงเบ้งได้รับการเชื่อใจจากเล่าปีให้ลงไปช่วยทำภารกิจ ซึ่งเล่าปีได้มีความอดทนเดินทางมาพบขงเบ้งถึงสามครั้งจนได้พบ และได้แสดงถึงความจริงใจต่อขงเบ้งว่าสิ่งที่ตนได้ทำนั้นมุ่งหมายเพื่อให้ราชวงศ์ฮั่นดำรงคงอยู่ต่อไปได้ ขงเบ้งได้มองเห็นในความจริงใจเช่นนี้จึงได้ลงมาเพื่อช่วยเหลือให้เล่าปีประสบผลสำเร็จ

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตสโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

จากการวิจัยประเด็นความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๖ ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี

ตารางที่ ๔.๖ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๓	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐, ๑๑,๑๒,๑๓

๒.๒. ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี

ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปีของขงเบ้งนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปีกับขงเบ้งได้เป็นความสัมพันธ์ที่มีความจงรักภักดีเป็นที่ตั้งมากกว่าความรักใคร่ผูกพันอันแฝงด้วยกิเลส กามราคะ สามารถเห็นได้จากเหตุการณ์ “เยี่ยมทับสามครา” ซึ่งเล่าปีได้มาหาขงเบ้งด้วยใจศรัทธาถึงกระท่อมไม้ไผ่ที่เขาโง่ลังกั้งถึง ๓ ครั้ง ซึ่ง ๒ ครั้งแรกนั้นไม่พบขงเบ้ง จนกระทั่งครั้งที่ ๓ จึงได้พบและสนทนากัน ขงเบ้งได้ยินยอมมาช่วยงานเล่าปีด้วยความเต็มใจ

สาเหตุที่ทำให้เล่าปีเลื่อมใสเช่นนั้น เกิดจากวิธีการของซีซีกับสุมาเต็กโชที่ได้กล่าวสร้างเกียรติคุณของขงเบ้งให้เล่าปีเลื่อมใสศรัทธาเสียก่อน ถึงกับเล่าปียอมไปพบสามครา และถือได้ว่าเป็นนโยบายสำคัญของเล่าปีเหมือนกันที่ต้องยอมถ่อมตัวเพื่อกลอุบายที่เรียกว่า “ถอยเพียงก้าวเดียวเพื่อจะรุกไปอีกหลายร้อยก้าว” และเป็นกฎธรรมดาของบัณฑิตที่เมื่อจะออกมารับใช้ชาติบ้านเมืองย่อมจะต้องมีพิธีการในการสร้างข่าวให้ประชาชนเห็นคุณค่าอย่างที่เราเรียกว่ารับใช้โดยการนับถือเลื่อมใสดีกว่ารับใช้โดยการรู้จัก และยิ่งกว่านั้นถ้าเป็นการรับใช้โดยการถูกขอร้องด้วยแล้ว คุณค่าของผู้รับใช้ก็จะสูงขึ้นเป็นหลักธรรมดา^{๒๑๓} การคลาดกันทุกครั้งล้วนเป็นแผนการของขงเบ้งที่จะลองใจเล่าปีว่าหนักแน่นเพียงใด ให้ความสำคัญกับตนเองเพียงใด เล่าปีได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีความนับถือและเคารพขงเบ้งอย่างจริงใจ แม้วัยของขงเบ้งจะอ่อนกว่าก็ตาม^{๒๑๔}

ดังเห็นได้จากเมื่อครั้งที่เล่าปีได้เยือนกระท่อมโง่ลังกั้งครั้งที่ ๒ ซึ่งวันนั้นเป็นช่วงกลางฤดูหนาว อากาศหนาวเหน็บอย่างมาก ทั้งสามพี่น้องต่างได้ฝ่าลมหนาวไปพบขงเบ้งที่กระท่อมอีกครั้งเดียวหุ่ยได้เริ่มบ่นว่าฝ่าความหนาวเย็นยะเยือกครั้งนี้ เพื่อมาพบขงเบ้งเป็นเรื่องที่คุ้มค่าจริงหรือ เล่าปีจึงตอบกลับว่า “อันธรรมดาจะปรารถนาของดีย่อมประกอบด้วยความอดส่ำห้ำจึงจะได้ เราทรมาณกายมากก็ปรารถนาจะให้ได้ขงเบ้งกลับไป หากขงเบ้งรู้ว่าเรามีความเพียรเช่นนี้คงซึ่งใจเป็นอันมาก หากตัวเจ้ากลัวความลำบากก็ให้เร่งกลับไปในเมืองเถิด” เดียวหุ่ยจึงไม่กล้าที่จะกล่าวขัดเล่าปีอีกสิ่งทีเล่าปีมีเหนือกว่าผู้นำในขณะนั้นนั่นก็คือ ความรักในตัวลูกน้อง แม้จะอยู่ในตำแหน่งต่ำสูงเพียงใดก็มีจิตใจเอื้ออาทรไม่ต่างกัน นั่นเป็นสิ่งที่ขงเบ้งตามหามาตลอด ดังคำว่า “นกทำรังให้ดูไม้ ข้าเลือกนายให้ดูน้ำใจ”^{๒๑๕}

^{๒๑๓} จกสิ่วเฮียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิธิวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สรรสร้างศรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

^{๒๑๔} ภัทระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๓๐๑.

^{๒๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๗-๓๑๐. (หมายถึง วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด หน้า ๓๐๗-๓๑๐)

เมื่อเล่าปีได้ยึดครองเมืองเอ็กจิ๋วแล้วเริ่มก่อร่างสร้างจ๊กก๊กขึ้นเป็นอาณาจักรแล้วนั้น ได้มีข้อที่นักประวัติศาสตร์และนักเขียนยังถกเถียงกันอยู่ว่า แท้จริงแล้ว ขงเบ้งได้เป็นกุนซืออันดับหนึ่งของเล่าปี่จริงหรือไม่ ในวรรณกรรมสามก๊กของหลอก้วนจง ย่อมบอกได้ว่าเป็นขงเบ้งแน่นอน แต่กระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์อีกหลายประการ สำหรับในประวัติศาสตร์นั้น เนื่องจากในบทประวัติของขงเบ้งที่เฉินโซ่วได้เรียบเรียงไว้นั้นก็ไม่ได้เขียนรายละเอียดส่วนนี้ไว้เท่าใดนัก แต่จะมีจุดน่าสนใจอยู่ในบทประวัติของหวุดเจิ้ง เนื่องจากกุนซือที่ช่วยเหลือให้เล่าปี่ได้เอ็กจิ๋วหรือแคว้นเสฉวนมาครองนั้น เป็นผลงานของบังทงและหวุดเจิ้ง แล้วกุนซือที่ช่วยให้เล่าปี่ชนะศึกโจโฉที่เมืองฮันต๋งก็คือหวุดเจิ้งเช่นกัน ดังนั้นเมื่อเล่าปี่คิดจะนำทัพหลายแสนคนบุกตั้งอ๊กก็เพื่อไปแก้แค้นแทนกวนอูในการศึกที่อิเหลง แม้ขงเบ้งจะเขียนฎีกายับยั้งแต่ก็ไม่เป็นผล จนขงเบ้งต้องเฝ้าว่าหากหวุดเจิ้งยังมีชีวิตอยู่ คงจะห้ามเล่าปี่ได้แน่ คำกล่าวนี้แม้จะไม่ได้ชี้ว่าหวุดเจิ้งได้รับความเชื่อถือมากกว่าขงเบ้งหรือไม่ แต่อย่างน้อยที่สุดคือ ขงเบ้งอาจจะไม่ได้เป็นกุนซือที่มีอิทธิพลต่อเล่าปี่มากที่สุดดังที่เราคุ้นเคยกันในนิยายสามก๊ก เมื่อเล่าปี่ได้ขึ้นเป็นฮันต๋งอ๋องแล้ว มีราชโองการประกาศแต่งตั้งขุนนางหวุดเจิ้งให้มีชื่อนำหน้าก่อนขงเบ้ง แม้โดยตำแหน่งแล้วจะมีอำนาจบริหารกองทัพและเป็นกุนซือในระดับเสมอกัน หรืออย่างน้อยคือใกล้เคียงกัน แต่มีข้อคิดเห็นว่าหากหวุดเจิ้งไม่สิ้นไปก่อน ขงเบ้งก็อาจจะมิได้กุมอำนาจเบ็ดเสร็จของจ๊กก๊กดังเช่นที่ปรากฏก็เป็นได้

สำหรับคำสั่งเสียของเล่าปี่ที่ฝากฝังบ้านเมืองให้แก่ขงเบ้ง มีข้อหนึ่งที่พระเจ้าเล่าปี่ตรัสบอกว่าถ้าหากเห็นว่าเล่าเสี้ยนไม่เอาไหนก็ให้ขงเบ้งขึ้นเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองแทนเองนั้น คำกล่าวนี้มีหลายนัยยะ ทางหนึ่งคือเล่าปี่มีความคิดเช่นนั้นจริง ทางที่สองคือเล่าปี่ต้องการกล่าวลงใจขงเบ้ง และทางที่สามคือเวลานั้นก็มีคนอื่นที่เข้าเฝ้าอยู่พร้อมกันด้วย คนสำคัญก็คือจูล่ง แล้วยังมีลิเจียม แม้จะไม่น่าคิดว่าคนอื่นได้เข้าเฝ้าพร้อมกันหรือออกห่างจากเตียงที่เล่าปี่นอนป่วย แต่อย่างน้อยที่สุดหากพิจารณาเล่าปี่ในด้านความมีเหลี่ยมคมของนักการเมืองและผู้นำที่มีชั้นเชิงระดับสูงสามารถเอาตัวรอดมาได้ทั้งชีวิต และเป็นคู่ต่อสู้ที่แม้แต่โจโฉยังยกย่องอย่างสูงแล้ว คำกล่าวเช่นนี้ก็อาจเกิดขึ้นเพื่อบีบให้ขงเบ้งกล่าวแสดงความภักดีออกมาก็เป็นได้ หลังจากขงเบ้งขึ้นเป็นอู่เซียงโหวแล้ว ก็ควบคุมอำนาจบริหารปกครองและอำนาจกองทัพอย่างเบ็ดเสร็จ โดยมีลิเจียมเป็นขุนนางอีกคนที่คอยคานอำนาจกันไว้ แต่ทุกการตัดสินใจน้อยใหญ่ล้วนต้องผ่านขงเบ้งเป็นผู้ตัดสินใจ จะเห็นได้ว่าเรื่องราวนี้มีบันทึกตรงกันทั้งประวัติศาสตร์และนิยายแล้วด้วย ความที่ขงเบ้งต้องดูแลทุกรายละเอียดนี้เอง ทำให้ผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงอย่างขงเบ้งกลับกลายเป็นล้มป่วยลงในภายหลัง^{๒๑๖}

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงความต้องการ

^{๒๑๖} ยศไกร ส.ตันสกุล, *จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดกุนซือจ๊กก๊ก*, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๘), หน้า ๔๑-๔๒.

ความรักความผูกพันจากเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปีของขงเบ้งนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่มีความจงรักภักดีเป็นที่ตั้งมากกว่า จากเหตุการณ์ “เยี่ยมทัพสามครา” ซึ่งเล่าปีได้มาหาขงเบ้งด้วยใจศรัทธาถึงกระท่อมไม้ไผ่ที่เขาโง่ถึงถึง ๓ ครั้ง ซึ่ง ๒ ครั้งแรกนั้นไม่พบขงเบ้ง กระทั่งครั้งที่ ๓ จึงได้พบและสนทนากัน ขงเบ้งจึงได้ยินยอมมาช่วยงานเล่าปีด้วยความเต็มใจ^{๒๑๗}

๒) สาเหตุที่ทำให้เล่าปีเลื่อมใสเช่นนั้น เกิดจากซีซีกับสุมาเต็กโชได้กล่าวสร้างเกียรติคุณของขงเบ้งให้เล่าปีเลื่อมใสศรัทธาเสียก่อนเมื่อครั้งที่เล่าปีหลบหนีกองทัพของซำมและเตียวอุ้นกระทั่งได้พบกับซีซี และเล่าปีได้เห็นถึงผลงานของซีซีเป็นที่ประจักษ์ จนกระทั่งซีซีได้พรรณนาถึงสติปัญญาของ ขงเบ้ง ทำให้เล่าปียอมไปพบสามครา^{๒๑๘}

๓) มีการตั้งข้อสงสัยว่าการที่เล่าปียอมไปพบขงเบ้งนั้น เป็นนโยบายที่สำคัญของเล่าปีที่ต้องยอมถ่อมตัวเพื่อผลประโยชน์ หาได้นับถือด้วยความจริงใจใช่หรือไม่ เพราะคิดว่าหากไม่ได้ขงเบ้งแล้วก็จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ^{๒๑๙}

๔) เป็นธรรมดาของบัณฑิตที่เมื่อจะออกมารับใช้ชาติบ้านเมืองย่อมจะต้องมีการสร้างข่าวให้ประชาชนเห็นคุณค่าอย่างที่เราเรียกว่ารับใช้โดยการนับถือเลื่อมใสดีกว่ารับใช้โดยการรู้จัก และถ้าเป็นการรับใช้โดยการถูกรอด้วยแล้ว คุณค่าของผู้รับใช้ก็จะสูงขึ้นเป็นธรรมดา^{๒๒๐}

๕) สำหรับการที่เล่าปีไม่เจอขงเบ้งทั้งสองครั้ง และการลงใจเล่าปีในครั้งที่สามนั้น ล้วนเป็นแผนการของขงเบ้งที่จะลงใจเล่าปีว่าหนักแน่นเพียงใด ให้ความสำคัญกับตนเองเพียงใด เล่าปีได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ามีค่านับถือและเคารพขงเบ้งอย่างจริงใจ แม้วัยของขงเบ้งจะอ่อนกว่าก็ตาม^{๒๒๑}

๖) สิ่งที่เล่าปีมีเหนือกว่าผู้นำในขณะนั้นนั่นก็คือ ความรักในตัวลูกน้อง แม้จะอยู่ในตำแหน่งต่ำสูงเพียงใดก็มีจิตใจเอื้ออาทรไม่ต่างกัน นั่นเป็นสิ่งที่ขงเบ้งตามหาตลอด ดังคำว่า “นกทำรังให้ดูไม้ ข้าเลือกนายให้ดูน้ำใจ”^{๒๒๒}

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรธนะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนมหายานบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

๗) เมื่อเล่าปีได้ยึดครองเมืองเอ็กจิ๋วแล้วเริ่มก่อร่างสร้างจ๊กก๊กขึ้นเป็นอาณาจักรแล้วนั้น ได้มีข้อที่นักประวัติศาสตร์และนักเขียนยังถกเถียงกันอยู่ว่า แท้จริงแล้ว ขงเบ้งได้เป็นกุนซืออันดับหนึ่งของเล่าปี่จริงหรือไม่ เมื่อมองผ่านวรรณกรรมสามก๊กของหลอเก้วจง ย่อมบอกได้ว่าเป็นขงเบ้งแน่นอน^{๒๒๓}

๘) สำหรับในประวัติศาสตร์นั้น เห็นได้จากบทประวัติของหวดเจ๋ง กุนซือที่ช่วยเหลือให้เล่าปี่ได้เอ็กจิ๋วหรือแคว้นเสฉวนมาครอง ซึ่งกุนซือที่ช่วยให้เล่าปี่ชนะศึกโจโฉที่เมืองฮันต๋งก็คือหวดเจ๋งเช่นกัน ดังนั้นเมื่อเล่าปี่คิดจะนำทัพหลายแสนคนบุกตีง่อก๊กเพื่อไปแก้แค้นแทนกวนอูในการศึกที่อิเหลง แม้ขงเบ้งจะเตือนฎีกายับยั้งแต่ก็ไม่เป็นผล จนขงเบ้งต้องเฝ้าว่าหากหวดเจ๋งยังมีชีวิตอยู่ คงจะห้ามเล่าปี่ได้เป็นแน่ คำกล่าวนี้แม้จะไม่ได้ชี้ว่าหวดเจ๋งได้รับความเชื่อถือมากกว่าขงเบ้งหรือไม่ แต่อย่างน้อยที่สุดคือ ขงเบ้งอาจจะไม่ได้เป็นกุนซือที่มีอิทธิพลต่อเล่าปี่มากที่สุดในวรรณกรรม^{๒๒๔}

๙) เล่าปี่ เมื่อได้ขึ้นเป็นฮันต๋งอ๋องแล้ว มีราชโองการประกาศแต่งตั้งขุนนางหวดเจ๋งให้มียศนำหน้าก่อนขงเบ้ง แม้โดยตำแหน่งแล้วจะมีอำนาจบริหารกองทัพและเป็นกุนซือในระดับเสมอกันหรืออย่างน้อยคือใกล้เคียงกัน แต่มีข้อคิดเห็นว่าหากหวดเจ๋งไม่สิ้นไปก่อน ขงเบ้งก็อาจจะมิได้กุมอำนาจเบ็ดเสร็จของจ๊กก๊กดังเช่นที่ปรากฏก็เป็นได้^{๒๒๕}

๑๐) สำหรับคำสั่งเสียของเล่าปี่ที่ฝากฝังบ้านเมืองให้แก่ขงเบ้ง มีข้อหนึ่งที่พระเจ้าเล่าปี่ตรัสบอกว่าถ้าหากเห็นว่าเล่าเสี้ยนไม่เอาไหนก็ให้ขงเบ้งขึ้นเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองแทนเองนั้น คำกล่าวนี้มีหลายนัยยะ ทางหนึ่งคือเล่าปี่มีความคิดเช่นนั้นจริง ทางที่สองคือเล่าปี่ต้องการกล่าวโลงใจขงเบ้ง และทางที่สามคือเวลานั้นก็มีคนอื่นที่เข้าเฝ้าอยู่พร้อมกันด้วย คนสำคัญก็คือขุนพลจูถ่ง แล้วยังมีเจียมอีกด้วย^{๒๒๖}

๑๑) หากพิจารณาเล่าปี่ในด้านความมีเหลี่ยมคมของนักการเมืองและผู้นำที่มีชั้นเชิงระดับสูงสามารถเอาตัวรอดมาได้ทั้งชีวิต และเป็นคู่ต่อสู้ที่แม้แต่โจโฉยังยกย่องอย่างสูงแล้ว คำกล่าวเช่นนี้ก็อาจเกิดขึ้นเพื่อบีบบังคับให้ขงเบ้งกล่าวแสดงความภักดีออกมาก็เป็นได้^{๒๒๗}

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

๑๒) หลังจากขงเบ้งขึ้นเป็นอู่เซียงโหวหรือนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็ควบคุมอำนาจบริหารปกครองและอำนาจกองทัพอย่างเบ็ดเสร็จ โดยมีลิเจียมเป็นขุนนางอีกคนที่คอยคานอำนาจกันได้ แต่ทุกการตัดสินใจน้อยใหญ่ล้วนต้องผ่านขงเบ้งเป็นผู้ตัดสินใจ^{๒๒๘}

๑๓) เห็นได้ว่าเรื่องราวนี้มีบันทึกตรงกันทั้งประวัติศาสตร์และในวรรณกรรมแล้ว ด้วยความที่ขงเบ้งต้องดูแลทุกรายละเอียดนี้เอง ทำให้ขงเบ้งมีสุขภาพย่ำแย่ลง แต่ก็ยังดำเนินภารกิจต่างๆ ด้วยตนเอง แม้ขุนนางจะทัดทาน แต่ขงเบ้งก็ยังคงฝืนทำ ทั้งนี้ก็เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปี่และขงเบ้งที่ยังคงเตือนใจเสมอมา สุดท้ายกลับล้มป่วยลงในภายหลัง^{๒๒๙}

๑๔) เมื่อเป็นเช่นนี้ ความรักความผูกพันเช่นนั้นสามารถเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างกวนอู และเตียวหุยที่มีความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ดังปรากฏในเหตุการณ์สามพี่น้องสาบานในสวนท้อ และเมื่อกวนอูและเตียวหุยได้ถูกสังหารโดยง่อก๊ก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เล่าปี่ไม่ยอมฟังขุนนางทั้งหลาย รวมถึงขงเบ้งเอง ยกทัพไปปราบง่อก๊ก สุดท้ายก็พ่ายแพ้ด้วยอุบายของลกซุนแห่งง่อก๊ก^{๒๓๐}

๑๕) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปี่กับขงเบ้งนั้นเป็นความเคารพในฐานะอาจารย์กับศิษย์ หรือผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่า เป็นความจงรักภักดีที่มีอุดมการณ์ช่วยผลักดันให้เจ้านายของตนเป็นใหญ่ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง^{๒๓๑}

๑๖) จากสุภาษิตที่ว่า “นกทำรังให้ดูต้นไม้ ข้าเลือกนายให้ดูน้ำใจ” แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เล่าปี่กับขงเบ้งซึ่งมีน้ำใจให้แก่กันและกัน เมื่อเกิดการไว้วางใจในการทำงานซึ่งกันและกันแล้ว การทำงานก็จะประสบผลอย่างสำเร็จ^{๒๓๒}

๑๗) ความไว้วางใจ ความเชื่อถือซึ่งกันและกันเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ในตอนต้นเล่าปี่ได้เชื่อถือและไว้วางใจขงเบ้ง งานจึงสำเร็จเรียบร้อย ภายหลังเมื่อเล่าปี่ได้เป็นฮ่องเต้ ไม่ได้เชื่อฟังขงเบ้ง นำกองทัพไปบุกตีง่อก๊กโดยไม่มีขงเบ้งไปด้วย จึงประสบความพ่ายแพ้ มีเพียงจุดนี้ที่ทำให้ความสัมพันธ์ของเล่าปี่กับขงเบ้งต่างพร้อย แต่เมื่อมองในภาพรวมนั้น เล่าปี่กับขงเบ้งก็มีความสัมพันธ์ในการดำเนินงานร่วมกันไปในทางที่ดีตลอดมา^{๒๓๓}

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ นายราช งามบุญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวิฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ ความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก เนื่องจาก

๑) ในวรรณกรรม เล่าปีได้แสดงความจริงใจต่อขงเบ้ง เช่น การมีความอดทนเพียรพยายามเดินทางไปเยี่ยมกระท่อมสามครั้งของเล่าปี หรือการนับถือขงเบ้งว่าเป็นเสมือนอาจารย์ จึงทำให้เกิดความผูกพันระหว่างเล่าปีกับขงเบ้ง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การดำเนินภารกิจมีจุดมุ่งหมายให้ภารกิจของผู้เป็นนายประสบผลสำเร็จ

๒) ในพงศาวดารสามก๊ก ความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปีกับขงเบ้งยังเป็นแบบอาจารย์กับศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ภายหลังกลับไม่ใช่เป็นอันดับแรก เนื่องจากได้แสดงให้เห็นว่าหวดเจ้งเป็นผู้ที่เล่าปีให้ความไว้วางใจมากที่สุด ในกรณีที่พระเจ้าเล่าปี่ยกทัพบุกง่อก๊ก ขงเบ้งได้แสดงอาการรำพึงว่าหากหวดเจ้งมีชีวิตอยู่ ก็คงจะห้ามได้เป็นแน่

จากการวิจัยประเด็นความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๗ ความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปี

ตารางที่ ๔.๗ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	ความต้องการความรักความผูกพันจากเล่าปีส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๗	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

๒.๓. ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี

ก่อนขงเบ้งจะได้มาเป็นที่ปรึกษาของเล่าปี เรียกว่าได้เล่าปีเป็นบุคคลที่เร่ร่อนไปมา ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เมื่อขงเบ้งเข้ามาก็สามารถพลิกสถานการณ์จนทำให้เล่าปีขึ้นมาเป็นใหญ่ตลอดจนมีแผ่นดินเป็นหลักที่มั่นคง มียุทธศาสตร์ทางการเมืองการทหารที่ชัดเจน เริ่มมีการสรรหาบุคคลมาเป็นกำลังทรัพยากร

แนวคิดแยกแผ่นดินออกเป็น ๓ ส่วนเพื่อคานอำนาจซึ่งกันและกัน เป็นแนวคิดของขงเบ้งที่เสนอต่อเล่าปีเมื่อครั้งพบกันครั้งแรก โดยเสนอแนะให้เล่าปีทำการยึดเกงจิ๋วไว้เป็นที่มั่นก่อน ขงเบ้งแนะนำเล่าปีไปหลายเรื่อง แต่ถ้าเป็นเรื่องหักหลังผู้อื่นเล่าปีมักจะซอซงคุณธรรมไม่ทำตาม ทำให้หลายครั้งแผนการของขงเบ้งไม่ได้ถูกใช้^{๒๓๔} การเข้ามาของขงเบ้งทำให้สงครามหลายก๊กที่แย่งชิงอำนาจกันนั้นกลับกลายเป็นเพียง ๓ ก๊กที่เข้มแข็งที่สุดเท่านั้น บทบาทสำคัญของขงเบ้งผู้นี้คือการช่วยเหลือเล่าปีให้สามารถก่อตั้งจ๊กก๊กไว้คานอำนาจกับสองก๊กที่เหลืออย่างอ่อนก๊กของซุนกวน และวุยก๊กของโจโฉ

แผนยุทธศาสตร์แบ่งแผ่นดินเป็นสามชั่วอำนาจที่ขงเบ้งมอบให้แก่เล่าปีนั้น เป็นแผนที่มีชื่อเสียงมาก เรียกกันว่า “ยุทธศาสตร์หลงจง” ความสำคัญสูงสุดของเหตุการณ์นี้คือ ขงเบ้ง ได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การชิงแผ่นดินและการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม มีเป้าหมายและขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้เล่าปีได้มีเป้าหมายเพื่อเป็นหลักยึดเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตาม แผนยุทธศาสตร์แบ่งแผ่นดินเป็นสามชั่วนี้ จำต้องอาศัยการลงมือลงแรงของเล่าปีและเหล่าขุนพลอีกจำนวนมาก ขงเบ้งเป็นผู้กำหนดแผนนี้ได้ยอดเยี่ยมก็จริง แต่เพราะแผนนี้มีเงื่อนไขที่เป็นหัวใจสำคัญหลัก สามประการคือ

- ๑) ต้องยึดเกงจิ๋วและเอ๊กจิ๋ว (เมืองเสฉวน) เป็นฐานที่มั่นเพื่อสร้างอาณาจักร
- ๒) ต้องสร้างพันธมิตรกับซุนกวนให้มั่นคง เพื่อให้ซุนกวนช่วยคานอำนาจโจโฉทางด้านตะวันออก
- ๓) ต้องมีขุนพลที่มีความสามารถมากพอในการนำทัพออกจากเกงจิ๋วเพื่อบุกตีโจโฉ

^{๒๓๔} กิตติ โล่ห์เพชรรัตน์, ยอดกุนซือชื่อสามก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: ก้าวแรก, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖๗.

แน่นอนว่าหากปราศจากเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งไป แผนการอันยิ่งใหญ่ที่ขงเบ้งคิดขึ้นนี้ก็จะจบสิ้นลงเช่นกัน

ในภายหลัง ช่วงที่เล่าปี่ได้ตั้งตนขึ้นเป็นฮันต๋งอ๋องนั้น เงื่อนไขสำคัญทั้งสามข้อนี้นับว่าบรรลุได้แทบทั้งหมด แผนยุทธศาสตร์ที่ขงเบ้งกำหนดขึ้นนี้จึงน่าจะช่วยให้เล่าปี่บรรลุเป้าหมายใหญ่ในการชิงแผ่นดินได้ แต่ด้วยความผิดพลาดที่เกิดขึ้นต่อมา ไม่ว่าจะเป็นการเสียเมืองเกงจิว เสียกวนอู และพันธมิตรกับซุนกวนก็ต้องแตกหักกันไป จึงทำให้แผนการทั้งหมดล่มสลายลงโดยมิอาจกลับมาแก้ไขได้อีก แม้ว่าภายหลัง ตัวของขงเบ้ง จะได้พยายามทำให้พันธมิตรกับซุนกวนรื้อฟื้นกลับมาได้อีกครั้ง แต่การที่จ๊กก๊กยุคของขงเบ้งและหลังจากนั้นกลับไร้เมืองเกงจิวเพื่อใช้เป็นฐานที่มั่นในการบุกโจมตีจากทางภาคกลางนั้นก็ทำให้แผนการใหญ่ของขงเบ้งยากที่จะประสบผลสำเร็จได้ตามแผน เหตุเพราะการบุกจากเมืองฮันต๋งเพียงด้านเดียว มิอาจจะบุกตีเมืองเตียงอันของวุยก๊กได้แน่ สิ่งนี้ขงเบ้งก็ได้ประเมินไว้แล้วว่า บุกเพียงทางเดียวแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย แต่ภายหลังตัวขงเบ้งก็ยืนยันที่จะนำทัพบุกด้วยตนเอง

ดังนั้น ความล้มเหลวทางการทหารของขงเบ้งในการนำทัพบุกวุยก๊กติดต่อกันหลายปี ในช่วงบั้นปลาย และการล่มสลายของจ๊กก๊กในท้ายที่สุด จึงไม่ได้เป็นเรื่องเกินความคาดหมายแต่อย่างใด เพราะแผนยุทธศาสตร์ที่ขงเบ้งเป็นผู้กำหนดขึ้นนั้นได้สูญเสียปัจจัยแห่งความสำเร็จไปหมดแล้ว หลังจากเล่าปี่สิ้นชีพลง แต่ด้วยความพยายามและทริฏิมานะของขงเบ้งที่จะทำให้สำเร็จให้ได้ จิตใจที่มุ่งมั่นเช่นนี้จึงทำให้ขงเบ้งได้รับการยกย่องจากคนรุ่นหลัง แต่ในมุมมองของนักการทหารและนักปกครองก็ทำให้ขงเบ้งโดนวิจารณ์และกล่าวโจมตีไม่น้อยที่ตั้งต้นสู้ในศึกที่ไม่เห็นทางชนะมาแต่แรกอย่างมากเกินไป ต้องสูญเสียทรัพยากรและไพร่พลจำนวนมาก กลายเป็นหนึ่งในปัจจัยที่นำไปสู่การล่มสลายของจ๊กก๊กในเวลาต่อมา^{๒๓๕}

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นที่สอดคล้องต้องตรงกัน ดังนี้

๑) เล่าปี่ ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่เร่ร่อนไปมา ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เพราะว่าเล่าปี่ถึงแม้จะมีขุนพลอย่างกวนอู เตียวหุย จูล่ง หรือที่ปรึกษาอย่างซุนเชียน บิติก กันหยง แต่เล่าปี่ยังไม่มียันสมองของกองทัพที่แท้จริง เพราะที่ปรึกษาอย่างซุนเชียน บิติก กันหยง นั้นสุมาเต็กโชได้บอกว่า

^{๒๓๕} ยศไกร ส.ตันสกุล, *จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดขุนซื่อจ๊กก๊ก*, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๘), หน้า ๓๐-๓๒.

เป็นแค่บัณฑิตผู้รู้หนังสือเท่านั้น ยังไม่ใช่ชนกษัตริย์ผู้จะมาพลิกฟ้าพลิกแผ่นดิน จึงได้แนะนำขงเบ้งหรือบ้งทองในที่สุด^{๒๓๖}

๒) เมื่อขงเบ้งเข้ามาช่วยเล่าปี่ ก็สามารถพลิกสถานการณ์ที่เลวร้ายจนทำให้เล่าปี่ขึ้นมาเป็นใหญ่ ตลอดจนมีแผ่นดินเป็นหลักที่มั่นคง มียุทธศาสตร์ทางการเมืองการทหารที่ชัดเจน เริ่มมีการสรรหาบุคคลมาเป็นกำลังทรัพยากร จึงกลายเป็นก๊กใหญ่อีกก๊กหนึ่ง^{๒๓๗}

๓) ถ้าเล่าปี่ไม่ต้องการอำนาจที่มีไว้เพื่อสะสมเป็นศักยภาพในการช่วยฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นของพระเจ้าเหี้ยนเต้ หรือตั้งราชวงศ์ฮั่น (ของตัวเอง) ขึ้นมาใหม่ ขงเบ้งก็คงเก็บแนวคิดทางการเมืองของตนไว้ หรือหาเจ้านายใหม่ผู้มีความปรารถนาอำนาจและมีความสำเร็จเช่นเดียวกับตนแทน^{๒๓๘}

๔) แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ได้แก่ ความต้องการอำนาจที่มีของเล่าปี่ในการที่มีพันธมิตรฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นให้ประสบความสำเร็จ ขงเบ้งจึงได้มีความจงรักภักดี มุ่งช่วยดำเนินการให้พันธมิตรของเล่าปี่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ขงเบ้งได้รับความศรัทธาเชื่อถือจากกลุ่มของเล่าปี่อีกด้วย^{๒๓๙}

๕) การเข้ามาของขงเบ้งทำให้สงครามหลายก๊กที่แย่งชิงอำนาจกันนั้นกลับกลายเป็นเพียง ๓ ก๊กที่เข้มแข็งที่สุดเท่านั้น บทบาทสำคัญของขงเบ้ง คือการช่วยเหลือเล่าปี่ให้สามารถก่อตั้งจ๊กก๊กไว้คานอำนาจกับสองก๊กที่เหลืออย่างง่อก๊กของซุนกวน และวุยก๊กของโจโฉ^{๒๔๐}

๖) แผนยุทธศาสตร์แบ่งแผ่นดินเป็นสามชั่วอำนาจที่ขงเบ้งมอบให้แก่เล่าปี่นั้น เป็นแผนที่มีชื่อเสียงมาก เรียกกันว่า “ยุทธศาสตร์หลงจง” ขงเบ้ง ได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การเมืองแผ่นดินและการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นอย่างเป็นทางการ มีเป้าหมายและขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้เล่าปี่ได้มีเป้าหมายเพื่อเป็นหลักยึด และได้เริ่มสั่งสมบารมีของตนไว้เป็นครั้งแรก^{๒๔๑}

๗) แผนยุทธศาสตร์แบ่งแผ่นดินเป็นสามชั่วนี้ จำต้องอาศัยการลงมือลงแรงของเล่าปี่และเหล่าขุนพลอีกจำนวนมาก ขงเบ้งเป็นผู้กำหนดแผนนี้ได้ยอดเยี่ยมก็จริง แต่เพราะแผนนี้มีเงื่อนไข

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

ที่เป็นหัวใจสำคัญหลักสามประการ หากปราศจากเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งไป แผนการนี้ก็จะมีผลลง เช่นกัน^{๒๔๒}

๘) แผนการเหล่านี้ ประกอบด้วย (๑) ต้องยึดแกงจืดและเอ๊กจืด (เมืองเสฉวน) เป็นฐานที่มั่นเพื่อสร้างอาณาจักร (๒) ต้องสร้างพันธมิตรกับซุนกวนให้มั่นคง เพื่อให้ซุนกวนช่วยคานอำนาจโจโฉทางด้านตะวันออก (๓) ต้องมีขุนพลที่มีความสามารถมากพอในการนำทัพออกจากแกงจืดเพื่อบุกตีแคว้นวุยก๊กของโจโฉ^{๒๔๓}

๙) ภายหลังจาก ช่วงที่เล่าปี่ได้ตั้งตนขึ้นเป็นฮั่นต่งอ่องนั้น เงื่อนไขสำคัญทั้งสามประการนี้ นับว่าบรรลุได้แทบทั้งหมด แผนยุทธศาสตร์ที่ขงเบ้งกำหนดขึ้นนี้น่าจะช่วยให้เล่าปี่บรรลุเป้าหมายใหญ่ในการชิงแผ่นดินได้ แต่ด้วยความผิดพลาดที่เกิดขึ้นต่อมา ไม่ว่าจะเป็นการเสียเมืองแกงจืด เสียกวนอู และพันธมิตรกับซุนกวนก็ต้องแตกหักกันไป จึงทำให้แผนการทั้งหมดล่มสลายลงโดยมิอาจกลับมาแก้ไขได้อีก^{๒๔๔}

๑๐) แม้ว่าภายหลังจาก ขงเบ้ง จะได้พยายามทำให้พันธมิตรกับซุนกวนรื้อฟื้นกลับมาได้อีกครั้ง แต่การที่จ๊กก๊กยุคของขงเบ้งเป็นต้นไปนั้นกลับไร้เมืองแกงจืดเพื่อใช้เป็นฐานที่มั่นในการบุกโจมตีวุยก๊กจากทางภาคกลาง ทำให้แผนการใหญ่ของขงเบ้งยากที่จะประสบผลสำเร็จได้ตามแผน^{๒๔๕}

๑๑) การบุกจากเมืองฮั่นต่งเพียงด้านเดียว มิอาจจะบุกตีเมืองเตียงอันของวุยก๊กได้แน่ สิ่งนี้ขงเบ้งได้ประเมินไว้แล้วว่า บุกเพียงทางเดียวแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ภายหลังจากตัวขงเบ้งก็ยืนยันที่จะนำทัพบุกด้วยตนเอง^{๒๔๖}

๑๒) ความล้มเหลวทางการทหารของขงเบ้งในการนำทัพบุกวุยก๊กติดต่อกันหลายปี ในช่วงบั้นปลาย และการล่มสลายของจ๊กก๊กในท้ายที่สุด จึงไม่ได้เป็นเรื่องเกินความคาดหมายแต่อย่างใด เพราะแผนยุทธศาสตร์ที่ขงเบ้งเป็นผู้กำหนดขึ้นนั้นได้สูญเสียปัจจัยแห่งความสำเร็จไปหมดแล้ว หลังจากเล่าปี่สิ้นชีพลง ด้วยความพยายามและทิวภูมิมานะของขงเบ้งที่จะทำให้สำเร็จให้ได้ จิตใจที่มุ่งมั่นเช่นนี้จึงทำให้ขงเบ้งได้รับการยกย่องจากคนรุ่นหลัง^{๒๔๗}

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๔๔} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

๑๓) แต่ในมุมมองของนักการทหารและนักปกครอง ขงเบ้งถูกวิจารณ์และกล่าวโจมตีไม่น้อยที่ดิ่งตันสู้ในศึกที่ไม่เห็นทางชนะมาแต่แรกอย่างมากเกินไป จึงต้องสูญเสียทรัพยากรและไพร่พลจำนวนมาก กลายเป็นหนึ่งในปัจจัยที่นำไปสู่การล่มสลายของจ๊กก๊กในเวลาต่อมา^{๒๔๘}

๑๔) อำนาจบารมีเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปกครอง เพราะถ้าไม่มีอำนาจบารมีแล้ว ก็จะทำให้การปกครองนั้นเกิดปัญหาตามมาภายหลัง และอำนาจบารมีที่ได้มานั้นต้องมาด้วยความชอบธรรม ประกอบด้วยเหตุผลที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน การที่กลุ่มอำนาจทางการเมืองเล่าปี่ได้อำนาจบารมีมานั้นก็เพราะมีเหตุผลอธิบายอย่างชัดเจน คือฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น จึงเกิดความชอบธรรมมากที่สุด^{๒๔๙}

๑๕) อำนาจบารมีนั้นถึงแม้จะมีอยู่มากก็ตาม แต่ถ้าไม่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมแล้วก็จะทำให้เกิดเป็นความต่างพร้อยในการปกครองได้ กรณีวุยก๊กของโจโฉ ถึงแม้จะได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับพระราชอำนาจมากที่สุด แต่ก็เป็กลุ่มที่ได้รับการติเตียนมากที่สุดเช่นกัน เพราะไม่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ความจงรักภักดี ซึ่งทำให้อำนาจบารมีที่กลุ่มอำนาจของโจโฉมีต่างพร้อยลงไปด้วย^{๒๕๐}

๑๖) ด้วยชุดความคิดทางคุณธรรมจริยธรรมของลัทธิขงจื้อ ขงเบ้งจึงมีความปรารถนาให้กลุ่มอำนาจของเล่าปี่มีอำนาจบารมีมากกว่า เนื่องจากเล่าปี่มีความถูกต้องมากที่สุดในบรรดากลุ่มอำนาจทั้งสาม ทำให้ขงเบ้งต้องดำเนินแผนการที่ได้ชื่อว่าขัดต่อชะตาฟ้า เพื่อให้กลุ่มอำนาจเล่าปี่มีอำนาจบารมีพอที่จะปราบปรามทั้งสองกลุ่มอำนาจและยกฐานะแห่งราชวงศ์ฮั่นได้อีกครั้งหนึ่ง^{๒๕๑}

๑๗) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งนั้นมุ่งฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ภายใต้ราชวงศ์ฮั่น ซึ่งได้รับอิทธิพลจากครอบครัววงศ์ตระกูลของตน เมื่อตนไม่สามารถทำหน้าที่ราชการที่ดีได้ก็ไม่เชื่อว่ามี ความจงรักภักดี กลับจะถูกตำหนิจากคนทั้งปวงว่าเป็นคนไร้ความสามารถ ทำให้บรรพบุรุษต้องมัวหมอง ความคิดเหล่านี้ได้ส่งผลให้ขงเบ้งคิดอยากจะช่วยเล่าปี่ให้เกิดอำนาจบารมี กอบกู้ราชวงศ์ฮั่น เพื่อไม่ให้วงศ์ตระกูลของตนเศร้าหมองไปเพราะการปล่อยวางทางการเมืองของตน^{๒๕๒}

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ นายราช งามัญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวิฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

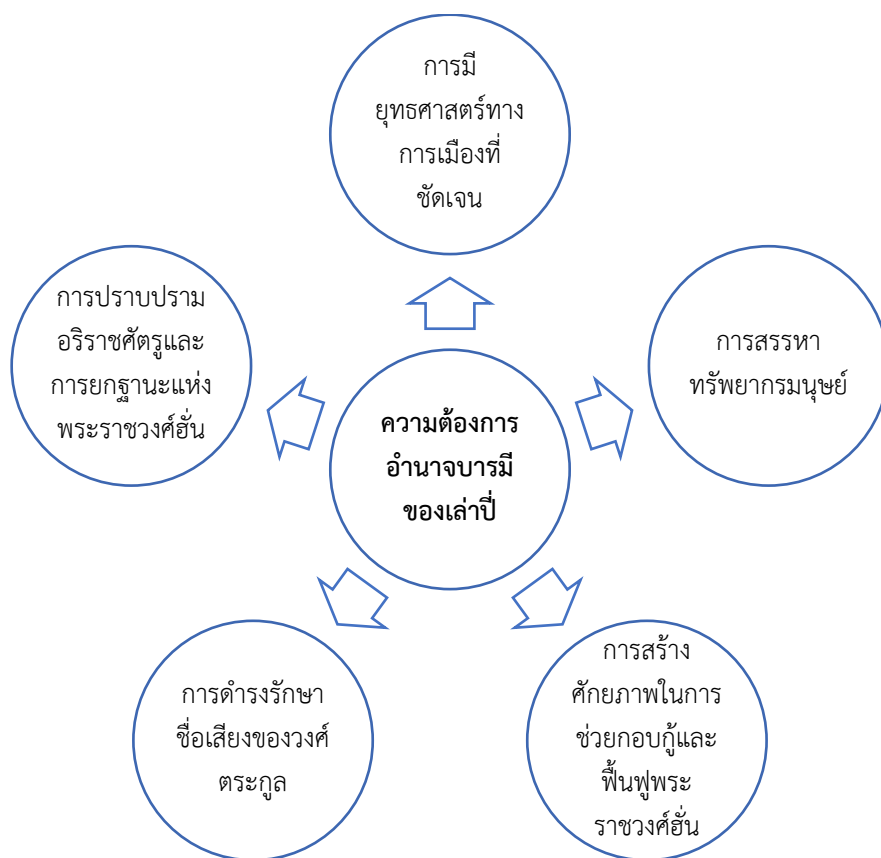
^{๒๕๒} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลข่ามุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก เนื่องจาก

๑) เล่าปี่ต้องการอำนาจบารมีเพื่อสะสมเป็นศักยภาพในการช่วยฟื้นฟูราชวงศ์อู่ของพระเจ้าเหี้ยนเต้หรือตั้งราชวงศ์อู่ขึ้นของเล่าปี่เองขึ้นมาใหม่

๒) แผนการดำเนินภารกิจของขงเบ้งทั้งหลาย สื่อให้เห็นว่าขงเบ้งมีความต้องการให้เล่าปี่เกิดบารมีเพื่อจะนำมาเป็นพลังในการช่วยเหลือหรือกอบกู้ราชวงศ์อู่ อีกทั้งเล่าปี่ได้เกิดอ้างความที่ตนเองเป็นเชื้อพระวงศ์อู่ และได้การรับรองตามในวรรณกรรมที่มีการเรียงลำดับตามพงศาวลี ทำให้เกิดบารมีขึ้นมาทันที และมีความชอบธรรมอีกด้วย

จากการวิจัยประเด็นความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๘ ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่

ตารางที่ ๔.๘ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก	๑๗	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗

หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัยนั้น ได้นำหลักพุทธธรรม คือ ทศพิธราชธรรม อันเป็นหลักการปกครองแห่งความเป็นธรรมราชา เป็นพื้นฐานในการดำเนินการปกครองให้ประสบผลสำเร็จ เป็นที่เคารพยึดมั่นศรัทธาของพสกนิกรภายใต้อำนาจบารมีของพระมหากษัตริย์

ทศพิธราชธรรม^{๒๕๓} อันเป็นธรรมที่มีมาก่อนพุทธกาล ถือว่าเป็นปรัชญาการเมืองของตะวันออกที่วางกรอบปฏิบัติของพระมหากษัตริย์หรือผู้มีอำนาจปกครองประเทศ นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้รับเข้าใจเป็นหลักธรรมนำปฏิบัติสืบมาทุกยุคสมัย ความหมายโดยตรง หมายถึง ธรรมะสำหรับพระราชอำนาจหน้าที่ในการปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข โดยอ้อม หมายถึง ธรรมะสำหรับผู้ใหญ่ คือชนชั้นหัวหน้า ตั้งแต่หัวหน้ารัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน หัวหน้าหรือผู้นำสังคมทุกระดับ ประกอบด้วย

- ๑) ทาน การให้เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์และบูชา
- ๒) ศีล การสำรวมระวังกาย วาจาให้สะอาดปราศจากโทษ
- ๓) บริจาคะ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม
- ๔) อาชวระ ความซื่อตรง ไม่คิดคดทรยศต่อประเทศชาติและประชาชน
- ๕) มัททวะ ความอ่อนโยน ความสุภาพต่อประชาชนทั้งปวง
- ๖) ตปะ ความเพียรขจัดความเกียจคร้านและความชั่วร้าย
- ๗) อักโกธะ ความไม่โกรธ และไม่ลุอำนาจของความโกรธ
- ๘) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ๙) ชันติ ความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่พอใจ
- ๑๐) อวิโรธนะ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ตรง แน่วแน่ในความถูกต้อง

^{๒๕๓} ชุ.ชา.อสีตี.(ไทย) ๒๘/๑๗๖/๑๑๒.

ทศพิธราชธรรมข้อที่ ๔ อาชชวะ เป็นหลักธรรมสำคัญในการปกครอง เพราะคนอยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ ถ้าผู้นำปฏิบัติตนไม่ซื่อตรงไม่ซื่อสัตย์ จะเป็นบ่อเกิดแห่งความประพฤติทุจริตคิดมิชอบและก่อให้เกิด ความหวาดระแวง ถ้าประพฤติตรงและปฏิบัติตรงต่อกัน มีความจริงใจต่อกันและกันแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความไว้วางใจ ยอมรับนับถือและสมัคสมานสามัคคี ก็จะอยู่เย็น เป็นสุข ไม่ต้องอยู่ร้อน นอนทุกข์ เพราะประพฤติผิดปฏิบัติผิด

อาชชวะ แปลว่า ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน^{๒๕๔} ความเป็นผู้ซื่อตรง ตรงในทางที่ดี สุจริตต่อหน้าที่การงานของตน ต่อมิตรสหาย ต่อองค์กรหรือหลักการของตน อาทิ เป็นคนไทยก็ต้องซื่อตรงต่อชาติ พระศาสนาและพระมหากษัตริย์ ความซื่อตรง แบ่งออกเป็น ๖ ประการ อธิบายได้ ดังนี้

๑) ตรงต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยไม่เลือกชั้นวรรณะไม่เนรคุณผู้มีพระคุณ และไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก

๒) ตรงต่อเวลา คือ จะนัดหมายกับใคร หรือจะทำงานสิ่งใดก็ให้ตรงเวลาที่กำหนดไว้ และไม่เอาเวลาราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว

๓) ตรงต่อวาจา คือ เมื่อได้รับปากกับใครว่าจะทำสิ่งที่ดีและสุจริต จะไม่ทำสิ่งที่ไม่ดีและทุจริต ก็ให้กระทำตามที่ได้ลั่นวาจาไว้

๔) ตรงต่อหน้าที่ คือ ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ละทิ้งหน้าที่และปิดความรับผิดชอบ

๕) ตรงต่อธรรมะ คือ การยึดมั่นในหลักคุณธรรม และบูชาความถูกต้อง ความยุติธรรม ความชอบธรรมไว้เหนือสิ่งอื่นใด

๖) ตรงต่อตนเอง คือ การไม่โกหกตนเอง ซื่อสัตย์สุจริตต่ออุดมการณ์ของตน ไม่ฝืนใจทำในสิ่งที่ไม่ใช่ปณิธานของตนเอง^{๒๕๕}

จากหลักธรรมที่นำมาศึกษาในเรื่องแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ได้แก่ ทศพิธราชธรรม ซึ่งผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมหนึ่งในทศพิธราชธรรมได้แก่ อาชชวะ (ความซื่อตรง) มาวิจัยประกอบกับแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ว่าอาชชวะ ๖ ประการสอดคล้องกับแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งอย่างไร โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

^{๒๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง มส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๑.

^{๒๕๕} สารจรรย์ กาลศิริศิลป์, *ทศพิธราชธรรม ข้อที่ ๔ อาชชวะ ความเป็นผู้ซื่อตรง*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3407:2010-08-03-12-39-36&catid=96:2009-09-19-10-13-59&Itemid=326 [๕ กันยายน ๒๕๖๒].

๑) ความซื่อตรงต่อบุคคล เป็นหลักธรรมที่ขงเบ้งได้ปฏิบัติตนให้เห็นตลอดทั้งเรื่อง เมื่อขงเบ้งได้เข้าร่วมรับใช้เล่าปี่ก็ทำงานอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถที่ตนมี ไม่ได้วางแผนความรู้หรือความสามารถของตนเองเลยแม้แต่น้อย ยิ่งตอนที่สิ้นเล่าปี่ไปแล้วก็ยังช่วยเหลือพระเจ้าเล่าเสี้ยนที่ไร้ความสามารถบริหารบ้านเมืองอีก ทั้งๆที่ด้วยสติปัญญาของขงเบ้งแล้วสามารถตั้งตนเป็นใหญ่ได้ไม่ยากเลยแม้แต่น้อย ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมเช่นนี้เป็นหลักที่ขงเบ้งได้รับจากลัทธิขงจื้อ^{๒๕๖}

๒) ขงเบ้งได้ใช้หลักอิทธิบาทธรรมที่เป็นหนทางจะนำไปสู่ความสำเร็จ ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดขงเบ้งจะไม่สามารถฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นตามปณิธานของพระเจ้าเล่าปี่ได้เพราะตนสิ้นชีพไปก่อน แต่การประพฤติตามหลักอิทธิบาทธรรมเหล่านี้ได้ทำให้ขงเบ้งได้สร้างจ๊กก๊กอันเป็นหนึ่งในสามก๊กที่มีอำนาจใหญ่คานาระหว่างกันขึ้นมาได้^{๒๕๗}

๓) ขงเบ้งได้มีความพึงพอใจปรารภณา มีจุดหมายเพื่อที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นจากกลุ่มอำนาจจุกก๊กของโจโฉ จึงขงเบ้งได้พยายามดำเนินตามยุทธศาสตร์ที่ตนได้นำเสนอแก่เล่าปี่เมื่อครั้งเยี่ยมกระท่อมสามครามีให้ผิดเพี้ยนไป แม้ท้ายที่สุดในช่วงปลายที่ยุทธศาสตร์หลงจงจะผิดพลาดไปอันเนื่องมาจากความผิดพลาดที่กวนอูเสียแคว้นเกงจิ๋ว และพระเจ้าเล่าปี่ยกทัพบุกง่อก๊กที่เป็นพันธมิตรกันตามยุทธศาสตร์แล้วพ่ายแพ้ แต่ถึงกระนั้น ขงเบ้งก็ยังพยายามที่จะยกทัพเข้าตีจุกก๊กทางเขากิสานถึงหกครั้ง แต่ด้วยปัญหาต่างๆ ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ^{๒๕๘}

๔) ก่อนที่ขงเบ้งจะดำเนินการวางแผนการกลยุทธ์ต่างๆ ขงเบ้งจะสังเกตถึงจุดแข็งจุดอ่อนของศัตรู พิจารณาดินลมฟ้าอากาศ พิจารณาผู้ที่จะดำเนินการตามแผนของตน จึงทำให้แผนประสบผลสำเร็จอยู่เสมอ^{๒๕๙}

๕) ขงเบ้งเมื่อจะดำเนินการตามแผนต่างๆ ก็วางแผนไว้อย่างรัดกุมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด มีการพลิกแพลงไปตามสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ทำให้จับทางได้ยากและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก^{๒๖๐}

๖) ถึงแม้ในวาระสุดท้าย ขงเบ้งจะรู้ว่าตัวเองนั้นจะอยู่อีกไม่นาน แต่วันเวลาของขงเบ้งนั้น ขงเบ้งไม่เคยได้ใช้ให้ผ่านโดยเปล่าประโยชน์เลย กลับได้นำเวลาเหล่านั้นไปวางแผนต่างๆ ให้

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๕๘} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกโร, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ประสบผลสำเร็จ ขงเบ้งจึงมีความซื่อสัตย์ต่อเวลา และหากยุทธศาสตร์หลงจงไม่ล้มไปเสียก่อน ขงเบ้งก็สามารถดำเนินแผนการได้ตรงตามเวลาที่ได้กำหนดไว้แก่เล่าปี่อย่างแน่นอน^{๒๖๑}

๓) ความวิริยะอุตสาหะอันแสดงให้เห็นถึงความซื่อตรงแห่งวาจาอย่างเต็มเปี่ยมที่ขงเบ้งได้กล่าวไว้แก่เล่าปี่ เห็นได้ชัดจากการที่ขงเบ้งทุ่มเทต่อภารกิจของเล่าปี่อย่างสุดตัว ตั้งแต่เล่าปี่ยังมีชีวิตอยู่และหลังจากที่เล่าปี่ได้เสียชีวิตลง ก็ยังเห็นชัดว่าขงเบ้งทุ่มเทงานภารกิจอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าเงื่อนไขของยุทธศาสตร์หลงจงจะขาดหายไปเพราะการสิ้นชีพของกวนอู สูญเสียแคว้นเกงจิ๋ว และการที่เล่าปี่ได้บุกง่อก๊กของซุนกวนจนประสบความสำเร็จตาม แต่ถึงกระนั้น ขงเบ้งก็ยังจะมีแผนการได้ยกทัพบุกง่อก๊กเพื่อสานต่อปณิธานพันฟูราชวงศ์จิ้นจากเล่าปี่^{๒๖๒}

๔) เมื่อเล่าปี่สามารถยึดแคว้นเสฉวนมาจากเล่าเจียงได้ตามแผนยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งได้ออกกฎหมายที่เข้มงวด สามารถข่มขู่บุคคลที่ควรชมและยกย่องบุคคลที่ควรยกย่องได้ ในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นว่าขงเบ้งประกอบด้วยคุณธรรม ได้แก่ สัปปุริสธรรม ๗ ประการที่แสดงถึงความเป็นคนดีมีความสามารถ ซึ่งขงเบ้งได้ประพฤติตลอดทั้งเรื่องในวรรณกรรมสามก๊กและในจดหมายเหตุสามก๊ก จึงทำให้แคว้นเสฉวนของเล่าปี่เกิดความสงบสุข ขงเบ้งได้รับการยกย่องว่าเหมือนเทวดา สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ก็เป็นคุณธรรมที่ปรากฏแก่ขงเบ้ง โดยที่ขงเบ้งไม่ลืมภารกิจของตน แม้แต่น้อย การครองสติ จึงเป็นคุณธรรมสำคัญในสิ่งนี้ ไม่ว่าจะข้าศึกจะมีกลยุทธ์ในการต่อสู้อย่างไร ถึงแม้ว่า ตนเองจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบหรือเสียเปรียบก็ตาม ขงเบ้ง ยังคงมีสติอยู่กับตัวเอง เพื่อไม่ให้เกิดความประมาท เมื่อได้โอกาสก็จะใช้ความรู้ความสามารถที่มีอย่างเต็มกำลัง เป็นเคล็ดลับสำคัญที่ช่วยให้ขงเบ้งสามารถพลิกผันสถานการณ์ได้บ่อยครั้ง^{๒๖๓}

๕) เนื่องจากหลักธรรมที่ปรากฏแก่ขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กนั้น เป็นหลักธรรมที่มีชุดความคิดมาจากลัทธิเล่าจื๊อและขงจื๊อส่วนใหญ่ ซึ่งในบางเหตุการณ์หรือแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ในบางกรณีอาจจะขัดกับชุดความคิดของศาสนาพุทธอยู่บ้าง แต่จะไม่ว่าจะเป็นชุดความคิดของลัทธิเล่าจื๊อหรือขงจื๊อ หรือชุดความคิดของศาสนาพุทธแล้ว ล้วนมีทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ดุจเดียวกัน คือทำให้บ้านเมืองสงบสุข ประชาชนอยู่ดีกินดี ซึ่งขงเบ้งก็สามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี^{๒๖๔}

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จิ้น ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๖๔} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

๑๐) ความซื่อตรงต่อธรรมะที่ตนได้รับการศึกษาและปฏิบัติตลอดมา ต่ออุดมการณ์ที่ตนมีเพื่อฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น ขงเบ้งจึงได้ออกกฎหมายเพื่อให้อุดมการณ์ของตนดำเนินต่อไปได้ และไม่ขัดต่อคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม ดังที่เห็นได้จากวรรณกรรม เมื่อเล่าปีสามารถครองแคว้นเสฉวนมาได้ ขงเบ้งจึงได้วางกฎหมายที่เข้มงวด บุคคลแม้ทำความผิดสถานหนัก เมื่อยอมรับผิดก็สามารถได้รับโทษสถานเบา เมื่อบุคคลทำความผิดสถานเบา แต่ไม่ยอมรับผิดก็ต้องรับโทษสถานหนัก มีการมอบรางวัลแก่ผู้ที่ทำความดีความชอบจริงๆ การกระทำเช่นนี้ตรงกับพระบาลีทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “นิคคณฺเห นิคคหารหํ ปคคณฺเห ปคคหารหํ” แปลว่า บุคคลพึงชมบุคคลที่ควรชม บุคคลควรยกย่องต่อบุคคลที่ควรยกย่อง^{๒๖๕}

๑๑) ขงเบ้งมีจุดเด่นในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากการปฏิบัติตนของขงเบ้ง และปรากฏในตำราพิชัยสงครามของขงเบ้งที่แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนว่าด้วยแม่ทัพ และส่วนว่าด้วยประศาสน์นาย ถึงแม้ว่าจะจะเป็นหลักกลยุทธ์ในการบริหารกองทัพ วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาในองค์กร แต่ในนั้นก็มีเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาผสมผสานภายในตำราพิชัยสงครามเล่มนั้นด้วย^{๒๖๖}

๑๒) การวางกฎหมายที่เข้มงวด มีการมอบรางวัลให้แก่ผู้ที่ทำความดีความชอบจริงๆ จึงทำให้เมืองเสฉวนเกิดความสงบสุขภายใน การประพฤติปฏิบัติตนเช่นนี้ จะทำให้กฎหมายเกิดความศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนก็จะยอมรับและประพฤติปฏิบัติตาม อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขภายในครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป^{๒๖๗}

๑๓) นอกจากความซื่อตรงต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายแล้วมีแล้ว ขงเบ้งก็ยังประพฤติคุณธรรมจริยธรรมที่ตนเองมีอย่างเหมาะสม โดยไม่เปลี่ยนแปลง แม้กระทั่งวันเวลาผ่านไปสักเพียงไหน คุณธรรมทั้งหลายนั้น ได้แก่ สัปปุริสธรรม ๗ ประการที่แสดงถึงความเป็นคนดีมีความสามารถที่สามารถที่จะทำการใหญ่ได้

๑๔) ขงเบ้งได้รู้ซึ่งถึงเหตุผลที่เล่าปีพยายามก่อตั้งกลุ่มอำนาจของตนขึ้นมา ก็เพื่อมุ่งมั่นในการกอบกู้ราชวงศ์ฮั่น กำจัดศัตรูแห่งราชวงศ์คือโจโฉผู้ยึดกุมอำนาจจากพระเจ้าเหี้ยนเต้ เมื่อวางแผนต่างๆ ย่อมรู้ถึงผลที่จะได้รับว่าจะดีหรือร้าย หากว่าเป็นผลดีก็จะมอบหมายให้ดำเนินการ และ

^{๒๖๕} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนศาสดรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๖๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

หากเป็นผลร้ายก็จะวางแผนให้กลับกลายเป็นผลดี เช่น เหตุการณ์เล่าปีเดินทางไปแต่งงานกับนางซุนฮูหยินอันเป็นแผนการของจิวอี้ซึ่งหมายจะจับตัวเล่าปีเป็นตัวประกันในการคืนดินแดนแคว้นเกงจิ๋ว^{๒๖๘}

๑๕) ขงเบ้งรู้ตัวอยู่เสมอว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไรในขณะนั้น และควรประพฤติตนอย่างไรให้เหมาะสมกับที่นั้นๆ ขงเบ้งจึงสามารถเอาตัวรอดได้เสมอ เช่น คี๊กเซ็กเพ็ก ขงเบ้งรู้ตัวดีว่าตนเองมาในฐานะตัวแทนเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปีและซุนกวน ถึงแม้จิวอี้จะพยายามทำร้ายตนเองแค่ไหนก็ต้องอยู่เพื่อให้ความสัมพันธ์นั้นดำรงต่อไปได้

ขงเบ้งได้ดำรงตนอยู่อย่างสมถะพอเพียง แม้นตนเองดำรงอยู่ในตำแหน่งที่สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ แสวงหาความสุขใส่ตัวได้อย่างง่ายดาย แต่ขงเบ้งกลับไม่ทำ และดำรงตนอยู่ด้วยความพอเพียง มีทรัพย์สินเพียงให้ดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น แม้กระทั่งก่อนสิ้นชีพ ก็ได้มอบถวายทรัพย์สินเหล่านั้นทั้งหมดแก่พระเจ้าเล่าเสี้ยนเพื่อใช้ในราชการต่อไป

ขงเบ้งรู้จักสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างชัดเจน รู้จักสถานการณ์ที่สมควรและไม่สมควรดำเนินการ รู้จักสภาพดินลมฟ้าอากาศ จึงสามารถดำเนินการต่างๆ ประสบผลสำเร็จเสมอ^{๒๖๙}

๑๖) ขงเบ้งรู้จักการเชื่อมความสัมพันธ์กับดินแดนต่างๆ รู้จักถึงอุปนิสัยของดินแดนนั้น และดำเนินการเชื่อมความสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี ในกรณีศึกษาแดนใต้มีลักษณะอุปนิสัยที่โหดร้าย ขงเบ้งได้ใช้พระคุณในการดำเนินการ สุดท้ายชาวใต้เหล่านั้นจึงยอมสวามิภักดิ์ด้วยความเต็มใจ

ขงเบ้งได้ศึกษาถึงภูมิหลัง บุคลิกลักษณะและอุปนิสัยของแต่ละคนอย่างชัดเจน ทำให้ขงเบ้งสามารถวางใจและเจรจากับบุคคลเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม ทำให้บุคคลเหล่านั้นยอมเข้ามารับใช้เล่าปี เช่นขุนพลเต๋าฮองตง ซึ่งมีอายุมาก แต่มีพลังกำลังมาก ในศึกชิงเมืองฮันตง ขงเบ้งได้ช่วยให้ขุนพลฮองตงเกิดความโกรธและอาสาออกไปรบกับแฮหัวเอียนแห่งวุยก๊กจนสามารถสังหารแฮหัวเอียนได้ เพราะขุนพลฮองตงมีอุปนิสัยตามสุภาษิตที่ว่า “ฆ่าได้ แต่หยาบไม่ได้”^{๒๗๐}

คุณธรรมที่สามารถมองเห็นได้จากขงเบ้งนั้น ได้แก่ ความฉลาด ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ความขยันศึกษา ความจงรักภักดีต่อชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ รู้จักการให้ตอบแทน รู้จักถนอมน้ำใจผู้ใต้บังคับบัญชา ให้เกียรติยกย่องคนเก่ง คนดีมีฝีมือ และรู้จักการให้อภัย คุณธรรมเหล่านี้ทำให้การปกครองในจ๊กก๊กปราศจากความวุ่นวาย จะเห็นได้ว่าจ๊กก๊กเป็นก๊กเดียวที่ไม่

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

มีการก่อกบฏหรือการควบคุมอำนาจเพื่อช่วงชิงอำนาจมาจากพระเจ้าเล้าปีหรือพระเจ้าเล้าเสียนของกลุ่มขุนนางเลย^{๒๗๑}

๑๗) สำหรับหลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการไม่สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจากขงเบ้งไม่ได้ประพฤติตามหลักการดังกล่าว ดังเหตุการณ์ที่พระเจ้าเล้าปีใกล้สวรรคต ทรงได้กล่าวยกบ้านเมืองให้แก่ขงเบ้งนั้น การที่ขงเบ้งปฏิเสธเนื่องจากว่าในขณะนั้นมีขุนพลทั้งหลาย เช่น จูล่ง และคนอื่นๆ อยู่ด้วย หากขงเบ้งยอมรับก็คงมีพินจากความตายหรือติฉินนินทาจากเหล่าขุนนางเลย การกระทำของขงเบ้งทั้งหลายนั้นเป็นเพียงเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองเท่านั้น^{๒๗๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นหลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งช่วยเหลือเล้าปีผู้เป็นนายของตนด้วยความจงรักภักดี ในฐานะที่ตนเองเป็นกุนซือ เป็นมันสมองของเล้าปี ได้วางแผนและดำเนินกิจการภายใต้เวลาที่ตนเองไว้วางใจไว้อย่างแม่นยำ แม้ว่าแผนการที่ตนเองวางไว้จะล่มลงเพราะอุปสรรคต่างๆ และเมื่อขงเบ้งได้กล่าวปณิธานไว้เช่นไร ก็จะทำเช่นนั้นให้ประสบความสำเร็จ

๒) ขงเบ้งประพฤติตนตามจริยธรรมขงจื้อ เล้าจื้อ และนิตินิยมฟาเจียตลอดทั้งเรื่อง ขงเบ้งได้วางกฎหมายระเบียบการปกครองอย่างเข้มงวดโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนเลยแม้แต่น้อย เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข และสามารถลดหย่อนผ่อนโทษได้อย่างเหมาะสม และตนเองก็ได้ประพฤติคุณธรรมจริยธรรมเหล่านั้นอย่างดุจเดียวกันเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการปกครอง

นอกจากอาชชวะ ๖ ประการแล้ว ในการดำเนินงานของขงเบ้ง ได้ประกอบด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สัปปุริสธรรม ๗ ประการ สามารถทำให้ขงเบ้งดำเนินภารกิจได้อย่างเหมาะสมและประสบผลสำเร็จโดยไม่ลำบาก และอิทธิบาทธรรม ๔ ประการซึ่งทำให้ขงเบ้งมีความปรารถนาเต็มเปี่ยม ดำเนินการด้วยสุขุมคัมภีรภาพ ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งรอบด้าน ไตร่ตรองอย่างเหมาะสมแล้วจึงทำ จึงทำให้งานประสบความสำเร็จอยู่เสมอ

จากการวิจัยประเด็นหลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งหรือไม่ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๗๒} สัมภาษณ์ นายราช รัมย์, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

แผนภาพที่ ๔.๙ หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ ๔.๙ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นหลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการ สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กหรือไม่

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	หลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖	๑๖	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐, ๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖
	๖ ประการสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมือง ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก		
๒	หลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖	๑	๑๗
	๖ ประการไม่สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมือง ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก		

๓. อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

ในประเทศจีนนั้น ขงเบ้ง ได้ถูกยกย่องว่าเป็นเสมือนเทพเจ้า เฉกเช่นเดียวกับกวนอูซึ่งได้รับว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ ขงเบ้งนั้นเป็นเทพเจ้าแห่งปัญญา ผู้คนที่เข้าไปกราบไหว้ล้วนหวังให้ขงเบ้งช่วยในเรื่องของสติปัญญา ช่วยในการดำเนินชีวิตบ้าง ช่วยในการทำงานบ้าง^{๒๗๓} ชาวเมืองเสฉวนซาบซึ้งในคุณงามความดีของขงเบ้ง จึงได้สร้างศาลเจ้าไว้เป็นที่ระลึกไว้ที่เมืองเซ่งโต้ง ประชาชนพากันกราบไหว้ทุก ๆ เทศกาลในสมัยราชวงศ์ถัง มหาทวีเอ็กใหญ่หลายคนได้ประพันธ์บทกลอนชมเชยขงเบ้ง^{๒๗๔}

ในวรรณกรรมสามก๊กนั้น ขงเบ้ง ได้ถูกยกย่องเป็นหนึ่งในขุนศึกที่มีสติปัญญาเป็นเลิศสามารถใช้สติปัญญาสร้างโอกาสให้เกิดขึ้นมาได้เสมอราวกับปาฏิหาริย์ ซึ่งหลังจากที่เล่าปี่ได้ไปขอให้ขงเบ้งไปช่วยงานที่กองทัพของตนเองเป็นผลสำเร็จ ก็ได้สร้างผลงานอย่างมากมาย^{๒๗๕} เหลียงฉีเข้านักประพันธ์ชื่อดังของจีน ได้เปรียบเทียบความสำคัญของขงเบ้งเทียบเท่ากับคาร์วู ผู้รวบรวมประเทศอิตาลีให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และว่าการที่เสฉวนไม่สามารถจะแผ่อิทธิพลไปทั่วประเทศจีนได้ไม่ใช่ความผิดของขงเบ้ง หากเป็นความผิดของเล่าปี่ เพราะขงเบ้งนั้นมีนโยบายดำรงสัมพันธไมตรีกับซุนกวน แต่เล่าปี่ไม่เห็นด้วยเพราะถือถือฤทธิและความเห็นของตนเป็นใหญ่ จนกระทั่งประสบความพราชัยถึงกับขงเบ้งแสดงความเสียใจว่า “หากหวดเจ้งยังอยู่ก็คงจะสามารถทัดทานมิให้เจ้าเหนือหัวออกทัพได้”^{๒๗๖}

ขงเบ้งที่คนไทยรู้จัก จะรู้มาจากสามก๊กที่แปลเป็นภาษาไทย ซึ่งต้นฉบับภาษาจีนเป็นบทละครจิวที่ “หลอกวานจง” เป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง (หลังยุคสามกักราว ๑๒๐๐ ปี) ซึ่งหลอกวานจงเอาความนึกคิดของตนใส่เข้าไป เพราะในสมัยก่อตั้งราชวงศ์หมิงได้เกิดมีการแบ่งเป็นกลุ่มเป็นก๊กหลายกลุ่ม แ่งแย่งชิงอำนาจคล้ายกับสมัยสามก๊ก และเรื่องผูกเรือติดกันนั้นเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง ถ้าเกิดขึ้นในสมัยสามก๊กจริง สมัยราชวงศ์หมิงไม่น่าจะเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นอีก บางหลักฐานตามประวัติศาสตร์บันทึกว่า ในศึกเซ็กเพ็ก โจโฉเผากองทัพตัวเองเพื่อจำกัดโรคระบาด นั้นหมายถึงโจโฉไม่ได้เบาปัญญาที่สั่งให้ผูกเรือติดกัน แต่เรื่องนี้ทำให้โจโฉมีความผิดเพราะเผากองทัพของตนเอง ทำให้ความผิดนี้ไม่ต้องตกอยู่กับขงเบ้งและคนฝ่ายอ้อม

ในวรรณกรรมสามก๊ก มีบทเสริมเติมแต่งจากความเป็นจริงในประวัติศาสตร์อยู่มาก มีการอ้างอิงจากเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ นำแบบแผนความคิดจากคนในยุคสมัยขุนศึกและเสียดก๊ก

^{๒๗๓} ภัทระ ฉลาดแพทย์, วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด), หน้า ๓๑๙.

^{๒๗๔} จกสิ่วเฮียบ, สามก๊ก ฉบับวิจารณ์, แปลโดย สุทธิพล นิติวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑), หน้า ๗๔.

^{๒๗๕} อ่างแล้ว. (หมายถึง วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด หน้า ๓๑๙)

^{๒๗๖} อ่างแล้ว. (หมายถึง สามก๊ก ฉบับวิจารณ์ หน้า ๑๑)

มาไม่น้อย แต่โครงเรื่องหลักยังคงมีส่วนความเป็นจริงของประวัติศาสตร์ ขงเบ้งนั้นเป็นนักต่อสู้ นักปกครอง นักการทหาร นักการเมือง นักวิชาการ และเป็นคนมีใจมั่นคงเสมอต้นเสมอปลาย ขงเบ้ง ได้มีความซื่อสัตย์และมีความจงรักภักดีต่อเล่าปี่และเล่าเสี้ยน ในบันทึกประวัติศาสตร์ล้วนแต่ให้การยกย่องขงเบ้งทั้งสิ้น เห็นได้ชัดจากเมื่อขงเบ้งมีอำนาจ ผู้คนมากมายต่างก็นับถือ ส่วนผู้นำอย่างพระเจ้าเล่าเสี้ยนกลับโง่เขลาเบาปัญญา แต่ขงเบ้งไม่เคยคิดจะยึดอำนาจเลย และถ้อยคำประโยคหนึ่งที่แสดงถึงความภักดีของขงเบ้งที่กล่าวว่า “ทำงานด้วยความสุขุมคัมภีรภาพแลสุดจิตสุดใจ จนกว่าชีวิตจะหาไม่”

มีบันทึกอีกมากมายที่ถูกถ่ายทอดมา ปราชญ์กวีผู้มีนามว่า “ตู้ฝู” เมื่อครั้งอพยพครอบครัวไปอยู่ที่เฉิงตู ก็ได้เขียนบทกวีพรรณนาสติของเบ้งอยู่หลายบท ทางด้าน “เฉินโซ่ว” ผู้เป็นนายอาลักษณ์ของจ๊กก๊ก เมื่อจ๊กก๊กล่มสลาย เฉินโซ่ว ได้ถูกย้ายไปบันทึกประวัติศาสตร์ให้กับสุมาเอี้ยน การบันทึกของเขาอาจจะมีความเอนเอียง ซึ่งเฉินโซ่ว ได้เขียนถึงขงเบ้งว่า “เด่นในด้านกรปกครองทหาร แต่อ่อนในด้านใช้กลยุทธ์พิสดาร ชำนาญการปกครองราษฎร แต่แผนศึกของขุนพลนั้น หาใช่จุดเด่นของเขาไม่” ทำให้นักประวัติศาสตร์หลายคนได้ติเตียนโซ่วว่ามีอคติกับขงเบ้ง แต่บางท่านกล่าวว่า นี่คือนิสัยที่เฉินโซ่วเขียนอย่างตรงไปตรงมา แน่นนอน ขงเบ้งย่อมต้องมีจุดผิดพลาดได้

อย่างไรก็ตาม เฉินโซ่ว ได้ชื่นชมขงเบ้งอยู่มาก จากการบันทึกของเขาได้กล่าวถึงในด้านการสื่อสารของขงเบ้งว่า “นิพนธ์ขงเบ้งเขียนขึ้นเพื่อให้ราษฎรทั่วไปอ่าน ดังนั้นขงเบ้งจึงพยายามเขียนอย่างรอบคอบ รอบด้าน และเข้าใจง่าย” เฉินโซ่ว ได้กล่าวถึงขงเบ้งระหว่างที่ปกครองเสฉวนว่า “กฎหมายแฉ่งชัดแลเข้มงวด การบำเหน็จแลลงโทษกระทำกันอย่างจริงจัง คนชั่วที่จะหนีรอดจากการลงโทษนั้นไม่มี คนดีที่จะไม่ประกาศชมเชยนั้นหายาก ขุนนางซึ่งชิงความคดโกง ราษฎรต่างไฝหาทางจำเรือก้าวหน้า ของตกกลางทางจะไม่หาย ผู้แข็งแรงกว่าจะไม่รังแกผู้อ่อนแอ ขนบธรรมเนียมแลระเบียบบ้านเมืองดีแท้” เฉินโซ่ว ได้เขียนถึงความรัก ความศรัทธา และน้ำใจที่บริสุทธิ์ที่ประชาชนมีให้กับขงเบ้ง เพราะขงเบ้ง ได้ทำงานอย่างซื่อสัตย์ ทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม และไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองเพราะบั้นปลายชีวิตของขงเบ้งไม่ได้มีทรัพย์สินมากมาย อีกทั้งบรรดาคนที่ขงเบ้งคัดเลือกมาช่วยทำงานนั้นในบั้นปลายชีวิตของคนเหล่านี้ก็ไม่ได้มีทรัพย์สินมากมายเช่นกัน

ในมุมมองที่ชื่นชอบขงเบ้ง จะเอ่ยอ้างจากบทนิพนธ์ของขงเบ้งว่าอุปนิสัยและทัศนคติของขงเบ้งนั้น เป็นคนมีความกระตือรือร้น ไม่หย่อนยาน ในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ขงเบ้ง เป็นคนมีระเบียบวินัย จุดนี้ทำให้ขงเบ้งเหมาะกับการเป็นนักการทหาร ส่วนการที่ขงเบ้งไปไม่ถึงฝั่งฝันนั้น เป็นเพราะปัจจัยต่างๆ เช่น จ๊กก๊กเป็นก๊กเล็ก พระเจ้าเล่าปี่มีโมหะสูงจึงตั้งเจตนาทำให้พ่ายแพ้ยับเยินในศึกอิเหลง พระเจ้าเล่าเสี้ยนเบาปัญญาลุ่มหลงแต่สุรานารี และหลงเชื่อคำยุยงของขันทีชั่ว เป็นต้น ขงเบ้ง ได้สั่งเสียไว้ก่อนสิ้นใจว่า เมื่อตนสิ้นใจให้นำร่างของตนไปฝังที่เชิงเขาเตงกุนสัน ไม่ต้องนำเข้าไปในนครหลวง อาจจะเป็นเพราะขงเบ้งรู้ว่าตนทำหน้าที่สุดท้ายไม่สมบูรณ์ และด้วยเขาเตงกุนสันนั้น เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญก่อนเข้าเสฉวน จึงเปรียบเสมือนหนึ่งว่าเขาคอยเฝ้าดูแลบ้านเมือง

หากดูการอยู่รอดของจ๊กก๊ก เฉพาะภายใต้การปกครองของพระเจ้าเล่าเสี้ยนที่ยาวนานถึง ๔๐ ปี มาเทียบกับวุยก๊กของโจโฉแล้ว อำนาจการปกครองตั้งแต่สมัยพระเจ้าโจผีจนถึงพระเจ้าโจยอย ล้นพระชนม์รวมแล้วเพียงแค่ ๒๐ ปีเท่านั้นที่ปกครองโดยคนแซ่โจ เพราะเมื่อพระเจ้าโจฮองขึ้นครองแผ่นดิน สุมาเจียวก็ทำการลิดรอนอำนาจการปกครองไปหมดสิ้น วุยก๊กในช่วงเวลานั้นเหลือแต่เพียงชื่อเท่านั้น สิ่งนี้เห็นได้ว่าขงเบ้งวางรากฐานได้อย่างดีเยี่ยม แม้ผู้นำจะเบาปัญญาก็ตาม ขงเบ้ง เป็นนักปกครองที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเด็ดขาดในการใช้กฎหมายบ้านเมือง รวมถึงการเลือกใช้คนที่เน้นคุณธรรม จ๊กก๊กจึงยืนหยัดต่อสู้กับวุยก๊กและง่อก๊กได้อย่างภาคภูมิใจ แต่บางคนว่าขงเบ้งมีใจอำมหิต โดยการใช้ไฟเผา ดังจะเห็นได้จากเมื่อขงเบ้งออกบัญชาการศึกษาครั้งแรก ขงเบ้งใช้การเผากองทัพโจโฉจนวอดวายในศึกทุ่งพุกบอง ครั้งต่อมาขงเบ้งเป็นเหตุเจรจาเกลี้ยกล่อมให้ขุนกวนทำศึกกับโจโฉ สุดท้ายกองทัพเรือโจโฉถูกไฟเผาจนวอดวาย ต่อมาใช้ไฟเผาชนกลุ่มน้อยทางใต้ โดยเผากองทหารเกราะหวายของเบ้งเฮ็ก พอเบ้งเฮ็กใช้ทัพข้าง ขงเบ้งก็ประดิษฐ์มังกรพ่นไฟมาต่อสู้กับกองทัพข้างอีก และอีกครั้งเมื่อครั้งที่ยกทัพขึ้นเหนือ โดยทำการหลอกล่อให้ทัพสุมาอี้ไปติดที่ซอกเขาแล้วทำการใช้ไฟคลอก สรูป การทำศึกสงครามที่โด่งดังของขงเบ้งคือการใช้ไฟ

บางคนมองว่าขงเบ้งเป็นกุนซือที่ไม่ยิ่งใหญ่ในการรบ ขงเบ้งคิดซับซ้อนเกินไป บางท่านก็ว่าขงเบ้งฉลาดเกินไป ผู้บัญชาการรบไม่ต้องรู้มาก เพียงแค่มีกำลังพลที่มากพอ มีเสบียงมาก มีทักษะการรบดี มีขวัญกำลังใจดี บรรดาทหารมีความสามัคคีกัน การปูนบำเหน็จมีให้ถึงใจ และทำการรบรวดเร็วและดุเดือด แต่นี่ก็สามารถเอาชนะในสงครามได้แล้ว ในประเด็นนี้ อีกฝ่ายอาจจะโต้แย้งว่าที่พูดมานั้นมันพูดง่าย แต่ทำศึกสงครามจริงมันไม่ง่ายอย่างนั้น เพราะมีปัจจัยต่างๆ มากมายประกอบกัน ส่วนเรื่องผู้บัญชาการรบไม่ต้องรู้มากนั้นไม่น่าจะจริง เพราะยังไ้ความรู้อยู่มีความสำคัญมาก เรื่องกำลังพลก็ไม่จริงเสมอไป กำลังน้อยแต่ถ้ามีกลยุทธ์ดีก็อาจเอาชนะกองกำลังมากได้ ส่วนเรื่องเสบียงนั้น ถ้ากองทัพใหญ่ก็ต้องใช้เสบียงมาก ถ้าออกรบไกลๆ และยึดเยื้อก็ไม่สามารถขนส่งเสบียงมหาศาลไปได้ ต้องแบ่งจุดเสบียงออกเป็นระยะ ต้องมีการผลิตเสบียงขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง นี่เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ฝ่ายยกย่องขงเบ้งโต้แย้งกลับมา

ความยิ่งใหญ่ของขงเบ้ง เห็นได้จากศาลขงเบ้งที่มีมากมายในประเทศจีน โดยเฉพาะที่เมืองเฉิงตู มลฑลเสฉวน อันเป็นถิ่นฐานที่มั่นของฝ่ายจ๊กก๊ก (รวมทั้งเล่าปี่ กวนอู เตียวหุย และขุนพลอีกหลายคน) การที่คนจีนสร้างศาลขงเบ้งขึ้นเพื่อไว้เคารพกราบไหว้มากมายนั้นมีหลายสาเหตุ เช่น คนจีนชื่นชอบและยกย่องขงเบ้งในด้านสติปัญญาที่เหนือกุนซือคนอื่น ๆ คนจีนต่างนับถือในความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อผู้เป็นนาย เป็นต้น ส่วนทางด้านผู้ที่เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์จีนทั้งคนไทยและคนจีนส่วนใหญ่ต่างก็ยอมรับและยกย่องขงเบ้งเช่นกัน ในจดหมายเหตุสามก๊กของเฉินโซ่วนั้นได้มีอ้างอิงถึงบันทึกของเสียนหยางจื่อว่า “แต่ครั้งขงเบ้งตาย ณ อุ้งจ้งหยวนได้มีนานนั้น ชาวบ้านในที่ต่างๆ พากันขอทางการให้ตั้งศาลบูชา แต่ทางการมิยินยอม ชาวบ้านจึงพากันแอบเซ่นไหว้ตามคันทา

ของตัวในวันเทศกาลสำคัญต่างๆ นั้น” นอกจากการสร้างศาลมากมายแล้ว ยังมีการสร้างอนุสาวรีย์ของขงเบ้งขึ้นอีกหลายแห่ง กับทั้งยังมีการสร้างพิพิธภัณฑสถานขงเบ้งและรูปแกะสลักขงเบ้งอีกด้วย เพื่อเป็นที่รำลึกและเคารพในความรอบรู้ของยอดกุนซือผู้^{๒๗๗}

สาเหตุว่า เพราะเหตุใด ทางราชสำนักไม่ยอมให้มีการตั้งศาลเคารพบูชาขงเบ้งนั้น นักเขียนในสมัยหลังคือเซวียนปิงซ่านได้วิเคราะห์ว่า ภายในจ๊กก๊กช่วงเวลานั้นได้เกิดความขัดแย้งกันอย่างหนักในหมู่ขุนนางที่ไม่ต้องการให้ทำศึกกับวุยก๊ก เพราะมีความเห็นว่าขงเบ้งออกศึกภาคเหนือหลายครั้งแต่ไม่มีความสำเร็จที่มากพอ ลี้เปลืองทรัพยากรและกำลังทหารไปมาก แม้ภายหลังจะได้ฟื้นฟูกำลังกลับคืนมาบ้างแล้ว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ น่าจะเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ขงเบ้งไม่ต้องการให้ฝังศพตนเองไว้ที่นครเฉิงตู แต่ให้ฝังไว้ที่ภูเขาเตงกุนสั่น ทางหนึ่งเพื่อยืนยันอุดมการณ์และเป้าหมายการศึกษาของตัวเอง อีกทางก็อาจเพราะแสดงความน้อยใจที่ตนไม่ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนัก ซึ่งข้อนี้มีความละเอียดอ่อนมาก เพราะหากพิจารณาว่า ขุนพลที่ออกศึกทางภาคเหนือบางคนนั้น อาจจะได้เต็มใจออกศึก ตัวอย่างสำคัญเช่น อู๋เอี้ยนที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่ามีความขัดแย้งกับขงเบ้งในด้านการวางกลยุทธ์ทำศึกหลายครั้ง หรือเตียวหยูที่ได้ดูแลความสงบของดินแดนในเผ่าเกียงและตี แต่ก็จำเป็นต้องไปร่วมทัพออกศึกด้วย และในการศึกครั้งสุดท้าย ขงเบ้งก็โดนตัดทอนจากเจียวจิว โหราจารย์ประจำราชสำนักที่ทำนายทายทักไว้อย่างรุนแรงว่าไม่ควรออกศึกเพราะจะกระทำการไม่สำเร็จ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลทำให้ขงเบ้งต้องการยืนยันเป้าหมายในการออกศึกของตนเองแม้ตัวจะตายไปแล้วก็ตามที่^{๒๗๘}

จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งมีอิทธิพลต่อสังคมจีนเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากการที่ชาวจีนได้ทำการสักการบูชาขงเบ้งว่าเป็นเทพเจ้าแห่งปัญญา แต่การศึกษาเอกสารเหล่านี้ยังมีอุปสรรค ได้แก่ ยังไม่ได้แสดงว่าแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งที่มีต่อสังคมไทย โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่มแล้ว ก็มีความเห็น ดังนี้

๑) แนวคิดทางการเมืองได้ส่งอิทธิพลถึงสังคมไทย ได้แก่ ขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสามารถสื่อให้สังคมไทยให้มองเห็นถึงความกตัญญู ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์สุจริตต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไทย และช่วยกันธำรงรักษาสถาบันอันเป็นเสาหลักของประเทศชาติให้ดำรงสถาพรต่อไป

^{๒๗๗} กิตติ โล่ห์เพชรรัตน์, ยอดกุนซือสามก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: ก้าวแรก, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๘-๑๗๔.

^{๒๗๘} ยศไกร ส.ตันสกุล, จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดกุนซือจ๊กก๊ก, (กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๘), หน้า ๖๐.

หากเปรียบเทียบกับปัจจุบัน ขงเบ้งเสมือนเป็นนักบริหารที่ทำหน้าที่เพื่อความอยู่รอดขององค์กร ทั้งที่ทรัพยากรมีจำกัดไม่มากเหมือนอีก ๒ ก๊ก ขงเบ้งจึงบริหารงานแบบระมัดระวัง รอบคอบปลอดภัยไว้ก่อน ไม่ใช่บริหารแบบเจ้าของกิจการที่สามารถตัดสินใจกล้าได้กล้าเสียแบบโจโฉได้ และขงเบ้งยังเป็นผู้บริหารที่ไม่ได้รับมรดกตกทอดแบบซุนกวน^{๒๗๙}

๒) ก่อนที่จะกล่าวถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งนั้น จะต้องกล่าวถึงเรื่องสามก๊กโดยภาพรวมก่อน เพราะสามก๊กนั้นเป็นวรรณกรรมจีนคลาสสิก ๑ ใน ๒ เรื่องที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงมีพระบรมราชโองการให้แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ซึ่งอีกเรื่องหนึ่งก็คือ วีรบุรุษแห่งเขาไท่ซัน (ซ้องกั๋ง) สำหรับสาเหตุแห่งการแปลสามก๊กนั้นได้แก่ในยุคต้นแห่งราชวงศ์จักรี บ้านเมืองยังไม่สงบ ภายในราชสำนักยังมีการแบ่งพรรคพวกอยู่ การแปลวรรณกรรมสามก๊กนั้นจึงมีเหตุผลเพื่อเป็นการกล่อมเกลาคำคิดทางการเมืองของขุนนางและราษฎรให้เป็นหนึ่งเดียว เพราะในวรรณกรรมสามก๊ก การที่แผ่นดินจีนถูกแบ่งออกเป็นก๊กเป็นเหล่ามิได้ก่อประโยชน์อันใดเลย^{๒๘๐}

๓) อนึ่ง การแปลวรรณกรรมสามก๊กนั้น มีจุดประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะราชวงศ์จักรี โดยมุ่งสร้างให้เกิดแนวคิดที่ว่าไม่ว่าทุกคนจะเกิดหรือมาจากแผ่นดินไหนก็ตาม แต่เมื่อมาอยู่บนผืนแผ่นดินนี้แล้ว ทุกคนจะต้องมีความสามัคคี มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อให้แผ่นดินมีความสงบสุข ปราศจากการต่อต้านสถาบันพระมหากษัตริย์เปรียบเหมือนความจงรักภักดีของขงเบ้งหรือเล่าปี่ที่มีต่อราชวงศ์ฮั่นตามแนวคิดความจงรักภักดีของลัทธิขงจื้อ^{๒๘๑}

๔) อิทธิพลต่อสังคมไทยนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏในรูปของวรรณกรรมสามก๊กโดยภาพรวมมากกว่าเฉพาะขงเบ้ง เพราะในวรรณกรรมสามก๊กสามารถมองเห็นการวางกลยุทธ์ การใช้สติปัญญาต่อกรกันอย่างชัดเจนและกว้างกว่า^{๒๘๒}

๕) ในวรรณกรรมของประเทศเมียนมาร์ ได้แก่ เรื่องราชาธิราช ก็ปรากฏการสนทนาของตัวละครโดยนำสามก๊กมาอ้างอิงอีกด้วย จึงทำให้เห็นว่าไม่ใช่เฉพาะในสังคมไทยที่สามก๊กจะเข้าไปมีอิทธิพล แต่ยักรวมถึงต่างประเทศอีกด้วย แต่ก็สามารถกล่าวได้ว่า ในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งเป็นตัว

^{๒๗๙} สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล, ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ, อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๘๑} สัมภาษณ์ นายทองแถม นาถจำนง, บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกิจ, เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ละครที่โดดเด่นมาก และทำให้วรรณกรรมสามก๊กเป็นวรรณกรรมที่น่าสนใจน่าติดตาม แต่หลังจากที่
ขงเบ้งได้สิ้นชีพลง ทำให้ความสนใจของเนื้อหาในวรรณกรรมสามก๊กลดน้อยลงไป^{๒๘๓}

๖) ความคิดทางการเมืองของขงเบ้งเป็นความคิดที่ว่าด้วยการรวบรวมเงินเป็นจักรวรรดิ
ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของราชวงศ์ฮั่น ดังนั้นแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งที่มีต่อ
สังคมไทย ได้แก่ การฟื้นฟูราชวงศ์ขึ้นมาใหม่ภายใต้ราชวงศ์จักรี และทุ่มเทในการช่วยเหลือผู้ปกครอง
ในการดูแลบ้านเมือง และปกป้องฝ่ายปกครองอย่างภักดี^{๒๘๔}

๗) การใช้ปฏิภาณไหวพริบในทางการเมือง ซึ่งขงเบ้งได้แสดงให้เห็นว่าเป็นคนที่มีเล่ห์กล
ทางการเมืองที่ลึกซึ้ง สิ่งที่เป็นอิทธิพลต่อสังคมไทยก็คือแรงบันดาลใจให้กับนักอ่านที่มีขงเบ้งในหัวใจ
สามารถพยากรณ์และวางแผนทางการเมืองได้อย่างแม่นยำ^{๒๘๕}

๘) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งคล้ายกับสังคมไทย ได้แก่ การปกครองมีเป้าหมายที่
จะพัฒนาบ้านเมือง สร้างสังคมให้เป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี มีความยุติธรรม มีเศรษฐกิจดี สังคมเป็น
สุข มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ พระมหากษัตริย์ สำหรับศาสนานั้นไม่เป็นที่ชัดเจน^{๒๘๖}

๙) ในด้านการเมืองการปกครองของผู้ปกครอง ขงเบ้งต้องการผู้ปกครองที่มี
ความสามารถ มีการศึกษา มีความเฉลียวฉลาดและกล้าหาญ มีจิตใจรักประชาชนเหมือนเล่าปี่
เสียสละเพื่อประชาชน รังเกียจการทุจริตคอร์รัปชัน พยายามปราบขุนนางที่ทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งสื่อถึง
อุดมคติของข้าราชการไทยที่มีความฉลาดสามารถ ซื่อสัตย์ ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน เป็นที่พึ่งของประชาชน
ได้อย่างแท้จริง^{๒๘๗}

๑๐) ขงเบ้ง ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา การวางกลยุทธ์เพื่อขีดขอบเขต
อันเป็นแนวคิดอนุรักษนิยม การเข้าใจความเป็นจริง ไม่ยึดมั่นถือมั่นอันเป็นการช่วยให้ประเทศชาติ
เกิดการพัฒนาไปได้โดยไม่ยึดติดกับระบอบการปกครอง ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดดั้งเดิมของขงเบ้ง
ก่อนที่จะเข้ามารับใช้เล่าปี่^{๒๘๘}

^{๒๘๓} สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก, ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญา
จีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๘๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตสวโร,ดร., ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๘๕} สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์, แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก,
๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๘๖} สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์, ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๘๗} สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณนะสิน, ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”,
๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช, นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

๑๑) ขงเบ้ง มีคุณค่าไม่ใช้อยู่ที่อุดมการณ์หรือแนวคิดทางการเมือง แต่เป็นการใช้กลอุบาย เล่ห์เหลี่ยม การใช้ปัญญาแก้ปัญหาพลิกแพลงปัญหาให้ประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารหรือด้านธุรกิจ หากบุคคลสามารถแก้ไขหรือพลิกแพลงปัญหาต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้ ก็ล้วนจะได้รับการยกย่องว่าเป็นขงเบ้งแห่งวงการอย่างแน่นอน^{๒๘๙}

๑๒) ขงเบ้ง ได้ถูกนำมาเปรียบเทียบในเชิงสัญลักษณ์ คือบุคคลผู้มีสติปัญญาเจนจัดในกลยุทธ์ต่างๆ สามารถพลิกแพลงสถานการณ์ที่เลวร้ายให้กลับมามีชีวิต มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก^{๒๙๐}

๑๓) ขงเบ้งยังได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับบุคคลทางการเมืองไทยที่สามารถวางแผนการต่างๆ ได้อย่างแนบเนียน ตัวอย่างเช่น พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หรือบิ๊กจิว ซึ่งเรียกตัวเองว่าขงเบ้งแห่งกองทัพไทย จากกรณีการใช้ยุทธศาสตร์ในการปราบคอมมิวนิสต์จนประสบผลสำเร็จ^{๒๙๑}

๑๔) ขงเบ้งเป็นบุคคลที่นำมาเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ของตนเอง ได้แก่ เป็นตัวแทนของความศรัทธา ความจงรักภักดี ยึดถือการปฏิบัติตามที่ ตรงกันข้ามกับโจโฉซึ่งได้รับการเปรียบเทียบว่าเป็นตัวแทนของความชั่วร้ายแค้นกร้าว เมื่อเปรียบเทียบว่าตนเป็นขงเบ้งแล้วจึงเกิดภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ตนเองขึ้นมาได้^{๒๙๒}

๑๕) ไม่ว่าจะเป็ขงเบ้งซึ่งเป็นตัวละครหลัก หรือในวรรณกรรมสามก๊กโดยภาพรวม การศึกษาสิ่งเหล่านี้ได้จุดประกายให้เกิดแนวคิดการบริหารและการปกครองโดยนำตำราพิชัยสงครามของแผ่นดินจีนมาเป็นแนวคิดร่วมในการบริหารและการปกครอง ทั้งตำราพิชัยสงครามของซุนวูของโจโฉ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งของขงเบ้งเอง ถึงแม้ว่าของตำราพิชัยสงครามของขงเบ้งจะยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ว่าแต่งขึ้นโดยขงเบ้งจริงหรือไม่ก็ตาม^{๒๙๓}

๑๖) เมื่อมองจากรวรรณกรรมโดยภาพรวม วรรณกรรมสามก๊กนั้นเกิดขึ้นในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลา ๒๐๐ กว่าปี และเป็นวรรณกรรมที่ส่งผลต่อความคิดความอ่านของคนไทยอยู่ไม่น้อย ซึ่งในปัจจุบันวรรณกรรมนี้ได้ห่างเหินจากสังคมไทยไปมาก การส่งเสริมอ่านวรรณกรรมนั้นมีน้อยลง

^{๒๘๙} สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๙๐} สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน, ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๙๑} สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์, อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

เนื่องจากทางรัฐได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาในสาขาทางวิทยาศาสตร์มากกว่าสายสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ การศึกษาวรรณกรรมสามก๊กจึงได้รับผลนี้ด้วย^{๒๙๔}

๑๗) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งไม่ได้ส่งอิทธิพลต่อสังคมไทยโดยชัดเจน เพราะไม่มีการบันทึกทางสถิติว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งส่งผลต่อสังคมไทยอย่างไร อีกประการหนึ่งสังคมไทยในอดีตก็ได้สร้างบ้านเมืองโดยไม่ได้นำแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งมาใช้แต่อย่างใด แต่เป็นการใช้พระสติปัญญาของบูรพมหากษัตริราชเจ้าตั้งแต่โบราณกาล และพระองค์เหล่านั้นก็ได้ตรัสถึงแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งแต่อย่างใด^{๒๙๕}

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๓ กลุ่ม ประเด็นอิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

๑) แนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งส่งผลต่อสังคมไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในเรื่องของการใช้สติปัญญา ความสามารถของการใช้ปัญญา กลยุทธ์ต่างๆ ในทางการเมืองและการบริหาร การดำเนินกิจการทางธุรกิจ

๒) ขงเบ้งเป็นตัวแทนแห่งความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ ทุ่มเทก่าลังกายและกำลังสติปัญญาเพื่อช่วยค้ำชูสถาบันชาติและราชบัลลังก์ พัฒนาประเทศชาติให้วัฒนาสถาพร อันเป็นอุดมคติของบุคคลผู้จะมาเป็นข้าราชการของไทย

จากการวิจัยประเด็นอิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

^{๒๙๔} สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล, อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์ นายราช รัมมัญ, นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

แผนภาพที่ ๔.๑๐ อิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

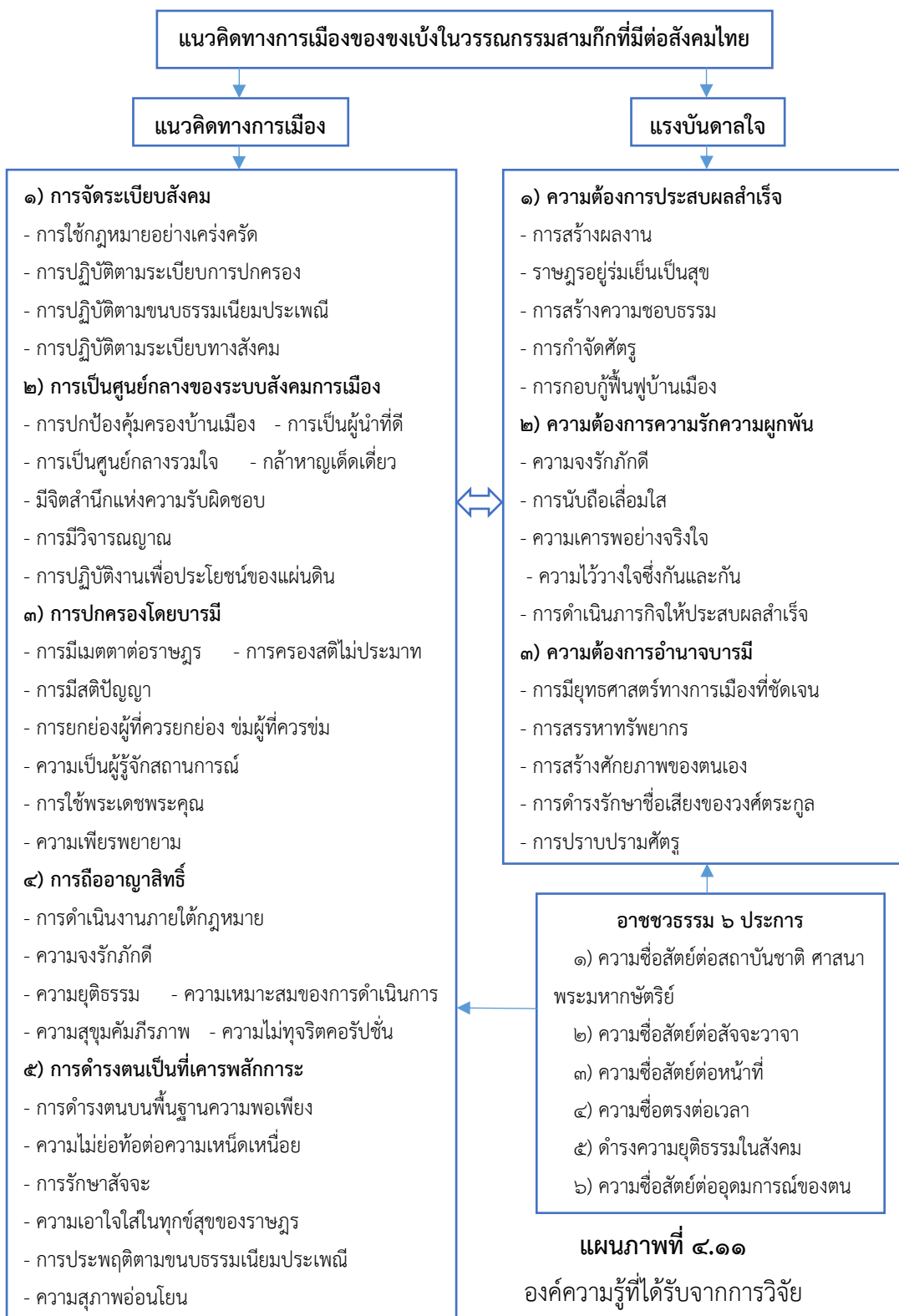
ตารางที่ ๔.๑๐ สรุปความถี่จำนวนผู้ตอบประเด็นอิทธิพลจากแนวความคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

ข้อที่	ประเด็น	ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	
		ความถี่	รูป / คน
๑	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กมีอิทธิพลต่อสังคมไทย	๑๖	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖
๒	แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กไม่ได้มีอิทธิพลต่อสังคมไทย	๑	๑๗

๔. องค์ความรู้

๔.๑. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยตามแผนภาพต่อไปนี้

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยนั้น สามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประการ ได้แก่

๑) แนวคิดทางการเมืองสำหรับผู้นำสังคมไทยในอุดมคติ ซึ่งประชาชนได้คาดหวังให้ผู้นำมีแนวคิดทางการเมืองที่สามารถจำแนกได้เป็น ๕ ประการ ได้แก่

(๑) การจัดระเบียบสังคมให้เป็นปกติสุข ประกอบด้วย การใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติตามระเบียบการปกครอง การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และการปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม

(๒) การเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมืองที่มั่นคง ประกอบด้วย การปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง การเป็นผู้นำที่ดี การเป็นศูนย์กลางรวมใจของราษฎร ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว การมีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ การมีวิจรรย์ญาณ และการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน

(๓) การปกครองโดยบารมีเพื่อให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตาม ประกอบด้วย การมีเมตตาต่อราษฎร การครองสติไม่ประมาท การมีสติปัญญา การยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง การชมผู้ที่ควรชม ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ การใช้พระเดชพระคุณ และความเพียรพยายาม

(๔) การถืออาญาสิทธิ์ การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ประกอบด้วย การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ความจงรักภักดี ความยุติธรรม ความสุขุมคัมภีรภาพ และความไม่ทุจริตคอร์รัปชัน

(๕) การดำรงตนเป็นที่เคารพสักการะของราษฎร ประกอบด้วย การดำรงตนบนพื้นฐานความพอเพียง ความไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อย การรักษาสัจจะ ความเอาใจใส่ในทุกข์สุขของราษฎร การประพฤติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณี และความสุภาพอ่อนโยน

๒) แร้งบันดาลใจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ประการ ได้แก่

(๑) ความต้องการประสบผลสำเร็จในทางการเมือง ประกอบด้วย การสร้างผลงาน ราษฎรอยู่ร่มเย็นเป็นสุข การสร้างความชอบธรรม การกำจัดศัตรู และการกอบกู้พื้นฟูบ้านเมือง

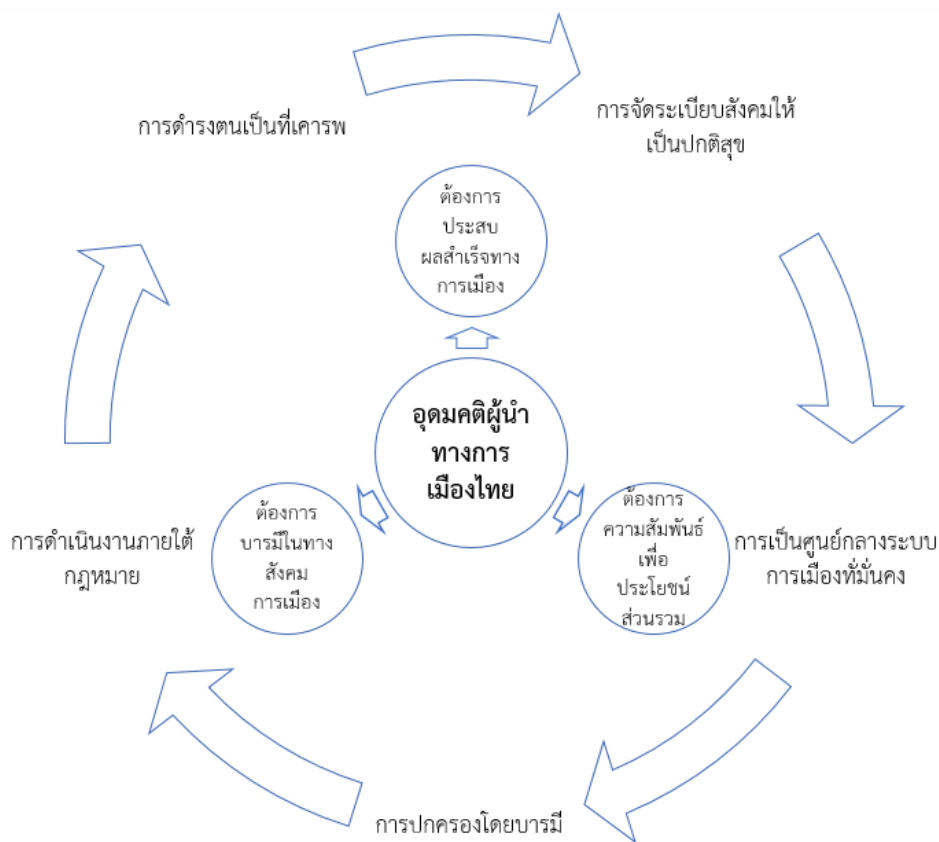
(๒) ความต้องการความรักความผูกพันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย ความจงรักภักดี การนับถือเลื่อมใส ความเคารพอย่างจริงใจ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการดำเนินภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ

(๓) ความต้องการอำนาจบารมีในทางการเมือง ประกอบด้วย การมียุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ชัดเจน การสรรหาทรัพยากรในการนำมาบริหาร การสร้างศักยภาพของตนเอง การดำรงรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และการปราบปรามศัตรู

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยทั้ง ๒ ประการนั้น ล้วนมีพื้นฐานภายใต้คุณธรรม คือ อาชชวะ (ความซื่อตรง) ประกอบด้วย

- ๑) ความซื่อตรงต่อบุคคล ได้แก่ การความซื่อสัตย์ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อสถาบันด้วยความเต็มใจ
- ๒) ความซื่อสัตย์ต่อวาจา ได้แก่ การดำรงอยู่ในสัจจะ รักษาสัจจะให้มั่นคงไม่เสื่อมคลายพูดเช่นไรก็ทำเช่นนั้น แต่ต้องทำในสิ่งที่ถูกต้อง
- ๓) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทุจริตคอร์รัปชันอันจะเป็นภัยต่อประเทศชาติ
- ๔) ความซื่อสัตย์ต่อเวลา ได้แก่ การตรงต่อเวลา ไม่ประพฤติดันด้วยความล่าช้าอันจะก่อให้เกิดเสียผลประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น
- ๕) ความซื่อสัตย์ต่อธรรมชาติ ได้แก่ ซื่อสัตย์ต่อความถูกต้อง รักษาความยุติธรรม นำความสงบสุขมาแก่ประชาชน
- ๖) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ได้แก่ การดำรงคงมั่นในอุดมการณ์ที่ถูกต้อง ไม่เปลี่ยนแปลงไปทำความชั่วเพียงเพราะผลประโยชน์ส่วนตัว ประพฤติตนอยู่ในคุณธรรมเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

๔.๒. องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยตามแผนผังนั้น พบว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง สืบถึงอุดมคติของผู้นำทางการเมืองไทย ประกอบด้วยแนวคิดทางการเมืองในการดำเนินนโยบายเพื่อสังคม ได้แก่ การจัดระเบียบสังคมให้เป็นปกติสุข การเป็นศูนย์กลางของระบบการเมืองที่มั่นคง การปกครองโดยบารมีเพื่อให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตาม การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย และการดำรงตนให้เป็นที่รักที่เคารพของราษฎร มีแรงบันดาลใจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการให้ประสบผลสำเร็จ มีความสัมพันธ์ผูกพันกันเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม สามารถสร้างบารมีในสังคมการเมืองได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” โดยมีประเด็นการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กอยู่ ๓ ประเด็น ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กตามแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง และอิทธิพลของแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งที่มีต่อสังคมไทย ประเด็นในการวิเคราะห์ออก ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก
- ๒) เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก
- ๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

การแสดงผลข้อมูลการวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำแนกออกเป็น ๓ กลุ่ม จำนวน ๑๗ รูปหรือคน ประกอบด้วย ๑) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา จำนวน ๔ รูปหรือคน ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๔ รูปหรือคน ๓) กลุ่มนักวิชาการและนักเขียนเรื่องสามก๊ก จำนวน ๙ คน ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ผู้ศึกษาวิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการศึกษาเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” ผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ ดังนี้

๑. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

๑.๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๑.๑.๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง ได้แก่ แนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มุ่งประสงค์การฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นซึ่งเป็นราชวงศ์ที่มีอยู่เดิม เนื่องจากในขณะนั้นราชวงศ์ฮั่นเกิดความเสื่อมโทรม ตั้งแต่ราชสำนักถูกยึดอำนาจโดยกลุ่มชนที่ผู้สนองงานในพระองค์ ตั้งโต๊ะเข้ายึดอำนาจและปลดฮ่องเต้ สถาปนาฮ่องเต้พระองค์ใหม่และแต่งตั้งตนเป็นมหาอุปราชแห่งราชวงศ์ฮั่น จนกระทั่งโจโฉได้เข้ามายึดอำนาจและเข้ากำจัดกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่เหลือโดยอ้างพระบรมราชโองการ ทำให้ราชสำนักแห่งราชวงศ์ฮั่นเกิดความวุ่นวาย ไร้ซึ่งกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ควรปฏิบัติ เล่าปีได้อ้างความเป็นเชื่อพระวงศ์ฮั่นของตนให้เป็นคำเรียกร่องอันสดใส และได้ตั้งกลุ่มอำนาจทางการเมืองขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายคือการจัดระเบียบทางสังคมที่เสื่อมโทรมให้กลับเข้าสู่ความเป็นปกติ ราชสำนักแห่งราชวงศ์ฮั่นมีพระราชอำนาจสมบูรณ์ ไม่ถูกยึดอำนาจโดยกลุ่มอำนาจทางการเมืองอื่นๆ เมื่อขงเบ้งเข้ามาช่วยเหลือ ขงเบ้งได้ดำเนินตามยุทธศาสตร์หลงจง โดยสรุปแล้ว คือยึดครองเมืองเสฉวน เป็นมิตรกับกั๋งตั้ง รักษาความสงบสุขภายใน ป้องกันการรุกรานจากภายนอกปราบปรามเสี้ยนหนามและกวาดล้างวูย

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก เนื่องจาก

๑) บริบททางประวัติศาสตร์สังคมจีนที่ได้ปลุกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบการปกครองโดยจุดมุ่งหมายเพื่อความผาสุกแห่งปวงราษฎรมาแต่โบราณกาล

๒) เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาในแนวทางของขงจื้อซึ่งยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีการเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้ทรงปราชาเปรื่อง สามารถจัดระเบียบสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓) เนื่องจากบริบททางครอบครัว จากการศึกษาที่ขงเบ้งถือกำเนิดมาจากตระกูลของจูกัดเพอขุนนางตงฉินแห่งราชวงศ์ฮั่น เป็นบุตรของจูกัดกู่ยซึ่งยึดถือการทำราชการเป็นหลัก ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดวางระเบียบสังคม และทรงมอบหมายให้กลุ่มขุนนางไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข

๑.๑.๒. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง

ในแนวคิดระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของสังคมในทุกด้าน เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ เข้ามาจะมีความหนักแน่นมั่นคงในอารมณ์ของพระองค์กับทุก ๆ สถานการณ์ กรณีที่ประสบพบเจอกับอุปสรรคภัยอันตรายอย่างฉับพลันก็ทรงสามารถควบคุมอารมณ์ และทรงปฏิบัติหน้าที่ของพระองค์ต่อไปด้วยลักษณะอาการที่สุขุม สงบ และมั่นคง ไม่สะทกสะท้านด้วยความเดือดร้อนว้าวุ่นยามว่างศึกก็ไม่หลงระเหิดด้วยความประมาทเตรียมพร้อมเสมอ ทรงมีพระหทัยที่เข้มแข็ง พร้อมสละแม้ชีวิตได้ทุกเมื่อเพื่อปกป้องผดุงไว้ซึ่งชาติบ้านเมืองและพสกนิกร นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่กล้าเผชิญกับความจริง กล้ารับผิดรับโทษ กล้าแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่พระองค์เอง หรือผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองของพระองค์เป็นผู้กระทำอย่างไม่หวั่นวิตก

เมื่อเป็นเช่นนี้ พระมหากษัตริย์หรือผู้นำในระดับไหน ล้วนเป็นศูนย์กลางของระบอบสังคมการเมืองได้อย่างน่าชื่นชม

ขงเบ้ง ได้เป็นผู้นำที่ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ มีความสงบมั่นคงหนักแน่นในจิตใจ มีความกล้าหาญไม่เกรงต่อการศึกใด แม้จะเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบทั้งทางด้านกองกำลัง ชัยภูมิ และด้านยุทธศาสตร์ แต่ขงเบ้งก็ยังสามารถใช้สติปัญญาอันประกอบไปด้วยความสุจริตใจ และความสามารถกล้าในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ จากร้ายจนกลายเป็นดีได้เสมอ

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมืองเนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้ดำเนินภารกิจตามยุทธศาสตร์หลงจงโดยมุ่งประสงค์ให้พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่นดำรงอยู่ได้โดยมิเปลี่ยนแปลงไปเป็นราชวงศ์อื่นด้วยความกล้าหาญบากบั่น ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

๒) ยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งได้ดำเนินการตามภารกิจโดยยึดถือผลประโยชน์แห่งราชวงศ์ฮั่น เพื่อยึดพระราชอำนาจคืนจากกลุ่มอำนาจทางการเมืองของโจโฉกลับคืนสู่พระเจ้าเหี้ยนเต้ ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

๑.๑.๓. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี

ในการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์จะต้องทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี คือ การสร้างความชอบธรรมโดยการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมในฐานะแห่งความเป็นพระมหากษัตริย์หรือผู้นำในฐานะต่างๆ ขงเบ้งมีแนวคิดทางการเมืองเช่นนี้ และได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักการดังกล่าวได้อย่างมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลง

ความเมตตา ใจกว้าง ให้โอกาส และการถ่อมตัว เป็นสิ่งที่ขงเบ้งได้ประพฤติตลอดเวลาในด้านวิธีการปกครองและอ่านคน มีตัวอย่างที่พอจะกล่าวได้ว่าขงเบ้งเป็นคนใจกว้างและให้โอกาส

ผู้อื่น ตลอดจนการถ่อมตัว เช่น เล่าเอียนซึ่งเป็นคนเจ้าชู้ พุดจาหยาบคาย ขงเบ้งได้เคยตักเตือนสั่งสอน เมื่อเล่าเอียนได้ยอมรับสารภาพผิดและรับรองว่าจะกลับตัวเสียใหม่ ขงเบ้งก็ได้ให้อภัยและเลื่อนตำแหน่งให้อีก เล่าปามีสติปัญญาเฉียบแหลม ขงเบ้งเคยได้กราบทูลพระเจ้าเล่าปี่ว่าในด้านความคิดเห็นแล้วเขาสู้เล่าปี่ไม่ได้ เกเจ้งเป็นคนมีอายุและมีชื่อเสียง ขงเบ้งก็ได้แสดงความคารวะ

อีกกรณีหนึ่ง เหตุการณ์การต่อสู้กันอย่างยาวนานระหว่างขงเบ้งกับเบ้งเฮ็กด้วยการจับแล้วปล่อยถึง ๗ ครั้ง แสดงให้เห็นว่าเป็นการใช้พระคุณสยบเบ้งเฮ็ก

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี เนื่องจาก

๑) ในการดำเนินยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งพยายามสร้างบารมีแก่กลุ่มอำนาจของตน เพื่อก่อให้เกิดความชอบธรรมในการกำจัดศัตรู โดยอ้างความที่เล่าปี่เป็นเชื้อพระวงศ์อัน ได้รับราชโองการเลือดให้กำจัดโจโฉ สื่อให้เห็นว่าขงเบ้งใส่ใจถึงหลักการนี้

๒) ขงเบ้งได้ประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ความเมตตา การครองสติ ความเพียรอดสาหัส ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ ความพึงพอใจในการทำภารกิจ ความมีจิตมั่นคง ในการดำเนินภารกิจ ความพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเป็นบารมี สร้างความนับถือยำเกรงให้แก่ผู้ที่ได้รับรู้กิตติศัพท์

๑.๑.๔. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย

พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจโดยสิทธิ์ขาดสมบูรณ์ โดยทรงดำรงพระองค์อยู่ในความยุติธรรม รังเกียจความชั่ว ทรงพยายามที่จะทำลายความชั่วร้ายให้ออกจากพระราชอาณาเขต และนำความสงบสุขมาให้แก่พสกนิกร ดังนั้น พระมหากษัตริย์จึงต้องทรงมีความมั่นคงเด็ดขาดโดยชอบธรรม เพื่อให้พสกนิกรยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ

ในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งได้ประกาศออกมาอย่างกึกก้องว่าโจรกับราชวงศ์อื่นจะอยู่ร่วมกันไม่ได้โดยไม่มีเงื่อนงำ ขงเบ้งได้สนับสนุนการกอบกู้ราชบัลลังก์โดยมีความประสงค์ปราบกบฏ

คำประกาศในการปราบผู้ทรยศของขงเบ้ง คือจะไม่เป็นมิตรกับศัตรู ขงเบ้งได้ใช้คำนี้เตือนใจประชาชนเพื่อให้เกิดความเคียดแค้นและกำลังใจ

นโยบายนี้ได้เป็นนโยบายประจำใจของขงเบ้งตลอดที่มีชีวิตอยู่ กองทัพแคว้นวุยจึงสามารถแต่เพียงตั้งรับเท่านั้น ไม่สามารถรุกรานเสฉวนได้ แม้ว่าโจจินจะคอยจ้องล้างจ้องผลาญอยู่ แต่โจจินก็ได้เพียงคอยแต่ตั้งรับ ตลอดจนสมุ่อาชุนทัพใหญ่ก็ยงหวาดกลัวขงเบ้งดุจนกแก้วเสื่อ แผนการส่งเสริมกำลังใจของขงเบ้งจึงนับว่าได้ผลดีมาก

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้สนับสนุนให้ราชวงศ์ฮั่นเป็นราชวงศ์ที่มีพระราชอาญาสิทธิสมบูรณ์อย่างถูกต้องชอบธรรม และขงเบ้งได้ประกาศออกมาอย่างกึกก้องว่าโจรกับราชวงศ์ฮั่นจะอยู่ร่วมกันไม่ได้ ขงเบ้งได้เป็นคนช่วยเหลือสนับสนุนการกอบกู้ราชบัลลังก์โดยมีความประสงค์ปราบกลียุค

๒) ขงเบ้งประพฤติดนตามแนวคิดทางการเมืองและปณิธานของตนที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น คินพระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ให้ทรงมีพระราชอาญาสิทธิโดยสมบูรณ์ตามที่เล่าปี่ได้วางเป็นนโยบายหลัก ได้แก่ ความเฉลียวฉลาด ความขยันอดทน ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และต่อผู้บังคับบัญชา ความกล้าหาญ ความมีจิตใจรักประชาชน ความเสียสละ ความยกย่องให้เกียรติ การไม่คดโกง ความจงรักภักดีต่อสถาบัน

๑.๑.๕. พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เพราะทรงประพฤติพระองค์ให้ทรงเป็นแบบอย่างแก่พสกนิกรได้อย่างเหมาะสม ปราศจากข้อติเตียนจากเหล่านักปราชญ์ผู้รู้ จึงดำรงอยู่พระองค์อยู่ในพระราชอำนาจได้อย่างมีพระเกียรติยศ

ในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งได้ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะแก่ประชาชน ซึ่งลักษณะเฉพาะที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งของขงเบ้ง ได้แก่ ความสมถะพอเพียงไม่ทะเยอทะยาน แม้ชีวิตจะอยู่ท่ามกลางทรัพย์ศฤงคารอันเปี่ยมด้วยอำนาจและลาภยศ ขงเบ้งได้สละซึ่งความมั่งคั่งใหญ่ไฝ่สูง แม้จะมีโอกาสก้าวขึ้นสู่บัลลังก์ทองด้วยคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวตนอย่างเต็มเปี่ยม ขงเบ้งก็ได้เลือกที่จะสละโอกาสนั้นทิ้งเสีย ความปรารถนาอันสูงสุดคือการได้กลับมาใช้ชีวิตที่สงบ แต่ด้วยความกตัญญูต่อราชวงศ์และรู้คุณแห่งแผ่นดิน ขงเบ้งจึงได้ละความปรารถนานั้นลง

ขงเบ้งได้สู้ทนทำงานอย่างหนักเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมจนร่างกายทรุดโทรม ชูบผอมและต้องจบชีวิตลงในที่สุด ก่อนวาระสุดท้าย ขงเบ้งได้มอบตำราต่าง ๆ ที่ใช้เวลาเขียนมาทั้งชีวิตให้กับเกียงอุย และสั่งให้ทำนุบำรุงแผ่นดินต่อไปตามตำรานี้ ขงเบ้งได้ส่งนายทหารและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ทุกคนที่ใกล้ชิดให้ตั้งใจสุจริตต่อบ้านเมือง ให้ภักดีต่อกษัตริย์ ให้ปฏิบัติตนเฉกเช่นที่เขาเคยได้ปฏิบัติไว้เป็นตัวอย่าง ทั้งด้านการบริหารกองทัพ การบริหารคนและบ้านเมือง

ตลอดเวลาที่ขงเบ้งได้มาอยู่กับเล่าปี่ ปณิธานของเขามีความชัดเจนและแนบแน่นนั่นคือการทำนุบำรุงอุ้มชูราชวงศ์ดังที่ได้กล่าวในข้างต้น หลังจากที่พระเจ้าเล่าปี่เสียชีวิตแล้ว หากขงเบ้งจะคิดล้มราชวงศ์ตั้งตนเป็นใหญ่ขึ้นเสียเอง ขงเบ้งก็ย่อมสมารถที่จะทำได้โดยง่าย หากแต่ขงเบ้งได้ใช้เวลาเกือบทั้งหมดของชีวิตทุ่มเทตราตร้อยอยู่ในสมรภูมิรบจนร่างกายชูบผอมทรุดโทรม หวังเพียงเพื่อจะกำจัดอริราชศัตรูให้หมดสิ้นไป และทำนุบำรุงราชวงศ์ฮั่นที่กำลังตกต่ำอย่างที่สุดให้กลับมารุ่งเรืองเป็นหนึ่งในแผ่นดินอีกครั้ง ขงเบ้งได้ยืนหยัดอย่างมั่นคงในจุดที่ตนเองได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรกเมื่อครั้งลาจากกระท่อมหลังน้อยออกมาเป็นที่ปรึกษาให้แก่เล่าปี่ และยังไม่ทันได้สำเร็จสมดังปณิธานที่หมายไว้

ขงเบ้งก็ต้องสิ้นชีวิตลง แต่อย่างไรก็ตาม แม้สิ้นลมหายใจ ขงเบ้งก็ยังคงมีความมุ่งมั่นในปณิธานของตนเองอย่างชัดเจนไม่เปลี่ยนแปลง

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้ประพุดิตนให้เป็นที่เคารพต่อประชาชนอย่างจริงจัง ได้แก่ มีความเมตตา เป็นนิตย์ มีความรอบคอบในราชกิจ มีความกล้าหาญ มีทรัพย์สิน ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก รักษา คำพูด สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา มีความกรุณาต่อราษฎร มีบุคลิกดี แสวงหาแต่คุณธรรม เกรงกลัว ต่อความชั่ว และมีความยุติธรรม

๒) ขงเบ้งได้ประกาศยกย่องเล่าปี่ ตลอดถึงพระมหากษัตริย์แห่งพระราชวงศ์อื่นว่าได้ ดำรงด้วยคุณธรรมอันจะเป็นรากฐานก่อให้เกิดความเคารพสักการะต่อประชาชนพสกนิกร แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นจากกลุ่มขุนนางที่ไม่จงรักภักดีซึ่งสมควรแก่การปราบปรามให้หมดสิ้น

ดังนั้น จึงเห็นว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ทุกหลักการ ทำให้ขงเบ้งมีความปรารถนาในการดำเนินภารกิจตามยุทธศาสตร์ หลงจงอย่างเต็มเปี่ยม มุ่งหมายฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์อันทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคม เป็น ศูนย์รวมจิตใจ ทรงพระราชอาญาสิทธิ์ในการปกครอง ทรงปกครองโดยพระบารมีที่พระองค์ได้ทรง บำเพ็ญ และดำรงอยู่ในฐานะเคารพสักการะของพสกนิกร ทำให้ขงเบ้งได้ช่วยเล่าปี่ในการกอบกู้ ราชวงศ์ฮั่นด้วยความยินดี

๑.๒. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๑.๒.๑. ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่

ในวรรณกรรมสามก๊ก ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ ทำให้ขงเบ้ง ต้องได้ ออกจากเรือนกายเพื่อออกมาปกป้องรักษาราชวงศ์ฮั่น

การที่เล่าปี่ได้ยอมถ่อมกายถ่อมใจไปรับฟังความคิดเห็นหรือคำแนะนำจากขงเบ้งนั้น แม้จะกล่าวได้ว่าเป็นการถ่อมตัวที่น่าสรรเสริญ แต่สถานการณ์คับขัน ไม่มีหนทางทางการเมืองที่ แจ่มใสเลย การไปขอความคิดเห็นจากขงเบ้ง อาจจะถือว่าไม่ใช่เรื่องที่สำคัญแต่อย่างใด แต่ทว่าการไป อ้อนวอนถึงสามครั้งนั้นได้เกิดความแตกต่างกัน ได้แก่

ด้วยความสุภาพและเปี่ยมไปด้วยสัมมาคารวะของเล่าปี่ จึงทำให้จูกัดเหลียงซาบซึ้งใจ จึงได้เปิดเผยถึงแผนการที่ตนเองวางเอาไว้และได้วิเคราะห์สถานการณ์บ้านเมืองอย่างในขณะนั้นให้ เล่าปี่ฟังอย่างไม่ปิดบัง

สำหรับแนวคิดทางการเมืองของเล่าปี่นั้น ได้แก่ การกอบกู้ราชวงศ์ฮั่น หมายถึง การช่วยเหลือพระเจ้าเหี้ยนเต้ออกมาจากการควบคุมอำนาจของโจโฉแห่งวุยก๊ก กำจัดโจโฉและเซียว

เสด็จพระเจ้าเหี้ยนเต้เสวยราชย์แห่งราชวงศ์ฮั่นโดยมีอำนาจเต็ม หาใช่การสานต่อ คือการตั้งตนเองเป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฮั่นไม่

แต่การที่เล่าปี่ตั้งตนเป็นฮ่องเต้ในภายหลังนั้น หากเป็นเพราะสถานการณ์บังคับ คือโจโฉบุตรโจโฉแห่งวุยก๊กได้ปลดพระเจ้าเหี้ยนเต้จากการเป็นฮ่องเต้ และตั้งตนเป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์วุยก๊ก ทำให้ราชวงศ์ฮั่นขาดองค์ฮ่องเต้โดยทันที เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมในการที่จะกอบกู้ราชวงศ์ฮั่นตามปณิธานเดิม เหล่าขุนนางจึงได้อัญเชิญเล่าปี่เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ฮั่นต่อ แต่เรียกว่า ผู้ฮั่น เพราะเล่าปี่มีอำนาจในแคว้นจ๊กเพียงแคว้นเดียว

ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อซึ่งมีหลักการในความเคารพขนบธรรมเนียมประเพณี และจากตระกูลของตนซึ่งรับราชการของราชวงศ์ฮั่นมาตั้งแต่อดีต ดังนั้น เมื่อราชวงศ์ฮั่นเกิดสภาวะเสื่อมโทรมขึ้น เกิดสถานการณ์อันไม่ปกติ และตนเองก็ไม่สามารถแก้ไขได้ตามสถานการณ์ปกติ จึงต้องดำเนินการกับกลุ่มอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความคิดที่ต้องตรงกันกับตน และพยายามเพื่อให้ประสบผลสำเร็จแก่กลุ่มอำนาจนั้นและตนเอง

๒) ขงเบ้งได้รับการเชื่อใจจากเล่าปี่ให้ลงไปช่วยทำภารกิจ ซึ่งเล่าปี่ได้มีความอดทนเดินทางมาพบขงเบ้งถึงสามครั้งจนได้พบ และได้แสดงถึงความจริงใจต่อขงเบ้งว่าสิ่งที่ตนได้ทำนั้นมุ่งหมายเพื่อให้ราชวงศ์ฮั่นดำรงคงอยู่ต่อไปได้ ขงเบ้งได้มองเห็นในความจริงใจเช่นนี้จึงได้ลงมาเพื่อช่วยเหลือให้เล่าปี่ประสบผลสำเร็จ

๑.๒.๒. ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี่

ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี่ของขงเบ้งนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปี่กับขงเบ้งได้เป็นความสัมพันธ์ที่มีความจงรักภักดีเป็นที่ตั้งมากกว่าความรักใคร่ผูกพันอันแฝงด้วยกิเลสภวราคะ สามารถเห็นได้จากเหตุการณ์ “เยี่ยมทับสามครา” ซึ่งเล่าปี่ได้มาหาขงเบ้งด้วยใจศรัทธาถึงกระท่อมไม้ไผ่ที่เขาโง่ถึงถึง ๓ ครั้ง ซึ่ง ๒ ครั้งแรกนั้นไม่พบขงเบ้ง จนกระทั่งครั้งที่ ๓ จึงได้พบและสนทนากัน ขงเบ้งได้ยินยอมมาช่วยงานเล่าปี่ด้วยความเต็มใจ

สิ่งที่เล่าปี่มีเหนือกว่าผู้นำในขณะนั้นนั่นก็คือ ความรักในตัวลูกน้อง แม้จะอยู่ในตำแหน่งต่ำสูงเพียงใดก็มีจิตใจเอื้ออาทรไม่ต่างกัน นั่นเป็นสิ่งที่ขงเบ้งตามหามาตลอด ดังคำว่า “นกทำรังให้ดูไม้ ข้าเลือกนายให้ดูน้ำใจ”

ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี่ จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก

๑) ในวรรณกรรม เล่าปี่ได้แสดงความจริงใจต่อขงเบ้ง เช่น การมีความอดทนเพียรพยายามเดินทางไปเยี่ยมกระท่อมสามครั้งของเล่าปี่ หรือการนับถือขงเบ้งว่าเป็นเสมือนอาจารย์ จึงทำ

ให้เกิดความผูกพันระหว่างเล่าปีกับขงเบ้ง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การดำเนินภารกิจมีจุดมุ่งหมายให้ภารกิจของผู้เป็นนายประสบผลสำเร็จ

๒) ในพงศาวดารสามก๊ก ความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปีกับขงเบ้งยังเป็นแบบอาจารย์กับศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ภายหลังกลับไม่ใช่เป็นอันดับแรก เนื่องจากได้แสดงให้เห็นว่าหวดเจ้งเป็นผู้ที่เล่าปีให้ความไว้วางใจมากที่สุด

๑.๒.๓. ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี

ก่อนขงเบ้งจะได้มาเป็นที่ปรึกษาของเล่าปี เรียกว่าได้เล่าปีเป็นบุคคลที่เร่ร่อนไปมา ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เมื่อขงเบ้งเข้ามาก็สามารถพลิกสถานการณ์จนทำให้เล่าปีขึ้นมาเป็นใหญ่ตลอดจนมีแผ่นดินเป็นหลักที่มั่นคง มียุทธศาสตร์ทางการเมืองการทหารที่ชัดเจน เริ่มมีการสรรหาบุคคลมาเป็นกำลังทรัพยากร

แนวคิดแยกแผ่นดินออกเป็น ๓ ส่วนเพื่อคานอำนาจซึ่งกันและกัน เป็นแนวคิดของขงเบ้งที่เสนอต่อเล่าปีเมื่อครั้งพบกันครั้งแรก โดยเสนอแนะให้เล่าปีทำการยึดเกงจิ๋วไว้เป็นที่มั่นก่อน ขงเบ้งแนะนำเล่าปีไปหลายเรื่อง แต่ถ้าเป็นเรื่องหักหลังผู้อื่นเล่าปีมักจะซอซงคุณธรรมไม่ทำตาม ทำให้หลายครั้งแผนการของขงเบ้งไม่ได้ถูกใช้

การเข้ามาของขงเบ้งทำให้สงครามหลายก๊กที่แย่งชิงอำนาจกันนั้นกลับกลายเป็นเพียง ๓ ก๊กที่เข้มแข็งที่สุดเท่านั้น บทบาทสำคัญของขงเบ้งผู้นี้คือการช่วยเหลือเล่าปีให้สามารถก่อตั้งจ๊กก๊กไว้คานอำนาจกับสองก๊กที่เหลืออย่างง่อก๊กของซุนกวน และวุยก๊กของโจโฉ

ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก

๑) เล่าปีต้องการอำนาจบารมีเพื่อสะสมเป็นศักราชในการช่วยฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นของพระเจ้าเหี้ยนเต้หรือตั้งราชวงศ์ฮั่นของเล่าปีเองขึ้นมาใหม่

๒) แผนการดำเนินภารกิจของขงเบ้งทั้งหลาย สืบให้เห็นว่าขงเบ้งมีความต้องการให้เล่าปีเกิดบารมีเพื่อนำมาเป็นพลังในการช่วยเหลือหรือกอบกู้ราชวงศ์ฮั่น อีกทั้งเล่าปีได้เกิดอ้างความที่ตนเองเป็นเชื้อพระวงศ์ฮั่น และได้การรับรองตามในวรรณกรรมที่มีการเรียงลำดับตามพงศาวลี ทำให้เกิดบารมีขึ้นมาทันที และมีความชอบธรรมอีกด้วย

หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัยนั้น ได้นำหลักพุทธธรรม คือ ทศพิธราชธรรม อันเป็นหลักการปกครองแห่งความเป็นธรรมราชา เป็นพื้นฐานในการดำเนินการปกครองให้ประสบผลสำเร็จ เป็นที่เคารพยึดมั่นศรัทธาของพสกนิกรภายใต้อำนาจบารมีของพระมหากษัตริย์

อาชชวะ เป็นหลักธรรมสำคัญในการปกครอง เพราะคนอยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ ถ้าผู้นำปฏิบัติตนไม่ซื่อตรงไม่ซื่อสัตย์ จะเป็นบ่อเกิดแห่งความประพติตุจริตคิดมิชอบและก่อให้เกิด ความหวาดระแวง ถ้าประพติตุตรงและปฏิบัติตรงต่อกัน มีความจริงใจต่อกันและกันแล้ว ก็จะก่อให้เกิด ความไว้วางใจ ยอมรับนับถือและสมัคสมานสามัคคี ก็จะอยู่เย็น เป็นสุข ไม่ต้องอยู่ร้อน นอนทุกข์ เพราะประพติมิตปฏิบัติมิต อาทิจ เป็นคนไทยก็ต้องซื่อตรงต่อชาติ พระศาสนาและพระมหากษัตริย์

หลักธรรมอาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการ จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก

๑) ขงเบ้งช่วยเหลือเล่าปี่ผู้เป็นนายของตนด้วยความจงรักภักดี ในฐานะที่ตนเองเป็น กุณซื่อ เป็นมันสมองของเล่าปี่ ได้วางแผนและดำเนินเนินการภายใต้เวลาที่ตนเองไว้วางไว้อย่างแม่นยำ แม้ว่าแผนการที่ตนเองวางไว้จะล่มลงเพราะอุปสรรคต่างๆ และเมื่อขงเบ้งได้กล่าวปณิธานไว้เช่นไร ก็ จะทำเช่นนั้นให้ประสบความสำเร็จ

๒) ขงเบ้งประพติตุตรงตามจริยธรรมขงจื้อ เล่าจื้อ และนิตินิยมฟาเจียตลอดทั้งเรื่อง ขงเบ้งได้วางกฎหมายระเบียบการปกครองอย่างเข้มงวดโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนเลยแม้แต่น้อย เพื่อให้สังคมมีความสุข และสามารถลดหย่อนผ่อนโทษได้อย่างเหมาะสม และตนเองก็ได้ประพติคุณธรรมจริยธรรมเหล่านั้นอย่างดุษฎีเดียวกันเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการปกครอง

นอกจากอาชชวะ ๖ ประการแล้ว ในการดำเนินงานของขงเบ้ง ได้ประกอบด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สัปปุริสธรรม ๗ ประการ สามารถทำให้ขงเบ้งดำเนินภารกิจได้อย่างเหมาะสมและประสบผลสำเร็จโดยไม่ลำบาก และอิทธิบาทธรรม ๔ ประการซึ่งทำให้ขงเบ้งมีความปรารถนาเต็มเปี่ยม ดำเนินการด้วยสุขุมคัมภีรภาพ ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งรอบด้าน ไตรตรองอย่างเหมาะสมแล้วจึงทำ จึงทำให้งานประสบความสำเร็จอยู่เสมอ

ดังนั้น ความต้องการประสบผลสำเร็จของเล่าปี่ ความต้องการรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี่ และความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ ได้ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เห็นได้จากในวรรณกรรมสามก๊ก ขงเบ้งได้ช่วยเหลือเล่าปี่โดยวางแผนการต่างๆ เพื่อให้เล่าปี่ประสบผลสำเร็จ เพื่อสร้างบารมีให้แก่เล่าปี่ในการกอบกู้ราชวงศ์ฮั่นด้วยความจงรักภักดี จึงทำให้ขงเบ้งได้รับความไว้วางใจจากเล่าปี่ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างขงเบ้งและเล่าปี่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ที่คอยถ่ายทอดวิชาไม่ให้ศิษย์ได้รับความรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จได้ หรือผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยมุ่งหมายให้ผู้บังคับบัญชาประสบผลสำเร็จ จึงสื่อให้เห็นว่ารากฐานแห่งแรงจูงใจทั้ง ๓ ประการนี้มีหลักธรรมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ อาชชวะ (ความซื่อตรง) ๖ ประการที่ทำให้ขงเบ้งเกิดแนวคิดทางการเมืองและได้ช่วยดำเนินภารกิจต่างๆ ให้เล่าปี่อย่างเต็มใจ

๑.๓. เพื่อศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยนั้น สามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประการ ได้แก่

๑) แนวคิดทางการเมืองสำหรับผู้นำสังคมไทยในอุดมคติ ซึ่งประชาชนได้คาดหวังให้ผู้นำมีแนวคิดทางการเมืองที่สามารถจำแนกได้เป็น ๕ ประการ ได้แก่

(๑) การจัดระเบียบสังคมให้เป็นปกติสุข ประกอบด้วย การใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติตามระเบียบการปกครอง การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และการปฏิบัติตามระเบียบทางสังคม

(๒) การเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมืองที่มั่นคง ประกอบด้วย การปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง การเป็นผู้หน้าที่ดี การเป็นศูนย์กลางรวมใจของราษฎร ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว การมีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ การมีวิจาร์ณญาณ และการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน

(๓) การปกครองโดยบารมีเพื่อให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตาม ประกอบด้วย การมีเมตตาต่อราษฎร การครองสติไม่ประมาท การมีสติปัญญา การยกย่องผู้ที่ควรยกย่อง การชมผู้ที่ควรชม ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ การใช้พระเดชพระคุณ และความเพียรพยายาม

(๔) การถืออาญาสิทธิ์ การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ประกอบด้วย การดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมาย ความจงรักภักดี ความยุติธรรม ความสุขุมคัมภีรภาพ และความไม่ทุจริตคอร์ปชั่น

(๕) การดำรงตนเป็นที่เคารพสักการะของราษฎร ประกอบด้วย การดำรงตนบนพื้นฐานความพอเพียง ความไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อย การรักษาสัจจะ ความเอาใจใส่ในทุกข์สุขของราษฎร การประพฤติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณี และความสุขภาพอ่อนโยน

๒) แรงแบบดาลใจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ประการ ได้แก่

(๑) ความต้องการประสบผลสำเร็จในทางการเมือง ประกอบด้วย การสร้างผลงาน ราษฎรอยู่ร่มเย็นเป็นสุข การสร้างความชอบธรรม การกำจัดศัตรู และการกอบกู้ฟื้นฟูบ้านเมือง

(๒) ความต้องการความรักความผูกพันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย ความจงรักภักดี การนับถือเลื่อมใส ความเคารพอย่างจริงจัง ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการดำเนินภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ

(๓) ความต้องการอำนาจบารมีในทางการเมือง ประกอบด้วย การมียุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ชัดเจน การสรรหาทรัพยากรในการนำมาบริหาร การสร้างศักยภาพของตนเอง การดำรงรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และการปราบปรามศัตรู

๒. อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัย มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ได้แก่

๒.๑. แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง

๒.๑.๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง มีความสอดคล้องกับแนวคิดสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของขงเบ้งตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก เนื่องจาก ๑) บริบททางประวัติศาสตร์สังคมจีนที่ได้ปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบการปกครองโดยจุดมุ่งหมายเพื่อความผาสุกแห่งปวงราษฎรมาแต่โบราณกาล ๒) เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาในแนวทางของขงจื้อซึ่งยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้ทรงปราดเปรื่อง สามารถจัดระเบียบสังคมได้อย่างเหมาะสม และ๓) เนื่องจากบริบททางครอบครัว จากการศึกษาที่ขงเบ้งถือกำเนิดมาจากตระกูลของจูกัดเพื่อขุนนางตงฉินแห่งราชวงศ์ฮั่น เป็นบุตรของจูกัดกู่ซึ่งยึดถือการทำราชการเป็นหลัก ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดวางระเบียบสังคม และทรงมอบหมายให้กลุ่มขุนนางไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนธิ บุญยรัตกลิน^๑ ได้วิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองไทยยุคใหม่: กรณีของนายกรัฐมนตรีร่วมสมัย” ผลการวิจัยพบว่า นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในอุดมคตินั้น ประชาชนผู้ตอบส่วนใหญ่ปรารถนาที่จะมีนายกรัฐมนตรีที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ยึดศาสนาเป็นหลัก ติดตามมาด้วยความเป็นประชาธิปไตย มองเห็นความสำคัญของประเทศชาติ มีความรู้ความสามารถสูง มีความสามารถสร้างความปรองดองลดความขัดแย้งและมีความโปร่งใสสุจริตตามลำดับ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การที่คนไทยเน้นจริยธรรมและศาสนาเป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดของนายกรัฐมนตรีในอุดมคติเหนือคุณสมบัติประชาธิปไตยหรือคุณสมบัติอื่นๆ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองตามประเพณีเดิมแบบไทยมากกว่าประเพณีใหม่แบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้นำประเทศ

๒.๑.๒. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง เนื่องจาก ๑) ขงเบ้งได้ดำเนินภารกิจตามยุทธศาสตร์หลงจงโดยมุ่งประสงค์ให้พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่นดำรงอยู่ได้โดยมิเปลี่ยนแปลงไปเป็นราชวงศ์อื่นด้วยความกล้าหาญ

^๑ สนธิ บุญยรัตกลิน, “ผู้นำทางการเมืองไทยยุคใหม่: กรณีของนายกรัฐมนตรีร่วมสมัย”, *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์* สาขาวิชาการเมือง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕).

บากบั่น ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก และ ๒) ยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งได้ดำเนินการตามภารกิจโดยยึดถือผลประโยชน์แห่งราชวงศ์ฮั่น เพื่อยึดพระราชอำนาจคืนจากกลุ่มอำนาจทางการเมืองของโจโฉ กลับคืนสู่พระเจ้าเหี้ยนเต้ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นพตล ธนาภิจบริสุทธ์**^๒ ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดและพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามกรอบแนวคิดทางการเมืองของมาเคียวเวลลี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) แนวคิดทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคล้ายคลึงกับแนวคิดทางการเมืองของมาเคียวเวลลี เนื่องจากแนวคิดในเรื่องภาวะผู้นำทางการเมือง การได้มาซึ่งอำนาจ การรักษาอำนาจ การรวมชาติเป็นหนึ่งเดียวและความมั่นคงแห่งรัฐมีความคล้ายคลึงกัน แต่การให้ความหมายผลกระทบจากโชคชะตาทางการเมืองมีความแตกต่างกัน ๒) พระบรมราโชบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคล้ายคลึงกับแนวนโยบายทางการเมืองของมาเคียวเวลลี เนื่องจากมีการจัดรูปแบบและระเบียบทางการเมืองการปกครองภายในรัฐให้เป็นสมัยใหม่ การจัดตั้งกองกำลังแห่งชาติ การดำเนินการทางการเมืองทูตกับรัฐภายนอกและการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ภายในรัฐมีความคล้ายคลึงกัน แต่การให้มัญญาหมายสูงสุดแห่งรัฐและการให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองแก่ประชาชนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะด้วยการกล่อมเกลாதทางการเมืองมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ซึ่งส่งเสริมให้พระองค์ทรงมีภาวะผู้นำทางการเมืองและใช้คุณธรรมความสามารถทางการเมืองอย่างมีศิลปะในการจัดการโชคชะตาทางการเมืองต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจรวมศูนย์แห่งองค์พระมหากษัตริย์และรักษาอำนาจแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ครอบคลุมขอบเขตแห่งรัฐอันนำมาซึ่งความมั่นคงแห่งรัฐและการรวมชาติสยามเป็นหนึ่งเดียวอย่างมีเอกราช

๒.๑.๓. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี เนื่องจาก ๑) ในการดำเนินยุทธศาสตร์หลงจง ขงเบ้งพยายามสร้างบารมีแก่กลุ่มอำนาจของตนเพื่อก่อให้เกิดความชอบธรรมในการกำจัดศัตรู โดยอ้างความที่เล่าปี่เป็นเชื้อพระวงศ์ฮั่น ได้รับราชโองการเลื่อนให้กำจัดโจโฉ สื่อให้เห็นว่าขงเบ้งใส่ใจถึงหลักการนี้ และ ๒) ขงเบ้งได้ประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ความเมตตา การครองสติ ความเพียรอดสาหัส ความเป็นผู้รู้จักสถานการณ์ ความพึงพอใจในการทำภารกิจ ความมีจิตมั่นคงในการดำเนินภารกิจ ความพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเป็นบารมี สร้างความนับถือยำเกรงให้แก่ผู้ที่ได้รับรู้จักดีศัพท์ ซึ่งสอดคล้อง

^๒ นพตล ธนาภิจบริสุทธ์, “แนวคิดและพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามกรอบแนวคิดทางการเมืองของมาเคียวเวลลี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก การเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖).

กับงานวิจัยของ สมหมาย จันทรเรือง^๓ ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช คือการปกครองที่ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน เฉพาะอย่างยิ่ง ทศพิธราชธรรม ได้นำมาประยุกต์กับการบริหารองค์การภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง สำหรับการปกครองของประเทศไทยด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับหลักธรรมราชาหรือราชาธิปไตย ที่ผู้นำการปกครองต้องก่อปรด้วย คุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยความซื่อสัตย์สุจริต และความกล้าหาญเป็นคุณสมบัติที่สังคมไทยต้องการมากที่สุด นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้นำเสนอแนวคิดทางการเมืองแนวพุทธผ่านทางนวนิยายและบทความในหนังสือพิมพ์แล้ว ยังได้แสดงบทบาททางตรงตนและดำรงความเป็นผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา อันถือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักการเมืองและการบริหารบ้านเมืองไทยในทุกยุคทุกสมัย

๒.๑.๔. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย เนื่องจาก ๑) ขงเบ้งได้สนับสนุนให้ราชวงศ์ฮั่นเป็นราชวงศ์ที่มีพระราชอำนาจอธิปไตยสมบูรณ์อย่างถูกต้องชอบธรรม และขงเบ้งได้ประกาศออกมาอย่างกึ่งก้องว่าโจรกับราชวงศ์ฮั่นจะอยู่ร่วมกันไม่ได้ ขงเบ้งได้เป็นคนช่วยเหลือสนับสนุนการกอบกู้ราชบัลลังก์โดยมีความประสงค์ปราบกบฏ และ ๒) ขงเบ้งประพฤติตนตามแนวคิดทางการเมืองและปณิธานของตนที่จะฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น คือนพระราชาอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ให้ทรงมีพระราชอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ตามที่เล่าไปได้วางเป็นนโยบายหลัก ได้แก่ ความเฉลียวฉลาด ความขยันอดทน ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และต่อผู้บังคับบัญชา ความกล้าหาญ ความมีจิตใจรักประชาชน ความเสียสละ ความยกย่องให้เกียรติ การไม่คดโกง ความจงรักภักดีต่อสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤศพล จารุพันธ์^๔ ได้วิจัยเรื่อง “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา” ผลการวิจัยพบว่า พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เกิดในตระกูลขุนนางนักรบ ชั้นสูงของสังคมไทย มีฐานะในทางสังคม มีโอกาสเดินทางไปศึกษาที่ประเทศเยอรมนีและประเทศเดนมาร์ก ได้รับรู้การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศตะวันตก และได้

^๓ สมหมาย จันทรเรือง, “แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖).

^๔ กฤศพล จารุพันธ์, “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา”, *ดุชนิพนธ์ ปรัชญาดุชนิพนธ์ วิชาวิชาการเมือง*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๑).

พบปะกับเพื่อนนักเรียนนายร้อยทหารบกเยอรมนีและนักเรียนที่ประเทศเดนมาร์ก มีผลต่อความรู้ ศึกษานวัตกรรม และพฤติกรรมในการปกครองของประเทศตะวันตก จากนั้นก็ได้กลับมารับราชการใน กองทัพบกไทยในตำแหน่งจเรทหารปืนใหญ่ กระทรวงกลาโหมที่มีผลดีต่อการปฏิบัติกาเปลี่ยนแปลง การปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

บุคลิกความเป็นผู้นำของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นมิตร กล้าตัดสินใจ มีความเฉลียวฉลาดแก้ปัญหา มีอารมณ์ขัน มีความสามารถในการปรับตัวได้เป็นอย่างดีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ซึ่งลักษณะความเป็นผู้นำของ พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ มีความขยันขันแข็ง อดทน และไม่ยินดียินร้ายกับตำแหน่งผู้นำ ทางการเมือง

แนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา คือ อนุรักษ์นิยม ประชาธิปไตย นั่นก็คือ ประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทยที่เทิดทูนสถาบัน นั่นคือประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๒.๑.๕. พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เนื่องจาก ๑) ขงเบ้งได้ประพาดิตนให้เป็นที่เคารพต่อประชาชนอย่างจริงจัง ได้แก่ มีความเมตตาเป็นนิสสัย มีความรอบคอบในราชกิจ มีความกล้าหาญ มีทรัพย์สิน ไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยาก รักษาคำพูด สุขุมรอบคอบต่อคำปรึกษา มีความกรุณาต่อราษฎร มีบุคลิกดี แสวงหาแต่คุณธรรม เกรงกลัวต่อความชั่ว และมีความยุติธรรม และ ๒) ขงเบ้งได้ประกาศยกย่องเล่าปี่ ตลอดถึงพระมหากษัตริย์ แห่งพระราชวงศ์ฮั่นว่าได้ดำรงด้วยคุณธรรมอันจะเป็นรากฐานก่อให้เกิดความเคารพสักการะต่อ ประชาชนพสกนิกร แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นจากกลุ่มขุนนางที่ไม่จงรักภักดีซึ่งสมควรแก่การปราบปรามให้หมดสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิริญญา คล้ายบัว**^๕ ได้วิจัยเรื่อง “ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก : วิเคราะห์ภาวะผู้นำของขงเบ้ง” ผลการวิจัยพบว่า ขงเบ้งมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ๙ ประการดังต่อไปนี้ ๑) ปณิธานอันเด็ดเดี่ยว ๒) ปราดเปรื่องทรงภูมิ ๓) งามสง่ามาดดูดี ๔) จิตใจสูงภูมิธรรม ๕) ถือสัจจะวาจา ๖) เครื่องอาญารักษากฎหมาย ๗) กล้าหาญชาญณรงค์ ๘) เผด็จการอย่างมีศิลป์ และ ๙) มีภราดรภาพ

คุณลักษณะภาวะผู้นำของขงเบ้งดังกล่าวถือเป็นการใช้ภาวะผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองที่กำลังแตกแยกและตกต่ำเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางการเมืองการปกครองตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนได้เป็นอย่างดีซึ่งผู้นำทางการเมือง

^๕ วิริญญา คล้ายบัว, “ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก: วิเคราะห์ภาวะผู้นำของขงเบ้ง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔).

เมืองไทยควรยึดถือเป็นแบบอย่างและนำมาปรับใช้ในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสายวุ่นวาย หรือแตกแยกได้นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ค้นพบมุมมองบางประการกล่าวคือในแต่ละยุคสมัยประเทศไทยขาดซึ่งผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมืองที่มีความเพียบพร้อมขึ้นมาบริหารประเทศความเพียบพร้อมในที่นี้หมายถึงมีศักยภาพความสามารถและเปี่ยมด้วยคุณธรรมมีจิตสำนึกแห่งสาธารณะรักประชาชนและบ้านเมืองอย่างแท้จริงจะเห็นได้ว่าในบางยุคสมัยเราได้ผู้นำที่มีความสามารถยิ่งแต่กลับไร้ซึ่งศีลธรรมบางยุคสมัยเราได้ผู้นำที่มีศีลธรรมอันดีหากแต่ไร้ซึ่งความสามารถกลับกันอยู่เช่นนี้มาหลายทศวรรษล่วงเลยจนถึงปัจจุบันเมื่อเป็นดั่งนั้นระบบการเมืองของไทยจึงล้มเหลวขาดเสถียรภาพส่งผลทำให้ประเทศชาติไร้ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามครรลองแล้วจะมีหรือไม่ผู้นำเอกเช่นขงเบ้งที่ชาญฉลาดสามารถพร้อมทั้งเปี่ยมด้วยคุณธรรมเทิดทูนราชวงศ์ประชาชนและแผ่นดินไว้เหนือหัวจนลมหายใจสุดท้าย

อย่างไรก็ดีผู้ศึกษาปรารถนาเป็นอย่างยิ่งว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง ๙ ประการคงจะเพียงพอที่ผู้นำทางการเมืองของไทยและผู้นำในทุกระดับสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้และยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำและศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์ได้ไม่มากก็น้อยทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนผาสุกของประชาชนและความมั่นคงของบ้านเมือง

๒.๒. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง

๒.๒.๑. ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก ๑) ขงเบ้งได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อซึ่งมีหลักการในความเคารพขนบธรรมเนียมประเพณี และจากตระกูลของตนซึ่งรับราชการของราชวงศ์ฮั่นมาตั้งแต่อดีต ดังนั้น เมื่อราชวงศ์ฮั่นเกิดสภาวะเสื่อมโทรมขึ้น เกิดสถานการณ์อันไม่ปกติ และตนเองก็ไม่สามารถแก้ไขได้ตามสถานการณ์ปกติ จึงต้องดำเนินการกับกลุ่มอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความคิดที่ตรงกันกับตน และพยายามเพื่อให้ประสบผลสำเร็จแก่กลุ่มอำนาจนั้นและตนเอง และ ๒) ขงเบ้งได้รับการเชื่อเชิญจากเล่าปี่ให้ลงไปช่วยทำภารกิจ ซึ่งเล่าปี่ได้มีความอดทนเดินทางมาพบขงเบ้งถึงสามครั้งจนได้พบ และได้แสดงถึงความจริงใจต่อขงเบ้งว่าสิ่งที่ตนได้ทำนั้นมุ่งหมายเพื่อให้ราชวงศ์ฮั่นดำรงคงอยู่ต่อไปได้ ขงเบ้งได้มองเห็นในความจริงใจเช่นนี้จึงได้ลงมาเพื่อช่วยเหลือให้เล่าปี่ประสบผลสำเร็จซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ รัตนบุรี^๖ ได้วิจัยเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า การเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีความผูกพันกับพรรคประชาธิปัตย์มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นนั้นนักการเมืองจะ

^๖ สุภาภรณ์ รัตนบุรี, “ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

อยู่ในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์ประชาชน โดยประชาชนจะขอรับความช่วยเหลือจากนักการเมืองในด้านที่ไม่ใช่บทบาทหน้าที่ในฐานะนักการเมือง นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ในขณะที่นักการเมืองได้อาศัยความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองและสังคม

๒.๒.๒. ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการความรักใคร่ผูกพันจากเล่าปี จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก ๑) ในวรรณกรรม เล่าปีได้แสดงความจริงใจต่อขงเบ้ง เช่น การมีความอดทนเพียรพยายามเดินทางไปเยี่ยมกระท่อมสามครั้งของเล่าปี หรือการนับถือขงเบ้งว่าเป็นเสมือนอาจารย์ จึงทำให้เกิดความผูกพันระหว่างเล่าปีกับขงเบ้ง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การดำเนินภารกิจมีจุดมุ่งหมายให้ภารกิจของผู้เป็นนายประสบผลสำเร็จ และเพื่อให้การจัดการความขัดแย้งภายในประสบผลสำเร็จได้มากที่สุด และ ๒) ในพงศาวดารสามก๊ก ความสัมพันธ์ระหว่างเล่าปีกับขงเบ้งยังเป็นแบบอาจารย์กับศิษย์ ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ภายหลังกลับไม่ใช่เป็นอันดับแรก เนื่องจากได้แสดงให้เห็นว่า หวดเจ๋งเป็นผู้ที่เล่าปีให้ความไว้วางใจมากที่สุด เมื่อไม่ได้รับความไว้วางใจแล้ว ก็สามารถทำให้การจัดการเป็นไปได้ยาก เพราะบางครั้งการจัดการก็ต้องอาศัยความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉวีวรรณ บุญแต่ง^๗ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่ ๑ กับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกลุ่มที่ ๒ อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านผลประโยชน์ ปัจจัยด้านการรับรู้ ปัจจัยด้านความเชื่อ และปัจจัยด้านโครงสร้าง ซึ่งกระบวนการจัดการความขัดแย้งวิธีที่ดีที่สุด คือ การประนีประนอมโดยผ่านกลไกระบบเครือญาติ วัด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่น และกระบวนการศาลยุติธรรม

๒.๒.๓. ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี จึงส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง เนื่องจาก ๑) เล่าปีต้องการอำนาจบารมีเพื่อสะสมเป็นศักยภาพในการช่วยฟื้นฟูราชวงศ์อ๋องของพระเจ้าเหี้ยนเต้หรือตั้งราชวงศ์ผู้อื่นของเล่าปีเองขึ้นมาใหม่ และ ๒) แผนการดำเนินภารกิจของขงเบ้งทั้งหลาย สื่อให้เห็นว่าขงเบ้งมีความต้องการให้เล่าปีเกิดบารมีเพื่อจะนำมาเป็นพลังในการช่วยเหลือหรือกอบกู้ราชวงศ์อ๋อง เพราะเล่าปีได้เกิดอ้างความที่ตนเองเป็นเชื้อพระวงศ์อ๋อง และได้การรับรองตามในวรรณกรรม ทำให้เกิดบารมีขึ้นมาทันที และมีความชอบธรรมใน

^๗ ฉวีวรรณ บุญแต่ง, “ปัจจัยและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี”, งานนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕).

การที่จะมีอำนาจในการปกครองอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรักษ์ แสงทอง^๒ “ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองของ “พระยามังราย” ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ไม่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่มีความเหมือนกัน ได้แก่ คุณธรรมความสามารถของผู้นำทางการเมืองในการทำสงคราม และความรู้ความสามารถในการรักษาอำนาจและการรู้จักใช้เทคนิคในการปกครอง เพื่อรักษาอำนาจทางการเมือง ส่วนคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่มีความต่างกัน ได้แก่ ประเด็นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดจนความรับผิดชอบทางศีลธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องเวียงกุมกาม แต่ในงานเขียนเรื่องเจ้าผู้ปกครอง ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความดีและความชั่วในเชิงศีลธรรมแต่อย่างใด หากแต่เน้นความสำคัญเรื่องความสุขุมรอบคอบของผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เห็นว่า ความแตกต่างของคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่นำมาศึกษา เกิดจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน ส่วนนัยยะสำคัญที่มีต่อสังคมการเมืองไทยนั้น พบว่าผู้นำทางการเมืองไทยต้องยอมรับและอยู่ภายใต้เงื่อนไขของชุดความคิดและความเชื่อทางศีลธรรมของสังคม อันเป็นเครื่องค้ำจุนความชอบธรรมในการปกครอง การละเลยสิ่งดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดลงของอำนาจ และความชอบธรรมในการปกครอง

๒.๓. อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งที่มีต่อสังคมไทยนั้น สามารถจำแนกได้เป็น ๔ ประการ ได้แก่ ๑) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งที่มีต่อสังคมไทย ได้แก่ การฟื้นฟูราชวงศ์ขึ้นมาใหม่ภายใต้ราชวงศ์จ๊กก๊ก และทุ่มเทในการช่วยเหลือผู้ปกครองในการดูแลบ้านเมือง และปกป้องฝ่ายปกครองอย่างภักดี ๒) การใช้ปฏิภาณไหวพริบในทางการเมือง ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา การวางกลยุทธ์เพื่อเชิดชुरะบอบเก่าอันเป็นแนวคิดอนุรักษนิยม การเข้าใจความเป็นจริง ไม่ยึดมั่นถือมั่นอันเป็นการช่วยให้ประเทศชาติเกิดการพัฒนาไปได้โดยไม่ยึดติดกับระบอบการปกครอง ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดดั้งเดิมของขงเบ้งก่อนที่จะเข้ามารับใช้เล่าปี่ซึ่งขงเบ้งได้แสดงให้เห็นว่าเป็นคนที่มีเล่ห์กลทางการเมืองที่ลึกซึ้ง หากแม้ว่าตนเองไม่มีกำลังพอที่จะต่อต้านกลุ่ม

^๒ อภิรักษ์ แสงทอง, “ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “เจ้าผู้ปกครอง” และนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม” ”, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘).

ตรงข้าม ก็พยายามหากลุ่มที่มีความคิดคล้ายกันเพื่อมาช่วยเหลือเพื่อการกำจัดฝ่ายตรงข้าม ๓) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งคล้ายกับสังคมไทย ได้แก่ การปกครองมีเป้าหมายที่จะพัฒนาบ้านเมือง สร้างสังคมให้เป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี มีความยุติธรรม มีเศรษฐกิจดี สังคมเป็นสุข มีความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ พระมหากษัตริย์ ๔) ในด้านการเมืองการปกครองของผู้ปกครองของขงเบ้ง สอดคล้องกับคตินิยมของข้าราชการไทยที่มีความฉลาดสามารถ ซื่อสัตย์ ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน เป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง สามารถผดุงความถูกต้องให้ต่อสู้กับอำนาจของความชั่วร้ายได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุพัตรา ศรีภูมิเพชร**^๔ ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา (ค.ศ.๒๐๐๓-๒๐๐๙)” โดยผลการวิจัยพบว่า นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา ดำเนินไปเพื่อตอบสนองต่ออิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา ในระบบระหว่างประเทศที่มีขั้วอำนาจเดียว การที่จีนต้องเผชิญกับแรงกดดันที่เกิดจากการกระทำโดยฝ่ายเดียว และการขยายอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา และเพื่อรักษาสถานะความเป็นผู้นำในระบบระหว่างประเทศที่มีขั้วอำนาจเดียว ส่งผลให้จีนหันไปพัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและขยายความร่วมมือกับรัสเซีย เพื่อส่งเสริมระบบระหว่างประเทศที่มีหลายขั้วอำนาจ รวมถึงการผลักดันระเบียบระหว่างประเทศใหม่

จีนขยายความร่วมมือระหว่างรัสเซียทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับระหว่างประเทศเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แผ่ขยายเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก และต่อต้านการครอบงำของสหรัฐอเมริกาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง โดยจีนและรัสเซียได้แสดงท่าทีที่สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกันในประเด็นปัญหาระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ นอกจากนี้ จีนและรัสเซียขยายความร่วมมือผ่านองค์การระหว่างประเทศทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจในการส่งเสริมแนวโน้มของระบบระหว่างประเทศที่มีหลายขั้วอำนาจและระเบียบระหว่างประเทศใหม่เพื่อจำกัดบทบาทการเป็นผู้นำโลกและลดทอนอิทธิพลครอบงำของสหรัฐอเมริกา

^๔ สุพัตรา ศรีภูมิเพชร, “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิ้น เทา (ค.ศ.๒๐๐๓ - ๒๐๐๙)”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, (คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๓. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐควรที่จะส่งเสริมการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ให้มากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันระบบการศึกษาของรัฐได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์ ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่มีเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามโดยไม่ตั้งใจ

๒) ภาครัฐควรส่งเสริมการศึกษาวรรณกรรมไทยและต่างประเทศให้มากขึ้น เพราะวรรณกรรมสามารถก่อให้เกิดแรงบันดาลใจ และข้อคิดที่ดีหลายประการ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสังคมให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

๓) ภาครัฐควรมีการศึกษาวิชาปรัชญาการเมืองในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้รากฐานทางการเมือง และสามารถประยุกต์ตนเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔) ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการแปลสามก๊กฉบับประวัติศาสตร์ เพื่อให้สามารถเรียนรู้เปรียบเทียบกับสามก๊กฉบับวรรณกรรม ซึ่งจะทำให้ได้รับความรู้และข้อคิดจากสามก๊ก และนำมาบูรณาการเพื่อการพัฒนาสังคมให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

๓.๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ภาครัฐควรนำวรรณกรรมสามก๊กมาเผยแพร่ผ่านสื่อหลักและสื่อออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักและศึกษาวรรณกรรมสามก๊กมากขึ้น

๒) ภาครัฐควรเพิ่มเนื้อหาวรรณกรรมสามก๊กในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยให้มากขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้รู้จักประวัติ เนื้อหา และข้อคิดที่ได้จากวรรณกรรมสามก๊ก ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาตนให้เป็นพลเมืองที่ดีตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓) ภาครัฐควรนำเสนอการเป็นพลเมืองที่ดีตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยนำตัวละครในวรรณกรรมสามก๊ก ได้แก่ ขงเบ้ง มาเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชนทั่วไป

๔) ภาครัฐควรปลูกฝังการเป็นข้าราชการที่ดี ซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้คู่คุณธรรม โดยนำตัวละครในวรรณกรรมสามก๊ก ได้แก่ ขงเบ้ง มาเป็นตัวอย่างให้กับข้าราชการทุกระดับ

๓.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย แต่เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถจะศึกษาหาคำตอบได้ในทุกมิติมุมมองอันหลากหลายประเด็น เพียงแต่ได้ทำการศึกษาในขอบเขตที่การวิจัยกำหนดไว้ในงานวิจัยนี้เท่านั้น ซึ่งยังมีขอบเขตการวิจัยในมิติอื่นๆ อีกมากมาย และหากนักวิจัยท่านใดมีความสนใจวิจัยขงเบ้งในรูปแบบอื่นๆ อีก ผู้วิจัยจึงขอเสนอ มุมมองในประเด็นหัวข้อของการวิจัยในครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

๑) ควรวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อสังคมไทยและสังคมโลก”

๒) ควรวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของตัวละครในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยและสังคมโลก”

๓) ควรวิจัยเรื่อง “อิทธิพลตำราพิชัยสงครามจื๊อที่มีต่อการเมืองไทย”

๔) ควรวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบบทบาทขงเบ้งในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองไทย”

๕) ควรวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของขงเบ้งที่ปรากฏในวรรณกรรมและในประวัติศาสตร์”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กวี อิศริวรรณ. ๒๐ ความคิดทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สยามบรรณกิจ, (ม.ป.ป).

กิตติ โล่ห์เพชรรัตน์. ยอดขุนซื่อสามก๊ก. กรุงเทพมหานคร: ก้าวแรก, ๒๕๕๗.

โกวิท ตั้งตรงจิตร. สารานุกรมสามก๊ก. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คำ, ๒๕๕๒.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. รัฐศาสตร์และการเมือง ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: ตะเกียง,
๒๕๕๓.

คมเดือน เจริญรสฟ้า. คุณธรรมในสามก๊ก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๐.

จกสิ้วเฮียบ. สามก๊ก ฉบับวิจารณ์. แปลโดย สุทธิพล นิติวัดนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
สร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๕๑.

จันทร์ ชุ่มเมืองปัก. แรงจูงใจและการจูงใจ สร้างปาฏิหาริย์. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๖.

จูเลียน ฮักซ์ลีย์ และคณะ. วิวัฒนาการแห่งความคิด : ภาคนุษย์และมนุษยชาติ แปลจาก
The Growth of Ideas โดย จูฮาติพย์ อุมะวิชนี. ภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

เจ้าพระยาพระคลัง (หน). สามก๊ก. เล่มที่ ๑-๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๗.

เจริญ วรรณะสิน. สามก๊ก ฉบับนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๙.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๙.

เจือจันทร์ อชพรรณ. ขงจื้อ มหาปราชญ์แห่งแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: พระพุทธศาสนาธรรมสภา,
(ม.ป.ป).

โจเซฟ แกร์. ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร. แปลโดย พัน ดอกบัว. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร:
สยามปริทัศน์, ๒๕๖๐.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร:
พิมพ์เศ, ๒๕๑๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณรงค์ชัย ปัญญานนทชัย . อินไซด์สามก๊ก (ฉบับอ่านสามก๊กอย่างไรให้แตกฉาน). กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๕๐.
- ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร. รัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- ท.กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา. ทศพิธราชธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ต้นอ้อ จำกัด, ๒๕๔๒.
- ทองแถม นาถจำนง. คัมภีร์หลักสี่ขุนชีว. กรุงเทพมหานคร: ก. ไก่, (ม.ป.ป).
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. ปรัชญาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- _____. “นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง” โครงการเอกสารและตำราสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิด้า. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: หจก.สหายบล็อกและการพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๖.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ทศพิธราชธรรมกับพระมหากษัตริย์ไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ปรีชาพล เสรีวิริยะกุล. คิดแบบขงเบ้ง เปลี่ยนแนวเป็นราชสีห์. กรุงเทพมหานคร: นานาสำนักรพิมพ์, ๒๕๕๙.
- เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. การเมืองในองค์กรสไตล์สามก๊ก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๙.
- _____. คิดแบบขุนวู. กรุงเทพมหานคร: ประชาสัมพันธ์สำนักพิมพ์, ๒๕๕๘.
- _____. เจรจาขั้นเทพ ด้วยวาทะในสามก๊ก. กรุงเทพมหานคร: นานาสำนักรพิมพ์, ๒๕๕๗.
- _____. เป็นเลิศอย่างขงเบ้ง สร้างคนธรรมดาให้เป็นยอดคนขององค์กร. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๕.
- _____. วิธีเล่าปี ชัยชนะของคนไม่เอาถ่าน. กรุงเทพมหานคร: ย้อนรอย, ๒๕๕๔.
- _____. อ่านเหลี่ยมสุมาอี้. กรุงเทพมหานคร: นานาสำนักรพิมพ์, ๒๕๕๘.
- _____. CEO ในสามก๊ก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ปันปัญญา พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘.
- ไป่หลี่หมิง. เปิดใจเล่าปี. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พรพิชชา พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระเจริญ สุวฑฺฒโน. **ทศพิธราชธรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ**. กรุงเทพมหานคร: มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ. **ตำนานหนังสือสามก๊ก**. กรุงเทพมหานคร:
โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๑.

พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน. **๙๙ ธรรมวาตะ-ข้อคิด**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงการพิมพ์, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๕๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๖.
กรุงเทพมหานคร: ผลิติมม์, ๒๕๕๙.

พระมหาไพรีชฌ ธรรมทีโป. **ปรัชญาการเมืองตะวันออก**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พุทธทาสภิกขุ. **ทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

ไพรวลัย เคนพรม. **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ภัทระ ฉลาดแพทย์. **วิถีแห่ง ขงจื้อ ขงเบ้ง โจโฉ สอนให้เป็น “ยอดคน” ไร้ขีดจำกัด**. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๒.

ภัทระ ฉลาดแพทย์ และ ธีระวุฒิ ปัญญา. **คัมภีร์กลยุทธ์ขงเบ้ง ผู้ไร้เทียมทาน**. กรุงเทพมหานคร:
ก๊าดไลฟ์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๙.

ยาขอบ. **สามก๊ก ฉบับวณิพก**. เล่มที่ ๑-๒. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๑.

ยศไกร ส.ตันสกุล. **จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดกุนซืออังก๊ก**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๘.

_____. **จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดกุนซือจ๊กก๊ก**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๘.

_____. **จดหมายเหตุสามก๊ก ตอน ยอดกุนซือวุยก๊ก**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๘.

_____. **อ่านทางสูมาอี้ พลังเครือข่ายสู่ชัยชนะ**. กรุงเทพมหานคร: นานาสำนักรพิมพ์, ๒๕๕๙.

ราช รามัญ ยศไกร ส.ตันสกุล และเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. **สามก๊กเล่า พระพุทธเจ้าสอน**.
กรุงเทพมหานคร: ประชาชนสำนักพิมพ์, ๒๕๖๐.

ลานชา. เค.. **หลักพิชัยสงครามนโปเลียน**. แปลโดย จำรูญ วิณะคุปต์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร:
ศรีปัญญา, ๒๕๔๗.

ลีโอ สเตร์ราส์ และโจเซฟ คร็อบซีย์. **ประวัติปรัชญาการเมือง**. เล่มที่ ๑-๓. แปลโดย สมบัติ จันทร์วงศ์.
พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เล่า ชวน หัว. **เปิดหน้ากากของเบ้ง ฉบับรวมเล่ม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์, ๒๕๖๑.
- วอลเตอร์. เจ.ดี.. **วิถีทางของผู้นำที่เสียสละ**. แปลโดย สมใจ รักษาศรี. กรุงเทพมหานคร: มายด์, ๒๕๔๙.
- วิทยากร เชียงกูล และพรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. **อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๗.
- ศุภนิมิตร วีรสุ. **กลยุทธ์ ยุทธวิธี ผู้นำแบบขุนวุ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: แอร์โรว์ มัลติมีเดีย, ๒๕๕๙.
- ส. ยศไกร. **สามก๊ก ฉบับ อำนวยการคือความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร: ประชาชนสำนักพิมพ์, ๒๕๖๐.
- สติเว่น ลุคส์. **การตีตมจัญญ์ : นิยายปรัชญาการเมือง**. แปลโดย เกษียร เตชะพีระ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๔.
- สนธิ เตชานันท์. **พื้นฐานรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **ตำนานหนังสือสามก๊ก**. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๕.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **ทศบารมี ทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช. **“ความคิดทางการเมืองไทย” เอกสารวิจัยหมายเลข ๖ สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๒๓.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- สมพงศ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ. **ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- สมศักดิ์ เต็มบุญเลิศชัย. **๓๖ กลอุบาย**. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๖.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.
- สาละ บุญคง. **สุมาอี้ จิ้งจอกเจ้าเล่ห์ผู้สยบขงเบ้ง**. กรุงเทพมหานคร: ก้าวแรก, ๒๕๕๘.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์ และภูมินทร์ บุตรอินทร์. **ปรัชญาการเมืองเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์, ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุพจน์ บุญพิเศษ. **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม ทีเพรส, ๒๕๔๙.

สุภาณี ปิยพสุนทร. **ตำราพิชัยสงครามสามก๊ก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๗.

สุเมธ ตันติเวชกุล. **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๕.

สุรพล สุยะพรหม และรัฐพล เย็นใจมา. **ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่ง**. กรุงเทพมหานคร: ศึกษิตสยาม, ๒๕๒๐.

แสง จันทร์งาม วศิน อินทสระ และอุทัย บุญเย็น. **พระไตรปิฎกสำหรับผู้บวชใหม่และชาวพุทธทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ปางปฐม, ๒๕๕๓.

เสี้ยวจันทร์. **จิตวิญญาณของเบ้ง ปราชญ์ผู้หยั่งรู้ฟ้า-ดิน**. กรุงเทพมหานคร: เบสบู๊คส์, ๒๕๕๔.

หลวงวิจิตรวาทการ. **มหาบุรุษ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๙.

หลอกั่วนาง. **สามก๊ก ฉบับแปลใหม่**. เล่ม ๑-๒. แปลโดย วรรณไว พันธ์นัย. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๖.

หลุนอิว. **หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา**. แปลโดย สุวรรณ สถาอาพันธ์. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่น โซไซตี้, ๒๕๖๒.

เหลาจื่อ. **เต๋า เต็ก เก็ง**. แปลโดย โชติช่วง นาดอน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ชุมศิลป์ธรรมดา, ๒๕๕๓.

ฮั่วอวี่เจีย. **ศิลปะการใช้กลยุทธ์ในสามก๊ก**. แปลโดย บุญศักดิ์ แสงระวี. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ตาตา พับลิเคชั่น, ๒๕๕๘.

Henry Thomas and Dana Lee. **ประวัติและลัทธิของปวงปรัชญาเมธี**. แปลโดย สมัคร บุราราศ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์, ๒๕๕๗.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กฤศพล จารุพันธ์. “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๑.

กานต์ บุญยะกาญจน. “การสร้างค่านิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” ของมาคิอาเวลลีในบริบทการเมืองไทย”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ช้องทิพย์ มีแก้ว. “วาทศิลป์ของขงเบ้งในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)”. **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๑.
- จักรพงษ์ จำปาหอม. “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซีย สมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน-หูจิ่นเทา”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.
- ฉวีวรรณ บุญแต่ง. “ปัจจัยและกระบวนการจัดการความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองในเขตเทศบาล ตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี”. **งานนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ**. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.
- เฉลิมศักดิ์ น้อยศรี. “สามก๊ก: ตำนานการเมือง การปกครอง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.
- ชาญเดช วีรกุล. “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ ๕ (จังหวัดอุบลราชธานี)”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.
- ชาญศิลป์ วาสนุญา. “แรงจูงใจและความต้องการความสมหวังในชีวิตของการเป็นคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖.
- ชนินทร์ รุ่งแสง. “แนวโน้มพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชน ในเขตเลือกตั้งที่ ๓๐ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.
- ชนิสอา อัมมาทะ. “ความคิดเห็นของบุคลากรต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน จังหวัด สังกัดสำนักตรวจสอบพิเศษภาค ๒”. **ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน**. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.
- ณรงค์ฤทธิ์ ชัยสายัน. “ชีวิตและแนวคิดทางการเมืองของ ควง อภัยวงศ์”. **ดุขฎีนิพนธ์ปรัชญา ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณัฐฉิณี ภาสะพงค์. “ปรัชญาประวัติศาสตร์ของขงจื้อ”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ทัศนศรี โสมะเกษตริน. “วิเคราะห์ความสามารถในการนำทหารของแม่ทัพเอกในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๙.
- ธิดา สุขใจ. “แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ : ศึกษากรณีส่วนโรงงานพอกย้อม ๒ บริษัท ยูเนี่ยนอุตสาหกรรมสิ่งทอ จำกัด (มหาชน)”. **ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป**. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.
- ธีร์จุฑา เมฆิน. “แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.
- นพดล ธนากิจบริสุทธิ์. “แนวคิดและพระบรมราโชบายทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามกรอบแนวคิดทางการเมืองของมาเคียเวลลี”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง**. สาขาวิชารัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.
- นารท ศรียามินธน์. “มโนทัศน์เรื่องความแปรเปลี่ยนในปรัชญาของจวงจื้อ”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ปกรณ ลิมปบุตรณ์. “วิวาทะทางปัญญาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ในปรัชญาของเม่งจื้อ”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ**. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระครูสุวรรณภัทราภรณ์ (สุจิตร์ สาระเจริญ). “ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาขงจื้อ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พรรัตน์ สุวรรณรัตน์. “การศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครในวรรณคดีเรื่องสามก๊กตามแนวจริยศาสตร์”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พจน์ ตั้งยืนยง. “กวีนิพนธ์สงครามจันทราราชวงศ์ถัง: การศึกษาเชิงวาทกรรม”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ**. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำในชาดก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พิศุทธิ์ อัครพิพัฒน์กุล. “การเมืองในวรรณกรรมสามก๊ก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- พีรพงศ์ หมู่ซัง. “แนวคิดทางการเมืองของคณะ ร.ศ.๑๓๐”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง**. สาขาวิชารัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘.
- ภูริวรรณ วรรณสาสน์. “วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์ฉือราชนวงศ์ซ่ง”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ**. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- ยศไกร ส.ตันสกุล. “การผลิตสามก๊ก ในบริบทของสังคมไทย พ.ศ.๒๔๘๐-๒๕๕๐”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์**. คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.
- ยุทธชัย จอมพงษ์. “แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙.
- วิริยญา คล้ายบัว. “ผู้นำทางการเมืองเชิงอุดมคติในวรรณคดีสามก๊ก : วิเคราะห์ภาวะผู้นำของขงเบ้ง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.
- ศิริพร จันทศรี. “การศึกษาแรงจูงใจในปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน”. **ปริญญาานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สนธิ บุญยรัตกลิน. “ผู้นำทางการเมืองไทยยุคใหม่: กรณีของนายกรัฐมนตรীর่วมสมัย”. **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕.
- สมศักดิ์ เนียมเล็ก. “วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.
- สมหมาย จันทรเรือง. “แนวคิดทางการเมืองแนวพุทธของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง**. สาขาวิชารัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.
- สมิทธิ จิตรติลก. “การศึกษาภาพยนตร์เพลงจีวของบริษัท ซอว์ บราเดอส์ ในบริบททางสังคมและการเมืองของประเทศจีน”. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการภาพยนตร์**. คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- สยมพร ฉันทสิทธิพร. “อุดมการณ์สังคมนิยมที่ปรากฏในแบบเรียนจีน : กรณีศึกษาแบบเรียนวิชาอุดมการณ์ทางการเมืองสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของสาธารณรัฐประชาชนจีน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจีนในระบบเศรษฐกิจโลก**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๓.
- สุพัตรา ศรีภูมิเพชร. “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียสมัยประธานาธิบดีหู จิน เทา (ค.ศ. ๒๐๐๓-๒๐๐๙)”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี”. **งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓.
- สุภาภรณ์ รัตนบุรี. “ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.
- สุวิมล อิศระธนาชัยกุล. “ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมไทย : กรณีศึกษานวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อดุลย์ ศรีคล้าย. “คุณธรรมของผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กตามกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี”.

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.

อนุพันธ์ สุทธยากร. “การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื้อ”. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๑.

อภิรักษ์ แสงทอง. “ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง

“เจ้าผู้ปกครอง” และนวนิยายเรื่อง “เวียงกุมกาม””. การค้นคว้าแบบอิสระ
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.

(๓) บทความ:

กมลพร กัลยาณมิตร. “แรงจูงใจ ๒ ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ”. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๑๗๕-
๑๘๓.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. “ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์”. บทความประกอบการสัมมนา กิ่ง

ศตวรรษธรรมศาสตร์: ๒๕๗๗-๒๕๒๗. สถาบันไทยคดีศึกษา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๒๗.

ชูวงศ์ อุบลี, และธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. “พัฒนาการของการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางยุทธศาสตร์ใน

สังคมไทย ศึกษาผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก”. วารสารการเมืองการปกครอง. ปีที่ ๖
ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): ๔๒๘-๔๔๒.

ไชยยันต์ ไชยพร. แนวคิดธรรมราชาที่บราชาปราชญ์. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบัน

พระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๕ ประจำปี ๒๕๕๖ “ธรรมราชา”. ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ.
๘-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖. (กรุงเทพมหานคร: ส. เจริญการพิมพ์).

ปรีกมน จินตนาพันธ์ และ สุพาดา สิริกุตตา. “ปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน วัฒนธรรมองค์กรที่มี

ความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม”.
วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗):
๑๑๖-๑๓๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. “แนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และขุนนางในความเปรียบที่ปรากฏในวรรณกรรมแปลพงศาวดารจีน”. วารสาร มจร.วิชาการ. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๒ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๑): ๕๔-๖๗.
- สรชัย ศรีนิศานต์สกุล. “บทวิเคราะห์ธรรมชาติมาภิบาลตามแนวคิดปรัชญาเต๋า”. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๑๓๓-๑๖๗.
- อรพินทร์ ชูชม. “แรงจูงใจในการทำงาน: ทฤษฎีและการประยุกต์”. วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัย เกษมบัณฑิต. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๕): ๕๒-๖๑.
- อุดมพร ชันไพบูลย์. “สัปปุริสธรรม: หลักธรรมเพื่อการสงเคราะห์”. วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๕): ๑-๒๓.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่นๆ:

- จุมพล หนิมพาณิช. “ความหมาย ขอบข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่น”. เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ ๑. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.
- ชรินทร์ สันประเสริฐ. “ระบบการเมืองการปกครอง ๑”. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ ๔. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓.
- ไชยันต์ ไชยพร. “แนวคิดทางการเมืองและสังคมตะวันตก”. เอกสารการสอนชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๒. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. “ความคิดทางการเมืองไทย”. เอกสารสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง หน่วยที่ ๑๕. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.
- นพดณ ปัญญาวีรทัต. “ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น”. เอกสารประกอบการสอนวิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้น. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๙. (อัดสำเนา).
- เยื้อง ปั่นแห่งเพ็ชร.ศศ.. “ปรัชญาเบื้องต้น”. เอกสารประกอบการสอนวิชาปรัชญาเบื้องต้น. (ม.ป.ท), ๒๕๕๘. (อัดสำเนา).
- เสนีย์ คำสุข. “การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคม”. ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๑. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์. “การเมืองการปกครองเปรียบเทียบ”. เอกสารประกอบการสอนวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยพะเยา, (ม.ป.ป).

อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย. “กำเนิดลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตยสมัยใหม่”. เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง หน่วยที่ ๗. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

บุญกวีาง ศรีสุทโธ. การอ่านเพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/a/http.ac.th/kar-xan-pheux-kar-wikheraah-wicarn/5-hlak-kar-wikheraah-wicarn-cak-kar-xan> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒].

บุษยมาศ แสงเงิน. ทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow + การทำงานในองค์กร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/563294> [๒๐ มกราคม ๒๕๖๓].

ภิญโญ ไตรสุริยธรรมา. ผู้ดำเนินรายการ. ที่นี้ตอบโจทย์: อ่านสามก๊ก สังคมไทย [รายการโทรทัศน์]. กรุงเทพมหานคร: สถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส. [๒๖ เมษายน ๒๕๕๕].

เมธา หริมเทพาธิป. ทฤษฎีความต้องการของแมกคลีแลนด์ (McClelland’s Need Theory). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/629840> [๒๐ มกราคม ๒๕๖๓].

ไม่ปรากฏชื่อผู้พิมพ์. วิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://kamolwannun.wixsite.com/history/blank-meem5> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒].

ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. การเกิดของกระบวนการจูงใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.library.msu.ac.th/web/searching> [๕ กันยายน ๒๕๖๒].

สาโรจน์ กาลศิริศิลป์. ทศพิธราชธรรม ข้อที่ ๔ อาชวะ ความเป็นผู้ซื่อตรง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www1.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3407:2010-08-03-12-39-36&catid=96:2009-09-19-10-13-59&Itemid=326 [๕ กันยายน ๒๕๖๒].

บรรณานุกรม (ต่อ)

ฮาล เดรเปอร์. “สองวิญญาณของสังคมนิยม”. แปลโดย เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และจิระยุทธ คงหิ้น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.marxists.org/thai/archive/draper/two-souls.htm> [๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒].

(๖) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ ศ.เจริญ วรรณนะสิน. ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคคีคำ. อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ รศ.วรงค์ดี มัทธโนบล. อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายนิธิพันธ์ วิประวิทย์. แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายอมร ทองสุก. ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายชัชวรินทร์ สันติเดช. นักเขียน และแฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล. ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ผศ.ร.ต.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์. อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายทองแถม นางจ่านง. บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ นายเอี่ยม สมบูรณ์. ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกโร. เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่,
๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวิฑฒโน. ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗,
๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นายราช ราษฎร์. นักเขียน, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources:

(I) Books and Book Articles:

- A. Dahl. Robert. **Modern Political Analysis**. Englewood Cliffs: N.J.Prentice-Hall, 1963.
- Ann Besio. Kimberly and ConstantineTung. **Three Kingdoms and Chinese Culture (SUNY Series in Chinese philosophy and culture)**. New York: University of New York, 2007.
- Aristotle. “**The Politics**”. Translates with notes by Ernest Barker. New York: Oxford University Press, 1962.
- Crespigny. Rafe de. **A Biographical Dictionary of Later Han to tht Three Kingdoms (23-220 AD)**. Leiden-Boston: Brill, 2007.
- D.Lasswell. Harold. **Politics. Who gets What When How**. Cleveland: World Publishing Company, 1958.
- G.Kepschull. Harvery. **Politics in Transition: The Challenge of Change in Asia. Africa and Latin America**. New York: Appleton-Century-Crafts, 1968.
- Herzberg. F. **The Motivation of Work**. New York: John Wiley & Sons, 1959.
- Maslow. A. H. **Motivation and Personality**. 2nd ed.. New York: Harper & Row, 1970.
- McClelland. David C.. **The Achiving Society**. Princeton: Van Nostrand, 1961.
- M. J. Harmon. **Political Thought from Plato to the Present**. New York: McGraw-Hill, 1967.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Moss. Roberts. **Three Kingdoms : A Historical Novel**. California: University of California Press, 1991.

Mowen. J. C. & Minor. M.. **Consumer Behavior**. New Jersey: Prentice-Hall, 1998.

Strauss. Leo. **What is Political Philosophy: A Critical Study**. Illinois: The Dorsey Press, 1967.

Young. Robert. **White Mythologies : Writing History and the West**. London: Routledge, 1995.

(II) Thesis:

Malinee Dilokwanich. “Samkok: A Study of Thai Adaptation of a Chinese Novel”.
Ph.D Diss.. University of Washington, 1983.

(III) Electronics:

Lua Guanzhong. **Romance of Three Kingdoms**. Translated by C.H. Brewitt Taylor.
[Online].www.khamkoo.com/uploads/9/0/0/4/9004485/three_kingdoms_romance.pdf. [March 1, 2019].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเพื่อการวิจัย
เรื่อง แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย
คำชี้แจงในการตอบแบบสัมภาษณ์

๑. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยของนิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์นี้ เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้เกิดแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก และเพื่อศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

๒. การตอบคำถามในแบบสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแต่ประการใด การเสนอผลการวิจัยจะเป็นภาพรวมและจะนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยต่อไป

๓. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๖ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ตอนที่ ๓ แรงจูงใจที่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ตอนที่ ๔ หลักธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

ตอนที่ ๕ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะ

ดังนั้น จึงใคร่ขอความกรุณาจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่าน ได้โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่าน และขอขอบคุณอย่างยิ่งในความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์

ขอแสดงความนับถือ / ขอเจริญพร
 พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (ค้ายอดใจ)
 นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

คำชี้แจง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล

อายุ.....ปี เพศ.....

ตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบปัจจุบัน

.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

**คำถามเพื่อการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรื่องแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้ง
ในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก**

ตอนที่ ๒ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๑) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามหลักการดังต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้จัดระเบียบของสังคมในทางโลก
๒. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมือง
๓. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองโดยบารมี
๔. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย
๕. พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ

ตอนที่ ๓ แรงจูงใจที่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๑) ความต้องการประสบความสำเร็จของเล่าปี่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กหรือไม่ อย่างไร

๒) ความต้องการรักใคร่ผูกพันต่อเล่าปี่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กหรือไม่ อย่างไร

๓) ความต้องการอำนาจบารมีของเล่าปี่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ ๔ หลักธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊ก

๑) ท่านคิดว่าขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กเป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อตรง ซึ่งประกอบด้วย

๑. ซื่อตรงต่อบุคคล	๒. ซื่อตรงต่อเวลา	๓. ซื่อตรงต่อวาจา
๔. ซื่อตรงต่อหน้าที่	๕. ซื่อตรงต่อธรรมะ	๖. ซื่อตรงต่อตนเอง

หรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ ๕ แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย

๑) แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กได้ส่งผลต่อสังคมไทยในด้านใดบ้าง อย่างไร

ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๖๙

วันที่ ๙๖ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ศ.ดร.จันทงค์ อติวิฒนสิทธิ์

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวិชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Yabab
นส
อ.ดร.จันทงค์ อติวิฒนสิทธิ์

(Signature)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๖๐๖๙ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เอื้อง ปั่นแห่งเพชร อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตเชียงใหม่

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้ตรวจแก้ไขแล้ว

 อ.สุพล สุขะพรหม
 ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ชินเมธี
 โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๐๖๙ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.นพคุณ ปัญญาวิรัตน์ ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาเขตเชียงใหม่

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญา ยาชินเมธี นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ญา ยาชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

1๐๓๓ รง สอ ม และ แก กวี
วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๒

ผศ.ดร.นพคุณ ปัญญาวิรัตน์

1 พ.ย. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ อว ๘๐๕.๒/ว ๐๒๙ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ เลขาธิการศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี นิลิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

เลขาธิการ

รศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๖๕๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ศ.(พิเศษ) เจริญ วรธนะสิน ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

อธิการบดีมหาวิทยาลัย
พระนครศรีอยุธยา
๒๓ ๘.๐.๒๕๖๓

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๕๘๓๙๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๖๐๙๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทางการเมือง
ของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ใต๋หนังสือพระมหาจักรพงษ์
ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี.

โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

(รศ. สุรพล สุษะพรหม)
๑๕ มกราคม ๒๕๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๕๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน รศ.ดร.ศานติ ภักดีคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว ๐๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณนิธิพันธ์ วิประวิทย์ แพณพันธ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี.

โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

ได้รับทราบจากคุณนิธิพันธ์
ฉิมพร 26/1/63

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๘๕๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณอมร ทองสุก ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

28/11/63

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๘๗-๔๘๓๔๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๘๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณชัชวรินทร์ สันธิเดช แฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงศ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทนต์ สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ได้ให้สัมภาษณ์ พระมหาจักรพงศ์ แล้ว

(ชัชวรินทร์ สันธิเดช)
28 ม.ค. 2563

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงศ์ ชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๑ ๐๘๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผศ.ถาวร สิกขโกศล ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี
สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ถาวร สิกขโกศล
(ผศ.ถาวร สิกขโกศล)
30 ม.ค. 63

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๔๘๓๗๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๐๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผศ.ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ได้อ่านหนังสือสัมภาษณ์
แล้วเรียบร้อยแล้ว

(ผศ. ร.ศ.ดร. ณัฐกริช เปาอินทร์)

30 มกราคม 2563

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๕๘๓๙๓๖๖

บันทึกข้อความ

สำนักงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๕๐๘ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระสมุห์วัลลภ ลีตส์วโร, ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงศ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระครูสมุห์วัลลภ ลีตส์วโร, ดร.
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
๒๗/๑๑/๒๖

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงศ์ ชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๕๑๑

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอดำเนินการขอให้คืนสิทธิบัตรเพื่อการศึกษาวิจัย

เรียน ผศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิติ ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอดำเนินการคืนสิทธิบัตรจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๕๕/กัมภ.๖๗/๖๓๐

๐๐๖
(ผศ.ดร.จอมจันทร์ สีดาคำ)
1 ก.พ. 63.

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๘๓๕๗๒๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๕๑๐

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอดำเนินการขอให้คืนสิทธิบัตรเพื่อการศึกษาวิจัย

เรียน ดร.พิสิมภ์ โคตรสุโพธิ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอดำเนินการขอคืนสิทธิบัตรจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉินเมธี
พิสิมภ์ โคตรสุโพธิ์
3-2-2603

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี

โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๐๕/๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้นิติสดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณทองแถม นางจ่านิง บรรณาธิการ และนักเขียน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิติสด ๒๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขออนุญาตให้จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติสดดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

4 ก.พ 2563

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๖ ๐๕๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๙๗-๕๘๓๙๗๒๖

ได้รับทราบแล้ว
ฝ่าย ๒๕๖๒ ๒๕๖๒

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๐๕๙๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕๖๒ พฤษจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ที่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณเอี่ยม สมบูรณ์ ข้าราชการบำนาญ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

คุณเอี่ยม สมบูรณ์
ตจ ๒๕๐๐๓๘
5/2/63

ผู้ประสานงาน : พระมหากษัตริย์ ญาชา ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๔๘๓๙๗๒๖

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๐๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปราโมทย์วุฒิกร เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขุมง อำเภอสарกั จังหวัดเชียงใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิตย ๒๑๐๒๒๐๔๐๐๑ นิตยหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขออนุญาตจากพระ
คุณท่าน เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตยดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อ.ดร.สุรพล สุธะพรหม
6 กุมภาพันธ์ ๖3.

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

ที่ อา ๘๐๐๕.๒/๐๕๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมีสการ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงษ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวคิดทาง
การเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่าน เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงนมีสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมีสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๗-๔๔๓๙๗๒๖

พิมพ์งานพิมพ์
พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓.

ที่ ฮว ๘๐๐๕๒/๑๐๙๖

วิทยาลัยนวัตศึกษาศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โถงบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gsu@mcu.ac.th
E-mail : gsu@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิติศาสตร์กับข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณราช รมัญญ์ นักเขียน
สิ่งที่มีเอกสารด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาจักรพงศ์ ฉายา ชินเมธี รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๒๖๐๕๐๐๘ นิสิตหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "แนวคิดทาง
การเมืองของพระเกจิอาจารย์ในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติศาสตร์ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประกอบประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป วิทยาลัยนวัตศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สนทนากันเรียบร้อย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระมหาจักรพงศ์ ชินเมธี
โทร. ๐๘๙๙-๘๖๒๖๙๕๖

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ศ.(พิเศษ) เจริญ วรรณะสิน.
ผู้แต่งหนังสือและบทภาพยนตร์ “สามก๊ก ฉบับนักบริหาร”, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศานติ ภัคดีคำ. อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๑๓ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล. อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ คุณนิธิพันธ์ วิประวิทย์. แฟนพันธุ์แท้ ราชวงศ์จีน ๒๕๕๖ นักเขียน และสถาปนิก,
๒๖ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ คุณอมร ทองสุก.

ผู้แปลตำราพิชัยสงครามขงเบ้ง / นักเขียนหนังสือวิเคราะห์ปรัชญาจีน, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ คุณชัชวรินทร์ สันธิเดช. แฟนพันธุ์แท้ สามก๊ก ๒๕๕๑, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ผศ.ถาวร ลิกขโกศล.

ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี
สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลภ จิตส่วโร,ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อภิรมย์ สีตาคำ. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์.
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ คุณทองแถม นาถจำนง. บรรณาธิการและนักเขียน, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ คุณเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการเขียน,
๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ คุณเอี่ยม สมบูรณ์. ข้าราชการบำนาญ, ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์วุฒิกกร.
เจ้าอาวาสวัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาประจักษ์ ภูริวฑฒโน.

ครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่วนกลางคณะสงฆ์ภาค ๗, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (ค้ายอดใจ)
วัน/ เดือน/ ปี เกิด	: วันอังคารที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๓๘
ภูมิลำเนาที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๘๑/๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
การศึกษา	: - สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) - สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) - สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ - ปีการศึกษา ๒๕๖๒ สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) รุ่นที่ ๑ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วังน้อย)
ประสบการณ์การทำงาน	: - ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดพระนอนป่าเก็ดถึ - เลขานุการนายกองค์กรนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ - นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ตำแหน่งนักวิชาการศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ - ครูสอนโรงเรียนสารภีปริยัติศึกษา (อนุรักษฯ) - อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
อุปสมบท	: วันเสาร์ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐
สังกัด	: มหานิกาย
ตำแหน่ง	: - รองผู้อำนวยการโรงเรียนสารภีปริยัติศึกษา (อนุรักษฯ) - ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดพระนอนป่าเก็ดถึ
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดศรีมูลเรือง ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ ๕๐๑๔๐